

POEZIA / vară 2024

APARE SUB EGIDA
UNIUNII Scriitorilor din România

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 2 (108)/ vară 2024

108

Tema numărului
POEZIE ȘI REALITATE
Vară 2024

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACTIA:

DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON

REDACTOR ȘEF: Marius CHELARU

REDACTORI: Liviu PAPUC

SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:

Güner AKMOLLA (Constanța)

Lucian ALEXIU (Timișoara)

Diana Dobrița BÎLEA (Constanța)

Cristina CHIPRIAN

Teo CHIRIAC (Chișinău)

Dragoș COJOCARU (Iași)

Ian HADÂRCĂ (Chișinău)

Olimpia IACOB (Satu Mare)

Mircea PLATON (Iași)

Mircea M. POP (Germania)

Cristina RUSU (Iași)

Luan TOPCIU (Albania, România)

Pe cop. I: lucrare de **Ciprian Romaniuc**

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1

700037, Iași

Tel./Fax: 0232-260390

e-mail: poezia95@yahoo.com

www.poezia.usriasi.ro

RO53RNCB0175033618300001– BCR IASI

CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACTIEI** sau în **contul** revistei
**(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată
precum și a adresei poștale complete unde să fie expediată revista).**

Costul unui exemplar este 15 lei.

Costul unui abonament anual este 60 lei + 12 lei taxe postale.

*Tipărit la **ALL BLUE SRL Iași***

ISSN 1582-0890

SUMAR 103

Cassian Maria SPIRIDON: *Realitatea poeziei* / 5

„Activitatea universitară, activismul social și interesul pentru literatură au alcătuit, împreună, viziunea mea despre lume” – **Marius CHELARU** în dialog cu poetul și profesorul nepalez **KESHAB SIGDEL** / 15

Câteva întrebări cu privire la volumul *Pelerin – Pellegrino*
interviu **Antonio BUOZZI** realizat de **Elena Liliana POPESCU** / 23

POEME de: Florentin PALAGHIA (27), Emil LUNGEANU (29), Răsvan POPESCU (31), Mircea M. POP (33), Veronica BALAJ (34), Cristina SCARLAT (37), Ion PACHIA-TATOMIRESCU (39), Aurelian SÂRBU (41), Victoria Fonari (43), Adriana FURTUNĂ (45), Mihaela OANCEA (47), Daniel MARIAN (49), Răzvan DUCAN (50), Radu CHIOREAN (51), Ottilia ARDELEANU (53), Ana Maria GAVRIL (55), Mihaela AIONESEI (56), George S. VIDREANU (58), Codruța VANCEA (59), Silviu SANIE (61), Ara Alexandru ȘIȘMANIAN (63), Ioana DOR (64), Ionuț PANDE (66), Laurențiu BELIZAN (67), Paul SÂRBU (68), Cosmin GUȚĂ (70)

TINERI AUTORI: Gabriel RUSU (72)

INEDIT: Miron KIROPOL / 74

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Ienăchiță VĂCĂRESCU / 76

ARTE POETICE LA ROMÂNI: B.P. HASDEU – *Noi în 1892* / 78

POEME ROMÂNEȘTI de: Mihai EMINESCU (85), Ilarie VORONCA (91), Mariana DAN (92), Vasile ROMANIUC (95), Arcadie SUCEVEANU (97), Octavian DOCLIN (100), Cassian Maria SPIRIDON (102), Marius CHELARU (103), Mihai MERTICARU (105), Nicolae LABIȘ (109), Gheorghe GRIGURCU (111), Nora IUGA (114), Marius ROBESCU (115), Marius CHELARU (117), Nicolae COANDE (120)

Traduse de: Luan TOPCIU, Mircea M. POP, Adam J. SORKIN, Mariana DAN, Olimpia IACOB, Jim KACIAN, Hans DAMA, Ligia CONSTANTINESCU, Mandics GYÖRGY, Gabriela PACHIA, Lidia POPA, Francisca RICINSKI, Gabriela BANU, Constanța NIȚĂ

Marius CHELARU – *BIBLIOTECA HAIKU* / 123

P O E Z I E STRĂINĂ de: Li Bai (132), Tamer ÖNCUL (136), Albi LUSHI (138), Riza BRAHOLLI MBORJA (140), Arthur RIMBAUD (130), Rose AUSLÄNDER (147), Yvan GOLL (147), Igor MIROVIĆ (148), Federico PREZIOSI (153), Paola Silvia DOLCI (155), Czesław DZWGAJ (157), Anxhela GEROLLARI (160), Robert FROST (161), Mamta SAGAR (165), Bui GIANG (168)

În românește de: Constantin LUPEANU, Luan TOPCIU, Nicolae MUȘA, Mircea M. POP; Slavomir GVOZDENOVICI, Lucian ALEXIU, Eliza MACADAN, Alexandru MACADAN, Nicolae MAREȘ, Cătălina FRÂNCU, Marius CHELARU, Pham VIET DAO

POEZIE ȘI REALITATE:

Maria TRANDAFIR – *Satul românesc, realitate eternă* / 171

Daniela ANDRONACHE – *Când poezia americană atinge excelența* / 178

Radu ȘERBAN – *Realism în poezia lui Kobayashi Issa* / 184

ESEU

Walter BENJAMIN – *Sarcina traducătorului* (II) / 189

Constantin MIU – *Contemplația noetică (în Ultimele sonete...)* / 193

Ion FILIPCIUC – *Eminescu în limba polonă* / 202

Ștefan AMARIȚEI – *Ion Barbu – entropie și antropie în poemul După melci* / 210

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie* / 213

Diana Dobrița BÎLEA – *Poetul – Sancho Panza sau Manoil, curbanul* / 220

Raluca FARAON – *Singurătatea absolută nu există* / 222

Marius MANTA – *Radu Florescu* / 223

Mircea M. POP – *Natura – prietena și salvarea noastră* / 226

– *Un poet printre îngeri* / 227

Niculina OPREA – *Singurătate provizorie* / 228

Livia CIUPERCĂ – *Dialog în Primăvară* / 230

Mihaela CRISTESCU – *Eleganță de cuvânt și interpretare în volumul Danielei Andronache, Întreita chemare* / 232

Otilia ARDELEANU – *Scrisori de lumină* / 234

Simion BOGDĂNESCU – *Stigmat metafizic* / 236

Iulia-Anamaria GHIDIU – *„Poezia cronică”: anti-elogiul lumii moderne* / 237

Marina CUȘA – *Cartea albă a prieteniei* / 239

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ – *Poezia Diasporei – Italia (XXXI)* / 241

PAGINILE AFORISMULUI

Marcel MUREȘEANU / 245

PRIMA VERBA (Cristina CHIPRIAN) / 247

Mihai EMINESCU – *Ah, mierea buzei tale* / 249

Cassian Maria SPIRIDON

REALITATEA POEZIEI

Realitatea vine de la latinescul *res=lucru*, și în sensul obișnuit constituie un ansamblu de lucruri care sunt, adică de lucruri care au o existență obiectivă și constatabilă; filosofic, prin opoziție cu aparența, semnifică existența autentică a lucrurilor, cum citim în *Dicționarul enciclopedic de filosofie* (Elisabeth Clement și colectivul, traducători Magdalena Mărculescu-Cojocă, Aurelian Cojocă, Editura All).

Marshall McLuhan, în *Galaxia Gutenberg* (traducere L. Și P. Năvodaru, cuvînt înainte Victor Ernest Mașek, Editura Politică, 1975) afirmă că *Europa intră în faza tehnologică a progresului, fază în care schimbarea însăși devine norma arhetipală a vieții sociale*; normă de la care, într-o evoluție exponențială nu există abatere, suntem supuși, cu sau fără voia noastră, unei permanente metamorfoze.

Epoca tiparului, în curs de a fi părăsită, sau aparent părăsită, prin predominanța universurilor virtuale ce ne domină viața, a impus, de la Montaigne și Descartes citire, o altă realitate, în care *nu metoda interesează, ci rezultatul*, întemeiată pe incertitudinea shakespeariană a lui *a fi sau a nu fi*, este balansul între vechea cultură orală și cea născută prin avîntul tiparului pînă în epoca noastră, în care domină avalanșa copleșitoare a imaginilor ce curg halucinant pe diversele ecrane, mici sau mari, unde vizualul este dominant, pînă la a ne catapulta din lumea reală în lumea virtuală, văduviți pentru totdeauna de viața autentică.

„Gîndirea individualistă, liberală, cu un înalt grad de cultură, este chinuită de presiunile ce o împing să devină colectivă. Liberalul cult este convins că toate adevăratele valori sînt particulare, personale și individuale. Acesta este mesajul alfabetizării. Și, cu toate acestea, tehnologia electricității îi impune nevoia unei interdependențe umane totale. Hamlet, pe de altă parte, vede avantajele responsabilității și conștiinței corporative în care fiecare om are *rolul său* și nu privește lumea instalat în fața propriei sale vizete sau din «punctul său de vedere». Oare nu este evident că există întotdeauna suficiente probleme de morală fără a se mai adopta o poziție morală și pe baze tehnologice?” (Marshall McLuhan).

Este o realitate pecetea pusă de cuvîntul tipărit în fixarea organică a limbilor naționale, totodată, remarcă și autorul *Galaxiei Gutenberg*, așa cum *papirusul a creat drumurile romane tot așa tiparul a generat viteza și precizia vizuală resimțită în noile monarhii ale Renașterii*.

În epoca afirmării tiparului, nici Shakespeare, nici Cervantes și încă alți scriitori importanți nu s-au lăsat seduși de cântecul de sirenă al tiparului. Vom apela doar la exemplul propus de McLuhan, cu Don Quijote, cavalerul, un marginal, situat la periferia vieții sociale, care le *vorbește păstorilor de capre despre Era de aur, în care unitatea omului cu natura își află desăvârșirea*.

„Logica tipografică l-a creat pe *outsider*, pe omul alienat, ca tip al omului integral, adică intuitiv și *irațional*”, cu apel la Lowenthal și lucrarea sa *Literature and the Image of Man*, care face o excelentă descriere a acestui om nou, alienat, care a refuzat să se alăture goanei după bunuri de consum și a rămas în vechile zone periferice, feudale și orale, ale societății. Aceste figuri marginale exercită o mare atracție asupra noilor mulțimi ale societăților de consum, bazate pe orientarea vizuală. (M.McL.)

Oamenii se metamorfozează în oameni fragmentați, încercând să se afirme totodată ca oameni complet normali: „Omul marginal constituie un «centru fără periferie», un tip independent, integral: el este feudal, «aristocratic» și oral. Noul burghez, citadinul, are o orientare centru-periferie: el este vizual, preocupat de aparențe, de conformitate și de respectabilitate. Pe măsură ce se individualizează și devine uniform, el se omogenizează. El se adaptează. Și el creează grupe mari centralizate, pe care și le dorește, începând cu naționalismul”. (M. McL.)

Pofta nesățioasă de consum, consumerismul este provocat și întreținut de media, mai ales vizuală, prin Tv și Internet. Prin aceste canale audio-vizuale *omul a devenit dirijabil*, ușor de controlat și manipulat, el pierzând tot mai mult din contactul cu natura, cu lumea reală.

În argumentația sa, Marshall McLuhan apelează la poemul *Jerusalem* al poetului vizionar William Blake, pentru a evidenția instabilitatea modelelor prin care percepem lumea. Astfel, citim în Cartea a II-a, capitolul 34, în poemul menționat: „*Dacă organele de percepție se schimbă, obiectele percepției par să se schimbe;/ Dacă organele percepției se închid, obiectele supuse lor par să dispară/*».

Hotărât cum era să explice cauzele și efectele schimbărilor psihice, atât individuale, cât și sociale, Blake a ajuns de multă vreme la tema *Galaxiei Gutenberg: Cele șapte națiuni au fugit din fața lui; ele au devenit ceea ce au văzut*.

Blake explică foarte clar că oamenii se schimbă când se schimbă raporturile dintre simțuri. Iar acestea se schimbă când vreunul din simțuri sau vreo funcție corporală sau mintală este exteriorizată sub formă tehnologică: „*Năluca este rodul gândirii umane, și când aceasta este despărțită/ De Imaginație, e ferecată în legăturile, ca de oțel,/ Ale Memoriei, de unde emite legi și fundamente morale/ Menite să distrugă Imaginația, Divinul Trup prin martiriu și războaie/*».

Imaginația este acel raport dintre percepții și facultăți care există când ele nu sînt încastrate sau exteriorizate în tehnologii materiale. Când sînt astfel

exteriorizate, fiecare simț, fiecare facultate devine un sistem închis. Înainte de o asemenea exteriorizare există o interacțiune completă a experiențelor. Această interacțiune sau sinestezie este un fel de tactilitate, ca aceea pe care o căuta Blake în liniile de contur ale formelor sculpturale și în gravură”.

Sunt importante observațiile celui care a scris *Mass-media sau mediul invizibil* în marginea poemelor vizionare ale lui Blake dar și al altor poeți: „Suprimarea oricărui aspect al adevărului, a oricărui unghi valabil poate slăbi întreaga structură. De fapt, accentul pus pe vizualul abstract evoca drept criteriu al adevărului simpla comparare obiect cu obiect. Oamenii erau atît de puțin conștienți de predominarea acestei teorii a comparației, încît atunci cînd Pope sau Blake au arătat că adevărul este un raport între gîndire și obiecte, un raport stabilit de imaginația creatoare, n-a fost nimeni care să poată lua notă sau înțelege. Compararea mecanică, mai degrabă decît creativitatea imaginativă, va domina artele și științele, politica și învățămîntul pînă în zilele noastre”.

De reținut sunt și conexiunile dintre tipografia lui Gutenberg, fizică și realitățile economice: „Legile newtoniene ale mecanicii, latente în tipografia lui Gutenberg, au fost traduse de Adam Smith pentru a guverna legile producției și ale consumului. În acord cu prezicerile lui Pope despre transa automată sau «robocentrism», Smith a declarat că legile mecanice ale economiei se aplicau în egală măsură la lucrurile gîndirii: «În societăți opulente și comerciale, a gîndi sau a raționa ajunge să fie o ocupație specială, ca oricare alta, exercitată de foarte puține persoane, care furnizează publicului toate ideile și raționamentele pe care le posedă vasta mulțime a celor ce trudesc»”. (M. McL.)

Gînduri asemănătoare aflăm și în *Cărțile profetice. Cei patru Zoa*, (Institutul European, traducere Mihai A. Stroe, 1998).

Astăzi suntem sub asaltul lumii virtuale oferită din abundență prin toate ecranele și o prezență tot mai agresivă a „inteligenței” artificiale, care induc somnul „rațiunii”, ce, este bine știut, naște monștri. Nu în realitate, ci în mediul virtual ne desfășurăm existența, una dependentă integral de aparate, la care suntem doar anexe, bune, cel mult, să apăsăm butonul roșu pentru a evita o posibilă avarie.

Karl Polanyi, în *Marea transformare*, citat consistent de McLuhan, face cîteva observații esențiale privind efectele directe și de necontrolat, în absența spiritului critic, ale tehnologiilor aflate într-o dezvoltare exponențială. Gînditorul maghiar afirmă: „Trebuie însă înțeleasă puterea și energia diferitelor tehnologii de a izola simțurile și astfel de a hipnotiza societatea. Formula hipnozei este «un singur simț deodată». Și noua tehnologie posedă puterea de a hipnotiza, pentru că izolează simțurile. Apoi, după cum o spune Blake: «Ei au devenit ceea ce au văzut». Fiecare tehnologie nouă micșorează astfel interacțiunea dintre simțuri și conștiință tocmai în zona nouă a inovațiilor, unde se produce un fel de identificare a celui care vede cu obiectul. Această conformare somnambulică a subiectului la noile forme sau structuri îi

face pe cei mai profund angrenați într-o revoluție să fie cel mai puțin conștienți de dinamica ei. (apud M. McLuhan)

A.N. Whitehead, în *Știința și lumea modernă*, cum remarcă Marshall McLuhan, consideră că inovația esențială a secolului al XIX-lea a fost *inventarea metodei de a inventa*: „S-a născut o nouă metodă. Pentru a înțelege epoca noastră trebuie să neglijăm în detaliile lor toate inovațiile, cum sînt căile ferate, telegraful, radioul, mașinile de tors, coloranții sintetici. Trebuie să ne concentrăm asupra metodei înseși; aceasta este adevărata noutate care a zdruncinat temelile vechii civilizații”.

Și avansul de nestăvilit al tehnologiei îmbogățită cu noi și noi invenții, cu capacități de elaborare și ordonare prin I. A. au ajuns un nivel care ne scapă încet dar sigur de sub controlul uman direct. „Producție planificată înseamnă că întregul proces trebuie calculat în etape exacte, de-a-ndăratelea, ca un roman polițist. În prima perioadă importantă a producției de masă a mărfurilor de consum și a producției de literatură concepută ca marfă pentru piață s-a impus necesitatea de a studia experiența consumatorului. Într-un cuvînt, a devenit necesar să se examineze *efectul* artei și literaturii înainte de a se trece la producție. Aceasta reprezintă intrarea *literală* în lumea mitului”. (M. McL.)

Primul care va intui și analiza rațional această schimbare de paradigmă a procesului creator literar va fi Edgar Allan Poe, care a realizat că, scriitorul în loc să se adreseze doar cititorului, se impune, în opera sa, să-l includă, să fie parte, nu altceva argumentează în *Principiul poetic*, mai accentuat în *filosofia compoziției* (*Principiul poetic*, Univers, 1971, traducere de Mircea Stoiculescu, prefață de Matei Călinescu).

În esul despre *Hamlet*, Poe își afirmă crezul său artistic în spiritul celor mai sus consemnate: „Singura cale de a exprima emoția într-o formă artistică este de a găsi «corespondențe obiective»; cu alte cuvinte, un grup de obiecte, o situație, un lanț de evenimente care să reprezinte formula acestei emoții deosebite, astfel încât, atunci când factorii externi care trebuie să ducă la o experiență senzorială sunt dați, emoția este imediat declanșată. Dacă examinați oricare din tragediile lui Shakespeare care au avut mai mult succes, veți găsi această echivalență perfectă; veți constata că starea de spirit a lui Lady Macbeth, când umblă în somn, v-a fost comunicată printr-o abilită acumulare de impresii senzoriale imaginate; cuvintele lui Macbeth când aude de moartea soției sale ne frapează deoarece par a fi declanșate în mod automat de ultimul dintre evenimentele unei serii date”. (apud M. McLuhan).

Beletristica, prin cărțile de calitate propuse cititorilor oferă o coerență culturală, una pe cale de dispariție în fața imaginii, prezentă agresiv și constant prin mijloacele media electronice, de la televiziune, internet, telefoane mobile etc.

Neil Postman, în *Distracția care ne omoară. Discursul public în epoca televizorului* (traducere Silviu Man, Editura Anacronic, 2016), carte publicată

în 1985, când încă nu se arăta la orizont atât de pregnantă prezența coplesitoare a media electronice, nota, cu trimitere la *declinul Epocii Tipografice și ascensiunea Epocii Televiziunii*: „Această rocadă a schimbat în mod dramatic și ireversibil conținutul și semnificația discursului public, întrucât două canale media atât de diferite nu pot găzdui aceleași idei. Pe măsură ce influența tiparului scade, conținutul politicii, religiei, educației și a orice altceva ce implică participare publică trebuie să se schimbe și să fie turnat din nou în termeni mai adecvați televiziunii”.

Asistăm în contextul actual la un declin în cascadă, care este ușor de remarcat, viteza tehnologică nu mai necesită decenii, ci perioadele de schimbare a mijloacelor de comunicare sunt din ce în ce mai scurte. Un exemplu suficient și ilustrativ sunt *smartphone*-urile, indiferent de producător.

Am trecut de la cultura întemeiată pe cuvinte (să ne amintim ce spune Sfânta Evanghelie după Ioan: „La început a fost Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul...”) la cultura întemeiată pe imagine, integrată acesteia, impusă de mijloacele de comunicare predominant vizuale: „Deși cultura este o creație a vorbirii, cum remarcă și Neil Postman, ea este recreată iar și iar de fiecare mediu de comunicare – pictură, hieroglife, alfabet, televiziune. Fiecare mediu – precum însuși limbajul – face posibilă apariția unui tip unic de discurs, oferind o nouă orientare a cuvîntului, a expresiei, a sensibilității. Ceea ce, desigur, este ce a vrut să spună McLuhan prin afirmația că mediul este mesajul. Aforismul său are însă nevoie de un amendament, pentru că, luat a atare, ne-ar putea face să confundăm mesajul cu metafora. Un mesaj denotă o afirmație concretă, specifică cu privire la lume. Însă formele media din zilele noastre, inclusiv simbolurile prin care ele permit conversația, nu fac asemenea afirmații. Ele sunt mai degrabă ca niște metafore, care lucrează prin implicații discrete, dar puternice pentru a-și susține propriile definiții ale realității. Indiferent dacă privim lumea prin lentila vorbirii, a cuvîntului tipărit sau a camerei de filmat, metaforele noastre media clasifică lumea pentru noi, o împart, o încadrează, o măresc, o reduc, o colorează, pledează pentru o viziune anume”.

În *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane* (traducere Constantin Cosman, Humanitas, 1994), Ernst Cassirer scrie:

„Omul nu mai trăiește într-un univers pur fizic, el trăiește într-un univers simbolic. Limbajul, mitul, arta și religia sînt părți ale acestui univers. Ele sînt firele diferite care țes rețeaua simbolică, țesătura încîlcită a experienței umane. Întregul progres uman în gîndire și experiență speculează asupra acestei rețele și o întărește. Omul nu mai înfruntă realitatea în mod nemijlocit; el nu o poate vedea, cum se spune, față în față. Realitatea fizică pare să se retragă în măsura în care avansează activitatea simbolică a omului. În loc să aibă de a face cu lucrurile înseși, omul conversează, într-un sens, în mod constant cu sine însuși. El s-a închis în așa fel în forme lingvistice, imagini artistice, simboluri mitice sau mituri religioase încît el nu poate vedea sau

cunoaște nimic decât prin impunerea acestui mediu artificial. Situația lui este aceeași în sfera teoretică și în cea practică. Chiar și aici, omul nu trăiește într-o lume de fapte brute, sau conform nevoilor și dorințelor lui imediate. El trăiește mai curînd în mijlocul unor emoții imaginare, în speranțe și temeri, în iluzii și deziluzii, în fanteziile și visurile sale. «Ceea ce îl tulbură și îl neliniștește pe om», spunea Epictet, nu sunt lucrurile, ci opiniile și închipuirile despre lucruri».

Citim o carte, ne uităm la ceas, la televizor, la mobil etc., preluăm ce ne interesează fără a realiza că toate acestea ne controlează și ne organizează mintea; preluăm în absența simțului critic. Un ceas nu doar indică ora, ci este și un mecanism de putere, cum îl apreciază Lewis Mumford, și ale cărui produse sunt nesfârșite serii de secunde și minute. Nu mai aproximăm la ce vreme ne aflăm după mersul soarelui. Natura, realitatea sunt obturate, din ce în ce mai ecranată față de lumea înconjurătoare.

Rămîne doar omul într-o conversație cu sine despre și printr-o mașinărie pe care el a creat-o.

„În excelenta carte a lui Mumford, *Technics and Civilization*, observă Neil Postman, el ne arată cum, începînd cu secolul al XIV-lea, ceasul ne-a transformat în păstrători ai timpului, apoi în salvatori ai timpului și acum în servitori ai timpului. Pe parcursul acestui proces, ne-am pierdut respectul față de soare și anotimpuri, pentru că, într-o lume alcătuită din secunde și minute, autoritatea naturii este perimată. Într-adevăr, așa cum punctează Mumford, odată cu inventarea ceasului, Eternitatea a încetat să mai servească drept măsură și punct focal al evenimentelor omenești. Și astfel, deși puțin și-ar fi putut imagina această conexiune, tic-tac-ul inexorabil al ceasului s-ar putea să fi slăbit supremația lui Dumnezeu mai mult decât toate tratatele produse de filosofii Iluminismului; ceea ce înseamnă că ceasul a introdus o nouă formă de conversație între om și Dumnezeu, în care Dumnezeu apare ca fiind cel ce pierde. Probabil că Moise ar fi trebuit să includă încă o poruncă: «Să nu creezi reprezentări mecanice ale timpului»».

La fel s-a întîmplat și la apariția scrierii fonetice. Astăzi asistăm/facem parte dintr-un salt amețitor în care translăm de la *magia semnelor la magia electronică*, una care ne reduce la stadiul de simpli spectatori, de receptori a ce ne furnizează diversele ecrane și aparate.

De-a lungul istoriei umanității, limbajul naturii a fost limbajul mitului și al ritualurilor, forme care au lăsat netulburată natura, realitatea înconjurătoare, una palpabilă, nu virtuală, încurajînd, totodată, credința că noi oamenii suntem parte a lumii reale. Perpetuarea realității prin mit și ritual este încă mai accentuată afirmată prin poezie.

„Epistemologia creată de televiziune, afirmă cu îndreptățire Neil Postman, nu numai că este inferioară epistemologiei bazate pe tipar, dar este și periculoasă și absurdă.” Și, am adăuga, încă mai *periculoasă și absurdă* prin noile tehnologii electronice.

Apelăm la Jean Baudrillard și cartea sa *Simulacre și simulare* (traducere Sebastian Brig, editura Idea Design&Print, 2008), publicată în 1981, carte în care, la capitolul despre *Implozia sensului în media* citim: „În spatele acestei puneri în scenă exacerbate a comunicării, mass-media și forcingul informării continuă o irezistibilă destrucție a socialului. Astfel, informația dizolvă sensul și dizolvă socialul, într-un soi de nebuloasă sortită nu unei creșteri a inovației, ci, dimpotrivă, entropiei totale”.

Suntem martori și parte la implozia sensului și cea mai aplicată cercetare ne-o oferă McLuhan, în *Medium is message*, comentat de Baudrillard larg: „Sensul ei constă în aceea că toate conținuturile de sens sunt absorbite doar în forma dominantă a mediului. Mediul singur face evenimentul – și asta oricare ar fi conținuturile, conforme sau subversive. Redutabilă problemă pentru orice contrainformație, radio-pirat, antimedia etc. Dar sunt și lucruri mai grave, pe care McLuhan nu le-e degajat. Căci, dincolo de această neutralizare a tuturor conținuturilor, am putea spera să folosim mediul în forma lui și să transformăm realul utilizând impactul mediului ca formă. Toate conținuturile fiind anulate, poate că mai există încă o valoare de întrebuintare revoluționară, subversivă, a *mediului ca tare*. Or – și aici ajunge la limita sa extremă formula lui McLuhan –, nu există doar implozie a mesajului în mediu, ci mai există, în aceeași mișcare, implozia mediului în real, implozie a *mediului și a realului*, într-un soi de nebuloasă hiperreală în care chiar definiția și acțiunea distinctă a mediului nu mai sunt reperabile.

Nu doar statutul «tradițional» al mediilor caracteristice ale modernității e repus în cauză. Formula lui McLuhan, *Medium is message*, care e formula cheie a simluării (mediul e mesajul – emițătorul e repceptorul – circularitate a tuturor polilor – sfârșit al spațiului panoptic și perspectival – acestea sunt alfa și omega ale modernității noastre), trebuie văzută la limita la care, după ce toate conținuturile și mesajele se vor fi volatilizat în mediu, mediul însuși se volatilizează ca mediu. În fond, tot mesajul îi dă mediului credențialele, el e cel care dă mediului statutul distinct, determinat, de intermediar al comunicării. Fără mesaj, mediul cade și el în indefinitul caracteristic al tuturor marilor noastre sisteme de judecată și de valoare. Un singur *model*, a cărui eficacitate e *imediată*, generează atât mesajul, cât și «realul».

Pentru a duce pînă la capăt povestea, *Medium is message* nu înseamnă doar sfârșitul mesajului, ci și sfârșitul mediului. Nu mai există media în sensul literal al termenului (vorbesc mai ales de mediile electronice de masă) – adică instanță mediatoare a unei realități cu alta, a unei stări de real cu alta. Absorbție a polilor unul într-altul, scurtcircuit între polii oricărui sistem diferențial de sens, zdrobire a termenilor și opozițiilor distincte, printre care și aceea dintre mediu și real – deci imposibilitate a oricărei medieri, a oricărei intervenții dialectice între cele două sau a unuia asupra celuilalt. Circularitate a tuturor efectelor mediei. Imposibilitate a unui sens, în înțelesul literal al unui

vector unilateral care duce de la un pol la celălalt. Trebuie să vedem pînă la capăt această situație critică, dar originală: e singura care ne mai este lăsată. Inutil să mai visăm la o revoluție prin conținuturi, inutil să visăm la o revoluție prin formă, deoarece mediul și realul sunt de-acum o singură nebuloasă indescifrabilă în adevărul ei.

Această constatare a imploziei conținuturilor, a absorbției sensului, a estompării mediului însuși, a resorbției oricărei dialectici a comunicării într-o circularitate totală a modelului, a imploziei socialului în mase, poate părea catastrofală sau disperată. Dar nu e așa decît din punctul de vedere al idealismului care domină întreaga noastră viziune asupra informației. Trăim cu toții într-un idealism furibund al sensului și al comunicării, un idealism al comunicării prin sens, iar din această perspectivă, ceea ce ne pîndește e *catastrofa sensului*".

Filosoful francez prezintă sintetic „fazele succesive ale imaginii:

- e reflectarea unei realități profunde
- maschează și denaturează o realitate profundă
- maschează *absența* unei realități profunde
- e fără raport cu orice fel de realitate: își e propriul simulacru pur.

În primul caz, imaginea e o *bună* aparență – reprezentarea e de ordinul sacramentului. În al doilea, ea e o *ea* aparență – de ordinul vrăjitoriei. În al treilea, *ea se joacă* de-a aparența – e de ordinul sortilegiului. În al patrulea caz, ea nu mai este nicidecum de ordinul aparenței, ci de acela al simulării. Trecerea de la semnele care disimulează ceva la semnele care disimulează faptul că nu mai există nimic marchează cotitura decisivă. Primele trimit la o teologie a adevărului și a secretului (din care mai face parte ideologia). Celelalte inaugurează era simulacrelor și a simulării, în care nu mai există un Dumnezeu care să-i recunoască pe ai săi, nu mai există Judecată de Apoi pentru a despărți adevăratul de fals, nu mai există realitatea învierii lui artificiale, căci totul e deja mort și înviat dinainte".

Văduviți cu totul de imaginar, am epuizat și rezerva de realitate – „*or, coeficientul de realitate, ne spune filosoful, e proporțional cu rezerva de imaginar care îi dă greutatea specifică. Asta e valabil și pentru explorarea geografică și spațială: atunci cînd nu mai există teritoriu virgin și deci disponibil pentru imaginar, atunci cînd harta acoperă tot teritoriul, ceva precum principii realității dispăre.*”

Singura care încă poate deschide porțile realității este poezia.

Confiscați de aparatele care ne solicită ore și ore prin oferta lor de a ne ține conectați la lumea virtuală, nu mai credem în realitatea palpabilă, ci în „realități” fabricate mediatic.

Citim în *Revrăjirea lumii sau de ce nu mai vrem să ne desprindem de televizor*, cartea lui Virgiliu Gheorghe (editura Institutului de Cercetări Psihosociale și Bioetică, 2023) despre forța televiziunii și a tuturor ecranelor pe care rulează o infinitate de imagini ale unei „realități” fabricate de furnizor

după voia intereselor lui: „Întîlnirea cu ecranul video este marcată de inducerea unor transformări majore în modul de funcționare al creierului uman, transformare similară celei produse de drogurile sau de substanțele halucinogene. Din studiile citate rezultă că imaginea TV, deși nu este o substanță care să pătrundă în corpul omului precum drogul, favorizează ca și acesta evaziunea în imaginar, starea euforică și chiar intrarea într-o stare alterată de conștiință”.

Mijloacele media ne oferă o lume care ne vrăjește, una sub semnul magicului. „Prețul pe care îl plătim pentru plăcerea oferită de petrecerea timpului în fața micului ecran este însăși libertatea de a gândi, de a alege singuri, de a ne defini un mod personal de a fi. Prin mecanismele pe care le pune în mișcare, televiziunea are aces liber la tabloul de comandă al conștiinței umane. Impunându-și propria imagine despre lume în mintea telespectatorilor, televiziunea conduce la o adevărată schizofrenie în perceperea realității. Tot mai mulți oameni despărțiți prin televizoare de mediul înconjurător și de habitatul familial ajung să se însingureze, să se izoleze în interiorul unei lumi de imagini care adesea nu mai are nimic comun cu realitatea. Nemaiapucînd să se echilibreze sufletește, să reflecteze la el însuși, să se regăsească în viața de familie sau în natură, victima mirajului TV acumulează tensiuni psihice uriașe care contribuie, desigur, la răspîndirea fără precedent a bolilor psihice care se înregistrează astăzi”. (Virgiliu Gheorghe).

Spațiul virtual a anihilat spațiul real. Virgiliu Gheorghe apelează la un citat semnificativ semnat de Mihaela Constantinescu: „Realitatea virtuală ne-a deschis o fereastră magică spre alte lumi. La sfîrșitul secolului XX, realitatea a dispărut în spatele unui ecran. (...) Duhul a ieșit din sticlă și, cum spunea Rheingold (*Howard* 1991), nu se mai poate întoarce vreodată înapoi”.

Și pentru a fi cu totul confiscați de această „realitate”, tehnologia ne oferă *ochelari* prin care să vedem lumea cum ne-o oferă aparatul, nu așa cum este.

Aparatura care ne acoperă ochii precum niște ochelari ne oferă o realitate virtuală extinsă, augmenată, imersivă etc. Nu mai vedem lumea direct, prin aceste ferestre ale sufletului, care ni le-a dat Dumnezeu.

Un exemplu de deraiere de la lumea reală în favoarea celei virtuale, unul cutremurător, este cel oferit în vlmul *Dincolo de adicția primară*, coordonatori Nina Savelle-Rocklin, Salman Akhtar (traducere de Alexandra Stoica, editura Trei, 2024), capitolul *Adicția la internet*: „În 2009, în timp ce un cuplu sud-coreean îngrijea «un miniavatargînguritor și heruvimic» al unui copil virtual într-un joc online, cîte șase pînă la douăsprezece ore pe zi, bebelușul lor Sarong (însemnînd «dragose»), în vîrstă de trei luni, a murit de foame din cauza neglijenței lor (Salmon, 2010). Aceasta a fost prima victimă cunoscută a jocurilor pe internet”. Mai sunt prezentate și alte astfel de cazuri, la fel de dramatice.

Poezia deschide poarta realității palpabile, a emoției, ne reintroduce printre cei vii. Pagina lirică ne propune un alt univers, unul al revelației prin care se exprimă realitatea, gândul care transcende tot ce ne înconjoară și ne definește, ne salvează și nu ne lasă să fim copleșiți de lumea virtuală.

Trăim într-o lume în care realitatea a fost jefuită, a dispărut în spatele unui ecran, sub magia unei lumi în două dimensiuni, o lume plată care ne-a luat pizonieri.

Poezia, sigur și credința în cuprinderea ei, lumea artei ne mai pot reda realitatea, cale prin care să accesăm, să reținem bucuria, adevărul realității. Aici aflăm întreaga realitatea poeziei.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2024 – *Poezie și miracol, Poezie și natură*

2025 – *Poezie și limbă; Poezie și moralitate, Poezie și regalitate, Poezie și idee*

ACTIVITATEA UNIVERSITARĂ, ACTIVISMUL SOCIAL ȘI INTERESUL PENTRU LITERATURĂ AU ALCĂTUIT, ÎMPREUNĂ, VIZIUNEA MEA DESPRE LUME

– dialog cu poetul, publicistul, activistul civic
și profesorul nepalez **KESHAB SIGDEL** –

Marius Chelaru

Pentru noi, românii, ca să începem convorbirea noastră cu pași de poezie, Nepalul este un ținut îndepărtat, locul în care pământul întâlnește cerul. Așa că, pentru a înțelege „lumea” ta mai bine, te rog să povestești cititorilor noștri despre meleagurile tale natale, Bardiya, despre copilăria ta, anii de școală, universitate, unde predai acum ș.a.

Keshab Sigdel

Sunt încântat să vorbim, și să împărtășesc cu tine și cu cititorii români sentimentele mele. Ca scriitor din Nepal, trimit salutul meu către cititorii români. Țara mea e cunoscută pentru diversitatea sa geografică, florală, floră și faună. E o țară a munților, care găzduiește opt dintre cele mai înalte piscuri ale lumii, printre care și cel mai înalt, Everestul. Nepal mai este cunoscut și ca locul unde s-a născut Buddha, care este știut pentru învățăturile sale de pace și nonviolență.

M-am născut într-un sătuc în districtul Bardiya, un loc din câmpiile apusene, unde părinții mei migraseră din munții vestici. Tata a fost educator, activist social și politician. Copil fiind, am fost martor la arestarea sa, cauzată de implicarea pe care a avut-o în politică. Asta a avut un mare impact asupra mea, asupra minții mele. Dar m-a și inspirat să fiu un avocat pentru democrație și justiție socială. A influențat mult viziunea mea asupra lumii, și ce am scris. Ulterior m-am mutat la Kathmandu, capitala țării, și am făcut studii de economie și limbă engleză la Universitatea Tribhuvan¹. Apoi am ajuns să predau ca titular la aceeași universitate, unde lucrez și azi. Predau cursuri de poezie, studii nepaleze, studii culturale, literatura despre război, conflicte și traume. În același timp, m-am implicat în activismul pentru drepturile omului, și am fost

¹ Fondată la 25 iunie 1959 (sau 11 Ashar după calendarul Vikrami/ Vikram Samvat, calendar solar hindus, folosit în mod istoric pe „Subcontinentul Indian”), se află în Valea Kirtipur, în orașul Kirtipur (deși campusul de bază este în capitala țării), aflat la 5 km de Kathmandu. Este cea mai veche și mai mare universitate din Nepal. Numele vine de la Tribhuvan Bir Bikram Shah, a, optulea și ultimul rege al Nepalului.

vicepreședintele „Amnesty International” în Nepal. Am fost arestat de mai mult de douăsprezece ori pentru demonstrații în stradă pentru dreptate socială.

Cum ai început să scrii? Cum a fost debutul tău?

După cum spuneam, din cauza mediului politic din familia mea, o mulțime de activiști au venit în casa noastră și au ținut întâlniri secrete. Unii dintre ei s-a întâmplat să fie poeți și editori din orașele indiene care duceau campanii pentru democrație în Nepal. Orașul meu, Kohalpur, era foarte aproape de granița indiană. În copilărie obișnuiam să citesc cărți de benzi desenate indiene. Mama era o persoană religioasă care ne cerea să citim povești și cărți religioase la diferite ocazii. De asemenea, ne uitam la televizor la versiuni ale marilor epopei ale Orientului, *Ramayana* și *Mahabharata*. Mai târziu, tata și câțiva prieteni au deschis o bibliotecă publică unde am avut posibilitatea să citesc ziare și cărți de literatură. După succesul mișcării democratice din 1990 am început să scriu pentru reviste școlare. După școală, am făcut parte din diverse grupuri locale literare și am scris pentru diverse publicații, fapt pe care continui și acum să-l fac în diferite feluri. Cred că primul meu poem a fost publicat într-o revistă din India. Scriam simultan în nepaleză și engleză. Prima mea operă publicată a fost o carte de poezii în nepaleză, cu titlul *Samaya Bighatan* (*Disoluția timpului*) în 2007. Am fost de asemenea implicat în Societatea Scriitorilor Nepalezi de limbă engleză, și am fost coeditor al revistei *Of Nepalese Clay* între 2010 și 2017.

Așadar, ai publicat două volume de versuri, Samaya Bighatan, din 2007, amintită deja, și Culorile Soarelui, în 2017. Ai primit câteva premii literare... dar mai povestește-ne despre ce ai scris, receptare ș.a..

Primul volum a fost în nepaleză, și mulți critici au comentat că orientarea filosofică a scrierilor mele era complet diferită de cea a poeziei politice, care era o modalitatea populară de a scrie în acele timpuri. Așa că am beneficiat de ceva atenție din partea cititorilor. Apoi, în 2012, am publicat, împreună cu patru alți prieteni, o carte de poezii în engleză, *Six Strings*. Am beneficiat de o atenție aparte. Apoi, un poet și editor sloven, Peter Semolic, care citise câteva poeme ale mele pe platforme digitale, mi-a scris despre publicarea într-un volum bilingv a noii mele cărți de poezie, care a apărut cu titlul *Colours of the Sun/ Culorile Soarelui*, în Slovenia, în 2017. Până acum, poemele mele au fost traduse în mai multe limbi, între care franceză, spaniolă, hindi, bengaleză și chineză. Am fost, de asemenea, norocos, să am câteva poeme publicate în română, în traducerea ta. Recent, un poet din Guyana a început să traducă un volum de versuri ale

mele în franceză. Aceste moduri de traduceri literare, cred, sunt importante pentru crearea unor punți culturale prin care să împărtășim credința noastră comună, și, de asemenea, să înțelegem diferențele culturale dintre lumile în care trăim. Am primit câteva premii și distincții acasă și peste hotare, între care și statutul de cetățean de onoare al Chinei, oferit de Consiliul Municipal al unui oraș din provincia Sichuan, din China. Dar cred că posibilitatea de a avea un dialog social și cultural, pe care creațiile noastre o fac posibilă, este importantă.

Să vorbim despre editurile și revistele din Nepal și mass media în general. Dar, înainte de toate, e un drum ușor pentru un scriitor nepalez până publică acolo? Vorbește-ne despre statutul scriitorului în țara ta.

Până în 1990 Nepalul era guvernat de o monarhie autocratică. Astfel că libertatea de expresie era limitată. Mulți poeți foloseau în scrisul lor un limbaj simbolic pentru a-și exprima furia împotriva conducătorilor lor. Era foarte dificil să existe publicații independente, și era o cenzură strictă. Oricum, restaurarea democrației a adus un „potop” în industria editorială, care era manifestă mai ales prin publicații de o nouă orientare. Poeții și scriitorii au găsit spațiu în aceste publicații jurnalistice. Încetul cu încetul, au apărut reviste conduse de către privați. Astfel, publicarea nu a mai fost o problemă. Dar toate erau datorate muncii voluntare și nu inițiativelor profesionale. Erau numai două reviste guvernamentale, numite „Madhuparka” și „Garima”, care plăteau autorilor. Cele mai multe dintre publicații erau, se zice la noi, „self-published”. Publicarea în sine era un eveniment în acele zile. Uneori, scriitorii în devenire trebuiau să roage editorii să le publice operele. Dar acum sunt o mulțime de platforme digitale, fapt care a schimbat această situație. Acum sunt câteva case de editură private și, gradual, industria aceasta încearcă să se profesionalizeze.

Însă problema este că avem puțini cititori. Și încă mai avem de muncit pentru o cultură puternică a editării profesionale. În al treilea rând, critica profesionistă încă nu e adecvată ori destul de puternică. Sper ca, pe măsură ce cultura cititului se va dezvolta, toate acestea se vor schimba în bine pas cu pas.

Ce fel de literatură străină e cunoscută, publicată, și cum anume în Nepal? Poți să îmi spui dacă se știe câte ceva despre România și literatura noastră în țara ta?

Literatura nepaleză are două influențe majore. Prima vine din tradiția sanscrită, care este o comoară bogată în scrieri literare și filosofice. A doua ține de sistemul de educație britanic stabilit în timpul

perioadei lor coloniale în India, care, de asemenea, ne-a influențat foarte mult. Deși Nepalul nu a fost niciodată colonizat politic de nimeni altcineva, influențele culturale nu au putut fi oprite. Literatura britanică și, ulterior, cea americană, sunt ușor de accesat, atât în original cât și prin traduceri. Oricum, dat fiind că diaspora nepaleză este împrăștiată pe alte continente și în multe țări, și datorită accesului digital, multe colaborări se dezvoltă gradual. De exemplu, traducerea de literatură chineză se întâmplă. Deși scriitorul american de origine română Elie Wiesel este întrucâtva cunoscut, sunt excepții. Asta pentru că traducerea și cititul de literatură română este un fenomen recent. Încercăm să aducem și literatura română, și alte literaturi prin intermediul revistelor noastre, dar și, la universitate, prin cursurile noastre de literatură globală, universală. Am tradus o serie de autori contemporani români, inclusiv din creația ta am tradus în nepaleză, și sper să colaborăm și mai strâns în viitor și cu editori și cu autori români.

Așadar, predai poezia și literatura în timp de război, conflict și despre traume la Universitatea „Tribhuvan”. Spune-mi mai mult despre această universitate și despre domeniul tău.

Universitatea „Tribhuvan” este prima și cea mai mare universitate din Nepal. A fost fondată în 1959, și contribuie cu aproape 80 de procente în ce privește educația înaltă în Nepal. Campusul ei principal este localizat în Kathmandu, orașul capitală, unde eu predau în cadrul departamentului de engleză. Dar numele de „departament de engleză” există ca o moștenire. Nu predăm engleza ca atare. Predăm cursuri despre literatura lumii, teorii literare, mediu, drepturile omului, studii despre om, literatura rezistenței, cultura populară, studii culturale, filosofie orientală și retorică, printre altele. La cursul de poezie am ales poeți din lume de limbă engleză sau traduși în engleză, dintre scriitorii clasici sau contemporani. M-am focalizat pe aprecierea critică a textelor poetice pornind de la elementele literare folosite de poet și de contextul în care a fost produsă opera sa. La cursul de studii despre traume încercăm să aducem în discuție și cunoștințe despre traumele medicale în departamentul de literatură, pentru a explora istorii diverse/ alternative, care au putut cândva schimba cursul principal al istoriei creată de cei la putere. E un curs fascinant. Sunt texte literare despre război în Nepal, împărțirea violentă India – Pakistan, literatura scrisă în contextul genocidelor din Ruanda și fosta Iugoslavia, și mărturiile supraviețuitorilor lagărelor de concentrare naziste, de exemplu.

*Ai realizat niște antologii, unele cu poeți străini (cum este **Madness**¹, unde au apărut și doi poeți români), și altele cu autori nepalezi – din care am publicat unele poeme, între care și de-ale tale, în română. Să vorbim despre această latură a activității tale.*

Da, ai dreptate. Am realizat acel proiect poetic, *Madness*, în 2023. Planeta a trăit să vadă cum ordinea lumii a fost zguduită de pandemia COVID-19. Chiar și așa-numitele prime-popoare ale lumii au fost neajutorate la început, și și-au arătat limitele în abordarea unor astfel de probleme. De asemenea, a arătat o creștere a inechităților, și cum discrepanțele au doborât pe toată lumea.

Chiar înainte de primul „lockdown” în Nepal, am fost plecat într-o retragere pentru meditație. Când am ieșit din „retragere”, lumea era complet diferită. Era o criză cauzată nu doar de virus, ci și de cum se purtau ființele umane unele cu altele. Era o disperare de a aduna mâncare și alte provizii. Membrii familiilor nu puteau participa la funeraliile celor dragi. Lumea înnebunise. Iar politicienii și oamenii de afaceri erau puși pe făcut bani cu orice preț din această criză. Asta a fost tragic. Și m-am întrebat ce au trăit și gândit și alți poeți și scriitori în orașele lor. Și așa m-am gândit să fac această antologie, invitând poeți din întreaga lume. Am primit un răspuns copleșitor. Din cauza limitărilor posibilităților de publicare am putut selecta doar 297 de poeți din 101 de țări/ teritorii ale lumii. A avut parte de o receptare critică foarte bună din diverse părți ale lumii. Sunt încântat de asta. Sunt încântat și că am putut include doi poeți români, între care și pe tine, în antologia asta.

Acum cititorii români pot lectura în revista „Poezia” câteva exemple de poezie nepaleză, și asta a generat curiozitate. Mai spune-ne, pe scurt, despre poezia din țara ta, istorie, tradiții, teme ș.a.

Deja am amintit anterior că în faza inițială literatura nepaleză a fost profund influențată de literatura sanscrită, care este o sursă de înțelepciune în tradiția orientală. Literatura nepaleză a început, practic, cu poezia. Astfel, mulți dintre poeții timpurii au scris pe tema adorării zeilor. Era un fel de poezie religioasă. Dar, ulterior, odată cu procesul construcției națiunii, această „devoțiune” s-a schimbat în preamărirea națiunii. Glorificarea războinicilor și națiunii erau tema de bază în acea perioadă.

¹ Editor Keshab Sigdel, *Madness. An Anthology of World Poetry*, introduction (*Poetry and madness*): K. Sigdel, Cover art by: Sushila Singh, Post Press, Kathmandu, Nepal, 2023, 614 p. în antologie sunt poeme ale lui Valeriu Stancu și ale subsemnatului. Am semnalat-o cititorilor revistei noastre în primăvara acestui an, succint. În „Convorbiri literare” va apărea un text mai amplu cât de curând, în această vară.

Odată ce Nepalul a întâlnit lumea exterioară, după alăturarea la Națiunile Unite, literaturile occidentale au influențat puternic literatura noastră după anii 1950. Ideile de libertate și dreptate au devenit tot mai pregnante în literatura noastră. Poezia s-a „mutat” de la forma în metru clasic la vers liber și chiar forme în proză. Gradual, ficțiunile și alte forme literare s-au dezvoltat, de asemenea. Recent, literatura nepaleză și-a asimilat aspectele identitare și este direcționată pe revalorificarea rădăcinilor culturale. Aspecte ca incluziunea și dreptatea socială au devenit parte din scrierile iterare în aceste zile. Interesant e că dezvoltarea literaturii nepaleze relevă un răspuns direct la dezvoltarea istoriei politice a Nepalului.

În afară de poezie tu scrii și eseuri literare, piese de teatru. Povestește despre acest tip de creații ale tale.

Da, scriu și eseuri literare și piese de teatru. Mă pregătesc să public cât de curând un volum de eseuri în nepaleză. Scriu mai ales eseuri meditative, dar care reflectă în mod evident mediul social-politic al vremurilor noastre. În timp ce eram în anii terminali de școală, am fost implicat în activități teatrale în orașul meu. Am ceva experiență în actorie și regie. Împreună cu prietenii mei, am fondat un grup de teatru. Am scris și scenarii pentru spectacole stradale. Apoi, când m-am mutat la Kathmandu, am renunțat la activitățile teatrale. Dar am continuat să scriu piese de teatru și eseuri.

Să vorbim despre asociațiile literare pe care le-ai organizat sau pentru care ai lucrat, și despre revistele și publicațiile pe care le-ai editat.

Am lucrat cu câteva organizații literare. Am fost secretar general al Asociației Literare din Nepal, și am organizat conferințe internaționale câțiva ani. Am fost, de asemenea, implicat la Centrul de Studii și Cercetări Mahakavi Laxmi Prasad Devkota¹, un institut fondat pentru a promova studiile despre un poet nepalez modern important în anii 1950. Am co-editat o revistă de cercetare intitulată „Devkota Studies”. În același timp, am lucrat cu mai mulți poeți și scriitori nepalezi care scriau în engleză. Cei mai mulți erau profesori universitari. Societatea Scriitorilor Nepalezi (care scriu) în Engleză a fost fondată în 2000 pentru a promova creațiile literare în limba engleză, ca o modalitate de a ne conecta cu lumea exterioară. Am lucrat pentru Societate o lungă perioadă, și am fost unul dintre editorii revistei literare „Of Nepalese Clay”. Am fost de asemenea ales în bordul

¹ Laxmi Prasad Devkota (1909-1959) scriitor, poet, romancier, autor de piese de teatru nepalez, dar și politician. A primit în țara sa titlul de „Mahakabi” („cel mai mare poet”). Este considerat unul dintre cei mai importanți scriitori nepalezi.

editorial al „Rupantaran”, un ziar de traduceri publicat de Academia Nepaleză, o publicație de vârf a literaturii din Nepal. Ca organizator literar, am fost în Fundația „SAARC Writers and Literature”, cu baza în New Delhi, India. Apoi într-o inițiativă internațională numită „Asia Pacific Writers Partnership”, care acum a devenit „Asia Pacific Writers and Translators”. Am fost ales coordonator național pentru World Poetry Movement în 2014, și apoi ales în Comitetul Internațional în 2017. Comitetul Internațional m-a ales apoi editor al revistei de poezie „Poetry Planetariat”, care a o circulație foarte largă în lume.

Lucrezi, de asemenea, la prima ta carte de amplitudine, roman care reflectă urmările și impactul luptei de zece ani de conflict armat în Nepal. Cum ai descrie acest roman?

Deși am scris puține proze scurte, recent m-a interesat să scriu un roman. Și două aspecte m-au determinat să fac asta. Primul, o insurgență de zece ani în Nepal, care a dus la moartea, dispariția și relocarea a milioane de oameni. Victimele și familiile lor încă mai caută dreptatea. Sunt multe aspecte ale acestui război ale căror povești sunt încă nespuse. Al doilea: am citit multe cărți de istorie și ficțiune în cadrul cercetărilor mele academice. Și am simțit că acestea au eșuat în a prezenta poveștile oamenilor obișnuți. Astfel că încercarea mea de a scrie un roman este menită a fi și un mijloc de a depune mărturie în ce privește istoria pe care am trăit-o. Sunt foarte încântat de această nouă aventură literară.

Ești un membru activ al mișcării civile din Nepal și ai fost arestat de peste 12 ori pentru activismul tău pentru drepturile omului, cum ai spus deja. Dar vorbește-ne mai mult despre această latură a vieții tale.

Cum ți-am spus încă de la începutul convorbirii noastre, am crescut într-o familie politică. Am fost implicat în mișcarea pentru democrației și justiție încă din adolescență. Am fost ales în boardul național al organizației pentru drepturile omului numită Amnesty International în 2004. Am fost implicat în proiecte de educație pentru drepturile omului pentru polițiști, profesori, politicieni, tineri și lideri femei. Am călătorit prin țară în timpul conflictului armat și am experimentat „la prima mână” problemele oamenilor obișnuți. Am fost implicat și în activități de lobby pe lângă guvern pentru schimbările politice. Și poți înțelege că nu toate guvernele reacționează pozitiv când le ceri transparență și responsabilitate. Am fost arestat în timpul demonstrațiilor publice. Dar era angajamentul meu față de oamenii din țara mea. Așa că am fost împlinit cu această activitate în care m-am implicat. Activitatea mea universitară, activismul meu social și interesul meu pentru „creative writing” uneori se

amestecă. Dar cred că una ajută pe alta, și împreună au alcătuit viziunea mea despre lume. Și azi sunt un membru activ al societății civile. În esență, suntem „câini de pază”. Protestăm împotriva relelor comise de guvern și cerem responsabilitate din partea lor. Într-un fel, noi suntem în opoziție permanentă, și e ceva ce oamenii la putere nu apreciază.

*Acum ești publicat în România, în **Poezia**. Sper să mai colaborăm în acest sens. Și sper și să ajungi în Iași. Închei, mulțumindu-ți pentru că ai acceptat să avem această convorbire.*

Sunt onorat să că am avut această convorbire cu un poet și editor excelent, cum ești tu, după cum am constatat și personal. Este, totodată, o oportunitate pentru mine de a fi prezentat publicului din România. Am citit câteva poezii și alte scrieri foarte bune ale autorilor români, și apreciez foarte mult arta și înțelepciunea lor. Sunt bucuros să fiu tradus și publicat în *Poezia*. Și, desigur, sunt nerăbdător să vizitez Iașul cândva. Și sper și eu că vom mai colabora, și că vor fi și alte colaborări și între Nepal și România.

Consemnare, versiunea română și note: **Marius CHELARU**

Câteva întrebări cu privire la volumul *Pelerin – Pellegrino*

Dialog **ANTONIO BUOZZI – ELENA LILIANA POPESCU**

Antonio BUOZZI: *În primul rând, îmi puteţi spune cum s-a născut această nouă carte şi când?*

Elena Liliana POPESCU: Este şi nu este o nouă carte. Cartea *Pelerin* s-a născut cu mult timp în urmă. Poeziile s-au scris treptat între anii 1997–2004, multe dintre ele între anii 2000–2004, după publicarea cărţii *Imn Existenţei* (2000). Prima ediţie a apărut în limba română, în 2003, la editura Dacia din Cluj-Napoca. Interesant este ca o primă lansare a textului cărţii, aflate atunci sub tipar, a avut loc în mai 2003 la New York, în cadrul cenaclului condus de un poet şi editor al revistei *Lumină-Lină – Gracious Light*, Theodor Damian. În 2004 s-a publicat volumul *Peregrino*, o versiune bilingvă româno-spaniolă a cărţii, la Editura Empireuma, din Orihuela, Spania, în traducerea lui Joaquín Garrigós, reputat traducător spaniol din limba română. În 2006 s-a publicat o versiune portugheză a cărţii, *Peregrino*, la Fortaleza, Brazilia, în traducerea lui Luciano Maia, apreciat traducător şi poet, vorbitor de limba română, de asemenea. În 2011 a apărut antologia *生命的禮讚 (Imn Vieţii)* dedicată în memoriam soţului meu, Nicolae, în care sunt incluse multe poeme din *Pelerin*, în versiune chineză, traduse din engleză. Volumul s-a publicat în Taipei, Taiwan, în traducerea lui Lee Kuei-shien, poet şi traducător de prestigiu. Între anii 2008–2018, Estelle Variot, profesor la Universitatea Aix en Provence, a tradus în franceză mai multe volume pe care le publicasem în limba română între anii 1994–2007. Traducerile au fost realizate în colaborare cu un grup de tineri traducători, în cadrul unui atelier de traducere coordonat de aceasta, în cadrul universităţii. Volumul *Pèlerin* a fost unul dintre volumele în franceză rezultate în urma acestor traduceri. Volumul *Pelerin* a fost tradus în aceşti ani în limba maghiară de traducătoarea İren P. Tóth şi s-a publicat bilingv în anul 2020, cu titlul *Pelerin – Zarándok*. Între anii 2011–2021 mai multe poeme din *Pelerin* au fost incluse în antologii de autor în diferite limbi, printre care engleză, spaniolă, chineză, portugheză; în antologii bilingve în engleză-chineză, română-portugheză, română-maghiară; în antologii personale în cel puţin trei limbi, din care pot oferi două exemple: *Trei poeme din Europa*, antologie multilingvă (44 de limbi) şi *Dacă ai şti*, antologie multilingvă (29 de limbi). De asemenea, selecţii de poeme din *Pelerin* au apărut în volume colective în ţară şi în străinătate (SUA, Mexic, Spania, Argentina, Nicaragua, Turcia, Mongolia, Taiwan, Italia, Japonia, Bangladesh, Germania, Albania) şi în reviste

literare din peste 20 de țări. În 2020 s-a finalizat traducerea în limba italiană a volumului *Pelerin*, versiune realizată de Luca Cipolla, poet și traducător italian, și astfel, în anul acesta, 2021, va apărea acest nou volum.

În multe moduri, evidențiați faptul că viața noastră este viața unui pelerin, că întreaga existență este o căutare a ceea ce suntem cu adevărat, dincolo de aparențe. Cum gândiți despre acest lucru și care este semnificația pe care o dați faptului de a fi pelerin?

Existența înseamnă a fi, esența, elixirul, care ne menține în ceea ce numim noi, în mod obișnuit, viață. Viața unui om, a oricărui om, este o căutare a naturii sale proprii, a cunoașterii de sine, pentru a fi, cu adevărat, el însuși. Desigur că aparențele, imaginile pe care le creează mintea, despre ceea ce pare să fie lumea care îl înconjoară, cadrul în care se derulează viața sa, pot constitui obstacole pe acest drum. A trece de aceste obstacole constituie o provocare continuă, pentru pelerinul determinat să ajungă acolo unde trebuie să ajungă. Fiecare om este un pelerin, chiar dacă un timp nu este conștient de aceasta. Dar înaintând pe drumul cunoașterii, inerent, începe să întrezărească, apoi să deslușească ceva mai clar, apoi să fie convins că e într-adevăr un pelerin. În mod necesar oricine va realiza la un moment dat acest lucru. Cunoașterea de sine e o necesitate pentru a fi.

Există o revenire în această ultimă carte a ideilor și sugestiilor din Imn Existenței: care este principala diferență între aceste două cărți?

Se poate ca anumite idei și sugestii să revină, poate sub o altă formă, în mod natural, în preocupările permanente, zi de zi, ale unui om, care trece prin noi încercări, acestea ajutându-l să redea uneori aceleași idei, dar văzute din altă perspectivă. Sunt multe asemănări și mai ales multe diferențe între aceste două cărți, aceasta ține de farmecul diversității lumii. Doar descrierea celor pe care le constat chiar în acest moment, de la cele evidente până la cele mai puțin evidente, fiind în același timp importante mai ales pentru cel care le observă, ar mări considerabil numărul de rânduri ale acestui răspuns. „Principală” diferență ar putea să fie remarcată de fiecare cititor în parte al celor două cărți, răspunsurile fiind, cred, destul de diferite. Poate că un răspuns posibil la această întrebare ar fi acesta: principala diferență este modul distinct de a aborda unele teme asemănătoare, poate chiar identice.

În Imn Existenței exista o întreagă structură robustă împărțită în patru secțiuni. Aici avem, de asemenea, poezii foarte scurte, ca în Cant de Iubire. De ce?

Imn Existenței conține patru imnuri: două ceva mai scurte și două mai ample, imnurile fiind dedicate Existenței, Vieții, Libertății și respectiv, Tăcerii. În *Pelerin*, cu mici excepții, poemele sunt într-adevăr, foarte scurte. Nu a fost o alegere a mea, poeziile au venit în felul acesta spre mine și le-am redat cum am putut mai bine. Chiar titlul ales poate sugera faptul că fiecare dintre aceste foarte scurte poeme exprimă experiențe fulgurante, diferite, din viața unui pelerin, încercări de a înțelege în mod real cele văzute, trăite, simțite în drumul lui spre el însuși.

Presupun că ați scris o parte din carte în timpul perioadei Covid: cum v-ați descurcat în acest timp? V-a influențat aceasta poezia?

Cartea *Pelerin* a fost publicată în limba română acum 20 de ani, dar a fost tradusă în limba italiană în această perioadă, mult încercată, a crizei prin care trece în prezent omenirea, criză complexă care a adus și încă aduce foarte multă suferință. Au mai fost perioade în care suferința din lume a atins cote foarte înalte, aproape la limita suportabilului, perioade de războaie, de molime, când sistemele sanitare erau mai puțin performante, comunicarea era mai dificilă etc. Speranța a fost întotdeauna motorul, în omenire, dar un important rol l-au avut de fiecare dată solidaritatea și efortul în primul rând ale acelor oameni capabili să găsească soluții pentru a se depăși asemenea situații. Astfel de crize planetare desigur că influențează, într-un fel sau altul, vizibil sau mai puțin vizibil, viața fiecărui om. De aceea, trebuie să își pună întrebări, să caute răspunsuri, să facă tot ce depinde de el, mai bine, nu doar pentru el.

În unele versuri vă referiți la suferință, ca aici: „uitat este calvarul/ trăit aieva-n vis...”. A fost foarte multă în ultimul timp în lume: ce înseamnă aceasta pentru dvs.? A fost doar un vis?

Dacă viața ar putea fi percepută ca un vis, ar trebui să încercăm să ne gândim al cui este, de fapt, acest vis. Cu toate acestea, nu suntem scutiți de suferință, durere și alte stări sufletești nedorite, pe care le trăim inevitabil aici, uneori din plin, în acest „vis”. Suferința îi însoțește pe oameni în mai mare măsură, sau mai mică în ceea ce ei numesc viața lor.

Scrieți: „E timp pentru rugă fierbinte/ E timp pentru-ntoarcerea-n noi.” Ce înseamnă rugă (rugăciune) pentru Dvs.?

Pentru fiecare persoană care obișnuiește să se roage, rugăciunea are pe de o parte o semnificație generală legată de diferite practici religioase, cuvânt al cărui înțeles e explicat în dicționare, dar are și nuanțe specifice, în funcție de particularitățile fiecărei individualități în parte. *Rugă* provine din cuvântul rugămintă; *rugăciune* [Lat. *rogationem*]

înseamnă închinare, implorarea grației divine, cerere făcută cu umilință etc. Pentru fiecare om acest cuvânt are în plus o semnificație anume, intimă, personală.

„Dar unicul răspuns/ ce-l cauți,/ e-acolo/ unde gândul/ nu poate să răzbată...”. *Pentru a înțelege adevăratul sens al vieții trebuie să lăsăm la o parte gândirea (gândul), așa este?*

Gândul, gândirea sunt instrumente necesare în evoluția fiecărui om în parte și a omenirii, în general. Mai greu este să poți controla fluxul de gânduri arbitrare care îți „trec” prin minte. Emiterea judecăților din perspective limitate asupra indiferent ce din lumea care ne înconjoară pot constitui obstacole în drumul spre tine însuși. „Nu judeca!” spune, mult mai concentrat și mai bine, același lucru.

În poemul „Spune-mi” scrieți: „Nu ai crezut/ că poți învinge doar atunci/ când renunțând la orice armă,/ vei lupta cu propria imagine/ pentru eliberarea ta”. Puteți să comentați aceasta?

„Renunțând la orice armă” înseamnă să respecti dreptul la viață, la integritate, al oricărei alte individualități, să te îndepărtezi de orice tip de acțiune care poate să îți aducă prejudicii de orice natură; dar acest lucru este posibil abia în clipa în care te cunoști pe tine însuși și realizezi că, în esența acestora, toate aceste individualități sunt identice cu tine. „Nu ți-am spus până astăzi/ că râul își pregătește matca/ pentru întoarcerea acasă”. *Pelerinul așteaptă cu nerăbdare să se întoarcă acasă: ce înseamnă acest „acasă”?* „Acasă poate însemna pentru orice individualitate locul în care, conștient sau nu, vrea să revină, acolo unde este în realitate el însuși.

(*Pelerin – Pellegrino*, de Elena Liliana Popescu, Editura eLiteratura 2023, volum bilingv, traducere în italiană de Luca Cipolla)

Florentin PALAGHIA**Scrisoare pe o frunză de măslin**

Nu mai am timp să scormonesc iar lutul
mă rog ostatic și străin la fiare,
cu riscul de a răscoli trecutul
scriu pe o frunză de măslin scrisoare.

Ies în balconul verde să te caut,
icoană veche pe un nor de sticlă,
o să-ți trimit scrisoarea printr-un faun
și mă voi transforma într-o aripă.

Zid

Mă rănisem de cer,
aripa mea de miere se topise,
plânsul tău
într-o nebuloasă mă convertise.
Alergam în neștire
să zidesc universul
prestabilit în privire,
dincolo de timp și de toate
zilele mele predestinate.
Quo vadis?
Dincolo de privire,
dincolo de zăpada
căzută azi noapte
pe trupul tău.

Ninge

Spațiul nu mai are echilibru.
Se apropie, se distanțează, imploră.
Nu îmi dus seama dacă e târziu, dacă sunt,
dacă dincolo de sentimente
mai există vreo noțiune.
Ridic privirea și deodată ninge.
Anotimpul acesta mă terorizează.
Pun mâna pe acualele și cu ură
împroșc culorile pe trupul tău alb.

Verdict iluzoriu

Mi-e greu să mă exprim.
Uneori desprinzându-mă
nu mai știu să fiu pasăre.
Aripile se rup, mă târâi,
Vreau să devin dresor de stele.
Acum însă cerul se înconvoaie
Sub greutatea luminii.
Ne înmulțim temerar
fără să ne dăm seama
că aripile noastre devin cuvinte,
că fiecare umbră
seamănă cu o îmbrățișare,
că strălucind lucrurile
nu mai au valoare.
Sentimentali alegem jertfa.

Mă opresc și înțeleg această iluzie.
Totul se bazează pe o declarație.
Sunt liber să cred ce vreau
Însă îmi dau seama
Că nu mai pot să zbor.
Încerc să mă mai desprind odată,
orbita devine strălucitoare,
inelele mă încercuiesc,
în jurul cuvintelor
descopăr starea ta de dor,
mi-e greu să mă mai regăsesc
cel care am fost când te-am întâlnit,
totul pare un verdict iluzoriu.

Dialog cu îngerii

Încercuit, mă retrag.
Pictesz îngeri pe tavanul alb,
somez vânătorii rătăciți,
blochez ușa și încerc să deslușesc
ce se întâmplă.
Știu că stai ghemuită într-un colț.
Îmi ascuți bătăile inimii
și te rogi să mă vindec.

Dar eu închid ochii
 și deodată evadez dincolo.
 Vânătorii se apropie tiptil,
 mă ținesc, trag, dar eu continui
 să pictez îngeri pe tavanul alb,
 vrei să mă salvezi, mă săruți,
 dar prin rănile mele curg îngeri.
 Voi alunga desigur vânătorii,
 Îngerii bat din aripile lor tremurătoare:
 „Nu uita creatură ,nu uita,
 Cu totul alta e menirea ta!”

Erai poemul meu fără cuvinte

Priveam de la fereastră cerul unde
 te-ai învelit cu-o mantie de mure.
 Strigam din adâncimi fluturii roșii
 în aerul obscur unde strămoșii
 îngeri lăptoși în gândurile mele
 erau de-acum nescrisele poeme.

Vreau ajutor strigam ca o nălucă
 spre îngerul care era pe ducă.
 Strigam și mă ncolțise universul.
 Goală acum și singură ca versul
 înconjurată-n cernoziom fierbinte
 erai poemul meu fără cuvinte.

Emil LUNGEANU

Aeroport

cu aripile rupte de povara depărtării gem
 dar și răsuflu-n fine ușurat
 ca după nașterea unui poem
 văzându-mă întors în patrie teafăr,
 Domnul fie lăudat
 că tare fain a pilotat

și iată-mă în primul taximetru zgribulit
 prunc în căruțul său cu calde perne
 fericit

gata s-o pornesc la trap acasă
înapoi la sânul limbii materne

dar șoferul bate pasul pe loc,
deșteptul ăla de pilot automat al său
nu-mi găsește adresa
pe lista străzilor, ioc

nu figurează nici un Iacob Negruzzi, cică...
ei, aș! auzi cui a găsit să-i sufle-n lumânare,
tocmai Botezătorului *Convorbirilor literare*
demolat ca o coloană dintr-o bazilică?

birjarul meu își ia din nou la controlat
ghidul prin satelit, enciclopedia proteză,
urmașa evoluată a păsărilor migratoare
mai știi, s-o fi blocat
prea multă tehnologie gânditoare
strică,
își scutură robotul cel niznai
ba îi mai dă și-un pumn la bibilică
dar geaba e ruptă bătaia din rai
când ăla nu-i știe lui Dumnezeu de frică

„S-o fi scriind cumva ca Tzancă Uraganu?”
„Cine? Ce tot bălmăjești?”
„Uraganu din Ploiești!
Păi, nu-l știi pe barosanu? Ăl de cântă
<iubirea noastră prinde trei sute la oră>
despre-a lui gagică.”
„Eu doar de uraganul Katrina auzit-am,
cel din Golful Mexic...”
„Tzancă, dom'le! Scris cu <tz>, adică.”
„Ah, acum pricep, chestie de lexic,
precum Tonitza, Tia Peltz și Ducu Bertzi.
Negruzzi însă este scris cu doi de <z>.”
„Ahaaa... la fel ca <pizza>, vasăzică?
Păi zi așa, mânca-ți-aș, să ne înțelegem!
Ia uite, gata, că acuma l-a ginit!
Da, lângă gară, paralel cu Duca ăla, Gică.
He, se cunoaște

că cam mult din țară ai lipsit.
Ia zi, de unde ai sosit?"

răsuflu cu maternă ușurare
ca dintr-un labirint subpământean ieșit
înapoi la viață și la poezie
și strângând din dinți cât pot de tare
încep din nou fără anestezie
aripile rupte să mi le cos la loc
la nesfârșit

Răsvan POPESCU

ÎN PĂTRĂȚICA MEA

Ce atâta alb? Ca o ceață inexplicabilă
Mi-au dat morfină sau ceva...
Cum să ștergi totul cu buretele?!
N-a fost de aruncat, a fost o viață
Banală, monotonă, de acord
Un funcționar de poștă, birou la demisol
Puteam face mai mult?
Am petrecut prea mult pe social media?
Nu-mi dau seama...
Am avut părinți buni, am fost dorit
Am avut și mașinuțe când eram mic
Și chiar un bișon constipat
Îl scoteam la plimbare și-i șopteam : știu că poți!
Am învățat să fac ce trebuie
Automatisme, bucuriile simple
Un om de casă, în pătrățica mea
Bine că am apucat să achit creditele
Întrebarea e dacă am fost fericit
Iubite au fost vreo două, să mă ațâțe
Dar le-am uitat demult
Apoi o soție vulnerabilă, instabilă, dezordonată
Visând cu ochii deschiși, în afara lumii
Horoscopul ei n-a prevenit-o cu nimic
Acum se ceartă cu medicii care ridică din umeri
Se lamentează inutil, o să strice tot
Încercam să plec în liniște, împăcat

El e fiul meu, pe care l-am învățat
 Să arunce la coș, în ușa garajului
 Bagă 90 dintr-o sută
 Destul de bine, nu?
 Sunt aici pentru că un puștan drogat n-a oprit la stop
 A încurcat accelerația cu frâna
 Vai de capul lui, o să-și ia hate
 Mie mi-au plăcut picioarele femeilor
 Văzute prin geam, până la genunchi
 Și lumina strecurată-năuntru
 Agitația străzii, siluetele dizolvate-n ploaie
 Acum plec și nimeni și nimic
 Nu mă mai urmează...

SEMNE DE CARTE

Când în sfârșit am început să public
 Am zis să recuperez pe hârtie
 Ceva din relația cu tatăl meu
 Care s-a grăbit să ne lase singuri...
 Momentele noastre puține, trecătoare
 Încât și eu m-am prins târziu
 Că ceva merită păstrat
 Ca o fotografie inexactă, decolorată
 Noi doi la pește, pe un mal înalt
 Unde noaptea cântă buhail
 Plin de maci fără culoare
 Nu-mi dau seama de ce
 Așa pălesc amintirile?
 Mă învăța să pun râma-n ac, mă încearca
 Eu mă înțepam, neîndemânatic
 Și mă smiorcăiam cu degetul în gură
 Mâini d-adaos, îmi spunea râzând
 Și mi-a dat un ghiont
 Uite, mamă, citește, e despre el!
 Sunt clipe prețioase, care exprimă un om.
 Dar ea abia mai vedea, ca prin ceață
 Nici amintirile n-o mai țineau
 Ceva, cumva... Chiar așa?!
 I-am pus markere printre memoriile subiective
 La paginile cu tatăl meu
 Poate, poate...

Reclamă

Trenul e
cel mai sigur
și comod
mijloc de locomoție
deși
are și el
un singur cusur:
nu te poate duce
decât acolo
unde sunt șine.

Poveste tristă

Trenul fluieră din când în când,
de fapt locomotiva
și te duce oriunde sunt șine de cale ferată.

Am ajuns cândva într-un oraș
să zic așa mort,
fără nici un locuitor pe stradă,
aceștia fie că stăteau în spatele jaluzelelor
și urmăreau atenți ce se întâmplă,
fie că erau preocupați cu altceva.

N-am îndrăznit să bat
la nici o poartă,
de teamă să nu stârnesc câinii
care și ei, apatici, mă urmăreau.

Doar câteva ore am stat acolo
fiindcă nu am avut imediat legătura înapoi
dar mi s-a părut
că am stat o viață.

Vis de boschetar

Să fiu melc
să-mi duc
casa în spinare,
să dorm în parc
dar în patul meu
și-n casa mea.

Livrescă

„Omul în haină albastră”
al lui Günter Eich
împreună cu
„Omul cu chitara albastră”
al lui Wallace Stevens
caută
„Pianul albastru”
al Elsei Lasker-Schüler.

Efemeritate

Fiecare venim
ca să plecăm
convinși
că nu se poate altfel.

De rămas
nimeni nu rămâne
rămâne doar gândul
că a fost cândva
și este și acum
nemuritor.

Veronica BALAJ

ROȘU EDENIC

Citind și recitind fecele lumii,
cuvintele în mine s-au răsucit
pe față și pe dos
înroșindu-se de osteneală
și purtam pe umeri
crengile unui copac
de un roșu edenic
și citind m-am mutat în cuvinte
și ele s-au prefăcut
în zburătoare cu pene roșii
îngenunchind în așteptare,
te-am rugat, hai, vino și tu să înnoptăm
în miezul unui zbor
e acolo un izvor,
miraculos, fără nume ,

de roșu izbăvitor, nu-ți fie teamă
 arsura lui o păstrăm
 la subsioară
 precum ne-a fost dat.
 O să vezi,
 mereu vom afla o altă mare,
 să surpe mal după mal;
 teama că vei pleca
 rătăcind într-un cuvânt,
 încă negrăit, trudit
 în cercuri domolite
 de un roșu hoțesc,
 mai dansăm, mai dansăm,
 mințindu-mă că mă iubești
 și dincolo de rănile cerești...

ANIVERSARE ȘI TĂIERE DE NOROC

Sosește jonglerul
 cu rol principal.
 Îmi sărbătoresc
 toate zilele de naștere laolaltă
 și stau înrămată
 între flăcările
 ieșite din mâinile lui
 spectacol de grădină
 și tăiere de noroc
 cu gustul cuvintelor rodite
 într-un gutui și un măr
 cu sămânța picată din Eden
 colorată,
 flutură la o adică,
 partea de frică,
 bună de mestecat
 în singurătate.
 Invitații, cu dogoare în gusturi,,

și pantofi jucăuși,
 se-nghesuie, cântă, mimează
 un tablou mișcător, izbutit
 scheunatul unor pisoi,
 zgârie carnea nopții

în căutare de mâncare
 secundele vin desfrânate
 din mai multe direcții,
 se veselesc,
 ce noapte, ce viață,
 arzând!

ARCA LUI NOE

Refuzați de Noe
 pe corabia sa,
 femeii și bărbați
 urcă un munte
 rămas deasupra apelor.
 Michelangelo , tocmai
 l-a re-creat.
 Între neant și frică ,
 o femeie își poartă
 bunurile în spate :
 un scaun, o pânză,,propria-i figură,
 pe când nu avea știința
 ridicării la cer
 (hâburile lumii,
 au timpul măsurat),
 agățați de speranță,
 femeii și bărbați urcă și urcă,
 spre-o mult dorită auroră....
 Dumnezeu îi întreabă
 în ecou,
 nu ați ajuns încă?.

TEMERII LA LOCUL LOR

Am aruncat în foc
 rochia de mireasă
 odată cu pălăria mâncată de molii
 și nerăbdarea coclită...
 Ziua și luna,
 prea se-ncingeau
 la dreapta, la stânga mea
 pălăria pe care n-am apucat
 să ți-o dăruiesc de ziua ta,
 are sub boruri, cuibărită,

istoria secretă
a cerului , a pământului
și a noastră
întinsă fără suflare
peste Calea Lactee.
Mă ascund în teama
să nu devină un șarpe
ai cărui ochi,
ar putea ucide lumina.

Cristina SCARLAT

SATUL COPILĂRIEI. HĂNEȘTI

joi, 18 aprilie 2024, Iași – marți, 23 aprilie 2024, Hănești-Botoșani

I. liniștea din sat sătulă de soare de cer senin de flori de parfum ca
un gospodar care seara obosit acasă se spală de drum

II. ca o podgorie toamna plină de rod care îmbracă satul în
dulci fuioare de poveste ca un fum

III. ce poveste

IV. dar

V. satul copilăriei azi nu mai este decât și el o poveste

VI. mic încape pe o ilustrată doar poveștile lui curg din tablou
doldora de amintiri cu oameni și flori proaspete culese de pe șesul care
mirosea a maci a grâu și a mărăcini îmbrăcat de fiecare dată altfel ca o
mireasă albă cu coroniță de mușețel

VII. iazul din sat nu mai primește hârjoana și clopoțeei glasului
de copil copii nu mai sunt au plecat de mult bătrâni pe la porți nici ei nu
mai sunt îi vezi rar puțini

VIII. pe cei pe care îi cunoșteam îi găsesc acum în cimitirul
bătrân

IX. ulițele au dispărut asfaltul nou a înghițit colbul copilăriei
care ne însoțea fuga și joaca clopoțeei din glas au tăcut bătrânul sat nu mai
e ce a fost a tăcut abătut mai așteaptă la porți poveștile vechi și noi salba
de amintiri dar nu mai e cine să le spună acum amintirile noi nu mai au
amintiri

X. Hănești

XI. traista lui cu povești e plină dar tot mai puțini sunt cei
care-și mai amintesc acum cum a fost Bunicul nici el nu mai e el e cel care

îmi împrăspăta an de an în vacanțe poveștile lui ale satului atunci deja bătrân

XII. iazul pădurea de la Săveni care făcea intrarea în sat ca în țara lui Alice cimitirul viu duminica și de sărbători și tăcerea mormintelor adâncă în timpul zilelor obișnuite moara unde se depănau povești din copilărie amintiri din război de la cei vechi pentru cei atunci noi

XIII. nămeții care îmbrăcau satul de sărbători ursul capra veselia curată care anima totul roată

XIV. gura sobei rula plină cozonacii colacii nunțile botezurile înmormântările așa cum se făceau atunci pe la noi

XV. mi-am lăsat ca șerpii cămăși de bucurii de lacrimi de sare de armonii amintiri din copilărie vii așa cum trebuie să fie amintirile din copilărie vii cu soare cu senin cu adiere de pădure vie respirând acum larg în inimă și pe hârtie

XVI. s-au mutat toate din tranșeele timpului pe hârtie colorându-mi inima făcându-mi-o și mai vie

XVII. ce minunat se împleteau toate miroseau toate a parfum de verde curat de șes tulburat doar de vânt și de praful din sat curcubeiele ce se hârjoneau minunat pe cer după ploi cuminți hrănind lanuri și răcorind obraji fierbinți tarlalele doldora de rod în care dormeau senin rădăcini împletite cu rădăcini din părinți

XVIII. îmi amintesc de războiul care i-a tulburat Bunicului viața cuminecat prin poveștile cu care copil mă binecuvânta

XIX. mi-ar fi dor dacă le-aș fi aflat și de poveștile răzeșilor din care ne curg rădăcinile din alt sat dacă despre ele mi-ar fi povestit Tata și el de la bătrânii din sat dacă le-ar fi aflat de n-ar fi fost alungat și el copil din satul său alăturat de Hănești

XX. Borolea

XXI. satele care mi-au hrănit rădăcinile și copilăria sunt vii în sângele care încă îmi hrănește Povestea cu povești pe care încă nu le știu dar târziu încă nu e prea târziu ca să caut făina albă cu rod pentru pâinea zilelor care vor urma și care mă va hrăni

XXII. spunându-le povestea așa cum Bunicul mă lua de mână prin sat și-mi spunea povești

XXIII. amintiri despre amintirile din copilărie

XXIV. despre sat

XXV. despre sate

XXVI. Borolea

XXVII. Hănești

XXVIII. Saga mea minunată

XXIX. despre Sat

Ion PACHIA-TATOMIRESCU

Glosalm de Gerar

Creier, cap de munte, bradu-n cearcăn-luncă,
neauă de ochi de pruncă mi-arcuiescu punte...!

Suliți mai mărunte – ori mai mari – m-aruncă
soarelui poruncă, rază, sau grăunte,
făt-frumoasă frunte, întru sacra-i muncă...

Oul din ieruncă poate că de unt e –
frunze ce-l vând crunte-n argilă s-aruncă,
s-aprind-rug pe urmă cu lemn de gorun, că
stele-s în speluncă și-n aramă scurmă...

Nu căta în urmă la nicio secundă,
chiar dacă-i pui fundă și-n deochi se curmă :
treci la trap de gurmă, Pegași iuți ți-adu-ncă...!

Pe-a sorilor turmă horbotește-mi undă,
stea-dublă-mi inundă, fulgeru-mi scufundă ;
neauă-albastră-pruncă, în punți multe, pun-te,
de-ai creieri de munte, de-ai brazi-ceruri-luncă...!

Glosalm de Făurar

Trenu-n alba-mi gară, iarna-mi cea mai rece,
zebra – să își frece viscolul-negară...!

Joia mă însoară printre cele-aztece –
piramide-s zece, sânge curge-n țară,
plugu-n oase ară : *Ecce Homo, ecce...!*

Ei mi-s doisprezece, *Unu*-i focu-n pară,
ceruri mi-s de zară : de-a mă naște-mi trece –
nu-n lan cu mălură, nu-n iesle-moece,
nici printre toltece de-au răsură-n gură...!

Naște-mă-n velură, sub viță de vie,
cât natura-i vie, fără chip de ură,
fără tevatură : Hrist-lacrimă-n vii e...!

Vremea asta sură s-aibă must să-nvie,
roi de-albine vie ochilor de mură,
zebre să-mi tot plece-n viscol de negară,
trenuri ducă-n gară fulgii, neaua-mi rece...!

Glosalm de Mărțișor

Grea rază din grâne, rai-gură-de-floare,
Olt de lăcrămioare și-aprind perle-n zâne...!

Cine urcă oare arca-n zări stăpâne,
cine vrea s-amâne fluvii de sudoare,
ninse mări cu moare, gânduri mult-păgâne...?

Soarta tot de fân e — fân de raze-n soare,
sorburi plutitoare, cosmicele frâne... :
de-i de tot nebună, sugrumați-o-n brâne,
dați-o la cadâne — rană-semilună...!

Iar de-arginți adună ziua-i însorită
și-n cer de pirită cântecu-i răsună :
prinde-a ei cunună, că-i nețărmită...!

Orga-n seară sună, steaua se mărită,
rochia-i ferită de-ochi de-aur din lună,
Olt de lăcrămioare perle-aprinde-n zâne,
grele raze-n grâne, raiuri-guri-de-floare...!

Glosalm de Prier

Solz-bobuț de linte, șarpele – ce-n cult e,
baltă, catapulte scapără-n cuvinte...

Vioreea cuminte de tine-o s-asculte –
chiar de-s ceruri multe la ea în sorginte,
chiar de sunt morminte zăriștile-oculte...

Dar ce-o să rezulte vremii preafierbinte :
mers „tot înainte“, boiști să-ți exulte,
pe-o cuneiformă, pentr-un braț de flinte,
pentru preș și dinte, maț, bere, shaormă...?!

Fu zahariformă ochilor din davă,

scursă în enclavă,-n ghizii de reformă,
când totu-i „la normă” și-i viața concavă...

Da-i contrareformă – stăvilă de lavă,
da-i cancer, otravă, lumea ni-i diformă :
tai vămi-bălți d-insulte, focuri-necuvinte,
solzi-bobuți de linte, șerpilor celor culte...!

Glosalm de Florar

Ochiul din făină, slana frunții mare,
irisul din zare vor nea-calamină...

Sferuța afină de-mi sare-n cărare,
peșterii, mic far e, ori un an-lumină,
labirint-grădină, mare-n murmurare...

Înaltă trădare, stea cu-adrenalină,
nicotină fină, fum de lumânare
cu gerontofilă, droguri, depravare,
cosmică feștilă, lumea-n sânge le-are...

De-i columbofilă, visu-i de neștire,
de-i cu aburire, prea-i umil-textilă,
de-i sfântă copilă, schimbă iutea-i fire...

Ea nu dă de milă nici pentru oștire
de-i cruță fiire – razele-i de-argilă...
De-s pupile-soare, de-s ochii-n făină,
frunți de calamină vor nea pe-abjurare...!

Aurelian SÂRBU

MERSUL LUMINII

ciudat e mersul luminii
mă poartă prin lume după voia ei —

izvor ce coboară și urcă
prin țesătura ei de păianjen —

iubiri îmbălsămate
vânat fără scăpare în jocul cu prada

SUB PLEOAPE

s-au rărit și s-au scurtat drumurile înainte
lungi au rămas în amurg cele îndărăt —
 încețoșate priveliști
 melancolii dinaintea somnului
 destrămate-n ecouri și-n vârste

tu lasă-ți icoana sub pleoape mele —
 rugăciune-n culorile toamnei
 perdea la fereastră
 să-ți zăvorăsc lumina în odaie
 și parfumul palmelor
 alunecând tandru pe obraz

FÂNTÂNAR

scotocesc prin felurite clepsidre
 după ora de singurătate —
aș fi petrecut mai multă vreme la taifas cu mine

împătimit fântânar
 sap cu înverșunare
 oriunde se ivesc semne de apă vie

DRUM

te-a ales drumul
 cu întâmplări hotărâte dinainte
 și neputința de a le întoarce mersul
 în timpul tău neîndestulat

tu doar grădinărești
 cu ochii închiși
 cu mintea oprită

OCHIUL DE VEGHE

s-a năruit moartea și nașterea fătului
 înainte de mamă și tată

somn și trezire s-au așternut
 peste ziua și noapte —
tăcere lipită peste gura-ntrebării

ci tu nu te strecura
 prin mintea mea din spatele oglinzii
 zvârle-mi ecoul pe fereastră
 lasă-mi zorile înlăuntrul ochiului de veghe

NEPĂSARE

nu m-am atașat de nimic
 numărul meu n-a ieșit câștigător la nicio ruletă

în turla bisericii
 un demiurg
 surd și orb
 trage de unul singur funia clopotelor

îngăduie-mi un timp să tac
 până ce nașterea mea se va isprăvi

Victoria FONARI

În zodia teilor

Scriu pe foaia orizontului
 e îmbibată cu miros de tei
 Terra nu mai are oxigen
 atmosfera este din parfumul de tei
 crengile altor copaci
 îi poartă aroma
 Orașul își transformă arterele
 într-un copac mare de tei
 intrăm în Galaxia Teia
 Contemplăm ale marelui arbore marea
 Noaptea valuri de tei suspină
 Oamenii devin marinari din corabia Argo
 Peste tot lâna de aur
 e aruncată pe crengi
 Săgeți
 Aromate săgeți ochesc inimi
 Arcurile cresc grădina
 cu mii de cercei
 Mirosul auriu
 ne îmbrățișează
 în orizontu-i viu

Pe corăbii de hârtie

Și noi alergăm spre soare
Pe fâșiile de mare.
Pe corăbii de hârtie
Visele învie.
Ne-avântăm spre zare
Să zburăm pe nor
Suntem zmeii din poveste
Care nu mor

Valuri mari de ne opresc
Urlete întrezăresc
Vântul strigă a încercare
Nu e timpul de oprit
Și zburăm mai tare.

Nu mă dezic de Eol

Stelele au intrat în noi
Prin foșnetul frunzelor
Numai cei care se dezic de Eol
Nu înțeleg dragostea de viață a lui Sisif
Căsătorit cu o nemuritoare
Care-l dorea continuu în viață!
Rămân copilul vântului
Sub auspiciul planetei lui Neptun în Săgetător
Din tolba lui iau săgeți
Țintesc
Țintesc ceea ce îmi doresc

Setare

Focul oprește pentru o clipă soarele
Ca dragostea să nu mai moară
Apoi începe o nouă rotație
avalanșă de noapte și zi
dintre cuvânt și tăcere
Și focul mistuie ură, durere
Dragostea le transformă în plăcere

Adriana FURTUNĂ**DESCĂLECAREA**

Să vă spun o poveste,
Despre strămoșii mei, copii.
A fost fără de veste,
În câmpii,
Când au apărut peste noapte
Viteji.
Roadele erau coapte
În livezi.
Ei s-au ridicat de la Colți,
Din munte,
Unde stâncile au bolți
Ca niște frunze.
Acolo era Împărăția Luana,
Care-și avea moșia și hrana
La răsărit de Carpați.
Printre frați,
Se ridica mândră cetatea
De scaun,
Ca un giuvaier dac,
Invincibilă,
A trecut veac după veac,
Copii,
Vremurile s-au schimbat,
Pe loc cum să le ții?
Și așa, vitejii de la munte,
În ceas
Bun, au purces la câmpie,
La sol gras.
Pământ cât vedeai cu ochii,
Bogat.
Și-au croit singuri moșie
Și sat
Și i-au pus numele
Largu.

FANTEZIE

Galerie
Draperie

Ambele sunt de hârtie
 Doar perdeaua-i de mătăasă
 Vaporoasă
 Somptuoasă
 Geamul abia se vede
 Adela în casă șede
 Muntele de după geam
 Nu se vede neam!
 Cum e muntele, costis,
 Iar copacii înveliș,
 Cresc drepți ca pensula ei,
 Mai înalți, mai mărunței,
 Se întreabă ea în gând
 Dar știe că, în curând,
 Când o aripă a serii
 Întinde vrerea tăcerii
 Copacii se fac oșteni
 Aborigeni
 Și curteni,
 Apără, păzesc cetatea.
 Prințul, ambiguitatea
 O sporește când cu spada
 Scoasă
 În vale se lasă
 Și intră în casă
 O sărută pe Adela pe sprâncene
 Iar pe gene
 Așează în somn, prin vis
 O petală de cais.

JAFUL

Pe alea din grădină,
 Zac smulse din rădăcină
 Flori ca stelele din cer
 De frumoase. Acum pier,
 Ofilite și uscate,
 Distruse, vandalizate.

Spic se plimbă tacticos
 Prin curtea largă, zelos,

Pasă-mi-te habar n-are,
El, zglobiul din născare.

Cine-a fugărit-o-n zori
Pe aleile cu flori
Pe cățeaua din vecini
Din felurite pricini?

Doar ea nu îl ia în seamă,
C-ar putea să-i fie mamă!

Mihaela OANCEA

orbită de iarbă

adulmeci mirosul de toamnă vânăta
pogorâtă pe întinderile stăpânite de tăietorii de lemne

plouă pe pajiștile cosite și tu ridici arbori spre soare
fără să-ți pese de săbiile ce-ți trec prin inimă
sau de apusurile din ce în ce mai bătrâne

pe acoperământul de șindrilă termitelile desenează
surâsul târziului

într-un joc de-a clipa

semințele pietrelor au cules cârje
să se agațe de planetele ce treceau
fără a putea fi îmblânzite

oamenii au tot răs până le-au dat ramuri
pe care le-au îngropat adânc în pământ
ca să nu se afle necazul

în inima unui bălci

treptat
te obișnuiești cu gustul sălcii al absenței
care se năpustește asupra-ți
cum loștrițele de sub steiuri de piatră.
te obișnuiești cu mahnirea

ce aruncă stăruitor minuscule schije
surâzând nerușinată ca un imp.

blajinii flutură pălării de fum.
povara slăbește. acolo și aici.
atunci și acum – unite în inima unui bălci
de un copil ce ascunde în palme
mingea cu rumeguș.

largo

un alt noiembrie respiră prin văduve firide
ghemuit în pliurile tăcerii
cum amarul în paharul golit pe nerăsuflăte

despre plinul pustietăților adâncite într-o baie de aburi
ori despre răsturnarea visurilor cu susul în jos –
niciun cuvânt
doar cărbune amar înnegurând văile

stare de umbră

e mai bine să nu descifrezi hărțile disperării
acum când blândețea umblă cu toporul la brâu
iar starea de umbră se perindă nestingherită
pe holuri ce șuieră și gâfâie neîntrerupt

rătăciți pe ape și pe uscat
copiii lumii caută drumul spre casă

în urechea pământului

ți-ai da silința să privești cum ar sui melcii pe osul frontal
lăsând mărturie despre înflorirea gândurilor
cu aripi de păpădie
dar vâzul ar fi fulgerat și despicaț
până la lemn

ți-ai aduna forțele pentru a striga către neamurile sălbăticate
și ascunse în starea de umbră
dar cuvintele ar cădea în urechea pământului și de acolo
ar crește un mesteacăn cu grai de scoarță albă
nedeslușit de cei ce mișună prin beznă

întunericul fiecăruia va stinge candela ce ar putea lumina
drumul nostru înapoi

iepurele cu farurile în ochi

alergi după clipa sățioasă cum alga
care își triplează volumul odată ingerată

cu mintea tulbure
ratezi momentul pe care-l pândeai
și care se strecoară
neobservat în forfota plină a trotuarelor

în fața vieții
ești iepurele cu farurile în ochi

Daniel MARIAN

m-a încercat cea care nu mai vine

aud din urma mea o voce minunată
ca de iarbă închinându-și duhul la ploaie
iar eu un gargui tare prăfuit
ce vrei să revezi din amintirile tale
spune ceva tinerețe sau iubiri pe de rost
dragă voce vreau dacă ai o listă de bucate
de unde să mai știu de câte ori eram fericit
atât de grăbit le-am trăit până la înec
dar e bine numai cu vocea ta de răsărit

mă simt încolțit

în unghiuri neprotocolare cu sentimentul gri
că n-aș fi citit regulamentul tragerii în poligon
după greieri prin iarbă nepotolită de vânt

poate că-n loc să-i bucur i-aș fi supărat pe toți
într-un stand up gallery deraiat la roșiori
ca un iepure de câmp amețit printre leoparzi

pe linia cealaltă trece o experiență de pace
cu nasturi nepotriviți la cravată și parcă latru
preocupat în dezlegarea unei integrale defecte

mănăstirea aducerii pe lume a norocului
 departe de ochii lumii învățați la rele
 a fost retrogradată la rang de intersecție
 pe unde mai circulă seara aceia roind
 dezordonatele beții ca dureri de măsele
 și-n cele din urmă de la un chiștoc de viață
 a ars

am sentimentul că ar trage cineva mereu clopotele

nu doar de amiaza iancului de hunedoara ci aiurea
 mă gândesc de când se prăpădește atâta omenirea
 după fier bătut să sune ca sticla de șampanie
 zornăită în mâinile unui curios cimpanzeu
 pentru ce bați tu clopotele dragă lume
 când nici nu te naști nici nu mori
 te-ai luat zilnic cu clopotele
 iadului să vezi când
 dracu îți va cere
 plata fără să-ți
 dea chitanță
 zero absolut

Răzvan DUCAN

Primăvara asta

Primăvara asta vom merge
 cu cască de protecție și vestă antiglonț,
 ca să culegem ghiocei.
 Nu știi niciodată de unde sare o reminiscență reîncălzită.
 Nu știi niciodată cum poți deveni țintă,
 prin termolocația ta de culegător romantic.

Fiecare intrus, care nu face parte din peisaj,
 va trebui controlat și cu detectorul de rele intenții.
 Fiecare câmp de ghiocei trebuie să fie minat cu tandrețuri
 și chiar să aibă, pentru siguranță,
 și o baterie antiaeriană sau un scut pentru protejarea intimității
 față de firile prea posesive.
 Ghiocelul și rampa.
 Ghiocelul și butonul de lansare a haloului.

Este un lux să vrei ghiocei pentru pacea albului lor,

pace care e atât de firavă în complexitatea volatilității ei.
 Sunt forțe antrenate pentru paza și protecția acestor vestitori,
 cărora, acum, în anno domini 2022,
 există riscul chiar să li se taie capul,
 ca unor soli din vremuri de altădată,
 doar pentru veștile proaste aduse.

Radu CHIOREAN

Nu contează

Eu sunt oglinda...
 sunt oglinda!
 cu mâinile pline
 de urlet
 încerc să o desfac
 măcar s-o sparg
 și să adun cioburile
 într-o față
 ce se privește
 înăuntru

înăuntru sunt imagini
 ce au contur de piatră
 între ele
 o boală de-a le uni
 cuvinte înghețate
 pe jumătate

exersează urcatul treptelor
 când ajung pe ce-a
 mai de sus
 cad în mine
 pe suprafața umbrei

mă simt ca un cer
 nenăscut
 ca un zbor într-un spațiu
 de gratii
 ca o copilărie
 amputată

am învățat mâinile
să îmblânzească lucrurile
să le de-a o formă
mai bună
să strângă în pumni lutul
până curge o rugăciune

când vine noaptea
conștiința umple coșciugul
cu apă
și învăț să mă spăl
de moarte

Lui Morfeu

atunci când noaptea umblă
goală și singură
visul începe cu
o cană de vin și-o felie de pâine
masa timpului stă împăturită
sub o coroană de maci
spațiul desfăcut într-o scară
urcă din afară înspre
înăuntru

numai în somn suntem
cu adevărat la un pas
să fim pe de-a-întregul vii
suntem un tot cu trupul
acolo învățăm
să lustruim podeaua cuvintelor
cu cele mai grele umbre
treji în noi înșine
purtăm în loc de inimi mânăstiri
cu mâna ce simte totul
fără să atingă
culoarea ce își scaldă
privirea în ochii de apă
deasupra umărului aplecat
înflorește lemnul

lucrurile ieșite din
 firea lor
 eliberate în vis de formă
 moartea și viața au aceeași
 identitate
 faptele sunt toate un tot
 păsările deschid cu zborul
 taina lacrimilor
 trăim o beție de netrezire
 treji în noi înșine
 iar cuvintele toate
 devin o familie de lumină
 așteptând la intrarea
 Cuvântului

Otilia ARDELEANU

lucruri

lucruri în care m-am împiedicat mereu
 când veneam obosită de la serviciu
 cu acea lehamite acumulată de pe la alții
 cu nemulțumirea că totul e în zadar și
 ne îndreptăm spre locuri neizbutite
 neînțelese mișcări în partida de șah a vieții
 în care să recunoaștem unul e regele

când orbecăiam după cheile dintr-o geantă
 mereu aceeași imensă pentru a încăpea tot ce am nevoie
 de la acul cu ață la ruj pieptene oglindă
 un carnet în care să-mi scriu datoriile
 și noile adrese de plată
 mai treceau vecini și mă salutau dar
 nu aveam chef să deschid gura
 mormăiam ceva ca să fie
 cotrobăind de zor și scrâșnind printre dinți
 spre a nu scăpa vreo două de față cu ei

în sfârșit reușeam să ating mănunchiul
 cheia de la poarta pe care o găseam adesea deschisă
 blocată cu un pietroi anume pentru cei fără niciun interes colectiv

cheia de la serviciu cheia de la mașină de la casă de la cutia poștală de la
grădină de la troler de la sertarul cu scrisorile tale

intram cu tot răul de-afară
nici nu gândeam că lucrurile mele
singure peste zi au nevoie de o îmbrățișare de cuvintele mele calde și
poate de un răsfăț
aruncam geanta în silă pe scaun
haina în cuier pantofii răsturnați
aruncam totul de pe mine de parcă voiam să dau foc să uit de încă o zi
anapoda
o zi mecanică din reflex condiționat ceva ce nu-mi aparține
și totuși eu sunt în ziua aceea ca în fiecare dinainte și în fiecare din
următoarele
faceam o baie fierbinte aburii denși mă mângâiau din motive ascunse

nimic nu mă impresiona ieșeam udă și purtam apa după mine teatral
mă priveam în oglindă ce trup frumos aveam ce forme de invidiat
în halatul de baie ca într-o cameră văruiată mirosea a toate simțurile iubirii
mi-am aprins o țigară în fumul singurătății toate lucrurile au început să-mi
vorbească
și-am ascultat masa scaunele canapeaua dulapurile ferestrele pernele
covoarele vesela tacâmurile toate cărțile din bibliotecă
pe limba lor toate mă rugau de parcă devenisem dumnezeul lor
să fie oare asta creația mea

clipa de nemurire

ea dă la o parte lucrurile din drumul ei
le desprăfuieste le umezește pe alocuri
le contemplă în timp ce istoria fiecăruia
i se derulează în inimă și priviri se oprește
ascultă de parcă unul câte unul îi vorbesc
se șterge de sudoarea fericirii le pune la loc
câteodată le mai împerechează altfel
sub lumina sfioasă a vremurilor în care
fiecare lucru a apărut cu dedicație
multe clipe de dragoste în porțelanuri
rubine cristaluri bronzuri lemn de expresii
diferite în fotografii înrămate oval pătrat
dreptunghiular bijuterii orfevrărie pânze
pictate în ulei acril ori tempera cărți

mai noi mai vechi se oprește la câte-o pagină
citește și râde ori dimpotrivă
oftează ștergându-și ochii cu dosul palmei
praful dispare peste puțin se limpezesc lucrurile
puse sub uitare
ea vede altfel în urma ei lucrurile cumiști
cântărite ușor ca să nu se disloce clipele de fericire
să nu se fisureze bucuria
să le găsească la fel și mâine și poimâine
când fiecare obiect trecut prin epurare
s-a reîntors la locul său ea se așază pe fotoliu
ca-ntr-un muzeu de antichități fiecare lucru înseamnă
un pic din mâinile ei moi din inima ei blândă
din ochii ei cu licăre
o clipă se simte nemuritoare

Ana Maria GAVRIL

Recviem iubirii

De brâul cerului-nstelat leg dorință aprinsă,
Mi-e dor să-mi fii.
Nu-ți scriu.
Nu-mi scrii.
Știu că mă aflu în vis.
Știi că te aflu visând.
Iubirea asta pentru toți stinsă,
Pentru noi, e mai aprigă ca niciodat'.
Vom pleca într-o vreme, vom renaște,
Iubire nouă rescriind!

Acum, e doar noapte. Și e iarnă.
Nici stele. Nici visuri. Nici vise.
Doar o îmbrățișare goală, scăldată-n lacrimi.
Și ce fierbinți! Ard...
Îmi ard inima.

Când inimă și cer plâng deodată...

Cu suspine ca de cristal cânta azi pădurea
la balu-i colosal, purtând un verde-arămiu.
Și-am vrut să intru-n dansu-i zglobiu,

am privit doar, căci magie totu-mi părea.

Cu arome uitate în cotloane de suflet
m-a omenit ca pe-un copil pribeag.
O văd rar, dar cu-așa mare drag,
că-n astă zi aş fi vrut prin ea nesfârşit umblet.

Îngânând vântul, a-nceput îndată
un tainic bocet sfâşâietor.
Şi-am înţeles că dorul e mai mare dor
când inimă şi cer plâng deodată.

Mihaela AIONESEI

Păşesc prin venele acestui oraş
din ce în ce mai străin. Zidurile verzi
ascund istorii despre care prea mulţi scriu
şi nimic nu se spune. Adevărul este
o viperă albă cu limba despicată.
Scurpă venin. Stânga şi dreapta se iau la sfadă.
Fumul iese şi fără foc înainte ca cineva
să spună răspicat cine am fost,
de unde venim, unde vom fi
peste o sută de ani.

Ne învârtim într-un ciob rotund
în care mâini şi minţi înfierbântate
flutură steagul unui triumf păgân.
Fără victorii nu există învinşi,
cum fără apus nu e răsărit.

E duminică unsprezece în răpciune,
Gorunul plânge la Ţebea,
mulţimile poartă jerbe pe umeri.
Degeaba. Pietroase sunt lacrimile,
tihna şi rostul de-a fi în felul firii
cu care ne-a născut măicuţa.

Păşesc prin venele acestui oraş
din ce în ce mai străin. Cineva suflă
cuvinte de ocară în ceafă,
altcineva e pregătit să înfigă

fiara în coaste, cu cârpe oțetite să șteargă
și umila urmă a zilei de mâine.

Dumnezeu cu balanța în brațe
încearcă să *împace și capra și varza*
în felul de a fi minoritar
în lumea creată
chiar cu mâinile Lui.

Clopotele bat a pagubă.
Turla se pierde într-un cântec de mierlă.
Diminețile își arată spinii, trădările,
crucile duse în numele nu știu cui.
Sfinții numără pe dealuri
oasele celor căzuți
pentru libertatea bobului de grâu
crescut în câmpuri de foc,
a mielului rătăcit de turmă
în mijlocul furtunii,
a pruncului născut orfan
în pădurile de fag
din care încă răzbate un cântec străbun:
„Eroi au fost, eroi sunt încă
și-or fi în neamul românesc!”
Sângele lor strigă neîmpăcat
la rădăcina trandafirilor.
– Auziți, le mai auziți în șopotul
tumultuos al vieții, chemarea?

Pășesc prin venele acestui oraș
din ce în ce mai străin
cum aş pași într-o rană uriașă.
La orizont niciun vraci nu se arată
să stârpească iarba vrajbei noastre,
să salveze din sârma ghimpată,
rămasul.

–Iancule, de ce nu învii?

Roșii au fost și au rămas speranțele,
asemeni merelor domnești
coapte pe plita încinsă a bunicilor,
se rotesc pe o parte și alta

sar din temelii, fac de câteva ori
înconjurul planetei,
breaking news,
breaking news...

În oameni se întunecă,
în hăuri se face lumină
și parcă mai degrabă
îmi vine să mă arunc
în cel de pe urmă rost.

Pășesc stingheră prin venele acestui oraș
în care doar câinii mă vor
și cerșetorii îmi aruncă ocheade
când mă văd cum îmi port
ca pe-o rochie de mireasă
crucea de sare.

George S. VIDREANU

TRECEREA

Nici piatra nu mai este ce a fost.
Demult era o magmă-nsingurată
și nisipul – jar.

Sub pașii timpului
Se vor preface în ghețari
sau meteori rătăcitori.

CERCUL

Sub trecătorul ceas
uitarea-și face cuib
și peste necuprins coboară.

Renasc
iarăși și iarăși
același,
mereu altul
care aleargă spre cel ce va fi
ca într-un cerc.

TIMPUL CE NI S-A DAT

Cu pasul regal
 Timpul se duce
 Spre celălalt mal
 Al zilei caduce.

A mai sporit c-un minut
 Timpul trecut,
 A mai trecut un ceas
 Din ce-a mai rămas.

Codruța VANCEA**Aniversare**

Magda, mama poetului îi recită poeziile în azilul de bătrâni
 Mușcase din carnea din jurul inimii lui și nu înghițise îmbucătura
 O ține într-un pahar de sticlă împreună cu dinții ei scumpi plătiți de el
 Plâng adeseori seara pentru poet
 El însă nu știe
 Mi-am învelit singurătatea ani de zile cu versurile lui vesele
 Iubesc ca o lebădă lacul în care trăiesc
 Îl mai văd uneori cu un fular alb și lung înnodat în dreptul inimii
 Pasagerii din vagoane fumează trabucuri
 Îmi țin toate cărțile în jurul patului
 Citesc atunci când sunt înfometată capitole întregi
 Cumpăr cornuri calde pentru Magda și covrigi cu sare
 Are o privire hulpavă mama poetului
 Nimeni nu și-ar dori îmbrățișarea ei
 În librărie s-au adunat mulți oameni
 Se strâng mâini
 Auguri poete!
 Auguri poezie!
 E seară târziu în oraș
 Sunt îmbrăcată în haine transparente
 Pentru câteva clipe oceanul
 Pentru câteva clipe nisipul pe tălpile noastre și apusul între gene
 Cine ne-ar mai putea atinge visurile
 Pierdute în al cincilea element al cosmosului
 O zi din calendarul cu imagini pariziene a decedat
 O lumânare arde colorat

Lumea se schimbă într-una de la Voltaire
 Mă regăsesc acasă în fișiere pe lini scurte
 Paragrafe întregi scrise cu Times New Roman le stropesc cu Apă Sfințită
 Întotdeauna în 10 ianuarie sunt matematicianul nostalgic îndrăgostit de
 geometrie, de inele, de algebră și de axele carteziene
 Am ales infinitul în jocurile mele
 Închin un pahar cu Friedrich Gauss
 Ecuatiile se îmbracă în ținută de seară
 Poetul încă scrie poezii mamei sale
 Pe laptopul meu
 Lumea adultă nu-mi știe parola

Epuizabilul

Sunt zile întregi în care nu pot să cobor din pat
 E un fel de a mă uita pe mine
 E un alt fel de a uita totul
 Nimic nu ne rămâne pur, nici dragostea, nici sărbătoarea unei tinereți
 Nici viața, nici moartea nu are de-a face cu asta
 Au fost zile în care eram ineputabil de frumoasă
 Iar nopțile miroseau a flori de măr
 Până când într-o zi cineva a hotărât să permită crinilor să ucidă prin
 parfumul lor
 Abia atunci am înțeles că avem de-a face cu un proces de judecată al
 tuturor
 Judecătorul are urechile clăpăuge cu cercei rotunzi de chilimbar, este surd
 și nesimțitor, iar noi ceilalți avem gurile cusute cu ață de mărțișor, avem
 chiar și porumbelul alb în colțul buzelor, cu aripile în zbor
 Ce mai contează dacă ne judecă pe noi, pe crini, pe faima lor?
 Noi oricum sperăm să fim nemuritori
 Nimeni nu crede că primăvara pleacă
 Că vom pleca și noi în trăsuri cu flori
 Suntem urâți și nu mai putem să fim iubiți, ne spune tuturor acest
 judecător, iar urechile lui mă surprind din nou prin mărimea lor
 Între timp își verifică ceasul în care bate un cuc
 Singurătatea l-a făcut uituc
 Suntem gata cu toții ca o sticlă de vin băută, un drog de indiferență într-o
 petrecere mută
 Inepuizabilul a devenit epuizabil, noi am devenit ciudații neiușiți ai
 vremurilor și mult prea ostensiți
 Palizi îndrăgostiți de locul în care ne-am lăsat idealurile

Crinii înfloresc în pacea lor, vor rămâne la fel de frumoși în morbidul
 cotidian
 Nimeni nu a murit otrăvit de parfumul lor
 Deși mor mii și mii de răniți de om și de a lui bolnăvicioase minți
 Sunt zile întregi în care nu pot să cobor din pat
 Pe-o fereastră larg deschisă se lasă în coate soarele de parcă ar vrea să
 cred că sunt iubire născută din iubire și în iris mi-e scrisă nemărginirea, un
 fel de proaspăt infinit cu care am privit prima dată viața
 Nu l-aș putea crede însă chiar dacă
 Această nepuizabilă sursă de energie de pe Pământ, a venit la mine acasă
 Între timp începe să ningă păgân și trist
 Am o căsuță mică de lemn pe pervaz
 L-am adăpostit

Silviu SANIE

Zbor
 Oare
 Cântul
 nu
 te lasă
 Ca să ai
 grijă
 de Casă?
 Când
 Pegasu-i
 în
 buiestru
 devii
 mai puțin
 terestru?
 Zboru-i
 doar
 o
 evadare
 o
 înălțare
 cu durată
 moderată.
 Te uită!
 Coala-i plină

Muza a fost
o
darnică
regină
Vei avea
ce citi
familiei
la cină.

Gânduri peste vremi

De mult, pe când un munte mic
Mi se părea un deal dornic să simtă cerul
O înălțime sporită de oameni, frumos și trainic
Mă tot chema să-i simt și să îi înțeleg misterul.

Athena, orașul stat, care a școlit o lume
Cu învățături spre ale cunoașterii ferestre
Păstrează pe Akropolis – colina minune
Mărturiile marmorei trecute prin mâini măiestre.

Mă despărțeam cu greu de antica Eladă
Cu atâta istorie și artă la un loc
Noroc de un soare care mângâie fără să ardă
Că multe gânduri și imagini mă prinseseră în joc.

* * *

Tocmai mulțumeam Providenței
pentru bogățiile aduse în cale
Când un gândișor întrebă: „Templelor
păgâne le aduci osanale?
Au intervenit câteva gânduri senine:
„Dumnezeu ocrotește Frumosul, Armonia,
Înțelepciunea, Drumul spre bine
M-am liniștit că nu-i păcat
Că m-am simțit mai fericit, mai luminat.

Veșnica nemulțumire de sine

Un vehicul plin de angoase
Plasat pe ruta spre mai bine
Îți stoarce neuroni și vase
Pe drumuri dense-n serpentine.

Unele cuvinte nu-s tocmai potrivite
 Obiectul temei nu-i clar cât se cuvine
 Vocabulele suferinde sunt înlocuite
 Dispar confuzii și interpretări străine.

O pauză și o potrivire mai atentă
 Relevă că succesiunea celor demonstrate
 Ar fi normală și mai evidentă
 Schimbând ordinea celor înfățișate.

Aproape de stația finală
 Bucuros că nu se văd erori în zare
 Apare trista liniștei rivală
 Uiți despărțirea de lucrare? Cum oare?

* * *

*Autor, critic, cenzor
 Cearcă să fii și cititor!*

Ara Alexandru ȘIȘMANIAN

ceva

parcă ceva lunecă – și parcă e frunză – un labirint de nervi • și undeva sub pleoapă – oglinda de cenușă – pe care o aștept c-o stea de strigăt în fiecare silabă • da, din înălțimea vagă a morților avise – șoaptele copacilor plângeau • poate himera ce-o deslușeam abia în aer – căuta cu coada ei fantastică un loc pentru fereastră • un loc prin care singur să se verse în tăcere • sau, de ce nu, o clipă specială unde fata cealaltă – a cărei amintire înșurubată mă irita – o să moară de absurd • și dacă această bucată de lună ar fi o paloare de apă îngroșată de raze – piatra mi-ar deveni un obraz foarte străin – cu netezimea toată de lacrimă • și dacă limpezimea ar deveni audibilă – precum o despletită naiadă – m-aș topi de tăcere • iar dezagregarea privirii mi-ar interzice unica potecă prin care ajungându-mă – aș putea să mă văd • acum, că m-am asfixiat în brațe cu noaptea • povestind, fîntînarul mi-ar descoperi undeva sub pielea lui foarte aproape – sângele tuturor scufundărilor • sângele acela în care toți singuratecii au găsit o clipă de înecat • o clipă – sau poate o mîngîiere unde să pieri • o flacăra cu rădăcina bătrînă și silabele strîmbe – ori puțul astupat unde-un dragon respiră frunzele morții lui albe • el – sau țipătul cîntător al îngerilor mei spărți • cînd o pasăre albastră scîrțîie cheia de zîmbet a demonului •

totul

totul mi se sparge în suflet între lacrimi și cioburi • cu fluviul arcuș și barca evanescentă vioară – nu încetez să mă-ntreb plutind și murind • mă depărtez de depărtare întrebînd – se depărtează de mine întrebîndu-mă • și poartă spre nicăieri se ascunde prin orbitoare plăcere • ea, depărtarea – ea, deportarea fantomatică a regilor aproximativi • ei merg alături de oglindă ca niște imagini străine • ei merg prin fereastră de parcă labirintul i-ar plînge • iar un copac îmi gîndește adolescența – îmbătrînind-o c-un bizar scîrțîit • cad cu treptele-n aripi prin avisuri de scări – și scînteia albastră mă cheamă • îmi tămăduiește netezit de privire pasul meu semn • și cu un lassou ciudat înroșit de moartea furtună – te strădui să te-agăți de smocuri de cer • tristețea insomniacă a nordului – și celălalt – cu brațele lui transparente de cristal și paloare • precum un cîine cu fantoma albită de lună • și mîna aceea elastică din litere moarte – ce mi-a istovit în povești tot albastrul • ori farfuriile creierului pe care le sparg furios de ciment • întins ca un fluier în iarba magică – nu-ți poți întîlni inima decît în urma unui pariu pierdut • la vest de amurg descoperi o silabă ce a uitat să plutească • un salt amortit de-o injecție de dincolo • și totuși străinul din mine și-a pierit marginea • iar cealaltă – din grădina ei cu flori carnivore – mi-a încredințat o lacrimă inițiatică • “dă-mi firul de sânge ca pe-un pumnal” îmi spuse ea • “și noaptea sfîrtecătă și sălbatică aidoma unui avort • animal plin de roșu – muribund și obscur” •

Ioana DOR**Muzică de oracol**

În genunea
din sufletul meu
izvoarele reurcă
din aval în amonte
luminând geneză.
Departe e muzică de oracol,
aproape zeițele coboară
să-și ucidă enigmele,
prorociri ale sângelui tainic
al poezilor
ca o mută reîntoarcere
în abis.

Difuză lumină

La început a fost creionul

și din creion
 s-a întrupat cuvântul,
 din fluxul și refluxul
 gândului agnostic,
 aspațial,
 atemporal,
 ce se înalță
 în amvonul
 difuz al luminii
 încât cel ce crede în ea
 să nu piară
 din calea întoarcerii
 spre sine însuși.

Pasăre fără trup

lui Constantin Brâncuși

Pe când copacii
 își rezemau
 corolele de nori
 și aștrii năluceau
 în crengile lor,
 iar diafana
 rădăcină a lunii
 creștea
 din palmele mele,
 pe atunci,
 auzeam în cer
 bătaia
 unei inimi de pasăre
 fără trup.
 Penele îi căzuseră de mult,
 le adunaseră scribii
 în călimările lor
 de vocabule
 mute,
 rătăcite
 în incantațiile
 preoteselor
 îndrăgostite de Sfinx.

Liniști de aur

Lemnul alege scrinul dintr-o pădure de nuanțe muzicale.
Scoabește în geometria spațială culcușul clipelor venerate.
Peste fibra răscolită, cad pulberi de neant colorat.
În afunduri strămutate, oasele își storc seva de strugur mumificat.
Timpul cioplește tăceri neguratice dintr-o fâșie de stejari flămânzi.
Un șotron adună pătrățele de amintiri în irisul de fosfor al ochiului.
Mai vâjâie prin aer un zbor de ieruncă în lopeți măsurate de luturi.
Inima se balansează între secunde de eterizări consecutive.
Doar gândul împunge, cu unicornul, învelișul arid al așteptărilor definitive.
Spiritul s-a altoit pe ramul cerului, un agregat minuțios de misterioase creșteri.
Tăcutele liniști de aur presărat...

Limbi ecouri

Bătrâne Univers de iască, ai adormit sub gene grele
și tot îți cad genuni peste genunchi de stele!
Ți-atârnă plete albe în haosuri de galaxii
și tot mai strângi în pumni de pulberi
căluți și lei și capricorni, puzderii mii de mii.
Ajunge-atâtea nemăsurate căi de îngeri mestecați lumini
în raiul modelat de spațiali ciorchini.

Și-au vuit de glasuri, repetate-n limbi ecouri
miriadele frecvențe de avide inimi
răsărite-n săltărețele rondouri.

Când am ajuns în Ursa Mare,
mi-a căzut timpul la picioare:
Am obosit, flăcău de humă
arsă-n cuptoarele de Lună!
M-apasă infinituri verzi,
secundele când îmi dezmierzi.
Și und' te pierzi! Și und' te pierzi!

Laurențiu BELIZAN**aici, aproape, tu**

exultă foamea, își pune vinovată acid în plex.
 în stânga, tabloul ardent-supra-kitsch-realist clipește sfielnic,
 își face mendrele-n vintrele cerului gurii-de-leu.
 din dreapta, soarele lovește-n rafale frunzele de mai.
 nu ai nevoie de niciun atribut,
 nici măcar de perfida, odioasă, încrâncenată omnisciență,
 ca să-nțelegi că mi-e dor de tine, ca de mine.

ar trebui să dau muzica mai încet,
 la parter, Maria pune clientelor unghii false,
 le pictează *strigătul lui Munch*,
 care altfel nu s-ar auzi.
 în salon a apărut prima muscă.
 o cheamă Cecilia și adulmecă *pruncul de carton*
 uns cu miere, care se unduie-n tavan.

după-amiaza are accente schizofrenice,
 dă nestăvilat din brațe,
 ar putea sparge geamul de la răsărit,
 dacă ar auzi darabana valsului lui Șostakovici.

ok, voi opri fluxul foamei,
 lumina ar trebui să vină din dreapta,
 mâinile sprijinind fruntea inundă parterul.

Maria leagănă pruncul.

iubita lui Schrödinger

recunosc,
 mă fascinează absența ta, dincolo de tristețea cea de toate zilele.

după ce a fost furat portretul Giocondei
 de la Luvru,
 se îmbulzeau în fața peretelui alb-viermos.
 până atunci o priviseră ca să fie siguri
 că imaginea va parcurge impecabil corneea, umoarea sticloasă,
 nervul optic, așezându-se unduitor, ca o frunză, pe acea pată galbenă,
 într-un ritual pseudo-estetic.

cercul admiratorilor ei anonimi a crescut exponențial.

la întâlnirile conspirative din metrou spuneau:
– o iubesc pe Gioconda. am reușit să nu o văd
33 de zile!

și toți îl aplaudau pe mărturisor, privindu-se complice.

draga mea,
astăzi, ieșind în lume, am văzut multe lucruri
pe care aș fi vrut să ți le povestesc en detail:
am traversat când clipea semaforul și o mașină era cât pe ce să...,
cerșetorul din colț recită acum din Rimbaud,
la coadă,
în supermarket, reflexul necondiționat
de a sta în ceafa celuiilalt are cote fluctuante,
alcoolicii de pe terasă au făcut o reverență când m-au zărit.

știu, știi, întâmplările/biografismul sunt stupide dacă nu nasc revelații.

da, iadul stă în detalii, dar și paradisul, uneori.
dacă hoțul ar fi lăsat rama Giocondei pe acel perete alb-larvar,
în câteva nopți
ar fi reapărut ca pisica lui Schrödinger.

încerc, încerc să trec prin alveolele zidului fiecare linie a trupului tău.
trecutul e un laț, prezentul o binecuvântare pe coji de nucă.

nu putem intra în apa aceuiași *dor* de două ori,
pentru că nici eu, nici tu nu mai suntem la fel!...

Paul SÂRBU

LA DRUM DE SEARĂ, ÎN AMURG!

I
Trecutul meu
o oglindă retrovizoare
spartă de un jefuitor.
Din cioburile adunate
n-am putut să reconstitui
decât chipul ei!

II
Deodată

pleoapa orizontului s-a închis
 ziua-n amiaza mare
 peste irisul albastru al boltei,
 cerul s-a întunecat,
 frunzele s-au îngălbenit brusc,
 mugurii au căzut de pe crengi și
 eclipsa nu s-a mai sfârșit!...

III

Un scurt-circuit
 și siguranța
 firmamentului s-a ars:
 stelele-au dispărut!
 Îi mai pun o liță, dar
 în amintire!...

IV

Lumina a apus și în cuvinte!...
 Iar crivățul suieră
 în ultima dintre ierni pe pământ,
 acum, fără tine
 imaginația mi-e pustie și stearpă,
 licuricii care au visat să ajungă constelații
 acum sunt morți
 în călimară!...
 Moartea adevărată
 nu este obiect de inspirație,
 e doar un final mizerabil, umil
 e, ca și când ai face clismă veșniciei!...
 Mulți poeți sunt găsiți înecați
 în apele neantului
 în corabia eșuată a câte unui vers:
 mormane de cadavre
 în golful morții și al uitării
 sub lumina sacră
 a Luceafărului!...

V

Stau în genunchi
 și mă rog în ploaie și ger,
 ca în fața unei biserici închise,
 să mă primești

în adăpostul rău
din neant!

VI

Fără să vreau am rămas închis aici
în trupul meu,
ca într-o temniță!
Atât de departe
e cerul
de pământ,
încât sufletul
trebuie să se înalțe
prin fontanelă
până la stelele neantului
ca să ne putem vedea!

Cosmin GUȚĂ

Sigur că nu este o poveste adevărată

Părinții mei au vrut odată să-și facă casa lângă malul gârlei,
dar știu din ce mai zice mama că nu au mai făcut-o pentru că gârla creștea
prea mult vara.
S-a renunțat la idee, însă am fost odată cu tata să prindem pește și am
văzut o balerină.
Ea dansa pe malul gârlei singură, cu frunze de salcâm în păr.
Avea gambe groase și coapse proeminente, iar pe cap purta un păr șaten.
Repede, de parca aș fi clipit, era luna mai când flori de cireș cresc, dau
mugurii de gutui,
buzele ei se arcuiesc ca petalele. Erau cărnoase, parfumate, ca roze arse pe
birou când scriu.
Balerina se scalda în gărlă cu flori uscate de salcâm în gură.
A cules flori de cireș, le-a pus în părul lung, ondulat
le-a pus între sâinii mari și așezată pe un buștean cu mușchi
se bucură de soare, de căldură. Balerina noastră
în sâinii goi, cu coapsele umbrite
se bucură de căldură.
Cad frunzele cu brumă pe ele și balerina noastră înoată în gărlă.
S-a tăiat în talpă și frunze cad tot mai multe, mai grele, mai roșii.
Ea cade într-un pat de mușchi și e singură. Este tristă.
Balerina plânge.
Balerina adoarme în șoapte, departe și-n zgomotul lumii nimeni nu-i aude

lacrimile ce cad pe frunze.
Balerina doarme și doarme și doarme și moare.

episod – uite fumul

prin paiele zvârcolite de câini, de țărani pe câmp
adunate cu greble făcute din cuie, cu lemn.

alergăm

uite fumul

dintr-o săgeată vine.

ne aleargă.

zvârcolește pământul, întoarce loazba cu hârlețul

dezbracă morții

îi îmbrățișează

uite fumul

și roua dimineții ce vine

să se mai așeze pe acel trup omorât.

și strig:

uite fumul

iese dintr-o locomotivă, din case

aleargă locomotiva cu șase picioare

aruncă în umerii ei nătângi moloz,

găleți de pietre și metal

uite fumul

se duce după convoi, după nori

se face zi

și cântă cocoșii, tușești a moarte

când ușile ceasornicului din sufragerie se închid

tușești a mort ce urâtă, ce alb scârbos, ce slabă

mă dezgustă.

Uite fumul

dispare când mă uit în vitrină

uite o fată!

Sub felinare îmi fac pălări din lumină

și merg cântând.

Uite fumul

TINERI AUTORI

Gabriel RUSU

* * *

Eu,
Și încă cineva,
Un om,
Oricine ar fi
Și fericirea rămasă
Nu ar ajunge
Decât unuia dintre noi
Eu aș dăruî – cu bucurie celuiilat
Prieten
Sau dușman
Sau necunoscut
Sau, simplu, un om.
Si abia după
Aș deveni un om fericit.

Prietenului meu

Ce să-ți mai spun prieten drag
La ceas de sărbătoare,
Că anii îmbulziți în prag
La fel o să și zboare?

Ce să-ți mai spun,
Din cele multe ce ne-am spus,
Că-n doi găsim răspunsul
A tot ce viața ne-a adus?

Din cele câte pot să-ți spun
Sunt toate-aici, acum cuprinse.

Și, ca să știi, privind în jurul tău,
Că te va face învingător
Prietenia ce în veci nu moare.

Semănătorul

Știați că Pământul
Are trăiri și sentimente?

Știați că țărâna
Se bucură
Atunci când semănătorul
O însămânțează?

Abia așteaptă
Să primească sămânța

Și apoi, în strânsa-i cuprindere
Se frământă să scoată
Firul de rădăcină,
Să dea viață
Bobului însămânțat.

La fel poetul.
Cuprinde cuvintele,
Le desface
Le dă viață, culoare și frumusețe

INEDIT

Miron KIROPOL

*Lui Cassian Maria Spiridon,
Pentru Nuți și copiii lor*

Prietene, ce ai o umbră greacă
În poezia ta, umblînd pe stîncile încoronate
De plutirea numelui divinului
Ce ne sfârîmă și încîntă,
Mă întrebî unde voi locui
În ce parte a Soarelui și a Lunii,
În ce parte a întrebării.
Nu știu nimic, și cunosc numai j(f)ocul
Ce însoțește în mine semnele și locul,
Îmi apar mie însumi ca o săgeată
Ce e lovit într-o țintă blestemată
Și trebuie de aceea să plătesc
Pentru nemăsurata? Pierdere
De cînd e omul pe pămînt și se izgonește
Prin carne și spirit,
Deci voi locui mereu în aceste două
Sau mai curînd *între*.

Iașul neadormit

Pentru Constantin Dram și Marius Chelaru

I
În această amiază
Prin Iașul neadormit
Eram ca fără pază,
Dar cît m-au păzit
Îngerii de la poartă
Ce-mi strigară visînd:
„Vino, tu, de soartă
Jucat la sorți de vînt
Și vestește în tine
Clădirea de suspin,
Acelor vagi coline
Ce dinspre duhuri vin”.
În Iașul cu suflare
De peste un hotar

Ce strălucirea pare
 A frunții pe altar,
 Înaintam ca rugul
 De mine fulgerat.
 O, îngerii cu jugul
 Blîndeții m-au strigat.
 Frica
 De a nu-l vedea pe Dumnezeu și să mor.

II

Eram pe străzi urcate
 De fii de împărați
 Și voi, mă revărsați
 În lucrurile toate,
 Îngeri din cel dintîi
 Cor al dumnezeirii,
 Muți, oamenilor mirii,
 Doar sferei căpătîi.
 Cutremur din cutremur,
 Urcam antice scări
 Și încă-n forme tremur
 Acum spre întrebări.
 Venea o fată parcă
 Și m-atrăgea pe trepte,
 Eram un vis de barcă
 Plutirea să-mi aștepte,
 Eram acea plutire
 Ce nu mai revenea,
 Poate un ciob de stea
 Îmi devenise fire
 La capătul de scară
 Pe unde am umblat
 Prin Iașul din afară
 Potir? în mine dat.

9 septembrie 1997, Iași.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Ienăchiță VĂCĂRESCU

Ienăchiță Văcărescu (1740-1797) a publicat versuri în două din operele sale: *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orînduielelor gramaticii rumânești* (1787) și *Istoria preaputernicilor împărați othomani* (1791) și a compus un număr de poezii cu caracter intim, rămase în manuscris, editate întâia oară de A.I. Odobescu în 1878 (*Colecție de poezii vechi*). O ediție de selecțiuni din versurile tuturor Văcăreștilor a dat Elena Piru în 1961.

[CE AI SĂ-MI ZICI DE MÎNDRIE?]

Ce ai să-mi zici dă mîndrie?
 Eu n-aș fi mai vrut să fie.
 Căci să-npotrivește firii,
 Și legii, și omenirii.

Om la om să să arate
 Ca cum nu-i e ca un frate,
 Tot cu rea dăosebire,
 Face pă la toți privire.

Cu turbare ca o vită,
 Și natura n-e urîță
 Aib-o cin' va vrea s-o aibă,
 Cu-nțelepții treabă n-aibă.

[A SOCOTI CĂ POATE]

A socoti că poate
 Un om să facă toate
 Oricîte va gîndi,
 Nu-I dus dă isteciune,
 Nici semn dă-nțelepciune,
 Și n-o va dobîndi.

[DE-A AVEA MILOSTIVIRE]

De-a avea milostivire,
 Nu-i lucru pîste fire,
 Și cei ce au simțire
 Nu pot tăgădui.
 Iar firea arată

De-a fi nenduplecată,
Dă obște desfăimată,
N-am ce povățui.

[LA O-NTRISTARE]

La o-ntristare
Amară foarte,
'Ncît cel ce-o are
Să-și roage moarte,
N-ai ce să faci.

Nu-i mîngîiere,
Nici e puțință
Acel ce pierе
Să-ți dea credință,
Trebuie să taci.

[URMAȘILOR MEI VĂCĂREȘTI!]

Urmașilor mei Văcărești!
Las vouă moștenire:
Creșterea limbei românești
Ș-a patriei cinstire.

[ÎNTR-O GRĂDINĂ]

Într-o grădină,
Lîng-o tulpină,
Zării o floare ca o lumină.

S-o tai, se strică!
S-o las, mi-e frică
Că vine altul și mi-o ridică.

Poezia română clasică, vol. 1, Editura Minerva, 1970, p. 28-30.

ARTE POETICE LA ROMÂNI

B.P. HASDEU

Noi în 1892.

1892

Conferință ținută la 9 Februarie pentru inaugurarea „Ateneului Român”

Vă mulțumesc cu dragă inimă pentru aceste călduroase aplauze; dar... să vedem, dacă mă veți aplauda și la sfârșit.

Am temeieri de a mă îndoi, căci: de-ntîi, n-am fost niciodată orator; al doilea, n-am vînat niciodată popularitate, și o voi vîna cu atît mai puțin acum, cînd perii albi și barba sură îmi strigă: tropp tardi! Așa dară, vorbind fără fraze și fără a cocheta, mă tem că... mi-ați dat arvună de aplauze, dar voi rămîne numai cu arvuna.

Sunt trei locuri, în cari îmi dă mîna de a lua cuvîntul. Este Academia, este Universitatea, și este aci la ateneu. Dar la Academie sunt fotolii, sunt fotolii în toate Academiile din lume, și orice fotoliu te îndeamnă a moțai; la Universitate sunt catedre, de pe care profesorul e dator a discuta controversile, ferindu-se de orice dogmatism; aci, la Ateneu, nu e fotoliu, nu e nici catedră! Aci este un amvon, un amvon pe care se urcă un sacerdote, un preot, nu pentru a dormita după uzul academic, nu pentru a controversa după modul universitar, ci pentru ca... pentru ca din baierile inimii sale să reverse în inimile ascultătorilor o credință caldă, adîncă și roditoare.

Încă o dată, la Ateneu eu nu sunt nici academician, nici profesor; în această biserică eu sunt preot, preot în înțelesul evanghelic al cuvîntului; ca apostolii lui Crist, tare prin credință, nu mă sfiesc de nimenea și nu mă tem de nimic.

Subiectul și titlul conferinței mele este: Noi în 1892.

Ciudat titlu! Căci dela începutul acestui an au trecut aia 40 de zile, și în aceste 40 de zile nu s-a făcut nimic despre care să pot vorbi eu, eu care niciodată nu mă amestec în alegeri parlamentare; ba m-am amestecat altădată în două rînduri și am sfeclit-o, încît mi-a trecut pofta.

Ce înseamnă dară: Noi în 1892?

Sunt dator din capul locului să vă lămuresc acest titlu și acest subiect.

Cînd zic „noi”, înțeleg și pe mine, și pe d-voastră, pe noi toți, națiunea românească întregă în trăsurile ei cele generale, nu înțeleg pe nimeni personal: pe cutare sau cutare. O să fie multe; dar oricît de numeroase ar fi excepțiunile, nu ele mă preocupă în această congerință, ci

mă preocupă numai regula, norma, totalitatea. Excepțiunile sunt ca munții și văile, cari nu împiedică pământul de a fi rotund.

Cînd zic „în 1892”, nu înțeleg nici luna, nici anul, ci o lungă perioadă de timp, care se deosebește de celelalte perioade printr-o sumă de simptome caracteristice și din care perioadă acest an 1892 face și el parte. Perioada cuprinde în sine maimulți ani din trecut, și va mai cuprinde încă cine știe cîți ani din viitor.

Cînd zic dară „noi în 1892”, eu am în vedere vrîsta actuală a națiunii române. Națiunile au vrîstele lor, ca și indivizii.

Între individ și între specia căreia îi aparține individual, între ontogenie și filogenie, după cum se exprimă naturalistii, se află cea mai strînsă legătură de dezvoltare paralelă. Darwin a examinat embrionul individual omenesc, și observînd într-însul caracterele animalilor inferiori în serie zoologică, pe temeiul acestor caractere individuale el descoperi marea lege a evoluțiunii speciei omenești întregi din animalul inferior cutare sau cutare.

Această corelație între individ și între specie este singura temelie adevărat științifică, singurul piedestal pe care se poate așeza și pe care trebuie să fie așezată filosofia istoriei.

Cum se dezvoltă individul, tot așa, prin aceleași trepte evolutive, cată să se dezvolte și o națiune, cată să se dezvolte specia omenească peste tot.

Dar cum oare se dezvoltă individul?

Trecînd prin cele trei vrîste; copilăria, bărbăția și bătrînețea.

Și oare numai atît? adică numai trecînd o dată și nimic mai mult?

La această întrebare ne răspunde Crist. Într-o sublimă convorbire cu Nicodim, strecurată în Evangheliul lui Ioan, Mîntuitorul ne spune că individul nu se poate îmbunătăți altfel decît renăscîndu-se, renăscîndu-se mereu din ce în ce mai bun, adică trecînd succesiv de mai multe ori prin aceleași trei vrîste din ce în ce mai perfecționate.

Această învățătură a lui Crist, Napolitanul Giambattista Vico, părintele filosofiei istorice, a aplicat-o către viața națiunilor. Națiunile, și ele, se nasc, trec prin copilărie, trec prin bărbăție, trec prin bătrînețe, apoi mor și se renașc iarăși, dar se renașc mai bune, perindîndu-se din nou prin copilărie, prin bărbăție, prin bătrînețe: „corsi e ricorsi”.

Crist, Vico și Darwin, în aceste trei nume se rezumă știința vieții.

S-a spus adesea instinctiv și s-a repetat inconștient că existența actuală a Românilor constituie o renaștere; și așa este.

Pe la finea veacului XVII, sunt acum două sute de ani, sub Cantemir în Moldova și sub Brâncoveanu în Muntenia, națiunea română se

îmbolnăvise greu și n-a mai putut să se întremeze. Un secol și mai bine a durat agonia neamului românesc: întreaga epocă a Fanarioților.

În zilele noastre s-au aflat scriitori, cari s-au apucat a face panegiricul bragagiilor din fanar, bragagii urcați pe tronul lui Ștefan și al lui Mircea, al lui Petru Rareș și al lui Mihai Viteazul. Plîng pe acești scriitori, cari n-au brodit ceva mai bun de apărât; dar plîng și clienții lor, cari n-au putut găsi decît avocați de cauze pierdute.

Ca să știți cine au fost Fanarioții, îmi ajunge a cita două documente: conversațiunea unui Domn Fanariot cu amicul său și scrisoarea unei mume fanariote către fiică-sa.

La 1802, acum tocmai 90 de ani, un Fanariot zicea doctorului Zallony: „În lumea aceasta nu trebuie să privim lucrurile prea de-amănuntul, ci să mergem drept la țintă, iar ținta este bogăția. Oricine scapă din mîna prilejul de a se îmbogăți, merită de a fi săra...”. Apoi mai departe: „Să știi că un Domn Fanariot fără ambițiune și fără intrigă este ca un orator fără elocuență, ca o cochetă fără pretențiune și ca un popă (popă grecesc, neapărat) fără fățarnicie. Eu știu că un Domn trebuie să fie drept și dezinteresat, dar această moralitate nu se potrivește cu sistema fanariotică. Crede-mă, nu poate să alerge cineva totodată după dreptate și după bogăție...”.

Iată Fanariotul!

Să vedem acum și pe Fanariotă.

O mumă scria către fiică-sa $\phi\iota\alpha \ \eta \ \mu\omicron\upsilon\nu$...Ba nu; despre nici un fel de suflet ea nu vorbea, ci începea de-a-dreptul: „Te poftesc încă o dată să găsești cu orice preț un mijloc de a te căsători cu altcineva de soi și pe care ți-l oferă Providența. (În ce gură Providența!) Bărbatul tău de astăzi era bun atunci cînd războiul între Turci și între Ruși ne împiedeca a ne întoarce în România și a te mărita cu un boier; astăzi însă, cînd tatăl tău, boier el însuși, cîștigă atîția bani încît avem dreptul de a nădăjdui că peste puțin va fi milionar, astăzi eu doresc să te văd în brațele unui boier. Cugetă, fiica mea, că acest nou bărbat te va acoperi cu giuvaerice...”.

Iată și femeia Fanariotă!

Fanarioții au fost o filoxeră care, rozînd din rădăcină, adusesese lunga agonie și înceata moarte a vieții românești celei vechi. Dar murind România cea veche, a apărut la lumină o Românie nouă. Zămislită la 1821 sub steagul lui Tudor Vladimirescu, această Românie nouă s-a născut la 1848 și a primit botezul în ziua unirii Principatelor.

Ce suntem dar noiăștia, Românii de astăzi?

Suntem o națiune-copil în toată puterea cuvîntului; o națiune care deocamdată se joacă și numai se joacă în așteptare să-i vină timpul de a

lucra: se joacă „de-a politica”, se joacă „de-a știința”, se joacă „de-a diplomația”, „de-a critica”, „de-a...”.

Orice renaștere e un progres, un pas înainte pe calea evoluțiunii. România cea nouă, cea renăscută, este, și nu poate a nu fi, cu mult mai bine înzestrată din fire de cum fusese România cea veche. Este un copil minunat de isteț, minunat de voinic, minunat de vioi în toate apucăturile sale, dar – încă și încă o dată – este un copil; și vrîsta copilăriei, la o națiune ca și la individ, se împleticește cu mulțime de cusururi.

Despre aceste cusururi voiesc a vă vorbi, și numai despre unele din ele...

Copiii lesne se supără unul pe altul. Le sare țandăra pentru te miri ce: o păpușă, o panglicuță de acadea, un portofoliu de ciocolată. Și cînd se aprind copiii, să-i vezi atunci cum de se mai înjură pe întrecute, se înjură în proză și în versuri, se denunță și se acuză pe drept sau pe nedrept, cîteodată ajunge lucrul și la păruială... O! nu vă speriați. Ura la copil nu ține mult timp, după cum nu ține mult timp la copil nici amicia. Totul e efemer. După supărare, după înjurătură, după bătaie, să-i vezi iarăși cum se îmbrățișează și cu ce foc se sărută! Dar tocmai acesta este norocul meu în astă seară. Noi ne certăm, nu-i așa? Ei bine, mîine vom fi iarăși prieteni! Văd că ne-am împăcat chiar de pe acum.

Această particularitate a copilăriei, această caraghioasă alternativă de „hoțule” și „dragă” sau „dragă” și „hoțule”, este un cusur, dar un cusur nu dintre cele mai rele. Sunt altele mai periculoase și mai mucalite totodată, însă tot așa de scuzabile din punctul de vedere al vrîstei.

Copilul e egoist. El iubește foarte mult pe sine însuși, iar pe alții îi iubește numai într-atîta întrucît dinșii îl dezmiardă, îl răsfață, îl răzgîie, îl fac a petrece și-l lasă să-și petreacă. Adevărata iubire, iubirea întemeiată pe ideal, pe altruism, pe jertfire de sine, pe lipsă de scop mărunțel, o asemenea iubire e necunoscută copilului. Oare noi o cunoaștem? În starea actuală a societății române, cuvîntul iubire ar putea să fie șters din dicționarul limbii... nu! Trebuie să-l lăsăm în dicționar pentru alte vremuri mai coapte, cînd el va putea să fie înțeles, dar să-l lăsăm fără nici o explicațiune de prisos, să zicem doară: iubire – vezi zestre; iubire – vezi jucărie. Zestre și jucărie, una din două, adecă petrecerea sau mijloacele de a petrece, iată ce este la noi iubirea deocamdată. Și dacă s-a stricat jucăria – noi îi dăm cu piciorul; și dacă s-a risipit zestrea – divorț!

A cere de la copil statornicia, principii nestrămutate, lipsa de orice șovăire, este a nu-și da seamă de însăși natura cea șovăitoare a vrîstei copilărești. Copilul nu poate să nu fie schimbăcios, căci el crește, iar creșterea este o neconținută schimbare organică. Astăzi cu păr blond și cu ochii albaștri, peste câțiva ani îl vei vedea oacheș. Ba încă adesea se

întîmplă că un copil foarte frumos se face urît cu timpul, un copil foarte urît devine frumos, un copil blînd capătă arțag și dintr-un copil gălăgios iese un model de astîmpăr. Din alb roșu, din roșu negru sau vice-versa, așa se schimbă copiii! Să nu cereți de la dînșii caractere, și să nu vă mirați de sărăcia caracterelor la o națiune în copilărie. Caracterele se vor forma mai târziu, se vor căli, se vor cristaliza, atunci cînd copilul de astăzi nu va mai alerga după zmei și nu va mai suspina după acadele.

Copilul este egalitar din fire. Băiatul de portar și băiatul de împărat, cînd e vorba de joc, fac nebunii împreună. Dar în natură egalitatea nu există, nici egalitate fizică, nici egalitate morală, nici egalitate intelectuală; există și poate să existe numai doară egalitate socială de-naintea legii. De aci, invidia copilului de cîte ori un alt copil îl întrece; de aci dorința-i cea învăpăiată, cînd îl vede pe altul mai sus, de a-l pogorî cu orice preț, sau cel puțin de a se urca alături cu dînsul. Mai zilele trecute căzuse o zăpadă mare. Săniile patinau pe toate stradele. După obiceiul cunoscut, la spatele fiecărei sănii se agață pe furiș cîte un mic ștregar. Alt ștregar, care nu poate să se agațe și el, de pizma pe cel agățat îl denunță birjarului, strigînd: Arde-! Tot așa și noi strigăm: Arde-! de cîte ori vedem cîte unul mai fericit sau mai îndemîntec agățîndu-se de sania Statului.

Din aceeași invidie, din același egalitarism rău înțeles, copilul este mai totdeauna dispus a se crede victima părtinirii sau a nedreptății celor mari față cu un alt copil mai deștept sau mai stăruitor: n-a scris teza el, ci i-a scris-o cutare; cutare i-a suflat la ureche; profesorul la examen i-a spus mai de-nainte biletul; profesorul l-a meditat acasă; și altele cîte și mai cîte, din care abia una la sută poate să fie întemeiată. O națiune-copil procedează după același tipic. Orice somitate trebuie să fie cel puțin bănuită; oricine trece peste nivel, cată să fie micșorat, scăzut, redus la calapodul comun. Și aceasta nu numai în politică, dar pînă și în literatură. Cutare bucată n-a scris-o Alecsandri, ci un oarecare Ruso; cutare poemă nu este de Costachi Negruzzi, ci de un oarecare Bălșucă; basmurile lui Creangă nu sunt de dînsul, ci de Iks sau Igrec, etc. etc. Sunt Stan Pățitul și eu în această privință. Cînd publicai în tinerețe primele mele studii istorice, unii măgari asigurau că-mi scrie tatăl meu; iar cînd s-au publicat cele trei volume din operele postume ale ficei mele: *Bourgeois d'Avril*, *Chevalerie* și *Théâtre*, s-au găsit bîrfitori cari nu s-au sfiit a șopti în umbră că eu sunt autorul lor. Copilărie și aceasta, dar o copilărie dezgustătoare, căci nimic mai dezgustător ca pizma, chiar cînd pizma e copilărească.

Copilul mereu imitează. Prin vrîstă, el este mai aproape de treapta zoologică cea anterioară: de antroipoizi. El maimuțează toate, dar mai cu seamă îi place a maimuți ceea ce e rău, ceea ce e curios sau anormal, ceea ce e oprit. Într-o societate foarte bătrînă, se naște un Zola, se naște par

épuisement, prin compensațiunea proprie extremei bătrâneți de a înlocui fapta prin vorbă, de a flecări bieteile căzături când societatea nu mai poate lucra, după ce lucrase mult și bine în curs de veacuri, după ce a produs pe Montaigne și pe Pascal, pe Corneille și pe Descartes, pe Montesquieu și pe Voltaire, ba chiar alătura cu piticul Zola a putut – ca lumina cea robitoare a soarelui când este gata să asfințească – a putut societatea să producă pe uriașul Victor Hugo. Un Zola acolo se înțelege și se iartă, se iartă și se înțelege acolo. Dar zolismul la noi? La școlari, care n-au creat încă absolut nimic, nimic în știință, nimic în literatură, nimic în artă, zolismul la noi este... am spus-o... este trăsătura cea caracteristică a copilului de a se simți foarte fericit când poate să maimuțeze grimasele altora, când poate să se schimonosească.

E și mai comic, când vezi pe un copil pesimist. „Le pessimisme du bébé”! În țara cea clasică a filosofiei moderne, în patria marelui Leibniz și a marelui Kant, în cuibul atîtor cugetători formînd fiecare cîte o puternică școală, s-a ivit prin antiteză, prin contrast, un filosof genial, însă atît de excentric încît printre germani i-a fost peste putință de a-și înjgheba un grup: pesimistul Schopenhauer. El mîncă cît șapte, ținînd că mîncarea e proastă; el bea zdravăn, vociferînd că vinul nu face două parale; el declama pe toate tonurile că lumea e atît de rea și viața e atît de nesuferită, încît omul trebuie să dorească moartea, moartea cît mai curînd, dar dînsul, papa pesimiștilor, fugea de frică din oraș în oraș numai când auzea că se apropie cholera. În Germania, Schopenhauer este la locul său ca Falstaff într-o dramă shakespeareiană sau ca Tersit în *Iliada*. Acolo el dă mai multă varietate tabloului. Dar pesimism la noi? Copilași pesimiști? N-am trăit încă, și deja ne văităm că țița nu e bună! Ș-apoi, pe cînd în Germania Schopenhauer rămîne aproape izolat, la noi – cei nevrîstnici – a ajuns o imperioasă modă nu numai de a fi pesimiști, dar încă de a ne servi de pesimism ca de o infailibilă busolă a literaturii române întregi: cutare e mare poet numai și numai fiindcă e pesimist; cutare e mare dramaturg, cutare e mare nuvelist, iar cine nu e pesimist este tombatera!

Zola sau Schopenhauer, una din două, adică lipsă de orice ideal, lipsă de orice credință, lipsă de orice avînt generos, de orice aspirațiune înaltă. Ce le pasă copiilor că de la Platone, de la Aristotele, de la Cicerone și pînă la Bacon, pînă la Newton, pînă la Goethe, pînă la Russel Wallace, Crookes, Edison, Pasteur etc., capetele cele mai sublime și totodată cele mai științifice ale omenirii aveau aspirațiuni înalte? Ce le pasă! De-abia umblînd încă de-a bușilea, cu urechea ațintită pentru a prinde din aer ecouri scandaloase, ei au auzit că un evreu din Torino, faimosul Lombroso, „il grande pazzificatore”, a scris o carte ca să dovedească că toți oamenii de geniu au fost nebuni; și auzind aceasta, maimuțele au strigat: eureka! Dar

printre acei oameni de geniu Lombroso numără pe Schopenhauer. Ce le mai rămîne dar copilașilor? Rămîne numai Zola, rămîne *Nana*, pentru a crește neamul românesc, pentru a-l duce pe calea viitorului! Ar fi rușine, dacă n-ar fi un simplu simptom de copilărie.

În fine – căci trebuie să pun capăt acestei conferințe – în fine, o națiune-copil are trebuință de același regim ca și copilul individ: a fi întărită înlăuntru și a fi apărută de vremea rea dinafară. Să nu uităm o singură clipă, să nu uităm că mortalitatea la copil, fie individ, fie națiune, este cu mult mai mare decît mortalitatea la oameni vrîsnici. O imprudență... și s-a isprăvit. Astăzi, în perioada în care ne aflăm, cel mai mare patriotism, cel mai adevărat serviciu adus cauzei românești peste tot, cea mai sigură garanție de izbîndă în viitor, este ca să nu ne gîndim la altceva decît a ne întări înlăuntru, înlăuntru și iarăși înlăuntru aci la noi în Carpați și între Dunăre, fără a ne amesteca copilărește înafară. După ce înlăuntru vom ajunge a fi tari, tari materialmente și mai ales moralmente; după ce se vor trece păcatele copilăriei: egoism, nestatornicie, gudurătură pentru câte o bomboană, invidie, maimuțareala a tot ce e rău; după ce adolescența ne va aduce cu sine impulsuri mărinimoase, adevărata iubire, sacrificiul de sine, credința – a crede este a putea – atunci și numai atunci ne va veni rîndul ca să ne uităm și noi înafară, și ne vom uita atunci vulturește.

Dea cerul ca acea oră a adolescenței, cu pornirile cele nobile ale sufletului, cu minunile iubirii și ale credinței, ale credinței și ale iubirii, cele două aripi care prefac pe dobitoc în înger – dea cerul ca acea oră a adolescenței să sosească mai curînd! Deocamdată să mă iertați că v-am obosit, să nu vă supărați că am vorbit verde, să mergem fiecare acasă și să medităm... să medităm despre „Noi în 1892”.

Arte Poetice. Romantismul, Editura Univers, 1982, p. 667-675.

POEME ROMÂNËSHI ÎN LIMBI STRÂINE

Mihai EMINESCU

Sa herë e dashur...

Sa herë, e dashur, ndërmend të sjell, sa herë
Oqeani prej akulli më del para sysh përherë:
N'kupën e qiellit zbardhëlluar – pa shenja yllësish,
Hënë e zbeht' ngadalë zë fashitet prej magjish;
Kur rrjedhin përmbi valë akuj papushuar,
Një shpend i arratisur shtegton i përvëluar,
Se shoqja e tij pat humbur tutje, në mërgim
Me zogjtë e tjerë, tufëz që shkoi n'perëndim,
Vështrime vuajtjeplot pa hedh në përjetësi,
As keq më s'i vjen, as mirë jo ... po vdes tani,
duke ëndërruar vitet që lamë, një çast me lot.

.....
Jemi gjithë larg e gjithë më larg të dy sot,
E gjithë më i vetmuar po ngrysëm edhe ngrij,
Kur në përjetësinë e agut humbet e zhdukesh ti.

Përse nuk vjen?

Shih, dallëndyshet, gjithë rrallohen
Gjethet e arrës shkundollohen,
Mbi vreshta bryma zë mbulon-
përse nuk vjen, përse vonon?

Eja në krahë të të mbaj gjallë
Të të kundroj me shumë mall,
dhe t'i vë kryet krejt pa mend
mbi gjirin tënd, mbi gjoksin tënd!

A të kujtohet qysh atëherë,
Lëndinave barisnim shënd e verë,
kur unë të ngrija pendë në erë
aq shumë herë, aq shumë herë!

Në k'të botë vasha plot gëzojnë
që sytë iskra u brambullojnë
Por qofshin t'ëmbla ato gra,
Si ti nuk ka, si ti nuk ka!

Se e ftillon ti gjithëherë
 Jetën e shpirtit tim përzierë,
 Përmbi çdo yll ke bukuri
 E dashur moj, moj zemër ti!

Vjeshtë e vonë është gjithkund,
 Udhëve gjethet po i shkund
 Dhe lëmi është veç shkreti...
 përse nuk vjen, pse nuk vjen ti?

Kam të vetmin mall

Kam të vetmin mall:
 Në natëzën e qetë
 Më lini të vdes në zall
 Të një deti të shkretë;

Ta kem gjumin e lehtë
 Dhe korijen ta kem pranë,
 E mbi ujët e paanë
 Një qiell pa re të jetë.

Nuk dua flamuj më kot,
 As stoli dhe arkëmort,
 Veçse thurmëni një shtrat
 Me purteka dhe bistakë.

Pas vdekjes sime askush,
 Mbi krye të mos më qajë,
 Të veniturën gjethnajë.
 Vjeshta me zë ta mbush'.

Të vërshojnë me buçima
 Krojet me gurgullima,
 Hëna lehtas të rrëshqasë,
 Kreshtave bredhash të gjatë.

E natëzës puhi
 T'i ledhatojë këmborët,
 Mbi mua i shenjt i bli
 T'i hedhë deg'zat therorë

Nuk do jem më mërgimtar
Prej saore dhe më pas,
E kujtimet palë-palë
do t'më vijnë valë-valë.

Edhe ylli i mëngjesit
N'hije bredhash do të dalë
E si miqësi njerëzish,
Do më buzëqeshë prapë.

Do rënkojnë vuajtjesh therëse
Këngën e detit buçimlartë
Kur do t'jem i bërë baltë
Në vetminë e përhershme.

Liqeri

Liqer i kaltër mes korijesh
me zambak' plot bukuri;
dridhen në rrathë bardhoshë
Përkundin lehtas një gjemi.

Dhe endem bregut rreth-e-qark,
Sikur dëgjoj e pres ç'të jetë,
Ajo t'ia behë prej kallamash
Të prehet mbi gjoksin tim të nxehtë;

Të hipim lundrës levorashe,
Nga zëra ujërash fashe-fashe,
Të shkasë direku ndër gjeratore
Të më shpëtojnë lopatat dore;

Të lundrojmë magjiplot
Nën pahun hënor të mbëmjes-;
Puhiza ndër kallama të shkojë,
Vala të tingëllojë mes ëndjes! -

Por ajo s'vjen... I vetmuar
Psherëtij dhe më zjen gjaku,
Ndanë liqerit kaltërosh
Mbushur plot lule zambaku.

Dëshira

Eja në lirishtë tek burimi
 Nën dhë buron dhe drithërimi
 Aty ku harliset bari në hulli
 E degët falen plot fshehtësi

Dhe në krahët e mi të hapur
 Vrapo e bjerë në gjoksin tim,
 Të ta heq vellon sa më parë
 Të të shoh, moj, s'kam durim.

Do të ulesh ndër gjunjët e mi,
 Do të jemi gjithë vetëm, plot magji
 Dhe në flokët ngjyrë floriri
 Do të të bien lule bliri

Balli borë, flokë shpupurisës
 Krah im aq gjumëgrishës,
 Mbetur pre e gojës sate
 Ah! Buzët e tua të ëmbla zgjate

Ramë në nj'ëndërr lumturie,
 Në këngë të lartë prej magjie
 E burimeve të vetmuara,
 Fryrja e flladeve të praruara;

Duke fjetur në harmoninë
 E korijes plot mendime
 Lule bliri do të bien
 sipër nesh fije-fije.

I humbur në vuajtje

I humbur në përvuajtjen e asgjësë sime,
 Si gjithja nër ujëra, si rrufeja në pështjellime,
 U përkula si magu para diellit dhe yjeve
 Të më lejojnë hyrjen në prehjen e përjetshme;
 Nga hija e jetës sime asgjë mos regëti,
 Të kaloj si një frymë, një tingull, një shkëndijë,
 Si loti që derdh kot një femër ashtu.
 Mendja ime është një skelë ëndrrash kuturu.

Ç'është poeti n'botë, ç'është sot poeti vallë?
 Kushdo dëgjon zërin e tij në vetminë e gjallë.
 E panjohura rrëshqet si shkazmë botës ngadalë
 Dhe askush nuk pyet se ç'ishte a nesër ç'do të dalë
 Një shkull prej shkumbe, një krelë dallge, një emër
 Sa i ndrojtur njeriu në këtë shekull krejt hekur.
 Do të ishte më mirë të mos kish qenë kurrë në bot'
 Dhe të kishte vdekur se sa të vdiste sot.

Tek ylli

Der tek ylli që agon
 Udhë është kaq e gjatë.
 Mijëra vite udhëton
 Pahu i dritës të na kapë.

Mbase u shua kahmot
 Në largësitë blu,
 Por-rrezja e tij veç sot
 Sytë na ndezi këtu

Ikon' e yllit të mbramë,
 Në qiell ngrihet gjithë jet',
 Ishte kur nuk e pamë
 Dhe është kur s'është vërtet.

Kështu ndodh dhe kur mungon, –
 Shuar në natën e thellë,
 Drita e dashurisë tonë,
 Na ndjek, na ndjek përherë.

Zogj të përgjumur

Zogj të përgjumur
 Në follenë e ngrirë
 Gjethnajës strukur –
 Natën e mirë!

Veç kroji psherëtin,
 Drurët nxijnë nër parqe;
 Lulet heshtin n'ëndërrim
 Fli në paqe!

Mjellma ujërat çan
Kallamash gjumi e pret-
Ëngjëjt të qofshin pranë
Gjumë të lehtë!

Natë plot magji
Ç'flori hënë i shkrirë.
Kaq ëndërr dhe harmoni –
Natën e mirë

Në pyll ajo ndjek shtegun e saj
Në pyll ajo ndjek shtegun e saj,
Unë shkoj pas gjurmëve me brymë.
Kur fare pranë e arrij pastaj
Mezi marr frymë.

Unë frymë marr edhe një herë,
Një fjalë them dhe ajo dridhet
Vështtrimin hedh nëpër erë
Dhe dot nuk më përgjigjet.

Por unë afrohem si me zor
Dhe s'di se ç'flas ashtu përçart;
Ajo më shtyn lehtë me dorë
Dhe shikon anash, poshtë, lart.

Te beli i saj krahët vë unë,
Ajo hepohet, bën mënjanë,
Pranë vetes e afroj më shumë,
Më pranë, gjithë më pranë.

S'e di a do të vazhdoj,
Kokën i vë mbi supe
Me sytë mbyllur i ngjesh në gojë,
Të panumërtat puthje.

Në gjoks fort e mbaj shtrënguar.
Më meket fryma, oh!
E pyes pse është e trishtuar,
E pyes pse më do.

Sytë madhoshë, me dritën qelq
Lundruet hap me ëmbëlsi:
Dhe pse ndonjëhere je i keq
Të dua me zemër, në thellësi.

Dhe nëse degët bien në xham

Dhe nëse degët bien në xham
Dhe dridhërohen plepat,
Sepse në mendje unë të kam
Dhe më avitesh lehtas.

Dhe nëse yjet ndrijnë në liqer
Duke e ndritur për së thelli,
T'më ëmbëlsojnë tër' atë vrer
Dhe mendjen t'ma kthjelli

Dhe nëse retë mërgohen
Ndërsa llamburit hëna,
Ndodh që të kujtohem
Për ty – e ëndërrta.

Traduse în limba albaneză de **Luan TOPÇIU**

Ilarie VORONCA

Augen

Manchmal treffen meine Hände andere Hände
Das sie einisten sich in meins
Wie in einem gefundenen Nest. Manchmal
Ein Gesicht warf sein Licht auf meine Wange.

Oder eher fühle ich das Meer ganz nah wie einen Hauch,
Ich renne keuchend auf sie zu. Ich sehe sie
Wie ein Storch in andere Klimazonen fliegen.
Der Wind entfaltet den Lärm der Städte wie eine Leinwand.

Aber bei Rückkehr
Die Sicht ist zu weit für die Augen
Wie ein fallender Ring
Vom Finger einer Jüngling.

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP**

sacks of darkness

I float in a black cell
everything I feel happens somewhere outside me –
an angel's hands carry me
like a speck of food to the hill
of the giant ants

other angels come and go
every which way
bearing sacks of darkness
in the shape of dogs and monkeys

in which sack is light?
in which darkness?
in which hand does the angel
carry me so carefully
that nothing gets bumped,
not even my shin?

on my shoulder

jesus switched off
the light on the stairwell
that we should lead
a richer
inward life.
saint x and saint y
squeeze in
among the students
at their exams.
which safe has the matches
which the metaphysical moths?

to believe in anything
you must first wind
your alarm clock
to ring
when a black cat lurks
ready to cross your path:
today only, but not tomorrow
when the planets' conjunction
will shift, the criteria change,
the content of the spoon –

on which the bread you eat
is still jesus's body

on my shoulder
just risen forth from the tv
another blue angel cries

this one too has forgotten the secret code
and dropped the key in the adriatic
because he wanted, he says,
to save our bridges
across the sava river in belgrade

deaf as a log

for ioan flora

store windows in which I can see you as a blur –
the animals make way for me to kiss the glass.
you're deaf as a log
I ask myself why you ever came here
to cry over the human race.

my armful of roses
smears red into the sky.
I worry my dress will snag
on a thorn.

shouldn't it have taken place in an oyster?
in a snail?

or in freight cars where
cattle wait without water?

you'd rather be eating chicken livers
with onion
and drink a cold beer,
to enjoy yourself
while elsewhere a woman gives birth.

someone promised me
a womb
to give you birth
as if from a glass barrel.

on earth

I saw the fortress of dubrovnik
in the collision of two icebergs

above, angels
hove high the living sun
lest it sink
into the sea

that's how we met:
like a wall and its shadow –

neither on earth nor far away
could we ever love with such splendor.

the days of the week

eddies of fog –
your back is gone
and with it
half the sky
as if you'd drawn
a curtain of rain
across half the balcony

wednesday or thursday or friday
my heart will survive
the waters –
a ducky for children to play with
in the bath –

in poetry
space, time and rain
don't exist

the days of the week
are thieves running breathless
through our bedrooms

rome is so far away

translated by **Adam J. SORKIN** and **the Poet**

Vasile ROMANIUC

He was born on 17 December 1947, in Bădragii Noi village, Edineț (once Hotin county). He graduated in Letters from the State University of Chișinău, Republic of Moldova (1972). Volumes of verses (selected): *Genealogy* (editorial debut), 1974; *Reading proverbs*, 1979; *From Father to Son*, 1984; *A Provincial Man's Notes*, 1991; *Nameless Time*, 1996; *Self-Doubt*, 1997; *The Great Invisible Desert*, 2000; *The Plastic Olympus*, 2007; *The Spokesman of Silence*, 2011; *Glad Rags for the Great Dwarves*, 2011; *Leave a Sign*, 2012; *The Word Illuminates Us. Sonnets*, 2012; *The Light of the Inner Voice*, 2016, etc. Books of poetry for children (selection): *Two Kids*, 1990; *All Happenings Turn Into Words*, 2000; *The Child with Wings of Book*, 2006; *An Ant In The Library*, 2007; *Why The Clown Weeps*, 2009; *I have a beautiful name*, 2013; *Mum's Mollycoddle, Dad's Dear Child*, 2016; *Small Poems to Grow Up With*, 2018, etc. He is a member of the Writers' Union of the Republic of Moldova (1976), a member of the Writers' Union of Romania (1994), and a member of the PEN International Centre (1996).

An eye

An eye, sad and in tears, wanders through the town.

A poor world passes it by
pretending not to see it.

No one, no one asks it:

Eye, will you be mine?

No one, no one says to it:

Eye, I miss you so much!

The blind do not want to see me.

The sighted do not want to see more than they see.

People are afraid of this eye

that still knows what weeping is:

it could change their point of view

on their own blindness.

An eye, sad and in tears, wanders through the town.

It is autumn, the masks fall

For half a life we only put masks on our faces

mask after mask, mask after mask. . .

Those worn for a long time

Seem to us, after a while, human faces—

we put as many masks on as our faces

can bear,

as long as it's not showy.

If you have been told that you have a thick skin,

mind that you have put on one more mask
You have exposed yourself –
now the second half of life begins
when
your masks begin to fall off.

The masks fall like leaves in autumn:
mask after mask, mask after mask. . .
When all the masks have fallen, we should come across
the real face, of course,
the real face,
but, alas!
we come across only the mask no. 1

behind which nothing
hides any more –
who knows, who knows
since when we are born with masks on,
since when we are born with masks on . .

It is autumn.
The leaves and the masks fall.
The leaves and the masks fall.

Bessarabian theme (fear)

The river the stranger bathes in
overnight
could turn
into a border.

To my guardian angel

for poet Arcadie Suceveanu

One day
My guardian angel
Gave me his wings.
"Fly, fly!" he said to me.
"And don't worry—
I have spare wings"

At the very same moment—what a miracle! —
I, too, felt that I became
a guardian angel.
A guardian angel

of my guardian angel.

We have exchanged wings.

Ever since

we have flown together:

we plow the sky,

we scatter the stars on the earth.

My guardian angel

is the Word.

Arcadie SUCEVEANU

Poet, essayist and translator, born 16 November 1952, in Suceveni, Cernăuți county. He graduated from the State University of Cernăuți (1974). He was editor and editor-in-chief of *Literatura Artistică* Publishing House (later called *Hyperion*) of Chișinău (1979-1990), vice-president (1990-2010) and later president (2010-present) of the Writers' Union of Moldova, and a founding member of PEN-Club Moldova. He made his literary debut with *Words all Me* (1979). He is the author of multiple volumes of poetry: *The Shore Of Equilibrium* (1982), *Messages At The End Of The Millennium* (1987), *The Archives of Golgotha* (1990), *Eternal Denmark*, "Contemporary Romanian Poets" series (1995), *Facing Heraclitus* (1998), *The Apple In Love With The Worm* (1999), *The Knight Invain* (2001), *The Painted Dice* (2003), *The Ship In The Attic* (2004), *Arca dies* (2008), *101 Poems* (2009), *The Coffee-House Nevermore* (2011), *The Time Of The Orange Lion* (2012), *Erasmus' Characters* (2016), *Fallen in the Rhyme in Paris* (2018), *One Hundred and One Poems* (2018), and others.

The Angel of Poetry

I caught sight of him sneaking through the air of the evening

he was writing on the wall in graffiti: "Save yourselves!

He who remains in beauty dies!"

His head resembled an owl's

he wore a shabby general's uniform

and behind him he dragged two large flagging wings

Because of his inscriptions, maybe, he smelt of

gasoline, of mutilated life, of rope

in the house of the hanged man

The over-two-hundred poets arrived at the Biennale of Poetry of Liège

suddenly felt the danger. Gathered up in colloquies on the theme,

"Poetry, another language?" , rushed to take attitude

they criticized the treacherous behavior of the Angel
they declared him a traitor to their guild, an opinion breaker, hostile to the
EU

"Poor him, he has lost his bearings, he has been worn out,
disinfect him, word program him!
more voices cried out . He has no sense of postmodernism,
He is retarded, we shall file
a complaint with the ECHR"

I watched him
my face covered with my hands
so that he could not recognize me. I kept watching him until daybreak
when, arriving at the end of a dark street,
he stretched out his huge wings
and rose up above the town

It was autumn. A cold wind kept blowing
from great literatures

The New Denmark

*"... But Hamlet appears again to tell us
that it is rotten also in the new Denmark"*
(From the volume *Eternal Denmark*)

The new Denmark is not like the old Denmark
it is fine here, it is almost sublime:
the clown is the holder of a clown patent
the break in the wall has been raised to the rank
of window
the new king shows up in the square
with a monkey on his shoulder–
what can be more beautiful, what can be more sublime?

Journals are free to write about
the idea of the putrid, about the ghost of Hamlet's father
the prince no longer cultivates the art of asking questions –
anyway, it would be of no help,
Finally, other ideas,
other visions haunted among the walls

No, no, the new Denmark
is not like the old Denmark– little things
have the right to form the essence

the void, in case it wants to, can call itself a circle
 Polonius is now a corporate manager
Ophelia's tear SRL
 and Yorick's skull has become didactic material
 in schools–
 what can be more beautiful, what can be more sublime ?
 What else shall I say to you:
 The new Denmark is much more Denmark
 than the old Denmark

Facing Heraclitus

"The quick instant"

M. Eminescu

It was morning when I entered the river
 I did not hear its flow
 through my transparent flesh the young skeleton
 shone gloriously
 "Damn you, Heraclitus", I called out, "I'll be the first
 to bathe twice
 in the same water" – and I expected the water
 to turn into a thin film around me

then I ran down the river
 to catch it, to find its pattern I reflected into
 "To hell with the Greek", I called out,
 "with all his dialectics and necessary order"
 and I ran down the river again
 but each time the water was different
 other and other liquid outlines
 other mirrors, other edges, other lines

"Take care, the river comes to an end", the Angel calls out to me from the bank

but I wanted to hear only the voice of the proud blood
 polishing my young skeleton

"I do not want to hear anything about fundamental principles", I was crying out,

"I want this stupid *panta rhei* to leave me alone"

and I ran to catch the water I had mirrored into once
 but the water was different
 ever and ever different different different

It was getting dark when the quick current

vanished into the indefinite sea
The river had come to an end now
I swam into a benumbed unearthly water,
reflected into itself
there was no flow, there were no waves, there were no limits
"It is the Alpha point, I said to myself, o! from here
I can no longer continue my experiment"

"You have spent your river in vain,
You will never have another one you are fool as all the others",
the Angel said to me sadly
and went off

Translations by **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

Octavian DOCLIN

Eine einzige Sache

Mit geschlossenen und trüben Augen
betrachte ich das Gedichthaus.
Ich habe alles Denkbare verwendet,
weißen Marmor für alles aus Marmor Geschaffene.
Gold für alles Goldgeschliffene
(besonders den Hochmut des Dichters, die göttliche Freiheit zu
verschmähen).
Wörter – wenige Wörter.
(Nur jene, die man nach deiner neuerlichen Geburt bei mir entdeckte).

Eine einzige Sache ist mir geblieben:
Dem Gedicht beizubringen, nur dann zu sprechen,
wenn es erforderlich ist,
und nur, wenn über seine Entstehungszeit gesagt wird,
dass es die Weisheit uralter Zeiten in sich birgt.

Der Schatten des Prokrust

Heuchlerisch, vermutend, beinahe überrascht,
Bemerkst du dein Profil, das Meeresformen annimmt.
Salzkörner keimen über deiner Haut
wie vergeblich versteckte Wörter, geschickt,
wie ein gestohlenen Ding im Gedicht.

Die noch umfänglich-breitere Hand,
die runzelige Stirn umfassend.

Wie, erneut nach deinem Willen,
aufgerichtet für unnütze Beweismittel,
das ausufernde Gedicht.

Ausgestreckt im Zimmer mit den Korkwänden

Auf feuchtem Boden mit nacktem Körper, von ihm gelöst
sah er fast schief über ihm schwebend
die Seele wie ein Löwenzahn vom Wind zerstoßen.
Weich wie ein Blütenblatt fühlte sie die Zunge
in einem grünen Alkohol. Kein Wort konnte er sprechen.
Im Grunde vergaß er alles, während ihm
ins Ohr gesprochen wurde.
Er hörte nichts. Viel Zeit verging nicht,
und wisse, dass, ER eigentlich für einen Augenblick
sein vorheriges Leben erneut erlebte.
Der Großeunuch aus dem Schatten der Worte,
aus dem unbekannten Harem des Gedichthofes.
Heute ist er stolz auf seinem Stand als unerbittlicher Richter;
wehe dir, du armer Dichter!

Aurea libertas

Der Klang der Luft
wie die wachsenden Stimmen der Toten,
wenn sie sich wenden,
von einer Seite auf die andere,
in ihrer zweiten Zeit.
Golden kann auch der Blick des Dichters sein,
in sich verschlossen.

Sein Auge: bloß ein gemeinsames Loch,
das die stillen Gewässer versteckt.

Der Winkelturm

Vom Winkelturm blickt der Dichter
nur mit dem Auge, das in sein Inneres sieht,
in der Domäne des Gedichtes.
Die kleinen Wörter, die er siegreich
durch die Probe im Tal bestand,
fallen nun in voller Reife.
Er freut sich ungemein, wenn er sieht,
wie sie ihre schwere Last von Mund zu Mund so weiter tragen,
wie er in der Kindheit stundenlang in den Ameisenhaufen sah.

Seine Freude währt kurz, wie die Dauer des Blitzes;
 doch genügend Zeit für die Geburt der Bergwerksblume.
 Der Gedanke, dass ihn nach der ersten Ernte
 im Tal eine andere Probe erwartet,
 ohne zu wissen, wie stark die Venen
 an Beinen von Neugeborenen sein werden,
 beunruhigte ihn über alle Maßen.
 Er öffnete das zweite Auge, das nur nach außen sah,
 und vernahm, wie aus der Südrichtung der Domäne,
 mit weißer Fahne in der Hand, mit irrer Schnelligkeit,
 der Punkt naht.

Ende des Gedichts

...Das Dichterleben
 ist eine archäologische Grabung,
 die von Wörtern unentwegt
 mit Sand zugedeckt wird.

Traducere în limba germană: **Hans DAMA**

Cassian Maria SPIRIDON

“față către față” / “face to face”,

“young is the weather
 like the eve of the feast days
 when we get seized with the febrility of the celestial preparations
 it is the feast
 when some with others
 will be staying face to face
 in communion
 in fair poise
 and oblation
 with the sacred prosphora houselled
 you brilliant zodiac-signs
 and stars astray in oblivion
 don't tarry away with
 the heedlessness of the vain virtues
 just keep up your afflatus
 the same as there are
 there abide

so many shining constellations
 fresh is the hour of morning
 just like the billy goat
 delivered into the whereabouts of life
 no sooner have ceased
 the philomelas with their warblings as well
 there follows the skylark
 the redbreasts
 and the sparrow, the poor darling
 at the moment
 when the light has appropriated
 the stretch of water and land
 left is only yourself
 with your soul
 on either side
 of the wave-tossed
 river
 into the eyes of humbleness
 you're looking for
 with your requisite
 your poor verdancy
 at daybreak
 the irradiance"

Traducere de **Ligia CONSTANTINESCU**

Marius CHELARU

egy ló a forrásnál (un cal la cișmea)

nyári ég
 hagyta gyermek elfeledettangyalai esője
 leüljön közénk

az almafa levelei
 attól a naptól felém suttoztak

néhány levél
 a forrásban fürdött

egy ló
 végtelen fehér

járással megszűlen
s nedves illattal jó felém

ujjaim
attól kezdve
fésülük a ló sörényét
és leesnek
az emlékeim
törött ablakai közé
amelyeket a szívemben ástam el
a forrás vize mellé

ahogy az este (cum seara)
a madarak elmetszett rőpte
elmerül sz este sebeiben

a fény
fogócskát játszik sikongva
az árnyakkal az alkonyrügyekkel

a csillagok
elhelyekednek sorra
a nekik kijelölt ég-cseppekben

valahol
egy születés felejűk nevet
máshol a halál
szabadul meg egy könnyétől amibe bezárta utolsó gondolatát

a falu
levetkőzi az árnyait

az ablakokban
felkelnek a gyertyafények

s mivel az est immár öreg
az árnyak
tört gyökerekkel öggstekerednek
mint megannyi féreg

az emberek

ledobják az idben felhalmozódott bajokat
és felkenik egy nagy szelet kenyérre
hátha így majd gazdájuk akad

a gyermekek
boldog tekintete
távoltartja a szenvedést és űrta házak küszöbétől

és ahogy az este már elég öreg
a világ ráncai már nemlátszanak
s a gyertyák fényéből itt csak reménysugár dől

Traducere/ Frdította: **Mandics György**

Mihai MERTICARU

„GENEZA

Într-o zi cât un an, Dumnezeu
și-a muiat degetul în praful unei stele,
l-a presărat peste umbra unui zbor de înger,
l-a amestecat cu un cântec adormit
într-un gând, l-a trecut prin flacăra nestinsă a singurății colorate,
a turnat o părticică din ecoul unei nebunii,

a adăugat câteva îngândurări ale căutătorului de himere prin galaxia unei
picături de rouă, le-a strecurat prin miresme de erori,
le-a fulgerat cu îndoieli și neliniști,

le-a rostogolit prin grădina infinitului,

prin neastâmpărul vântului, prin zăpada tăcerii,
prin rază de lună, prin glazură de taină, de dor și amor,
prin candidă și neîntreruptă mirare,

le-a trecut prin clepsidra unei clipe,
a suflat ușor,

am țipat în do major.

THE GENESIS

On a day as long as a year, Lord God dipped his finger in stardust,
sprinkled it over the shadow of an angel's flight,
blent it with a song fallen asleep
in a thought, passed it through the unquenchable fire of the colourful
loneliness,
poured a whit of the ech of foolishness, added some pensiveness of the
chimaera quester through the galaxy of a dewdrop, then sieved them
through error miasmas, flashed them with uncertainties and
disquietudes, rolled them around the garden of infinity, through the wind's
recklessness, through the snow

of speechlessness, through moonbeams, through the glaze of mystery,
yearning, and amour, through the candid and imperishable wonder,
dribbled them

through the instant's clepsydra, then
breathed gently,

I screamed in C major.

LA CREAZIONE

In un giorno quanto un anno,
Dio mise il dito nella polvere
di una stella, coperto di polveri scure di rimorso, lo ha cosperso, sopra
l'ombra di un volo d'angelo,

lo mise con una canzone addormentata
in un pensiero, lo passò attraverso la fiamma non spenta dalla solitudine
colorata,
versò un pezzo di eco di una follia,

aggiunse alcune delle indagini al ricercatore
di chimere attraverso la galassia di una goccia di rugiada, li scivolò
attraverso i sapori dei errori,

li illuminò con dubbi e ansie,

li ha rotolati nel giardino dell'infinito, verso della agitazione del vento, tra
la neve del silenzio, attraverso la luce della luna,

attraverso un smalto di mistero, di desiderio e di amore, attraverso una
candida e ininterrotta meraviglia, passò attraverso la clessidra di un
momento, poi ha soffiato leggermente,

ho urlato nel do maggiore.

GENÈSE

Un beau jour, long comme une année , Dieu a mouillé son doigt dans la
poussière d'une étoile
et l'a parsemée sur l'ombre d'un ange
en vol,
il l'a mêlée avec une chanson endormie
sous le front,
l'a fait passer par la flamme brûlante de la solitude, puis il a versé un peu
d'écho de la folie,

en ajoutant quelques reflexions du chasseur
de chimères à travers la galaxie d'une

goutte de rosée,
il les a infiltré parmi les fragrances des erreurs
et leur a envoyé des éclairs de doute et
d'inquiétude,

il les a roulées à travers le jardin de l'infini avec le vent vilain, dans une
neige qui se tait, sur un rayon de lune ou une glasure secrète,
de nostalgie, d'amour,
dans un étonnement candide, qui dure, et, en le dirigeant vers la montre de
sable, il a doucement soufflé,

alors j'ai crié en do majeur

GENESIS

An einem Tag, lang wie ein Jahr, tauchte Gott seinen Finger in den Staub
eines Sternes und verstreute ihn über den Flugschatten eines Engels,

mischte ihn mit einem noch unter der Stirn schlafenden Lied,
zog ihn durch die unlöschbare Flamme der Einsamkeit,
goss dazu einen winzigen Teil vom Echo des Irrsinns,

führte ein paar Grübeleien des Jägers über Chimären

durch die Galaxie eines Tautropfens, ließ sie eindringen in die Düfte von
Irrtümern,
schickte dahin Blitze von Zweifel und Unruhe,

rollte sie durch den Garten der Unendlichkeit,
durch die Unrast des Windes und den schweigsamen Schnee, durch
Mondstrahl, geheime Glasur der Sehnsucht und Liebe,
durch reines, ununterbrochenes Staunen, führte sie durch die Sanduhr,
dann blies er leicht darüber
und ich schrie in C-Dur

GÉNESIS

Ese día largo cual un año,
Dios remojó el dedo en el polvo de una estrella, lo esparció sobre la
sombra de un vuelo de ángel, lo mezcló con una canción dormida

en un pensamiento, lo hizo pasar por la llama no apagada de la soledad
coloreada, vertió un poco del eco de una locura,

añadió algunas ansiedades del buscador de quimeras por la galaxia de una
gota de rocío, las deslizó por entre fragancias de errores, las fusiló con
dudas y zozobras, las hizo rodar por el jardín del infinito,

por la travesura del viento, por la nieve
del silencio, por el rayo de luna, por la alcorza de misterio, de añoranza y
de amor,
por la cándida y el incesante asombro,

las pasó por la clepsidra de un instante, luego sopló levemente,

y yo grité en el acorde del do mayor.

Traducători: English version by **Gabriela Pachia**,
Traduzione dal rumeno in italiano di Lidia Popa,
Version française par **Francisca Ricinski**,
Aus dem Rumänischen von **Francisca Ricinski**,
Traducción al español: **Gabriela Banu**

**„TRADUTTORE – TRADITORE”
sau
ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL
de pe COORDONATELE LIMBII FRANCEZE.
«FILOANE REALISTE» în POEZIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ
și CONTEMPORANĂ. EȘANTIOANE LIRICE**

Nicolae LABIȘ

(1935 – 1956)

MOARTEA CĂPRIOAREI (vol. *Primele iubiri*, 1956, fragmente)

LAMORTDELABICHE (vol. *Les premiers amours*, fragments)

Motto: „Pornim amândoi vânătoarea de capre,
Vânătoarea foametei în Munții Carpați...”//
„Nous démarrons ensemble la chasse aux chèvres, en hâte,
La chasse de la famine dans les Montagnes Carpates...”

La grande sécheresse a tué toute brise légère,
Fondu, le soleil s'est écoulé par terre...
Ce n'est que le ciel vide qui est resté debout.
Les seaux – des fontaines – ne puisent que de boue.

Par dessus les forêts, très souvent, de grands feux
S'entraînent dans de sauvages et sataniques jeux.
Je poursuis mon père, sur la côte, dans la haie,
Par de mauvais sapins séchés ma peau est rayée.
Nous démarrons ensemble la chasse aux chèvres, en hâte,
La chasse de la famine dans les Montagnes Carpates.

La soif m'anéantit. Sur la pierre surchauffée,
Un fil d'eau, suinté d'une fontaine, bouillonne.
Ma tempe s'appuie sur l'épaule. On s'avance
Comme sur une autre planète, étrange et immense.

On attend en un lieu où l'on entend encore
Les ruisseaux murmurer de leurs ondes.
Au coucher du soleil, quand la lune défile,
C'est bien là que l'on voit, à la file,
S'abreuver une à une... les chevrettes.

Je suis très assoiffé. Je le dis à mon père.
Il me fait signe de me taire.

Eau envoûtante ! Évidemment, tu trembles.
Je me sens lié par la soif de l'être qui mourra
À l'heure fixée par tradition et par les lois.

Et le vallon résonne d'un frémissement flétri,
Et l'on sent l'approchement d'un crépuscule vilain.
Du sang à l'horizon... sur ma poitrine aussi:
Comme si je m'y suis essuyé les mains...

Des flammes violacées – sur l'autel des fougères
Ébahies, les étoiles, à l'instant, clignotèrent..
Hélas ! comme je voudrais que tu ne viennes jamais,
Toi, belle et pure offrande de ma forêt !

SUNT SPIRITUL ADÂNCURILOR (vol. *Lupta cu inerția*, 1958)
JE SUIS L'ESPRIT DES PROFONDEURS (vol. *La lutte contre l'inertie*)

Je suis l'esprit des profondeurs.
Je vis dans un tout autre monde que le vôtre
Dans le monde des alcools très forts
Là, où seules les feuilles
De l'illusoire impuissance se sont flétries.
De temps en temps,
J'accède à votre monde
Dans des nuits terriblement paisibles et sereines.
Alors, j'allume de grands feux
Et je conçois des trésors
En étonnant tous ceux qui me comprennent.
Après quoi, je descends dans mes caves pénibles,
Dans les eaux lumineuses et merveilleuses.
Je suis l'esprit des profondeurs.
Je vis dans un tout autre monde que le vôtre.

Gheorghe GRIGURCU

(n. 1936)

COTIDIANĂ/ QUOTIDIENNE

(vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, Ed. Limes, Cluj- Napoca, 2012, p. 10/
vol. *Enluminures du Bourg Amer*)

La solitude pleine de soi-même
tel un ciel éthéré
personne ne doute de rien
à la radio on transmet la météo
les arbres sont sages telles les photos
foulées aux pieds négligemment sur le trottoir
un vélo monté de feuilles
un sillage d'escargot dans le ciel
une cigarette fumante jetée sur la digue
sur le point d'incendier la rivière de Jiu
le vacarme de la lumière
diminue aux alentours des grands bâtiments
une femme presque nue, presque bronzée
(tous les mots ont glissé doucement d'elle
tels les vêtements...)

PE STRĂZI/ DANS LE SRUES (vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, 2012, p.10)

Le midi traîne dans les rues
rhumatisant et lent tel un vieux camion
Ébouriffée dans le Parc,
la lumière solaire
sans trêve
violemment parfumée
la prose mijote à pas de loup
au fond des poèmes
tels les pépins dans des fruits.

PEISAJ CITADIN/ PAYSAGE CITADIN (vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, p. 11)

De bon matin, la bourbe du ciel
qui sent l'archive,
où la pureté ne vient au monde
qu'à peine vers le midi,
quand elle est déjà étourdie par la fournaise

étant soucieuse de ne pas entrer
dans le qu' en dira- t- on ...

*POEZIA ÎN AMARUL TÂRG/ LA POÉSIE DANS LE BOURG AMER/ LA POÉSIE
DANS LE BOURG AMER* (vol. *Illustrate din Amarul Târg*, 2012, p. 91)

La Poésie rampe tel un énorme myriapode
sur les nuages qui se précipitent par terre
devenant des amas de fumier.
À l'aube, ahuris, les vidangeurs apparaissent
aux balais piquants sur leurs épaules:
l'un d'eux la mesure de la tête aux pieds,
l'autre, plus généreux, feint l'indifférence.

FIECARE ORAȘ ARE SOARELE SĂU/ CHAQUE VILLE A SON SOLEI LÀ ELLE
(vol. *Illustrate din Amarul Târg*, 2012, p. 57)

Chaque ville a son Soleil à elle
Le Bourg Amer possède un Soleil vert,
tantôt grisâtre, tantôt bleuâtre,
quelquefois un Soleil mauve,
qui, tel un travailleur,
déplace furieusement les pierres,
tout en me permettant d'entrevoir
la buée du Rêve qui s'élève
parmi les lacunes qui en résultent.

CETATE ORĂDEANĂ/ CITÉ ORADIENNE
(vol. *Înflorirea lucrurilor*, 1973/ *L'Épanouissement des choses*)

Lorsqu'à juste raison
la fraîcheur fageait des crénaux,

Lorsque l'armée des abeilles
grimpait sur la paroi du vide,

Lorsqu'en plein champ,
les débris majestueux
de l'accoutumance s'allumaient...

GRĂDINA PUBLICĂ/ LE JARDIN PUBLIC

(vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, 2012, p. 54)

Sur les physionomies des vieillards
le couchant s'est déposé tel un marc de café
une matinée toute entière a mis le Jardin
pour revenir à soi tant bien que mal
pour se rétablir tant soit peu –
ensuite un midi tout entier,
après quoi, tout un après midi,
et, d'un coup, il s'est fait tard,
lorsque le Jardin, avec calme et mesure,
suit, voilà, ses habitudes régulières,
joue au trictrac, pèse ses souvenirs –
tel l'argent de retraite,
tout en étant solidaire avec ses vieillards joviaux
il s'étonne de soi-même
tel un petit enfant,
ensuite, il trinque une bière chaude
avec la Providence.

DACĂ.../ SL... (vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, 2012, p. 28)

Si Cuvier
avait besoin d'un seul os
afin de refaire un être tout entier,
le sous-signé n'a pas à sa portée,
hélas, que le Bourg Amer
afin de reconstituer
un Monde tout entier.

BIROCRAȚIE/ BUREAUCRATIE (vol. *Ilustrate din Amarul Târg*, 2012, p. 85)

Je me suis inscrit
dans tous les papiers
nécessaires du Bourg Amer --
en parlant afin de me taire
en oubliant afin de me souvenir
en succombant afin d'exister.

Nora IUGA

(n. 1931)

O CASĂ ATÂT DE CONCRETĂ/ UNE MAISON SI CONCRÈTE
(vol. *Dactilografa de noapte*, Buc. 1996/ *La dactylo de nuit*,)

Une matinée
dans l'attented'un train
sous la lumière terne
les tasses de café et le sourire

mais il s'agit de ma vie
de cette insaisissable atteinte
entre le sommeil et le hasard
telle la parution d'un pépin
dans un fruit de bois
et je m'en irais de pair avec l'ombre
tel l'aveugle avec le pressentiment
ainsi que le petit kangourou
qui parle à sa mère qu'il ne voit pas

un chemin qui va au hasard
deux sabots dépourvus de pas
et on habite dans une maison si concrète
tel un crime délibéré
et voilà, on attrape la mite
un exercice spirituel
l'enfer est juste ici
et fait tourner son hélice dans l'air.

AIC ISEVINDE/ ON YVEND
(vol. *Spitalul manechinelor*, București, 1998/
vol. *L'Hôpital des mannequins*, 1998)

À quoi bon les automnes
et l'âme blottie
sous le parapluie contre la pluie
à quoi bon les gros souliers
avec lesquels on a escaladé l'Everest
on y vend du pain
on y vend du lait
on y vend de la chair

et du sang d'homme
la vie est par trop comestible.

Marius ROBESCU

(1943-1985)

RADIOGRAFIE/ RADIOGRAPHIE

(vol. *Inimile de platină*, București, 1980/ vol. *Les coeurs en platine*, 1980)

*Motto: « Această realitate incesibilă mie, din adâncul probabil
al trupului meu, de aproape, aduce ca un nobil blazon ! »*

*« Cette réalité qui m'était inaccessible, probablement du fond
de mon corps, de plus près, elle ressemble à un noble blazon ! »*

La nuit passée
j'ai rêvé de mon appareil respiratoire.

Son image ressemble à une photo en couleurs
extraite de sous la lumière de quelques puissantes
lampes au magnésium.

Elle était composée
d'un ange et d'un poumon –
(ça veut dire un appareil respiratoire bicéphalique)

D'une part, l'ange –
ayant une aile dépliée et une autre pliée

Et d'autre part, le poumon –
tel un cotylédon embué
d'un rouge empourpré

Entre les deux, se hissait la trachée
– on dirait un tronc d'arbre –
prolongé par de multiples racines absorbantes.

Oh, mon Dieu ! ai-je exclamé –
étant très attentif aux significations

Cette aberration qui avait torturé mon enfance
par intervalles plus ou moins précis

et qui, à l'âge de mon adolescence,
a mis mon futur même sous le signe
de l'incertitude,

Cette réalité qui m'était inaccessible,
probablement du fond de mon coeur,
de plus près, elle ressemble à un noble blason !

C'est bizarre uniquement le fait
que je me rappelle avoir goûté réellement
des fruits de l'arbre renversé
qui s'y voit.

Ces fruits étaient sales et doux :
c'étaient des gouttes de sang.

EFFECT STATORNIC / EFFET CONSTANT
(vol. *Inimile de platină*, 1980 / vol. *Les coeurs en platine*)

*Motto: „...poetul nimereste drept în vârful firului de păr pe nume Realitate...”
„...le poète tombe juste sur la pointe du fil de cheveu nommé Réalité...”*

Presque sans viser,
le poète tombe juste sur la pointe
du fil de cheveu nommé Réalité
qu'il coupe en quatre pétales.

Son tir précis
fait frémir la chair des adolescents
(*effetinoffensif*)

Il arrachesimultanément le chiffre fatal
de sous l'aiguille de l'horloge
en laissant le temps en carafe
(*effetcalculé*)

Quant à l'*effet destructif*,
celui-ci ne recule que sur le poète lui-même,
chose d'ailleurs bien connue,
mais qui n'est jamais punie.

ATAVICĂ/ ATAVIQUE

(vol. *Inimile de platină*, 1980,/ vol. *Les coeurs en platine*)

*Motto : «Prin realitatea de-afară/ dă târcoale/ umbra albă ca luna...»
«À travers la réalité du dehors/ rôde/ l'ombre blanche comme la lune...»*

Blotti et accroupi,
quelqu'un au dedans de moi
grignote des brins d'herbe
dans la nuit noire.

Il se tient auprès de mon coeur
comme auprès d'une cloche,
en guettant les lointains.

Il a l'air d'un cavalier
préhistorique.

À travers la réalité du dehors,
rôde l'ombre
blanche comme la lune
de son cheval dorloté.

Son ouïe est devenue toujours plus fine
vers les clés de son corps,
vers les clés de son corps
obturées à chaud.

Marius CHELARU

(n. 1961)

SAT PĂRĂȘIT/ VILLAGE ABANDONNÉ

(vol. *Sat părășit*, Ed. Timpul, Iași, 2020 & in : Rev. A.S.L.R.Q. No. 13/ 2022)

*Motto : « À la Roumanie d'aujourd'hui, où l'éternité
se meurt peu à peu, village après village...»*

les arbres sont partis en exil
tels des chiots qui se tiennent, liés avec l'ombre,
sur les trousses des gens
quelques-uns sont même morts

en se traînant jusqu'à l'orée du cimetière
des saisons innommables se sont écoulées
dans la poussière du chemin
des couches de solitude toujours plus épaisses

parmi les traces des semelles
de ceux qui y ont vécu
en tissant leurs souvenirs parmi leurs enfances
(il y a) des fleurs aux odeurs dans l'âme
et aux racines dans le ciel
que les enfants ont quittées

au bord de la flaque d'où le croisement des grenouilles a disparu,
les journées
grises ou tourmentées par la lumière
descendent chaque soir
et se laissent volées par les nuits
qui habillent le village
où il n'y a personne qui rêve encore

parmi les maisons,
un chemin ayant l'âme pétrie
passe en hâte
ce n'est que lui qui se rappelle
que l'éternité est née depuis très longtemps
au village.

ORĂȘEL MINIER DUPĂ 1989/ PETITE VILLE MINIÈRE APRÈS 1989
(Rev. A.S.L.R.Q. No. 14/ 2023)

à la nuit tombante
le couchant ouvre largement ses bras
les anges blancs telle une buée
cherchent leur place à eux

la fraîcheur rougeâtre du soleil couchant
la volée des derniers oiseaux du crépuscule
se dissipent dans la grotte de silence des ténèbres

les bien peu qui y sont restés, ils existent –
ils marchent à peine
en rentrant de leur besogne
il n'y a personne, aucune ombre dans leur chemin
ils sont seuls même chez eux

du côté du boulevard
on entend de temps en temps
les fers des entrailles des autos
qui grattent le silence de la nuit
jusqu'au sang
qui grattent aussi la tristesse
de ces quelques gens
qui attendent le clair de Lune
à moins que leurs ombres leur soient à côté

non pas loin
se meurt le chant d'un merle

les gens
si peu qui y sont restés
plongent tour à tour dans les entrailles des murs ténébreux
des grandes bâtisses

parmi les nuages
un souffle assombri
aspire les étoiles
qui paraissent suspendues au ciel
avec quelques épines

parmi les cordes lourdes des ténèbres de la pluie
les anges blancs telle une buée
cherchent leur place
dans l'eau trouble
du silence
qui tout enveloppe

Nicolae COANDE

(n. 1962)

ÎNTR-UN MOMENT AL VIETII MELE/ À UN MOMENT DONNÉ DE MA VIE
(vol. *În margine*, 1995/ *En marge*)

Il s'en est fallu de peu que je pleure sur ma jeunesse perdue
et les autres dons et, si je ne l'ai pas fait
c'est puisque j'ai fait attention à la manière dont les autres vieillissent,
il s'en est fallu de peu que j'aie des larmes aux yeux
à un moment donné de ma vie -mais, à l' improviste,
le démon du rire me donna un coup de coude,
et, sans que l'on s'y attende, la vieille indifférence
me firent porter ma main à la bouche.
Ceux qui m'auraient vu – et c'est sûr qu'il y a eu quelques-uns –
eux, ils m'auraient extrait du drame de cette vie
qui, certes, c'était mon drame : *J'ai ri jaune parmi les modernes*
et après eux et ce rire – vous ne savez pas comment s'y prendre –
c'est lui qui me fait vivre au jour le jour parmi les vivants.
Si j'écris tout ça c'est pour les morts -
avec la même main portée de ma bouche.

PRETENȚIA MEA DISCRETĂ/ MA VANITÉ DISCRÈTE
(vol. *În margine*, 1995/ *En marge*)

Moi, je n'ai aucun but dans ma vie, je n'aime plus rien,
un beau jour, je vais mourir le cerveau tari
dans le silence qui tombe sur les choses anodines,
ma voix éteinte (ma vanité discrète d'être aimé)
sera le hurlement de fauve blessé,
le parfum désuet du thé où nagent des plantes amères
une dernière illusion du style séduisant
ce que j'ai aimé à tâtons, en aveugle,
quelque chose que Dieu m'avait interdit de voir
dans une chambre de ma tête, là, où la volonté et le délire
esquissent, malheureusement, le destin et la vocation des autres-
Moi, j'ai eu le courage de rire jusqu'à la fin,
moi, j'ai aimé, j'ai bu, j'ai écrit (aucune pitié pour ceux qui écrivent !)
On sait jamais où se trouve à vrai dire notre vie.

UN ACOPERIȘ DEASUPRA CAPULUI/ UN TOITAU-DESSUS DE MA TÊTE
(vol. *Fundătura Homer*, 2002/ *L'Impasse Homer*)

*Motto: « Moi, je ne suis qu'un pauvre survivant écrasé
par le dogme à couverture dorée qui tient lieu de vie...»*

Moi, je ne suis qu'un écho, un canapé fermé entre les parois
d'un monde inconnu, dans la saison au-dessus de laquelle flotte,
en souveraine, la répugnance
le penchant du diable pour l'ironie – ça me préoccupe,
ainsi que l'éminence inconnue de sa méthode de provoquer,
dans la solitude, le saint ou la canaille (qui prie elle-aussi)
Moi, je ne suis qu'un pauvre survivant écrasé par le dogme
à couverture dorée qui tient lieu de vie
un pays campagnard ayant le ciel plus éloigné
chaque jour davantage,
(un toit au-dessus de ma tête flotte en souverain),
à un moment donné, je serai las de regarder toujours en haut,
nous tous, nous finirons par regarder toujours en bas
à la recherche d'un soleil des humiliés.
(Quelle ironie serait-ce s'il existait !...).

VÂNT, TUTUN ȘI ALCOOL/ DU VENT, DU TABAC ET DEL'ALCOOL
(vol. *Vânt, tutun & alcool*, 2008/ vol. *Du vent, du tabac & de l'alcool*)

Un soir je fus si pensif
(du vent, du tabac et de l'alcool on annonce à la météo)
si bien que j'ai dit à mon chien qui me regardait avec insistance
Dommage, mon vieux,
j'ai la poche baillante,
une mouche décente se balade sur le plafond
tout ennuyé, le meuble de ma cuisine bâille,
le chien continue de remuer sa queue
et fait semblant de ne pas m'avoir entendu
mais j'ai eu l'impression qu'il m'avait regardé
avec un certain sens caché.

TREAPTA/ LAMARCHE
(vol. *Femeia despre care scriu*, 2010/ *La Femme dont j'écris*)

Moi, je ne peux presque rien dire
aux poètes qui écrivent un mètre carré de livres,

je suis allé jadis afin d'arriver quelque part
quant'à l'alphabet, je le sais par cœur,
j'ai monté des marches par million
pour le sourire d'un poème –
de la lumière, autant que dans les yeux du vieux Homer –
j'aurais fait des pas par million sur un escalier
pour ton sourire,
un mètre carré de livres,
aucun mètre de vie –
mais j'ai ignoré la marche
sur laquelle on pourrait faire un bon pas.

Versions françaises par **Constanța NIȚĂ**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

Albatros, Revista Societății de Haiku Constanța, vol. 36, ediția a II-a, anul 32, iarnă, primăvară, vară, toamnă 2024.

Ca mai de fiecare dată prezentăm revista Societății de Haiku din Constanța, fondată de Ion Codrescu în ianuarie 1992, condusă actualmente de Laura Văceanu. Și de data aceasta are un sumar bogat după editorialul Laurei Văceanu (în care citim despre activitățile Societății, autorii, numeroși, care publică în revistă, eforturile membrilor pentru ca revista să continue să apară). Astfel, sunt în revistă articole despre: Evenimente desfășurate sau coordonate de SHC (a 17-a ediție a Concursului Mondial de Haiku al copiilor, simpozion Yokohama – Constanța ș.a.), apoi grupaje de haiku semnate de autori români și străini (între care: Jean Antonini, Stoianova, Vasile Cojocaru, Mihaela Cojocaru, Florin Grigoriu, Letiția Lucia Iubu, Adrian George Itoafă, Alexandra Ivoylova, Jim Kacian, Virginia Popescu, Constantin Stroe, Dan Norea ș.a.), Secvențe haiku (între semnatori: Șerban Codrin, Radu Patrichi, Laura Văceanu, Vasile Moldovan ș.a.), Poeme într-un vers, senryu, pagini de jurnal (călătorie în Japonia – Sonia Teodora Ungurianu), secvență senryu (Șerban Codrin, Vasile Moldovan), haiku-haibun – origami în educație, tanka, secvențe tanka, gunsaku, renku – kasen, Fotohaiku, fotohaibun (Nicole Pottier), haiku și fotografie (Iulia Ralia, Maria Tirenescu), portret de autor (Eugenia Enea despre Alexandru Pătrulescu), haibun, recenzii, cronici, haiku comentat, eseu, interviu (Virginia Popescu cu Laura Văceanu), cărți sosite la redacție, In memoriam (Alexandru Pătrulescu, comemorare Olga Duțu) ș.a.

Remarcăm, dincolo de numărul semnificativ de autori care semnează și aici, faptul că în Constanța există o preocupare serioasă (inițiată, din ce știu, de Laura Văceanu, dar la care s-au adăugat, apoi, și Anastasia Dumitru, Mirela și Nastasia Savin, Daniela Varvara ș.a.) pentru haiku în educație. Promovarea liricii de sorginte niponă printre cei mici este o preocupare constantă și susținută a acestor autori, care sunt și profesori.

În al doilea rând, în revistă sunt publicați atât autori străini, cât și români, texte atât în limba română, cât și versiunile în engleză, uneori și franceză.

Așadar, un număr cu un sumar consistent al acestei reviste căreia îi dorim (și redacției ei asemenea) o viață cât mai îndelungată, și colaboratori de valoare.

*

Dan Doman, *miroase a toamnă*, fotohaiku și alte poeme vizuale, ediție bilingvă română-engleză, versiunea engleză: Vasile Moldovan, pe coperta a patra: cuvinte de Dominique Chipot, Dumitru Radu, coperta și fotografiile aparțin autorului, Editura Societății scriitorilor români, București, 2023, 224 p.

Dan Doman (cum semnează Valentin Dan Tiberiu) este un nume cunoscut și în țară și peste hotare pentru creațiile sale în domeniul liricii de sorginte niponă. Această carte, a șasea dintr-o colecție de volume de *fotohaiku* (toate prezentate în rubrica noastră), este dedicată memoriei unui prieten al autorului, gravorul și artistul plastic Octavian Ioan Penda (despre care povestește și în paginile de final).

Volumul este structurat astfel (după Cuvântul înainte care aparține tot autorului): paginile cu *fotohaiku* sunt grupate astfel: Anul Nou, Primăvara, Vara, Toamna, iarna, apoi sunt secțiunile: Ierni de odinioară pe valea Domanului (un cartier din Reșița de la care și-a luat pseudonimul), Postfață: O amintire cu Octavian Penda, Octavian Penda (o prezentare a artistului), Notă bio-bibliografică.

Despre modul în care scrie Dan Doman, viziunea sa despre lirica de sorginte niponă/ cum și în ce fel urmează „regulile haiku” ș.a., cum și-a structurat volumele, colaborări ale sale la reviste din țară și de peste hotare, antologii ș.a., am amintit de mai multe ori la „Biblioteca haiku”, după cum și despre cum înțelege ce înseamnă fotohaiku și cum este creat acest gen la noi. Despre cum se raportează Dan Doman la sajiki (am în vedere și secțiunea „Anul Nou”), ori la cum s-a ajuns în Japonia și pe alte meleaguri la fotohaiku și discuțiile/ terminologiile conexe (“sha-hai”¹, de la “shashin”, foto, dar și la haisha/ hai-sha/ haisya², „modern haiga/ haiga modernă”, „haiku vizual”, „foto-haiku”/ „foto-haiga” ș.a.), de asemenea, am amintit, uneori și relativ chiar la vreun volum al lui Dan Doman.

Așadar, câteva lucruri despre acest volum. Dan Doman este un autor pentru care prietenia contează, fapt care s-a văzut și în alte volume ale sale. Astfel, și în acest volum, ca și în altele, deși majoritatea covârșitoare a fotografiilor sunt ale autorului, unele sunt ale altora (exemplu: Iulia Gogoasă, Costin Calistru)/ în colaborare (exemplu: cu Raluca Elena Calistru).la fel, în ce privește traducerile în engleză, regăsim și alte nume la traducători (exemplu: Claudia Serea). Nostalgia, senzațiile, apăsarea curgerii timpului, în consonanță cu ce înseamnă haiku („uitate/ visele verii –/ păsări migratoare”), amintiri despre clipe care i-au rămas săpate în

¹ Am întâlnit și versiunea „syahai”; sunt multe spații virtuale/ bloguri de sha-hai.

² Gabi Greve are un articol pe această temă – *Photo + Haiku ... Shahai. Shahai. Haiga.*

suflet și aici sunt note poate dominante în poemele sale. Sunt și secvențe haiku, secvențe din rengay compuse singur sau/ și cu prieteni ș.a. Și, dincolo de toate acestea, din loc în loc răzbat și teme, unele apăsătoare, cale zilelor noastre („nepoții în UE –/ ea spune povești/ cătelului”; „ziarul rupt –/ pe-o treaptă copilul străzii/ dezleagă sudoku”). Între lucruri care țin de ce înseamnă România, sunt și poeme despre schimbări recente, „împrumuturi” care și-au făcut loc în viața noastră („vînt de Halloween –/ jucând tontoroiul în drum/ o pungă goală”). Unele poeme sunt, scrie autorul, „descoperite” în alte volume ale altor scriitori: Garabet Ibrăileanu, Creangă, Pavel Bajov, Saadoveanu ș.a. unele sunt dedicate altor autori, care nu mai trăiesc(exemplu: poeta Olga Neagu).

Semnalăm, așadar, acest volum al unui autor de remarcat din peisajul de gen de la noi, care are drumul său în acest tip de creații, asumat și înțeles, pentru care a primit și diverse premii și distincții, în timp.

*

Ecaterina Neagoe – *Umbra liniștii*, Clelia Ifrim – *Liniștea umbrei*, ediție bilingvă română-engleză, Oscar Print, București, 2023, 76 p.

Cele două autoare ale acestui volum de haiku sunt două nume cunoscute și cititorilor noștri – fiind pomenite de mai multe ori în rubrica „Biblioteca haiku”, după cum, la fel, și la nivel național, și peste hotare, pentru creațiile lor. În timp, ambele au primit și distincții naționale și internaționale. De data aceasta au compus acest volum ca un tablou din cuvinte despre liniște și umbră, în două ipostaze, umbra liniștii – liniștea umbrei.

Ambele autoare știu ce înseamnă haiku, cum se scria odinioară și cum se scrie azi, astfel că alegerile lor sunt asumate, făcute în cunoștință de cauză. Interesantă este însă potrivirea a două feluri de a scrie și de a simți care, deși se întâlnesc, iată, într-un univers pe care-l construiesc împreună, nu sunt neapărat generate întru totul de aceleași viziuni. Astfel, din start, Ecaterina Neagoe pleacă de la un fel de a se apropia de cultura japoneză, de a ajunge să scrie haiku, „poem profund și perfect”, Clelia Ifrim de la ce înseamnă cartea de haiku „ca un mic amănunt de fiecare zi”. Apoi, citind atent cartea, înțelegi și felul în care privește fiecare dintre ele ce înseamnă haiku, cum se raportează la tema aleasă. Iată poemele „de deschidere”: E.N.: „Umbra liniștii –/ dansul fulgilor de nea/ peste ghiocel”; C.I.: „Ce înseamnă o umbră?/ Vrăbiile ciripesc/ într-un mod secret”. La fel și maniera în care balansează între haiku clasic și... nu aș spune haiku în stil „modernist”, ci mai degrabă haiku „derivat” din cel clasic, în care însă lipsește de pildă kigo (deci am putea spune cumva tot clasic, dar muki kigo), ori chiar kireji ori...; exemplu: E.N.: „Foșnet de frunze/ în lemnul

creionului,/ dăinuind în cărți”; C.I.: „Pe degetul mic/ strălucesc boabe de rouă –/ azi nu scriu nimic”. Altfel spus, sunt mai degrabă două autoare care pare că scriu mai aproape de „regulile” clasice. Însă, dincolo de aceste nuanțe, ambele au ales construcția unui univers din momente de conturate cu delicatețe, care ai senzația că și la o suflare mai răsărită de vânt s-ar putea risipi. Ilustrative în acest sens sunt și cele două poeme alese pentru coperta a patra: E.N.: „Perfecțiunea/ fulgilor de zăpadă/ se topește-n mâini”; C.I. „Zăpada din cărți/ n-o poate citi nimeni –/ Și totuși...”

Așadar, dincolo de toate aceste nuanțe, totuși (sarinagara, cum scrie Clelia Ifrim), rezultatul este, din punct de vedere al îmbinării celor două priviri asupra liniștii și umbrei, aidoma unui cântec la două respirații fără note discordante, delicat, „măsurând liniștea”, „umbra timpului”, „umbra zilei”, „liniștea serii”...

*

Sanja Domenuș, *A fly on a slice of bread*, ediție bilingvă croată-engleză, prefată și versiunea engleză: Djurdja Vukelici Rozici, English sub-editing: Elisabeth Harrison-Paj, Studio Moderna, Stupno, Zagreb, Croația, 2024, 78 p.

Autorii de gen din Croația sunt cunoscuți cititorilor revistei noastre. Unul dintre aceștia este, poate în primul rând, Djurdja Vukelici Rozici, autoare cu o carte de vizită notabilă, despre cărțile căreia am scris și aici, și în „Convorbiri literare”, după cum și despre colaborarea sa cu diverși alți creatori, cum este cazul și aici. Am semnalat mai multe cărți ale lor, am publicat aici grupaje de lirică de sorginte niponă semnate de diverși autori din această țară, remarcând și calitatea lor, dar și diverse aspecte cu privire la felul în care sunt asociați/ organizați, sprijinul pe care îl primesc pentru publicarea cărților lor, reviste ș.a.

Așadar Sanja Domenuș ajunge astfel în fața cititorilor noștri ca fiind un creator dintr-un spațiu deja cunoscut. Ca de fiecare dată, în prefața sa, Djurdja vorbește despre ce înseamnă haiku, diverse „momente” din istoria și prezentul acestui poem, „încadrând” apoi autoarea, cu diverse exemple, în această „lume” atât de interesantă, deși poemul este considerat, în argumente, în general, un gen de nișă. De asemenea, de apreciat sunt la Djurdja, ca de fiecare dată, și referirile la probleme/aspectele de remarcate atunci când vine vorba despre traducerea din croată în altă limbă. Despre acest aspect al problemelor ridicate de traducere în cazul haiku am scris de mai multe ori, cititorii rubricii noastre având deja, și astfel, o imagine mai limpede asupra acestui fenomen.

Sanja Domenuș, aidoma altor autori de gen, nu mulți, de ieri ori de azi (amintim acum pe Basho dar mai ales Issa), se oprește la lumea insectelor, la... o muscă. Cu ochii și cu gândul la musca aceea care face un

zgomot enervant pe bucata de pâine, în casă, care se apropie, vai, de scutecele copilului ș.a., creează un univers de senzații, momente, emoții ș.a. Musca, așadar, este „dușmanul” care atentează la mâncarea copilului, la felia de pâine, la curățenie, face zgomot în casă dar și „doarme/ în toiul războiului”. E musca aceea, scrie autoarea, „nici vie nici moartă”, după ce a fost „lipită cu ziarul de fereastră”. Ori, într-o „după amiază leneșă/ câinele și musca/ trag un pui de somn”. Sau care poate deveni, paradoxal, „ceva” apropiat: „în căutarea a ceva/ s-ar putea să zăresc/ o muscă”. Nu lipsesc tușele de umor care duc cu gândul la senryu: „ un sfat al muștelor/ dau un vot de blam/ mâncării vegane”. Ori o „relație” aparte cu un copil: „sub un parasolar/ un băiat și o muscă ling/ aceeași înghețată”.

Una peste alta, Sanja Domenuș reușește, într-un stil pendulând între modern și clasic în ce privește unele „reguli” ale haiku, să creeze pornind de la ceva atât de „banal”, o muscă (dar sunt câteva sute de specii de muște!), prin interacțiunea cu omul văzută în diverse și variate feluri, un volum de haiku despre un fel de a vedea lumea, cu oameni și muște. Semnalăm, așadar, încă un nume al poeziei de gen croate.

*

Paula Bârsan, *Sâmburi și fructe*, haiku și tanka, ediție bilingvă română engleză, prefață și traducere în engleză: Clelia Ifrim, coperta: Monica Balaban, Cișmigiul books, București, 2023, 108 p.

Mai sus am prezent un alt volum, semnat de Clelia Ifrim în calitate de coautoare. Aici, semnează și versiunea engleză și prefața acestuia al Paulei Bârsan. Nici aceasta nu este prima dată amintită în revista noastră. Cu ceva timp în urmă a apărut cu poeme în „Poezia”.

În acest volum, parafrazănd o mai veche discuție din literatura noastră, fondul e înaintea formei, adică imaginea este cea care prevalează, picturalul/ vizualul care este transpus în cuvinte, în poeme stil haiku scrise, din mai multe perspective, în haină modernă, deci mai puțin (dar asta nu înseamnă că sunt eludate cu totul) putem vorbi despre ceea ce înseamnă „regulile” acestui gen în viziunea clasică. Pe de altă parte, deși tematica nu este rigidă, putem spune că, în linii mari, sunt două trei direcții preponderente (sâmburii): iubirea și amintirile/ nostalgia, din care se dezvoltă „fructele” care constituie acest volum.

Cred că vom mai întâlni numele Paulei Bârsan în „Poezia”, și la „Biblioteca haiku”. Acum încheiem, și cu titlu de exemplificare, cu un poem din cartea aceasta: „Caiși în floare/ Flamingo și roz –/ Ecoul pictat”.

Jim Kacian, *haiku & monoku*, Mircea Petean, *haiku și poeme taoiste*, traducere engleză: Olimpia Iacob și Jim Kacian, în română: Olimpia Iacob, Editura Limes, Florești, Cluj, 2016, 64 p.

Cu Jim Kacian am avut ocazia să lucrez și la un volum al nostru, în calitate de coautor, dar și la alte proiecte. O convorbire a noastră am prezentat-o cititorilor revistelor „Poezia” și „Kadō”, cum am vorbit și despre o serie de aspecte ale muncii sale fie legate de „The haiku foundation”, fie de opera sa de editare, traducere ori propriile creații. De ani buni semnează, împreună cu Olimpia Iacob (cum se întâmplă și la acest volum) un număr semnificativ de traduceri din poezia unor autori de la noi ori din alte locuri ale lumii.

Jim Kacian este unul dintre numele bine cunoscute la nivel internațional atât prin creațiile sale, cât și prin activitatea lui de editor, iar, cel puțin la noi în țară, și de translator.

Mircea Petean este unul dintre autorii care au scris și/ sau au citit haiku încă de prin anii 90, cel puțin din ce știu eu. De atunci a publicat o serie de cărți de gen fie singur, fie, cum este cazul de față, cu alți autori.

Această carte apărută în colaborare lui Mircea Petean cu Jim Kacian cuprinde, în ce îl privește pe al doilea autor, două părți: *haiku & monoku*, și o secțiune de monoku, dar și cu alt tip de poeme, nu de sorginte niponă, cu titlul „Pleiade”. Partea lui Mircea Petean cuprinde secțiunile: 7 variațiuni pe tema cascadei, Reminiscențe, 7 variațiuni pe tema umbrei, Urzeli (cu subtitlul poeme taoiste).

Jim Kacian este adeptul liniei moderniste în ceea ce privește ce înseamnă și cum se scrie haiku azi, lucru vizibil și în alegerile sale relativ la kigo, kireji etc, important fiind acel „haiku moment” și, uneori, latura experimentală/ abstractă/ ermetică („cugetând picioarele coniacului”): „stele mai multe întrebări decât răspunsuri”; „insomnia/ scara rulantă/ doar trepte”. Asta deși kigo, de exemplu, sunt poeme în care există explicit („de la pasărea moartă toți am ridicat privirile/ spre cerul senin de primăvară”) sau implicit („după toți liliicii ultimul liliac arșița serii”).

Mircea Petean, deja știu cititorii, scrie într-un balans între clasic și linia modernistă, în ce privește lirica de sorginte niponă, dar în stilul său, păstrând unele „reguli”, renunțând la altele, de la un poem la altul: „cobor iute dealul/ în valea cascadei -/ ritual matinal”; „un țipăt/ una cu vuietul apei -/ podul e pustiu” ș.a. Un capitol aparte al său sunt cele 7 variațiuni pe tema umbrei, în care primează mesajul devoalat încă din titlu.

Semnalăm această carte scrisă de doi autori, care au fiecare propria viziune despre poezie nu numai/ sau neapărat lirică de sorginte niponă. O carte cu două viziuni despre, semnate de doi autori cunoscuți, fiecare cu felul său de a scrie și de a înțelege lirismul/ lirica niponă.

*

Neculai Amălinei, Jack Halpern, *Dicționar japonez-român de kyōiku kanji*, 1026 caractere fundamentale, Editura Polirom, Iași, 2021, 1054 p.,

Nu este prima dată când prezint dicționare japoneze-române elaborate de N. Amălinei, J. Halpern. Astfel, am adus la cunoștința cititorilor noștri apariția, la aceeași editură ieșeană Polirom a unor astfel de demersuri ale celor doi autori: *Dicționar japonez-român de gakushū kanji*, 1006 caractere fundamentale, Editura Polirom, Iași, 2008, 1040 p., *Dicționar japonez-român*, 2013, 896 p.

De la primii pași care s-au făcut la noi în direcția găsirii căii de a pătrunde dincolo de barierele diverselor limbi (între care amintim primul număr al *Bibliotecii românești* a lui Zaharia Carcalechi, Buda, 1821, care conține un *Lexicon pentru vorbele românești neobicinuite între unii români, ce s-au pus în cartea aceasta*, de dimensiuni reduse sau, în același an, la finalul traducerii *Bordeiului indienesc*, al lui Bernardin de Saint Pierre, semnată/ publicată la Iași de Leon Asachi, cu un ceva mai amplu *Vocabulariu cuvintelor trase din alte limbi și întrebuintate spre mai lămurita înțelegerea ideilor în Bordeiul Indiei dejghiocate și din carea unele sunt române, iar altele de multe neamuri priimate*, cu explicații pentru cuvinte de sorginte franceză, neogreacă, italiană și latină) azi s-a ajuns ca astfel de demersuri să fie de o necesitate stringentă.

Și azi un „dicționar” din/ legat de o limbă orientală înseamnă o muncă dificilă din mai multe puncte de vedere. Actualizat în conformitate cu cele mai recente modificări operate în 2020 de Ministerul Educației din Japonia, acesta cuprinde 1026 de kanji de bază, care sunt în materia școlii elementare din Arhipelag, ca instrument pentru studierea limbii niponilor. Reiterăm, pe scurt, „sistemele de scriere japoneze: kanji, cu caractere de proveniență/ inspirație chineză – „caractere Han”, silabarele „kana” – hiragana și katakana, și cu caractere latine „rōmaji”, „semne latine”; așa numita „romanizare”, întâlnită și în transliterarea „romaji”, cu variantele mai cunoscute: Hepburn, kunrei și nippon. Unii spun că japoneza e o „variantă”/ sau a „rezultat” cumva din chineză, dar niponii zic mereu că e o greșeală, deși japoneza a împrumutat kanji, sunt total diferite gramatical.

N. Amălinei a semnat (ca autor/ coautor/ traducător) și alte cărți legate de limba/ cultura japoneză: „Kanji în 60 de texte”, cursul „Limba japoneză. Simplu și eficient” (ajuns în 2019 la a IX-a ediție), „Cartea celor cinci cercuri – Gorin no Sho”, de Myamoto Musashi, „Curs practic de Karate dō” și, dicționarele amintite. Nu este prima colaborare cu Jack Halpern, nume recunoscut internațional în domeniul dicționarelor/ studiului caracterelor kanji, care este interesat și de limbile latine, care a creat și

metoda SKIP de indexare pentru kanji – System of Kanji Indexing with Patterns, utilizată aici.

Mod de organizare/ structură: Introducere (cu subcapitolele: Kanji – caracterele chinezești folosite în Japonia, Caracteristici principale, Ghid de utilizare, Abrevieri și simboluri), Dicționar japonez român de *kyōiku kanji* (gradul 1, gradul 2, gradul 3, gradul 4, gradul 5, gradul 6) și, în final, Index (On-Kun Index, KALD Index, Jōyō kanji și JIS Radical Index), un Appedinx (Sistemul de scriere în limba japoneză, Metoda SKIP pentru indexarea *kanji*), și o bibliografie selectivă.

Sunt multe alte informații privind utilitatea, modul de elaborare, scopurile dicționarului. De pildă, că fiecare kanji folosit în japoneză „poate avea mai multe semnificații distincte, și o varietate de nuanțe”, iar, autorii, ca și în alte demersuri ale lor, și-au propus și să „exploreze” interdependențele acestor semnificații, să realizeze „o imagine integrată și unitară” asupra sensului caracterelor; kanji folosite azi în Arhipelag au forma standardizate, fiecare putându-se citi în cel puțin două moduri, în 2020 „redistribuindu-se” unele, ajungându-se la numărul de 1026 ș.a. A rezultat un dicționar care oferă o cale spre înțelegerea celor 1026 de kanji fundamentale predate în școala elementară japoneză, care, în fapt, constituie ceea ce niponii numesc *Gakushū Kanji* (kanji pentru educație), cu 25000 de sensuri pentru cca. 21000 de cuvinte, unele cu exemple.

Un demers util pentru cei interesați de limba și cultura japoneză, elaborat în așa fel încât să fie explicit dar și accesibil.

Alte cărți ale autorilor de haiku

Maria Tirenescu, *La bunici*, povestiri pentru copii, Cugir, 2023, 110 p., *Ele, dragele mele*, proză scurtă, Pim, Iași, 2023, 148 p.

Despre Maria Tirenescu, despre cărțile ei de lirică de sorginte niponă, am scris în repetate rânduri în rubrica noastră. La fel și despre volume de acest gen din afara genurilor respective. În cazul de față este vorba despre două colecții de proze scurte, cumva de facturi diferite, una fiind definită explicit „povestiri pentru copii”, cealaltă ca având în componență „proză scurtă” (succint spus, cu referire la personaje feminine, fie ele mătuși, mame, bunici ș.a., și diverse probleme ale lor), dar, cumva, ca limbaj și accesibilitate, sunt destul de apropiate.

Ambele, în ultimă instanță, se adresează și cititorilor de vârste mai mici, dar și celor mai mari, care sunt datori cu educația celor dintâi. Și ambele, în esență poartă, ca și în alte cazuri în ce privește prozele autoarei, într-o proporție sau alta, și amprenta biografismului.

Așteptăm, așadar, și viitoarele sale volume.

Iulia Ralia Raclaru, *Parfum de cartier*, fotografii: Giorgio Roth, Flori Jianu, editura Detectiv Literar, București, 2023

În iarna 2020 scriam despre o carte de versuri a Iuliei Ralia Raclaru, *Capilaria blues*, prefațată de Liviu Apetroaie, și apărută la TipoMoldova, în 2018. Iulia Ralia Raclaru, aidoma multor altor autori de lirică de sorginte niponă, publică și alte tipuri de cărți (despre parte dintre ele, despre activitatea sa, am scris și în „Biblioteca haiku”) care sunt remarcate de critica de specialitate. Acum semnalăm o altă carte a sa, *Parfum de cartier*, apărută sub egida asociației ieșene „Universul prieteniei”. Un volum realizat cu evidentă dorință de a arăta bine, drept pentru care și fotografiile reproduse sunt realizate bine și din punct de vedere tipografic, și alese să se completeze, în viziunea autoarei, cu textele. Poate și deprinderea căpătată de la scrierea de lirică de sorginte niponă face ca o anumită parcimonie de cuvinte, cizelare a expresiei, poate și alte aspecte formale, să fie simțite (sigur, nu în aceeași manieră). Poate și o anume imagistică, raportare la clipă, la peisaj etc. De pildă în *E seară*: „Totul curge./ farurile trec pe lângă mine/ întotdeauna trec doar trec”. Sau în *Este o anume*: „Întâi vântul,/ fructele verii îți pleacă/ una câte una”. Ba chiar regăsim amintiți termeni e gen și aluzii intertextuale, cum ar fi în *Spre sud e Tătărași*: „Drumul îngust spre acel Sud/ interior e/ – îngust ca un kireji –” (și ne gândim la Basho și al său Drum îngust spre îndepărtatul Nord”. Și exemplele pot continua. Dar, pe de altă parte, tematic și ideatic și în multe privințe ca abordare diferențele sunt evidente, de la maniera de frazare la tipologia metaforelor. Toate acestea, împreună, dau conturul acestei cărți a Iuliei Ralia Raclaru despre viața sa, despre cum vede lumea, străzile, curgerea timpului, singurătatea, oamenii, locurile în care trăiește, copilăria, întâmplările de peste timp și pe sine cu amintiri, multe amintiri cu tot.

Încheiem cu un fragment din *Pe strada mea singurătatea*: „Îngerul meu acum/ a prins într-un copac./ Azi-noapte am auzit/ foșnetul/ și apoi scârțâitul lunii/ de ger./ I s-au lipit aripile/ în scoarța unei crengi/ care-mi bătea în geam/ să-i anunțe sosirea”.

POEZIESTRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

LI BAI

LI BAI – TREI POEME

LI BAI (701~762), născut la granița de nord-vest a Chinei imperiale, copil fiind, a avut șansa de a trăi în China de sud, în actuala provincie Sichuan, și să beneficieze de învățătură aleasă, deoarece părinții au hotărât să-și revendice posesiunile familiei din China de vest și de sud. A urmat traseul obișnuit al tinerilor cărturari, dar firea sa dreaptă, nesupusă, l-a împiedicat să accepte atmosfera din capitala imperiului, marcată de calomnii și comploturi și în consecință n-a beneficiat de onoruri oficiale. A călătorit spre a-și cunoaște patria, a hoinărit în diverse locuri o lungă perioadă de timp, și a scris în permanență, fiind din tinerețe apreciat la scară largă pentru talentul înalt cu care a fost dăruit de cer.

A compus peste trei mii de poeme, din care s-au păstrat aproape o mie. Istoricii și criticii literari chinezi îi scot în evidență sinceritatea și omenia, patriotismul, dezinvoltura, curățenia întregii sale vieți. A descris peisajele naturale, și-a exprimat dragostea pentru munții și râurile patriei. Stilul său poetic este considerat maiestuos și neconstrâns, cu imaginație bogată, flux natural al limbajului și ritm armonios, adesea schimbător.

La fel ca Mihai Eminescu peste veacuri și peste mări și țări, a absorbit miturile și legendele, literatura populară, prelucrându-le în culori magnifice unice.

Li Bai este cel mai autentic reprezentant al culturii chineze și cel mai mare poet romantic, un moștenitor de geniu al lui Qu Yuan (339 – 27 iunie 278 î.Hr.), atingând apogeul artei poetice în China și în lume.

PHOENIXUL NU CIUGULEȘTE MEI

Phoenixul nu ciugulește mei când îi e foame,
Se hrănește cu mărgelile langgan.
Cum să se-nghesuie cu stoluri de găini,
Pentru-o fărâmbă de hrană să se zbată avan?
În zori, cântă-n copaci, pe Muntele Kunlun,
Seara, bea apă din apele repezi ale Fluviului Galben.
Pe nesfârșitul drum spre casă, phoenixul doarme singur,
În noaptea de toamnă înfruntă frigul peren.
Din fericire, l-a întâlnit pe Prințul Jin

Și-n norii albaștri au zburat împreună.
Bunătațea nu e răsplătită,
Suspiniul tău în zadar răsună.

Note:

Cea de-a patruzeccea poezie din cele cincizeci și nouă scrise în stilul clasic gufeng. Un poem al furiei de a nu fi fost acceptat să primească stipendiu de la împărat, într-o vreme când recompensele imperiale se manifestau prin posturi mandarinale și felurite danii și, ca pretutindeni, la fel ca în zilele noastre, valoarea nu era câtuși de puțin respectată. Pasărea phoenix este metafora pentru înțelepții nobili care refuză să intre în rândurile celor vulgari.

Langan 琅玕 este un arbore mitologic al Nemuritorilor.

Poetul din Dinastia Qing, 孙枝蔚 Sun Zhiwei (1620-1687) a scris:

„Copacul crește în mijlocul cerului,

Iar Phoenix este cuibărit pe el.

Singurul lucru de mâncat este Langan,

Un vuiet strălucit se-aude de departe.”

La Dizhu, azi Defileul Celor trei porți, apa Fluviului Galben, unde își astîmpără setea

pasărea phoenix, este curată și repede, turbulentă.

Wang Zijin este prinț de Zhou, un nemuritor, renumit pentru faptul că își știa cu exactitate data morții.

Muntele Kunlun, la Li Bai Kunqiu, în mitologia chineză este socotit axa lumii și tărâmul Nemuritorilor 仙人 xianren. 西王母 Xi Wang Mu, Regina Mamă a Vestului, își avea palatul sus pe acest munte, în nouri.

Legenda phoenixului nemuritor este prezentă în textele filozofului Zhuang Zi, 369 – 286 î.Hr., pilda filozofului inspirându-l pe poetul Li Bai:

„Când Maestrul Hui (reprezentant al Școlii Logicienilor, prieten al lui Zhuang Zi) era prim-ministru în Principatul Liang, Maestrul Zhuang s-a dus să-l vadă. Cineva l-a înștiințat pe primul ministru:

- Vine Maestrul Zhuang. Are de gând să-ți ia locul.

Speriat, Hui Zi a trimis după el și l-a căutat trei zile și trei nopți.

Până la urmă, Zhuang Zi a ajuns la el și i-a spus:

- Știai că în sud este o pasăre, pe nume 鹓雏 yuanchu (un alt nume al păsării phoenix, 凤凰, fenghuang)? Ea se ridică din Marea Sudului și zboară până în Marea Nordului. Nu se odihnește decât pe platani, nu mănâncă decât muguri de bambus și nu bea decât apă dulce de izvor. În timpul acesta, o bufniță, care găsisese un șobolan putred, s-a uitat în sus și, zărind-o, a exclamat, ca s-o înspăimânte:

- Ah!

Acum, tu vrei să mă sperii cu principatul Liang?”

RĂMAS BUN LA BALING

Ne luăm rămas bun la Pavilionul Baling,
 Apele râului curg ne-ntrerupt.
 Sus, vedem copacii bătrâni, fără flori,
 Jos, iarba primăverii e nespus de tristă.
 Întreb unde duce drumul acesta,
 E drumul vechi, pe care Wang Can a plecat în sud.

Drumul antic trece prin Xijing,
 Cerul violet este plin de nori la apus.

Se înserează, noi, cu inima zdrobită,
 Cum s-ascultăm ciripitul de grangur?

Note:

În poezia „Rămas bun la Baling”, Li Bai expune sentimentele din momentul despărțirii de prietenul său și vede lumea mare în natura din jur. Copacii bătrâni, iarba tristă, apa râului și drumul rămas din vechime creează o atmosferă viguroasă, care îl exprimă pe poet și este o succintă prezentare a lumii vremii sale.

Este vorba de un pavilion numit Baling. Baling înseamnă Mormântul de lângă râul Ba. Aici a fost înmormântat în vechime împăratul Wen din Dinastia Han, aflat la 30 de li de capitala de atunci, Changan, pe drumul spre sud-est. De atunci, s-a instituit obiceiul de a conduce prietenii care plecau în sud până la poarta estică a capitalei sau chiar până la acest pavilion. În acest fel, Baling a fost asociat cu despărțirile.

Wang Can: Un scriitor celebru la sfârșitul dinastiei Han de Est. Pe timpul unei rebeliuni, a fugit în sud și a scris „Poemul celor șapte dureri”, condamnând războiul.

Cântecul grangurului în semn de rămas bun există încă în culegerea de poezii poulare editată de Confucius, „Cartea Poemelor”

ZHUANG ZHOU S-A VISAT FLUTURE

Zhuang Zhou a visat că s-a transformat într-un fluture dansator.
 Când s-a trezit, nu știa dacă în visul său era un fluture
 Sau un fluture visase că este Zhuang Zhou.
 Lucrurile se schimbă mereu
 Și totul în univers nu face excepție.
 Știm că apa mare din jurul insulei Penglai s-a transformat,

Într-un curent de apă dulce, limpede.
 Vezi bătrânul care plantează pepeni lângă poarta de sud a capitalei?
 În dinastia Qin, el a fost marchizul Dongling.
 Faima și bogăția sunt toate la fel.
 Zâmbește pentru a vedea ce pot lua acei tineri înainte de a muri!

Note:

Un poem despre impermanența vieții. Li Bai pornește de la celebrul vis al fluturului din cultura chineză, imaginat de filozoful Zhuang Zi. Viața este vis, visele sunt viață. Totul pe lumea asta este și trebuie să fie similar. Nu există vreo distincție între lucruri și nici deosebire între bine și rău, între succes și eșec, între a avea și a nu avea sau a fi și a nu fi.

Un alt exemplu de care se folosește Li Bai este un om de rând care fusese mare demnitar și avusese bogății cu nemiluita. Neînfrânt de soartă, numitul Shao Ping își ducea zilele liniștit, acceptând cu sinceritate schimbarea nemotivată.

Li Bai se inspiră din filozoful Zhuang Zi, 369—298 îHr,

Capitolul „Despre egalitatea lucrurilor”:

„Penumbra a întrebat Umbra:

– Abia te mișcai și acum te-ai oprit; mai înainte stăteai jos și acum te-ai ridicat în picioare. Cum de ești lipsită de voință?

– Eu sunt așa fiindcă depind de altceva, a zis Umbra. Eu sunt așa fiindcă depind de ceva care depinde de ceva. Oare eu depind de altceva, la fel cum șarpele depinde de solzii de pe trup și cum cicada depinde de aripi? De unde să știu eu de ce sunt așa? De unde să știu eu de ce nu sunt așa?

Odată, Zhuang Zhou s-a visat fluture, un fluture făcând volute prin aer, zburând pretutindeni, în voie, fără să știe că el era de fapt Zhou.

Brusc, s-a trezit și și-a dat seama că, într-adevăr, el era Zhou.

Nu se știe dacă Zhou a visat că se transformase în fluture sau fluturile a visat că devenise Zhou?!

Între Zhou și fluture trebuie să existe o distincție.

Aceasta se numește preschimbarea lucrurilor.”

Text, comentarii și traducere de **Constantin LUPEANU**

POEZIA la IAȘI

Tamer ÖNCÜL

Tamer Öncül s-a născut în Nicosia, în 1960. Școala primară și secundară le-a făcut în Cipru, iar în Istanbul Facultatea de Stomatologie. Este activ în țara sa în comunitatea scriitoricească, fiind printre fondatorii „Uniunii Artiștilor Ciprioți Turci”, și Uniunii Scriitorilor” din țara sa – și secretar general și președinte al acesteia. Este unul dintre editorii „İnsan Zaman Mekan”, publicație a Uniunii, și a revistei „Şiirden”. Este în board-urile mai multor reviste din Turcia și Cipru. Poemele sale au fost traduse în română, engleză, germană, italiană, rusă, portugheză, franceză, italiană, spaniolă, albaneză ș.a. Are un rol activ în organizarea de activități în colaborare între scriitorii greci și turci din Cipru.

Din cărțile sale de poezie: *Jurnalul unui copil care și-a pierdut zilele*, 1987, *Lumea e un poem*, 1992, *I Hora – Orașul*, 1996; *Strada iubirilor pierdute*, 1996, *Visele din timpul zilei*, 1998, *Inscripțiile Pârâului secăt*, 2003, *Vise*, 2008; *Pământ*, 2015; *I Hora/ Seher*, 2018 (în greacă); *Două râuri*, antologie, 2018, *Gufi/ Hayukus*, 2020, *Ofensă cheii* (2021, cu Maria Siakalli, în greacă și turcă), *Unpolished Crown Age*, 2023, *turcă și engleză*.

Șerpi

Cum ar putea veninul meu
sa fie comparat favorabil
cu cel al creierului uman?

Vezi cum fiecare limbă
stă și așteaptă;
așteaptă timpul potrivit pentru a secreta
încărcătura ei de cuvinte veninoase.

Mai agil decât aș putea fi eu vreodată,
observ cu câtă ușurință șerpuiești
printre gândurile tale drăcești –
fără însă să rănești pe nimeni în spate!

Dar și tu trebuie să te târăști
(aici suntem egali)
în fața celor pe care nu-i poți înfrunta.

Iartă-ne, blestemată Meduza;
care îi îngrozești pe cei a căror viață
nu e decât iadul pe pământ,
noi n-ar fi trebuit să fugim sau să căutăm refugiu
printre buclele tale blonde, mătăsoase.

CELUI CARE PLEACĂ

Tatălui meu

Pielea se strânge,
deasupra venelor devenite albastre
murmurul plecării.
Mușchiul trădează
osul cavernos.
Bărbia care se contractă
lărgeste intrarea în peșteră.
lumina se îneacă
în timp ce penetrează întunericul.
Bicele lovesc vidul cu aripile lor
Respirațiile sunt tot mai ușoare...
Plecarea se luptă
cu gravitația pământului
cu ultimele zbateri,
caută un fluture de care să se prindă.

Două mâini fac semne
de pe același peron
una se leagănă trist
-pentru cel care pleacă
cealaltă e veselă
și pregătită să-l îmbrățișeze
-pe cel care vine-,
Chiar dacă rădăcina nu se vede
un lăstar nou înverzește
pe mugurele tocmai răsărit.
Chiar dacă degetele în putrefacție
nu pot să mângâie
mugurele știe
de unde vine rădăcina.

CIOARA

Am fost pasăre de noapte,
am grăit adevărul, albă...
Ei mi-au tăiat limba mai întâi
mi-au înecat vocea de liră,
- dar eu tot am vorbit -
Apoi ei m-au izgonit din noapte,
iar eu am furat întunericul

–așa am devenit eu hoț–
 Tu mi-ai oferit ficatul
 lui Prometeu; eu am refuzat,
 – nu sunt ticălos precum vulturul–
 Am luptat împotriva exilului meu,
 Și m-am îmbrăcat în negru...
 – dar noaptea a fost geloasă și din cauza asta –
 Invidiat,
 Sinistrul tău Domn Bufniță,
 Nevrednic de tronul meu...
 Ah! Tu virgină Atena
 Ah! Tu crud Apollo,
 adevărul apăsa greu
 pe umerii tăi aroganți ...

Versiunea română a poemelor: **Daniela ANDRONACHE**
 Prezentare: **Marius CHELARU**

Albi LUSHI

Albi Lushi este un poet din Albania. S-a născut în orașul Kavaja, Albania. A absolvit liceul Aleksander Moisiu. Și-a finalizat studiile superioare la Facultatea de Economie, Departamentul de Economie și Drept. Albi Lushi a primit certificate de „recunoaștere” de la unele cluburi literare din Albania, Kosovo și Macedonia. Putem aminti premiul „Lasgush Poradeci” de la Noptile de poezie Korçare din Korça, premiul I la festivalul național „Durrsak”. Primăvara poetică”, la Durrës, Premiul „Special” la „Noptile de poezie Korçare (Festival Internațional), 2019. La Prizren a fost onorat cu distincția „Castelul din Prizren”, 2020. De asemenea, Albi Lushi a fost premiat de Federația Universală pentru Pace cu titlul de „Ambasador al Păcii” pentru contribuția sa la promovarea celor mai înalte valori umane. La Congresul din 24 octombrie 2020 al Ligii Scriitorilor și Artiștilor din Albania LSHASH, a fost ales secretar general și, ulterior, liderul acesteia. Prima carte a sa este volumul de poezii „Gjysmaimengelipeng/ Jumătatea mea a rămas ostatic”, din 2015. A doua carte: volumul de poezii: „Durerea în vremea verbelor”, 2019. A treia carte de poezii „Shën Dashuronte/ Sfânta iubire”, din 2022.

Îți dau singurul meu răsuflet

Trăiește tu viața mea dacă vrei,
 Ți-o dăruiesc pe toată, cu fiecă clipă a ei,
 Ți-o dăruiesc cu dureri, cu vise,
 Cu obstacole și cu spaime, cu coșmaruri.
 Ți-o dăruiesc cu dorul, cu așteptarea,

De vrei să trăiești ce simt,
 Să-mi înțelegi viața
 Cum ura o șterg cu speranța
 Cum fără astâmpăr trăiesc ardoarea
 Spre-a face ca moartea să aștepte afară,

De vrei, ia-mi până și răsuflarea din urmă
 Îți dărui și ultima clipă... Dar dacă dorul
 Umblând pe drumuri o să mă cheme
 Cu greutatea vieții mele pe umeri, atunci
 Dă-mi viața înapoi, te implor!

Rochia

Rochia,
 mulată de trupul tău
 precum apa într-un vas cu diamante
 sclipind,
 apoi se dezintegrează ca particulele
 atomului și se pierde
 sub presiunea sânilor și posteriorului.
 Arde,
 în focul plăcerii izbucnind
 din ochii mei!
 Ah, rochia...
 acum invizibilă
 O văd jos, cum cenușa după focul nebun,
 Pe care, privirile mele,
 nu-l lasă să se stingă!

Zăpada îmbătrânită

Ani trecut-au de când n-a nins
 Pe străzile orașului meu sărman
 Ca dorul femeii în vârstă pentru iubit
 Veni și zăpada timpului trist.

Și-a întins brațele albe cu vâlul de ceață
 Bătrână zăpadă pe orașul virgin
 S-a întins greoi, jengoasă și gri,
 A dormit, s-a trezit, a înghețat, s-a topit.

Trecuseră ani de când nu a nins
 Și a apărut în ziua aceea cu părul încărunțit
 Nu știu de ce a ales orașul meu drept amant
 Topindu-se peste el, murdară și gri.

Din întâmplare

Întâmplător m-ai văzut, te-am văzut,
 Mare mirare: m-ai sedus, te-am sedus
 „Ești a mea, al meu”, mi-ai zis, ți-am zis,
 Totul din întâmplare.

Așa, în joacă, buzele-ți sărutai,
 Ușor limba ți-am supt
 Muza în porii tăi am găsit,
 Chiar așa din întâmplare.

Apoi te-am chemat soție,
 de mii de ori te-am iubit,
 Trăim viața împreună,
 Tot așa din întâmplare.

Iar acum sunt încărunțit,
 Prietenii s-au dus pe rând,
 Nici pașii mei nu vor mai fi
 Tot așa, din întâmplare

Riza BRAHOLLI MBORJA

S-a născut în 1960, la Mborje, Korça; (Albania) actualmente locuiește în Tirana. Este un poet liric, care se sprijină pe tradiția versificării poezilor clasici albanezi, dar și pe folclor.

Absolvent al Universității din Tirana, Facultatea de Istorie– Filologie, Limbă – Literatură albaneză. A susținut teza de doctorat cu lucrarea *Poetica respingerii estetice în poezia albaneză (Zef Zorba și Frederik Rreshpja)*. A lucrat ca lector colaborator la Universitatea „Aleksandër Moisiu” Durrës. Riza Brahल्ली Mborja a publicat volumele: *Plânsul albanez*, poezii; *Blestemul Fecioarei*, poezii; *Băiatul porumbeilor*, un roman pentru tineri și copii; *Dansul sunetelor*, poezii pentru copii; *Atingerea luminii*, poezii; *Scrisoare care arde*, poezii; *Noaptea albă a Anei*, povestiri; *Între doi bărbați*, roman; *Rime de dragoste*, poezii Marina, roman; *Versuri păcătoase*, poezii etc.

Scrisoare de dragoste

Acum nu mai știu ce ești.
Te-ai preschimbat în aer, în tăcere
aidoma hăului ce te ispitește
să cazi în adâncul lui, să te pierzi
într-un pustiu fără sfârșit.

Am uitat de pielea ta
Nu mai e nici caldă, nici rece,
nici catifelată, nici bronzată,
nici proaspătă, nici ofilită;
Nu mai simt zgomotul aortei.

Poate e doar un strigăt
uitat aici, în capul meu
care, nu știu de ce, e tot cald:
suflet rupt din stele ce ard.

Fierbinte...! De ce?
Pentru vorbele pe care nu le-am auzit
Pentru îmbrățișările pe care nu le-am simțit?
Pentru buzele care mi-au oferit doar sete?
Creierul meu a început să întruchipeze
un alt trup
din altă materie.

Acum iubesc umbra;
am uitat fiorul atingerii, tremurul
pielii de sub pomeți am uitat
este un trecut
saturat, ca două buze mânjite
ce nu mai simt gustul.

Și, până la urmă, nu mi-a rămas decât arsura?!
Nu mai pot citi cuvintele,
doar viziuni grăbite în alb-negru
ce le trăiește înecatul în ultimele clipe.
Trupul tău, pielea ta – scrisoare de dragoste
Scrisă pentru altcineva.

Ritmuri de tăcere

Canaturile porții se mai aud ici-colo
 Tăcerea se ivește cu pași înfricoșători
 plin de slavă ca într-o zi de jertfă.
 N-am întrebat niciodată de mâna care i-a făcut să se clatine.

Șarpele drumului se întinde încolo pe câmp
 până în inima soarelui proaspăt sacrificat peste deal.

Nu știu de ce...; tatăl meu iubea asfințiturile. De ce:
 mă lua deoparte și îmi închidea ochii cu palma,
 spunându-mi: „Sângele, fiule, este pentru zei...?”

Tată, nu mi-ai spus niciodată secretul; m-ai lăsat
 proptit aici, după canaturi, în fiecare amurg.
 Ce sunt aceste gemete și jeliri crepusculare?
 Știu, ai vrut să iei cu tine aceea rană.
 Toate durerile le-ai ținut pentru tine; ți-a fost frică
 ca nu cumva, într-o zi, m-aș măsura cu zeii.

Ultima cină

Nimeni nu știa că era ultima.
 El le-a zis: „mâine este...”
 Dar ei tot mestecau uimirea.
 Parcă ziua de mâine ar fi fost departe...
 Cerul a știut:
 urma să fie o zi cu gust de răni
 cu mirosul sângelui lui; atunci....
 "Oprește muzica...!"

.....
 Ascuțimea țipătului s-a stins sub piele.
 Nu mai era muzică; a fost doar vinul în cupă
 și cuvintele decojite: "beți asta între voi!"
 Dar nu,
 dincolo de ea, el adora harul sunetului,
 a simțit încercările pentru pălirea luminii
 slăbirea ei, zdrăgăneala
 arginților care îi sclipeau în fața ochilor.

„...Așa – s-a gândit –
 – astfel aleargă uimirea,

norul peste serbarea grâului pe câmp,
unde păsările se bucură și iarba respiră cu aburi verzi...
Nimeni nu știe mai mult despre nori,
despre vânt, despre sol,
despre sămânța din ciocul păsării și de ce
se plâng lor mereu...

Spune-mi, – a vrut să-i zică –
– Ce e cu sunetul acela? Prin ochi, umbra și lumina
se bucură și se luptă fără scăpare...

Nu a spus nimic, decât:
– Mâine, unul dintre voi mă va trăda...
În mână le-a lăsat cupa cu vin, binecuvântarea; lui
îmbucătura înmuiată în zeamă de miel.
– Eu plec acum,
...vai de cel care mâine îl va trăda pe fiul omului!

Apoi s-a lăsat noaptea; în ureche
îi suna behăitul mielului pascal.

Versiunea română și prezentare: **Luan TOPCIU**

POEZIE FRANCEZĂ

Arthur RIMBAUD

Dimineată

Nu-s eu ce am avut odată
 O tinerețe minunată,
 Eroică și fabuloasă,
 Care am scris cu-atâta șansă
 Cu litere de aur pe o coală ?!...

Prin ce eroare, prin ce crimă
 Îmi merit eu, așa, deodată,
 Această neputință actuală ?

Când spuneți că sălbăticiunile suspină
 Și că bolnavii urlă-n disperare
 Și că și morții chiar, au visele amare ...
 Gândiți-vă un pic la mine – la steaua mea care declină ...

Eu nu știu nici măcar să mai vorbesc ...
 Și tot ce pot să-mi mai explic e-o rugăciune
 Pe care cerșetorul tot o spune
 Cu Tatăl Nostru cel ceresc...

Bunul gând de dimineată

La ora patru- n noaptea de vară
 Când somnul după dragoste durează încă
 Prin ceața zorilor se urcă
 Aroma dulcilor serbări din seară.

Acolo însă, în imensul șantier
 Deși lumina soarelui e-abia ivită,
 Cu mâncăci suflecate sunt dulgheri
 Care, deși e încă noapte, se agită.

Și ei prepară liniștiți, lambriurile prețioase
 Ce-odată puse-n vilele luxoase

Vor face pentru cei bogați
Un cer al lor, acoperit cu lați.

Tu Venus care ești în cer,
Întoarce-ți fața către truditarii cei șarmanți
Și uită-un pic de tinerii galanți
Ce încă dorm – eu doar atât îți cer !

Zeița dragostei, regină de ciobani
Fă ca aceștia să primească o tărie
Un pic de alcool ce, ca o apă vie
Va lua din supărarea celor veșnic fără bani...

Prima seară

Era acum aproape goală
Și la fereastră, marii arbori, indiscreți
Își aruncau și ei veșmântul lor ca pe o toală
Prin curtea largă, neglijenți.

Și așezată în fotoliul mare
Cu mâinile unite, se-ntindea
În timp ce delicatele picioare
Le tot mișca, atât de fine, pe podea.

O tot priveam și-o rază galbenă de soare
Venise parcă în al său surâs
Și precum ceara dintr-o lumânare,
La fel și ea, pe sânul roz s-a scurs...

În timp ce-i sărutam glezna cea fină
Am auzit un dulce râs brutal
Ce n-a durat decât puțin, lăsând să vină
Un râs drăguț, cu rezonanțe de cristal.

Picioarele și le ascunse sub cămașă
Și-mi zise într-o doară : „-Vrei să te oprești ?!”
Și ... dintr-o dată râse pe nepusă masă...
„- Tu te comporti de parc-ai fi la tine acasă ...”

Și buzele ce de dorințe erau pline
Le-am pus apoi pe ochii ei cei dulci
Mi-a zis cu glas șoptit: „2Tu știi cam tot și nu prea te încurci
Și faci din ce în ce mai bine! ...

– Eu domnule ți-aș zice două lucruri...”
Dar buzele mi-au coborât pe sân
Și, după un prelung sărut, cuvintele-i rămân
Ca raza soarelui, pe sfârcuri...

Și-acum, când ea era aproape goală
Afară, marii arbori, indiscreți
Își aruncau frunzișul lor ca pe o toală
Tot mai aproape, neglijenți...

Somnorosul din vale

Sunt razele de soare ce-mpletesc
Prin cercuri nesfârșite de verdeață
O pânză ca de-argint în dimineață
În valea unde ape clipoces.

Și-n ploaia de lumină ca-ntr-un pat
Cu capul gol, cu buzele deschise,
Întins pe spate doarme un soldat
Cu-n mic surâs pe pleoapele închise.

Surâde trist, întins în ierburi
Și pare c-a uitat de treburile,
Cu chipul palid, de copil plătând.

Degeaba soarele de vară prepară-n flori mirosuri fine
Culcată peste piept o mână-și ține
Și-alături are-o rană supurând...

Traduceri de **Nicolae MUȘA**

POEZIE GERMANĂ

Rose AUSLÄNDER
(1907-1988)

De parcă ar fi
Dumnezeu
zice omul
de parcă ar fi
el un judecător
stă în al șaptelea cer
misiunea lui
fiind de a condamna
sau de a răsplăti oamenii

Acest mic Dumnezeu
creat de oameni

De parcă nu ar fi omul
un punctuleț pe pământ
pământul un punctuleț
în nemărginitul spațiu
în infinitele lumi
pe care omul
nici măcar
nu și le poate imagina.

Yvan GOLL
(1891-1950)

Alarmă

Tricolorul arde
Toate onglinzile din Paris explodează
Turnuri le devin cenușă ca țigările
Și rondul gardienilor e mut
ROȘIE
Crapă luna
Cară trenuri din Europa
Negre și grave
Ca înmormântările
Hoituri ale revoluționarilor scurmând foc!
Arde Mexico! Arde Moscova! Madrid!
Gazete de seară
Camarad!

CAMARAD!

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

POEZIE SÂRBĂ CONTEMPORANĂ

Igor MIROVIĆ

S-a născut în 1968 la Kruševac. Volume de poezii: *Cerul de deasupra Bizanțului* (Novi Sad, 1994); *Flacăra din cremene* (Novi Sad, 2004); *Întoarcerea în Logos* (Novi Sad, 2020); *Lumina din far. Poezii alese și noi*, Belgrad, 2023. Prezent în antologii ale poeziei sârbe contemporane. Poemele i-au fost traduse în română, maghiară, slovacă și macedoneană. Trăiește la Novi Sad.

RÂUL CU PLOPI

Vestitorii primăverii se trezesc

Stropi de rouă se precipită
Spre revărsarea râului cu ploi

Oare aceasta e dimineața pe care o aștept?
Ori s-au trezit izvoare noi
Și în ele speranțe

Speranțe,
Frate

CUVÂNTUL

Toate jocurile necunoscute
S-au ascuns în cuvânt

Un cuvânt pe care îl caut de ani și ani
Cuvântul pe care-l implor
Cuvântul pe care vreau să îl scriu

Toate jocurile necunoscute
S-au ascuns în cuvânt

Ca și cum aș fi ajuns la el
Ca și cum l-aș ține în brațe
Ca și cum m-aș afla deja în cuvânt

SUNT SINGUR ȘI TAC

Sunt singur și tac

Mi te arăți asemenea unei năluci
Respir adânc – începe furtuna

Îmi apare ceva ca o siluetă familiară
Când acolo – o lumină care cuprinde poiana
Mă seduce anunțând despărțirea

Am înțeles acest joc
Totuși, totul se rotește în mine
Mă învârt ca un titirez

Sunt singur și tac

BĂNUIALA

Ce sunt nervurile frunzelor verzi
Dacă nu bulevardele unor metropole
Ce sunt sucurile fructelor coapte
Dacă nu mesajele razelor soarelui

Revoltele sclavilor
Cea a lui Spartacus și cea a țăranilor
A lui Gheorghe cel Negru – martirul
O muțenie
De mormânt
Veșnică
Încearcă să ne învingă

Și o frunză, uscată
Ce este dacă nu războinicul utopiei îngenuncheat
Și coroana luminată a pomului, ce este
Dacă nu cuvântul învins: oameni

BULGĂRII VUKOVARULUI

Pământul respiră încet
Legat în lanțuri

Toți lăstarii săi
S-au uscat

Acoperișuri împrăstiate
Unde sunt stolurile de păsări,
Strania lor simfonie ?

Cel care ne urmărește
Gândește atât de diabolic
De nu ne rămâne nici un bulgăre de pământ ?

Oare și acest scrib trist
Se încrede în ceea ce îi văd ochii ?

Pământul respiră în tăcere
Prea plin de presimțiri sumbre

De soare nici nu vrea să audă

ÎNTÂLNIRE ÎNTÂMPLĂTOARE

Despre ce scriu în acest cartier al porumbeilor ?
Despre locurile în care luptă femeile
Și mărilor pe unde navighează acestea
Despre holul îngust din aripa poeziei de la mansardă
Despre vară și viclenia ploilor torențiale
Despre întâlnirile întâmplătoare

Pasăre sosită pe neașteptate,
Fugi din acest cuib de funingine
Unde sunt singurul locuitor printre cei arși !

SCRISOARE CĂTRE VERA

Vera,
Oare nu observi cum dispar sentimentele ?
În războaie dispar cei mai tineri și cei mai prolifici
Companiile înghit lăcașurile sfinte pline de lumină
Farsa înghite chiar și cenușa presărată pentru un nou Phoenix
Oare nu vezi și nu auzi cum dispăre iubirea ?
Sute din cei care văd și aud
Împrăștiati pe toate continentele se roagă și tremură
Apără împotriva lipsei de rațiune a huliganilor
Dacă mă vezi și mă auzi, Vera,
Îmbrățișează iubirea cu amândouă brațele, puternic și profund
Suspină după fiecare cuvânt nerostit, important
Și luptă pentru tot ce ne dorim mai mult.

ORAȘUL SOARELUI

Oare păstrezi amprenta fricilor tale
În mozaicul orașului soarelui și dacă înveți
Din grâul presat în abecedar ?

Am cuprins cu mâinile grămezi de stâncă
Am început să plâng și să jelesc
Întipărită în mine, relaxată, infinit de goală
Pictată în albul ochilor cu care te ținutiesc
Ai trăit înconjurată de ritualuri

Cu câteva clipe în urmă atenienii
Cântau în cor imnul Bizanțului

Recunosc cântecul din ținutul natal
Pe care l-am cântat când iubirea s-a stins

COȘAVA

Coșava nu vine prin surprindere prin porțile câmpiei
Zile în șir se furișează cu pași neauziți lăsând
Urma cea mai adâncă în gălăgia infernală a lumii

Coșava nu urlă precum bucuria unei jertfe în libertate
Simțurile tremură în tonul perfect al înaltelor vibrații
În strofele care între noi se sufocă nerostite

Coșava intonează cântece noi
Sunt o brazdă de iarbă împrăștiată sub asaltul trupului ei
Și păstorul încăpățânat pe care îl îmbrățișează aceasta

O ZI OBIȘNUITĂ

M-am gândit la un colț din nordul înghețat

La păsările negre care zboară din Carpați
Am ros colțurile mânecilor murdare
Într-o magie de treflă dintr-o partidă de cărți

Aceasta a fost o zi ca oricare alta

Ținutul s-a încruntat
Păsările s-au speriat și au tulburat mersul mașinii
Suntem mânecile roase precum crengile dezgolite de toamnă
Ne luam rămas bun și ne vestejeam
Aceasta a fost o zi ca oricare alta

CUPRINS DE BURUIENI

Când vei pleca, spre nord sau spre vest,
Într-un ținut rece, într-un oraș visat,
Toate ținuturile sunt reci sau calde în apropierea mării
Toate orașele arată cumva dacă nu sunt cele natale
Când vei pleca și când vei întoarce capul
Vei zări privirile străvezii pe care nu le-ai mai văzut
În ținutul de unde ai pornit

Când vei pleca într-un alt ținut și când vei prinde rădăcini
Toate mlădițele neașteptate, aidoma ție,
Sunt buruieni
Când vei prinde rădăcini, să nu te poți smulge singur din pământ

Crede-mă, toți ard adânc în necuprinsul nisipului
Vei zări o curte mică prăfuită în care ai crescut
Și dalele rupte din șirul iluziilor tale

Traducere de **Slavomir GVOZDENOVICI** și **Lucian ALEXIU**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Federico PREZIOSI

S-a născut la Atripalda în 1984 și trăiește la Budapesta. Poet, redactor și promotor al poeziei italiene contemporane. Printre volumele publicate amintim *Variazione madre* (Controluna, 2019) și *Messa a dimora* (Controluna, 2023). Poeziile lui au primit diverse recunoașteri din partea criticii. Aceste texte fac parte din volumul *Osul lacrimiei/ L'osso della lacrima* (Cosmopol&Eikon, 2024).

Sunt limbă

M-am întors să te fumez în frig,
să-ți risipesc premonițiile.
Nu sunt pace, dar nici război,
nu sunt rău de bunăvoință.

Sunt limbă în deplinătatea propriei
forme nesăbuite. Sunt tăietură
fără linii dar cu opiu în mână.
Sunt o întrerupere fragilă, inversez
apostroful și transform accente în foc
unde încă bate sunetul des.
Sunt flori uscate de abandon
tot nimicul din care
vei putea să-ți iei
castul și falsul să le eternizezi
și apoi să cânti ca să nu pronunți.

Dragoste pentru un bărbat

Marea nu repetă totul
și nu presupune o iluzie la țărni,
doar picioarele privitorului udă
precum saliva spală buzele.
Ne pregătim să spunem despre tăcere
cu un ropot mut de sens:
poate e asta iubirea pentru un bărbat
o mișcare informă care amintește de
un abandon unui sunet, un zgomot de val.

Scuza frigului

Retorica rară își face loc
în spațiul unui prânz la gară
observ cum observ încet

înghițirea unei îmbucături.
 După o înghițitură
 înțeleg cuvintele niciodată răspicate.
 E o întoarcere a suflării în corpul
 care a decis momentul cu certitudine
 cu scuza frigului culegând
 ultima slăbiciune.

Am înăuntru bărbatul

Despre absurdul ochilor îmi spune
 și începe prin a face liniște și tremur,
 vocea e o trădare pentru stele.

Dacă le vezi pe fața cuiva
 atunci toate motivele ard:

în fum ele nu strălucesc de lumină
 și totuși pupilele se micșorează
 lovite de fluxurile dansurilor
 dar nu pentru ochi, nu pentru privirea aceea fixă.

Abia cu o clipă înainte
 a fost momentul: al tău nu știu ce să zic
 al meu consimțământ să trăiesc dar fără
 ca să nu atrag atenția la compromisuri
 și am înăuntru bărbatul care aş vrea să înceteze.

Nespusul

Și rămânea cu ochii larg deschiși
 pentru că despre acel miracol nu mai reușea
 să rostească un singur cuvânt.
 Despre toate acele chestii incoruptibile
 se păstrează gândul, imaginea sa
 care nu îngroapă actul și totuși plânge
 când trădează și moare limba sa.

Despre numele nostru

Nu vom sfârși niciodată în ploaie
 nici măcar după o lungă îmbrățișare.
 Va avea grijă numele numelui
 numelui nostru

să egaleze iar anotimpul,
se va ocupa cipresul să mângâie vântul
rece al cuvintelor regăsite
care vor aduce în dar pietrele
atât de nemișcate, atât de grele
astfel că timpul să fi fost momentul
de a ne lua în serios odată pentru totdeauna.

Traducere și prezentare de **Eliza MACADAN**

Paola Silvia DOLCI

Paola Silvia Dolci (Cremona, 1977) este autoare, inginer constructor și publicistă. Colaborează cu diverse reviste literare și publicații naționale. Conduce revista independentă de poezie și cultură "Niederengasse". Printre cărțile de poezie publicate amintim *Diario del sonno* – Le Lettere ed., 2021, *Dinosauri psicopompi*, Anterem ed., 2022 și *abstine subține* – pièdimosca ed., 2023. Poeziile traduse fac parte din volumul bilingv *Dimineața e o incizie/ La mattina è un'incisione* (Cosmopoli&Eikon, 2024).

Dimineața este o incizie

My dear,
în spuma finalului
suntem contorsionarea crapului
în coșurile pescăriilor din Chinatown.

Promite-mi că-mi mănânci inima.

Pe marginea lacului. Bancă din lemn
sub copacii de magnolie.

Nouă seara, sunt acasă.
Gestul, pentru ca ceilalți să nu asculte:
să pui mâna pe gura cuiva
care continuă să se bucure, să râdă, să plângă
în mâna mea. Să simt că inima
îi bate puternic.

*Nu fac decât să mă domesticesc
precum un animal sălbatic.*

Îți scriu de la Grand Hôtel de la Reine din Nancy,

pe 25 decembrie, primăvara
și începuturile și disperarea.

Să călătoresc devine tot mai mult
 să încerc să-mi amintesc numele
 locurilor deja văzute.
 Îmi pare rău că anumite fericiri tu le-ai
 trăit cu alții.
 Aș vrea să pricep că intimitatea nu e doar
 respingere și întemnițare.

Ogarul invită la joacă bulldogul

de ceramică la recepție.
 Să rescriu toate călătoriile
 ca și cum ar fi fost imaginare.
 Acum să mergem să alegem vinul
 la Saint Émilion. Probabil
 că pierdem trenul. Găsim două
 paturi în pod, *Le Moulin Fleuri*.

scrisoare minimă

surprinsă în actul de a scrie
 din camera de zi a apartamentului de la etajul treizeci și trei
 de la etajul treizeci și trei
 dacă m-aș arunca aș reuși să mor
 locație un birou oval de cristal,
 picioare de oțel
 soarele luminează camera în alb
 somptuos

mătasea aurie la ferestre
 luminile Lalique
 porțelanuri în vase și înnodături de plante
 baia aerisită în onix, marmură și tămâie

*erau multe chipuri în crăpături
 și printre atâtea al tău mă privea
 iubirea mea*

Traducere și prezentare de **Alexandru MACADAN**

POEZIE POLONEZĂ CONTEMPORANĂ

Czesław DŹWGAJ

S-a născut la 18 iunie 1950 în localitatea Nowy Wiśnicz. Este unul din marii artiști polonezi cu preocupări și realizări pe multiple planuri: sculptură, grafică, desen, ceramică, artă monumentală, poezie, profesor la Academia de arte plastice de la Cracovia. Albumele de poezie publicate ne arată nu doar valențele artistice ale liricii sale, dar și angajarea sa în promovarea culturii poloneze în țară și peste fruntariile ei. Pentru „Mica Romă” – cum a denumit Eminescu orașul Blaj, Czesław Dźwigaj a realizat un impunător monument al Papei Ioan Paul al II-lea, concetățean al său, pentru care primarul blăjean, în disputa cu biserica din localitate privind proprietatea operei, încă nu i-a mulțumit artistului polonez. Czesław Dźwigaj este Doctor Honoris Causa al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

Întrebări

cum este acolo
unde noi n-am fost
cum sună muzica
niciodată neascultată

cum este acolo
unde ne îndreptăm neîncetat
oare verdeța verdeță-i
și tăcerea-i tăcere

florile se ofilesc la fel
ca slovele de pe buzele noastre
iar gândurile enunțate
se transformă în griji

nu-mi spune așadar
că trecutu-i speranța
că vei avea
un viitor mai bun
și că mâine deja a fost

cum e acolo
unde noi nu suntem
dar în curând vom fi
orice s-ar întâmpla.

Secretul

opera de artă o vezi
dar să nu spui că o cunoști
opera de artă-i ca întrebarea
care apare
și devine actuală
să zboare înapoi în zările
înțelepte liniști

uneori însă
opera de artă întruchipează
imensitatea și invizibilitatea
în care sunt zămislite
în secret
fapte neobișnuite

Spațiul artei

zadarnicele năzuințe ale artei
prin semnele gestului transpar
ascunzând blestemul impersonal
care facilitează reproducerea
perfecțiunii pierdute
micimea infinitului

și undeva
la orizontul viselor
materialul pierde concretețea
devenind o închipuire
a identității existenței
mărturia mistică a umbrei
Creatorului
în perfecțiunea lui.

Artiștii

emisari ai imaginației sunt
din natură
ei extrag frumosul
urmând calea simțită
a fricii egocentrice
a faptei greșite
de omul simțit comise

maiestrii ai naturii
 în exhibiționismul semiconștient
 ei generează metafora
 simfonia plină de înțelepciune
 împleticită prin spinii pământului
 încolțind imaginile
 care din lume se trag și din afara ei

fără să știe cum răului să-i facă față
 fără a băga în seamă întunericul
 trecând prin țeva moralității evoluționiste
 codificând evenimentele trecute
 anarhizând mental viitorul
 necontând pe aureoleați
 în ideoforme tainice proiectați

delicați precum clipa
 care se transformă în produs
 jucăria erotică
 întoarsă de maestrul ceasornicar
 unde banalitatea și autoestimarea

în căderea uitării
 fără a mai simți propriul eu
 încep nebuniile blogului
 și pe culmea curățeniei conștiinței
 fără a fi pedepsit
 acolo nu intri
 autofrustrător arzi în flăcări

Prezentare și traducere: **Nicolae MAREȘ**

POEZIE ALBANEZĂ

Anxhela GEROLLARI

Pasiune de vară

Răscolesc niște pagini
Într-un album cu amintiri

Albumul verii ce-a trecut
Pe malul unei mări pierdute

Mai se vede-n zarea gândului
Marea-n plină splendoare
Grea de mister, grea de culoare

Aerul în jur vibrează
Acordul unei simfonii de vară

Soarele răsare, ca un vis dispare
Odată cristale, odată petale

Acum
Și stelele cad în a gândului mare

Zile reci de ianuarie

Ședeam amîndoi sub aripa unui foc mare
Ascultînd pierduți în visare
Acordurile unei serenade la chitară

Se ciocneau două pahare
Pline cu vin roșu și dragoste mare

În aceea noapte de ianuarie
Pentru noi
Fulgii de nea dansau în zare

Înăuntrul nostru era foc mare
Buzele roșii ca două petale
Desenau un sărut

Era dragostea de ianuarie

POEZIE AMERICANĂ

Robert FROST

Un „mare necunoscut” – Robert Frost (1874-1963)

Frost s-a născut în San Francisco, a crescut la oraș și a urmat cursuri la Harvard și Dartmouth (deși nu a absolvit niciodată). Primul său succes nu a apărut în New England, ci în Europa. A avut una dintre cele mai tragice vieți ale oricărui poet american. La 11 ani i-a murit tatăl. Doi dintre copiii săi au murit în copilărie. Sora lui și o fiică au fost internate în instituții psihiatrice. Fiul său Carol s-a sinucis. Soției sale, Elinor, îi va supraviețui cu aproape 30 de ani. Adâncită în tragedie, poezia lui Robert Frost păstrează o atracție de durată, mai largă decât a altor contemporani, să zicem, Ezra Pound, care i-a și apreciat – cel dintâi – valoarea. Rezistența lui Frost datorează mult simplității sale magistrale, dar și unei aspre viziuni „gospodărești” asupra vieții, de o duritate care îți permite să supraviețuiești și în care bucuriile vieții sunt inevitabil, crud, urmate de o pierdere zdrobitoare. Realitatea nu produce în noi nicio cunoaștere reală, produce cel mult cuvinte care produc o explicație misterioasă și întunecată a unei lumi care se frământă, care rezistă, care se îndoaie fără să se rupă și care continuă să existe, pare a ne spune poetul. ” În trei cuvinte pot rezuma tot ce am învățat despre viață: că merge înainte”. Cu toate acestea, simplitatea nu înseamnă lipsă de profunzime. Pline de referiri la viața de la țară, poeziile lui Frost par simple și familiare la început, dar devin mai puternice, mai bănuitoare și mai enigmatice pe măsură ce stăm mai mult cu ele. Multe poeme sunt texte meta-poetice, și nu simpla descriere a unor pesaje rurale. Frost este preocupat de Adevăr: adevărul și realitatea nu sunt coincidente, ele sunt căsătorite pe două niveluri diferite; paradoxal, cu cât experimentăm mai puțin realitatea (vezi sărăcia limbajului), cu atât planul adevărului se deschide mai mult. Frost a primit patru premii Pulitzer pentru poezie. Propus de vreo 12 ori la Nobel. Alternativ, poet, fermier și profesor. În simplitatea vieții sale, Frost a avut nevoie doar de un creion și de un topor.

Mestecenii

Când văd mestecenii cum se îndoaie din stânga-n dreapta
 Prin linia dreaptă a copacilor negri și înalți,
 Îmi place a crede că sunt legănați de-un băiat.
 Dar legănarea nu îi apleacă la fel de mult
 Precum furtunile de zăpadă. Adesea îi vei fi văzut
 Stând încărcați de zăpadă în ziua însorită de iarnă
 După o ploaie. Și scârțâind de la sine și după cum
 Bate vântul, recăpătându-și culoarea, pe când
 Oricare mică mișcare-i înnebunește rupându-le smalțul.
 Curând, de la căldura soarelui, prind a se împrăștia
 Cochilii mici de cristal ce se sparg pe pojghița gheții –
 Față cu-astfel de mormane de sticlă spartă
 Ai crede că a căzut cupola de dinăuntru a raiului.

Sub greutatea lor sunt târâți spre pământul uscat,
 Însă nu par să se rupă; cu toate c-au stat îndoiți
 Atâta de jos și atâta timp, nu au să se îndrepte
 Nicicând: se pot vedea trunchiuri de ani de zile
 Încă înclinându-se în pădure, cu frunzele atârându-le
 Până-n pământ, ca fetele ce se apleacă înainte, care-și
 Aruncă părul deasupra capului ca să-l usuce la soare.
 Însă aş vrea să fi spus, când Adevărul a izbucnit
 În toată realitatea lui, despre furtuna de gheață,
 Că aş fi preferat să le îndoiaie-un băiat, pe când
 Ieșea și intra să adune vitele – Să fie-un
 Băiat de destul de departe de-orăș, și care n-a învățat
 Să joace baseball, al cărui singur joc ar fi totdeauna
 Cu ce putuse găsi, și vara și iarna, băiatul în stare
 Ca să se joace singur. Ce rând pe rând să supună
 Copacii tatălui său, să-i călărească întruna
 Până când să-i înmoaie, și să nu lase niciunul
 Să șchioapete, să nu rămână niciunul necucerit.
 Să învețe că tot ce era de știut ar fi fost
 Să nu se lase-a cădea prea devreme și să își spună
 Nu rupe ramura îndoind-o prea mult spre pământ.
 Apoi să-i stăpânească crengile înalte, având
 Aceași grijă pe care-ar folosi-o pentru a umple
 O ceașcă cu ochi, și apoi din nou până la refuz.
 I-ar fi lunecat mai întâi spre picioare, și şuierând,
 Și dându-și drumul între văzduh și pământ. Cândva
 Și mie mi-a plăcut să mă leagăn printre copaci.
 Și tot așa visez mai departe să mă întorc și s-o fac.
 Când sunt obosit să gândesc, când viața îmi pare
 Prea des asemenea unei păduri fără cale,
 Iar fața arde și-i gădilată de panza de păianjen
 A unor lacrimi amare, și-n vreme ce ochii plâng
 Deschiși din cauza crengilor care rănesc.
 Aș vrea să scap o vreme de lume
 Iar apoi să mă-ntorc și s-o iau de la capăt.
 Fie ca Soarta să nu mă lepede și ca măcar
 O clipă să-mi dăruiască ce vreau, și să nu-mi
 Smulgă din mână putința de-a mă întoarce.
 Pământul e locul bun pentru dragoste:
 Nu cunosc locul unde mi-ar fi mai bine.
 Aș vrea să mă cațăr într-un mestecăn

Printre crengile-i întunecate de-a lungul trunchiului
 Acoperit de zăpadă, așa de departe spre ceruri
 Cât să nu poată să îndure copacul, gata să îndoiaie
 Vârful, și să mă lase din nou înapoi în jos.
 Ar fi frumos să mă duc și totodată să mă întorc.
 Poți face și mai rău decât legănatu-n mesteceni.

Nimic de aur nu dăinuie

De aur e întâiul verde al firii,
 Dar într-o clipă dispare.
 Întâiul mugur e-o floare,
 Ci doar o singură oră ține.
 Și rând pe rând cade frunza.
 Cum se adâncește-n jale Edenul,
 Așa pier și zorii zilei.
 Nimic de aur nu dăinuie.

Carpe Diem

Vârsta văzu doi copii tăcuți
 Tandru mergând în amurg,
 Nu știa dacă dinspre casă,
 Ori dincolo de sat,
 Ori (sunau clopote) dinspre biserică,
 A așteptat, (ei erau străini)
 Până ce nu s-au mai auzit
 Spre a le spune fiți fericiți.
 „Fiți fericiți, fericiți, fericiți,
 Și bucuroși de ziua plăcerii.”
 De-a lungul vremilor tema e Vârsta.
 Era Vârsta impusă poemelor,
 Povara lor de-a aduna trandafiri
 Ca să prevină primejdia
 Ce-i stăpânește pe îndrăgostiți
 Să își reverse preaplinul
 În cuvenita lor fericire, o fericire
 De care ei însă nu știu.
 Să-i spună vieții s-apuce clipa de bucurie?
 Că totdeauna trăim mai puțin
 În prezent ca în viitor,
 Și mai puțin laolaltă în amândouă
 Decât în trecut. Prezentul

Este prea mult pentru simțuri,
 Prea îngrămădit, prea cețos,
 Prea prezent ca să-l imaginăm.

Musafirul meu din noiembrie

Durerea mea, când vine cu mine,
 Crede că zilele strânse în ploile toamnei
 Sunt zile frumoase pe cât pot fi zilele;
 Iubește copacul gol, desfrunzit;
 Căările negre și ude pe pajiști pustii.
 Plăcerea de ea nu mă părăsește
 Ea povestește, eu număr pe degete:
 E bucuroasă că pleacă graurul,
 E bucuroasă că griul s-a argintat,
 Că totul strălucește în ceață.
 Pomii sunt goi, părăsiți și pustii,
 Cerul e greu, pământul golaș și stins,
 Acele splendori pe care ea le vede –
 Ea crede că eu n-am ochi pentru ele.
 De-aceea, mâhnirea ei mă înfurie.
 Doar nu de ieri, de azi învăț a cunoaște
 Și-a prețui în noiembrie zilele goale,
 Cele înainte să vină zăpada, însă
 Ar fi zadarnic să-i spui despre asta,
 Așa că – mai bine – i-aduc o laudă.

Traducere și prezentare: **Cătălina FRÂNCU**

POEZIE DIN INDIA

Mamta SAGAR

În numărul anterior am publicat o prima parte a acestui grupaj de versuri semnate de poeta Mamta Sagar, care vine din sud-estul Indiei, din cel mai mare oraș al acelei regiuni, cu o istorie veche și bogată, Bangalore (*Bengalūru* în limba kannada), statul Karnataka. Scrie în limba kannada, este poet, traducător, dramaturg, eseist, critic, jurnalist cultural.

Mama și eu

„Sunt exact ca mama mea

– trup subțire, degete osoase,
cearcăne întunecate sub ochi;
înăuntru, o inimă grea
plină de griji; o minte
asediată de gânduri pe care nu poate
să le ducă cu totul; și la exterior
un zâmbet lin

Sunt ca mama mea întocmai,
lacrimile ei curg în ochii mei.”

Cuvinte

De ce sunt cuvintele astfel?

Picături negre burnițând
Forma dată spațiului alb?

De ce sunt cuvintele astfel?

Vizibile, dar fără sunet,
Acele invizibile sunt totuși ascultate.

De-a ascunsa

O frunză din copac
planează
lunăcă
legănându-se
ca un zmeu mângâind vântul
acum o barcă pe râu

plutind împreună cu peștii multicolori
o licărire verde
pe strălucitoarea apă aurie
se mișcă la repezeală
dispărând în revărsare

apa nu știe
aerul nu știe
copacul nu știe
peștii nu știu
jocul acesta
de-a ascunsa

Claustrofobie

Un pătrat...

bucătăria, holul, dormitorul
– un pătrat ordonat.

Salteaua, pătuțul, așternutul de pat
– un pătrat perfect.

Cartea, masa, scaunul
...fluxul gândurilor;
totul este înlăuntrul
acestui pătrat-barieră.

Ușa, acoperișul, peretele,
țigle albe așezate pe podea,
în cele din urmă,
bucata de cer
ventilatorul o lasă să intre
– are toate cele patru colțuri

Rotunjimea Pământului se menține
suspect.

De cuvintele sar
dacă vor traversa pagina, dacă
vor evada din bariera-înțelesurilor,
atunci se vor schimba limitele
pentru alcătuirile tăcute.
Aici, simțul spațiului

se va schimba în opusul lui
– spațiul se împrășteie la nesfârșit
(atât de mult spațiu se întinde
-nlăuntrul S P A Ţ I U L U I)

1.

Un poem în întemnițat

(un poem în Kannada tradus de autoare în engleză)

un nor sosește plutind peste o pagină goală
pe măsură ce vârful creionului se tocește
norii se umflă, rotunjimea lor se întunecă în profunzime
revărsând o umbră peste pagină

vântul agitat nu strigă
freamătul frunzelor nu doare
mireasma țării umede revine ca amintire
vocile se hurducă, burnița picură ticăind
vântul șoptește deasupra paginii
mugurii florilor de la plantele agățătoare de prin jur
cad precum literele aruncate pe pagină
clipocelile în întinsul minții refuză să se reverse

deasupra paginii goale, odată cu norii
întunecați, în ploi care nu curg
cu literele torențiale, un cântec
e întemnițat, mai presus de descriere

Prezentare, traducere și note: **Marius Chelaru**

POEZIE din VIETNAM

Bui GIANG

(1926-1998)

Bui Giang (17 decembrie 1926 – 7 octombrie 1998), a fost poet, traducător și cercetător literar vietnamez cu o viață aparte. A folosit și alte pseudonime, care s-ar putea traduce: „Poet de vârstă mijlocie”, „Poet”, „Bui Ban Dui”, „Bui Van Bon”, „Van Mong” ș.a. A devenit faimos în țara sa după ce, în 1962, a publicat volumul de versuri *Sursa Ploii*.

În 1952, s-a întors la Hue pentru a susține examenul al II-lea de Bacalaureat la literatură (sistemul vietnamez e diferit de al nostru, cu particularități diverse). Promovând, s-a înscris la facultatea de literatură în Saigon. Dar, după ce a consultat lista profesorilor pe care i-ar fi avut, a decis să nu mai meargă a cursuri și să înceapă să scrie eseuri, să compună, să traducă și să predea, mai întâi la școlile private. Când avea 19 ani, Bui Giang s-a îndrăgostit de artista populară Kim Cuong; iubirea nu i-a fost împărtășită, ea găsindu-l „neobișnuit”. Însă el a iubit-o toată viața, ținând minte mereu numărul ei de telefon de acasă, și oferindu-l autorităților când „a tulburat ordinea”, fiind „interogat” de poliție, când s-a accidentat ș.a. A fost savant, cercetător, profesor, dar poate mai ales un poet de la care au rămas nenumărate anecdote, jumătate adevărate, jumătate false, la limita dintre tragedie și comedie. Mulți l-au considerat nebun, dar, spune Pham Viet Dao, „nebulia lui a fost cu totul specială, în acord cu moștenirea sa literară”. S-a căsătorit în 1945, în 1948 soția a născut dar au murit la naștere și ea și copilul. O „anecdotală”, spune că Bui Giang a măcelărit 21 de găini și a pus, sincer fiind, un pui viu în sicriul soției sale. Din 1948 până în 1951 a cumpărat sute de capre și a mers să le păstorească în regiunea muntoasă Trung Phuoc (Quang Nam). Se plimba pe înălțimi pentru a culege flori și frunze din care să facă brățări pentru a le pune la gâtul caprelor, căroro le-a dat nume. În 1965 i-a loc foc casa, multe manuscrise arzând. El a suferit o comoție gravă, a luat-o razna, familia trimițându-l la spitalul „Bien Hoa” pentru a fi tratat. La ieșirea din spital, a pornit în altă călătorie... nebună rătăcind și dormind în diverse locuri. Se spune că apărea des îmbrăcat ciudat, cu părul „taoist”, lung, o geantă de pânză și un baston, și la gât având atârnat diverse lucruri, conserve, pălării rupte, pantofi rupți, haine, paie. Se spune că se oprea în intersecții țipând și dirijând traficul, că se juca pe câmp cu cei mici, cântând și citind poezii cu ei. Uneori bătea la ușa artistei Kim Cuong muza, persoana visurilor sale, pe care o venera atât de mult: „Dacă mor mâine și nu poți să vărsați o lacrimă/ Atunci o puteți vărsa pentru mine”. „O picătură de urină e bine/ (Amintiți-vă amirai chiar pe mormânt)/ Sub pâraul auriu voi zâmbi și o voi accepta”. A rătăcit mereu, spunându-se despre el că era „indisciplinat în formă, disciplinat în destin”. A glumit, a batjocorit, a satirizat. Ce oamenii consideră important, nu era important pentru el. Ce oamenii aruncă era uneori comoară pentru el. Nebunia din poezia lui e, de aceea, ades asociată cu un spirit umoristic. Mulți își băteau joc de el; se spunea: „Câți ani are Crăciunul? Câți ani are Crăciunul/ Câți ani e nebun? Se numește tânăr nebun/ Când oamenii sunt încă în viață, posesiunile lor sunt tot acolo/ Și Bui Giang e încă nebun” (Bui Van Giang). Uneori, eram surprins și

confuză, neștiind dacă glumea sau spunea adevărul: „Născut în mine, născut în mine/ Din cauza dragostei mele pentru fete frumoase, am înnebunit”. Azi în orașul Da Nang, spune Pham Viet Dao, o stradă îi poartă numele.

Ochi triști

Noaptea târziu, oceanul este ceșos

Nguyen Du¹

Umbra norilor vechi s-a uzat
Visând la tulburare
singur cu cele două mâini rămase
trupul ca o bucăciță a întregului...
Trupul care e fluturat în nopțile lungi furtunoase
Ca un pește tăiat sărind din râu până pe câmp
Câmpurile goale plângeau în prima noapte a lui ianuarie
Pentru a saluta revederea lunii de decembrie
Sunetele istoriei toamnei curg constant

Lasă luna și vântul în urmă pentru viață
Lasă valul în mijlocul unei promisiuni de flori
Lasă-ți iubitul, părăsește fantoma
Îndepărtați frumusețea zeiței de pe cer
Acum doar înfruntă-mă
Mai am doi ochi
lasă mi numai unul ca să o plâng pe iubita mea...

DOMNUL NEBUN

E nebun de ieri
Astăzi se numește trei zile
Din cer senin a venit să participe la discuții

¹ Nguyễn Du (1765-1821). În Vietnam, sfârșitul secolului XVIII și, mai ales, secolul XIX (epoca numită aici *Secolul de aur* sau *Perioada clasică*) cunoaște o înflorire a artelor/ poeziei. A apărut romanul în versuri/ *truyện* (după unii gen cu totul nou, necunoscut în limba chineză, după alții surse de inspirație, deși nu erau în versuri, au fost romanele, piesele de teatru, biografiile chinezești), scrise în *nôm*, versuri de 6-8 cuvinte, putând cumula 3-5000 de versuri. Cel mai cunoscut exemplu: 3254 versuri, *Kim-Van-Kiêu* (după numele celor trei personaje principale, surorile Van și Kiêu, și cel de care erau ambele legate, Kim), cunoscut cu numele *Kiêu*, scris de Nguyễn Du – avem o versiune în română, de Radu Boureanu, din 1967.

Devenit coleg apropiat al lumii
pentru nenumărate generații viitoare

A fost nebun din prima dată
Ultima dată când i s-a rupt coada, intestinele erau triste și dureroase
Absolut oarbă, marea-i secată și râul adânc
Tufa de trandafiri este împrăștiată-i de înainte și după acum.

Te vei întoarce mâine

Te-vei întoarce câteva secole mai târziu
Privind luna, vezi mai e aceeași culoare?
Voi trimite în continuare câteva rânduri
Frunzele care cădeau sar în ceață?

Amintirile nu sunt niciodată reci
Drumul de toamnă desparte orizontul larg
Aceasta este prosperitatea orașului
Acesta este sufletul apei și al ierbii care plânge
de dragoste încrucișată

Pământul și cerul au fost ale mele
Dar, în trecut, stația spațială era doar a sa
Acum bun venit, pasul tău frumos
Ce frumusețe tristă și nefericită

Prezentarea și versiunea română: **Pham Viet Dao**

Note: **Marius Chelaru**

POEZIE ȘI REALITATE

Maria TRANDAFIR

Satul românesc, realitate eternă

La primă vedere, titlul numărului de vară al revistei „Poezia” este simplu și generos, având în vedere deasă folosire a cuvântului „realitate”. Nu avem în vedere definiția filozofică: „materie inițială, nedefinită și nediferențiată, care este în afara conștiinței noastre”, nici afirmația lui A. Schopenhauer conform căreia realitatea este „o aparență”. Definită ca „existență efectivă, obiectivă, dar și ca fapt concret sau lucru real, ca adevăr stau stare de fapt” (Dex), aceasta își nuanțează conotațiile, căci realitatea poate fi subiectivă sau obiectivă, poate intra în relații de antinomie cu visul (reverie, visare sau meditație), cu iluzia (închipuire, amăgire, himeră) sau cu irealitatea; poate dezvolta și relații de sinonimie (dar imperfectă) cu real, adevăr, concret.

Dincolo de realitatea percepută zilnic în tot ce ne înconjoară, se poate vorbi despre mai multe „tipuri” de realități; realitatea istorică despre care a scris Petre Țuțea, acesta considerând că istoria a existat și există prin oamenii care au trăit în istorie și au consemnat-o obiectiv; realitatea socială, pe care același filozof a analizat-o, precizând că aceasta are la bază omul și faptele lui, căci „omul caută și se caută, face și desface, ca spirit autonom ce devine atotcuprinzător”, observând că societatea e construită de spiritul omului, dar că aparține faptelor sale. Filozoful concluziona că realitatea istorică și cea socială pot fi reflectate în formele culturii, în structuri spirituale ce trebuie privite „analitic, intuitiv și descriptiv”; despre o altă realitate și anume cea lingvistică a scris C. Noica, filozoful care a definit-o drept „limba noastră românească, adevărul nostru de fiecare zi”; pentru Al. Paleologu singura realitate „propriu-zisă” e trecutul ce trebuie păstrat ca un bun de preț de-a lungul vremurilor; N. Steinhardt se pronunță în favoarea unei realități sătești, având certitudinea că la sate se găsește cu adevărat realitatea, că acolo aceasta ne întâmpină cu toată autenticitatea, tăria și neartificialitatea ei; la țară „trăiește omul universal, care de dimineată până seara înfruntă natura; între el și pământ relațiile sunt nemijlocite, între el și realitate nu se interpun decât foarte puțini oameni. Se înșală orășeanul care își făurește amăgirea că la țară va evada de sub imperiul realității urbane; de-abia la țară va descoperi realitatea întregă, nedivizată, neopacizată de factori intermediari”. Locuitorii de la sat sunt cunoscători ai obârșiiilor și ai permanențelor, puterea semnificantă a cuvintelor folosite fiind mai mare, așa cum gândirea metaforică a țăranului este mai puternică. Realitatea i se descoperă, i se dezvăluie în nuditatea ei totală. Lumea de la țară este, de fapt, lumea sătească. Vorbind despre sat, C. Noica sublinia că acesta ține „de sensurile și de valorile spontaneității”, dar și de lentele acumulări ale nenumăratelor răspunsuri la întrebările cu privire la existență, pe care oamenii satului și le pun. Dacă a

făcut ceva bun cultura noastră trecută, acel ceva este „fenomenologia” satului, despre care trebuie să știm că „este un cuprins de lume, o lume, lumea. Nu doar o unitate geografică, economică, socială și morală, cât una cosmică”. Realitatea sătească ne oferă imaginea satului în care trăiesc eresuri și credințe, în care se păstrează tradiții și obiceiuri, în care țăranul trece prin toate etapele vieții primite cu liniște și cu înțelepciune, în care timpul se măsoară prin zile și nopți, prin anotimpuri, prin sărbătorile religioase; face parte din natura care este ea însăși o lume în care omul muncește, iubește, îmbătrânește și moare, nefiindu-i străine sentimentele și cugetările.

Lumea satului, în toate dimensiunile ei, a stat și la baza „proceselor” artistice, aparținând, mai ales, scriitorilor care au vrut să retrăiască viața satului (amenințat, acum, de schimbările survenite ca urmare a modernizării lui) cu valorile eterne păstrate și redescoperite, după un drum anevoios și timp îndelungat pentru întoarcerea la vatră. Procesul oricărei creații artistice, având ca punct de plecare mult căutata realitate, presupune muncă ce se definește prin confruntarea dintre real și ireal, prin selecție și ierarhizare, pentru a da naștere unor structuri noi; realitatea se cere descifrată prin descoperirea unor alte modalități de abordare. În acest sens, Nathalie Sarraute scria: „realitatea, pentru scriitor, este ceea ce nu poate fi exprimat în forme deja cunoscute și folosite, cerând crearea unor noi și nedefinite, încă, modalități. Ca orice operă de artă, creația literară este cea mai potrivită găsirii unor semne artistice cu referință directă la realitate, pentru că aceasta trebuie să fie o mărturie a epocii sale”.

Realitatea desprinsă din lumea satului apare în creații literare notabile în poezia pașoptistă (Alecsandri, Heliade Rădulescu, Bolliac), a marilor clasici (M. Eminescu), a posteminescienilor (poetii precum Vlahuță sau Coșbuc care au văzut satul oprimat, cufundat în suferință), a interbelicilor care au abordat această temă în mod frecvent, asumându-și responsabilitatea de a înfățișa satul cu valorile lui morale, cu credință în acest spațiu binecuvântat aflat în mijlocul naturii. Dintre numeroșii poeți interbelici, am optat pentru Vasile Voiculescu, Lucian Blaga și Ion Pillat care s-au identificat, prin multiple și sensibile trăiri, cu lumea satului.

Una dintre mărturisirile lui Vasile Voiculescu este elocventă pentru orientarea poetului spre sat sau, mai bine spus, spre o evidentă realitate sătească: „Sunt născut la țară, ceea ce socotesc că este cel mai mare noroc din viața mea. Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși (...) Trăiam o viață autentic rurală, ritmată după anotimpuri, poruncită de natură, înseilată pe datini și străvechi obiceiuri. Ceea ce m-a ajutat la întărirea unui temperament cu care m-am născut a fost traiul de la țară din prima copilărie: datinile care se împleteau pe cununa anului și pe care le așteptam și le practicam ca pe niște mari și de preț spectacole. Toate acestea mi-au fost un fond, o comoară de unde am cheltuit și din care am trăit, după ce am plecat din sat”. Peste ani, ca medic, s-a reîntors în lumea satului, fiind copleșit de amintiri. Acesta i s-a

părut un loc al liniștii, înconjurat de păduri, ferit din drumul mare, pierdut în depărtări: „Ce pașnic era satul... Pitit la poala culmii/ ca un ostrov de cuiburi, sub streășina-nvechită./ Îl străjuiau din multe, doinindu-i pururi ulmii/ și-l încingea pe vale pădurea de răchită”/. (*Casa noastră*) Spațiu idilic, peste care plutea o pace adâncă, ce-și revărsa seninul în zile de sărbătoare, în care curgea o viață „dulce, firească și înțeleaptă” și în care mijeau o „domoală” fericire, și-a găsit loc sufletul poetului. În satul cu biserică și cimitir -„ograda cea mai verde”, în care clopotele băteau cu gândul de a-i trezi la realitate pe sătenii din cătunele „buimace”, se respectau datinile și sărbătorile, ca cea a Floriilor, de exemplu: „Pe Domnul primăverii îl aștepta pământul/Isus venea cu iarba. Și sălciile-n vad/din bumbi de muguri proaspeți își descheiau vestmântul/ Și-n cale ploconite i-l așterneau, plocad”. (*Isus în copilărie*) sau a Rusaliilor: „Era pe la Rusalii și socul alb de floare/ umplea întreg văzduhul cu dulcea lui mireasmă/ Adâncul cer albastru încununat de soare/ părea o strălucită și grea catapeteasmă”. (*La Rusalii*) Altele sunt tonalitățile, triste, în poeziile despre viață și moarte, care au surprins aspecte ale unei realități dramatice ca cele ce se referă la război, când țăranii își părăseau satul și acesta se simțea gol; pe câmpul de luptă, încurajați de preot, tot ei au ținut piept „potopului de fier și foc”; când flăcări erau luați la cătanie „tristețea umbra-n țară pe drumuri arse”; femeile rămăneau să muncească și, în pânzele țesute, să mute câmpul pe ii; după cules, urma tristețea, căci după-atâta roadă scoasă ca-n minune/ A rămas pe câmpuri o amărăciune”. Dar, de obicei, satul apare cufundat într-o atmosferă idilică, fie vara, când cerul copleșit de „toate faianțele luminii/ prin tei aduce mireasmă captivă”, fie toamna, când cocorii „trec uluiți, departe de pământuri” sau când copacii din sat „scurg miruri la picioare”, fie iarna: „sate abia se-ngaimă/ sub zăpada groasă” sau primăvara: „Pe coaste, ierburi spânzură nebune/ vâlvoi de flori, salcâmi ies la uluci”. Așezarea rurală natală se rânduiește în funcție de momentele zilei, de la răsărit, dimineată, amiază și după-amiază, până la înserare și noapte, tablourile fiind feerice, cu o bogăție surprinzătoare de imagini: „Simți tu mirosul zilei care-ncepe?/ Vezi verdele? El se deșteaptă-ntâi cu satul./ Un freamăt alb colindă cerul de pe/ colina nopții pusă căpătâi”. (*În zori*) Realitatea sătească se va concentra în dimensiunile esențiale ale existenței rustice: livezile („iau lenea-n spinare și trec în livadă/ prin sălcii plecate pe iaz, să bea apă/și umbra așterne pe iarba un puf de răcoare”) pline de pomi: cireși, caiși, meri și nuci, pomi dintre care doar nucul plin de umbră „rămâne drept întruna/cupola-i grea de frunză punând-o scut luminii”), câmpurile lucrate de tinerii ce se privesc pe furiș, în așteptarea întâlnirii predestinate, fânețele pururi înflorite, grădinile cu maci, lalele și crini, biserica și dangățul clopotului, cimitirul („Cimitir în sat sărac/sub Ciorchinii de salcâm/și cununi de liliac/ parcă ești din alt tărâm”/. (*Cimitir în sat sărac*) Dar satul rămâne fundamental în amintirea poetului pentru că acesta adăpostește casa părintească pe care o evocă mereu, cu duioșie, cu sfințenie și cu mândrie, prezentând-o ca pe o ființă dragă și ospitalieră: „De

cum intrai pe poarta ce-ți deschidea jitarul,/ Te-ntâmpina cu cinste bătrâna noastră casă/părand, din largul curții ce prejmuia hotarul/Că-ți zice bună vreme, poftindu-te voioasă./ Tihnită-n rost și-n robot, ca un altar de sfântă/curată,ncăpătoare, primind cum se cuvine"/. (*Casa noastră*) Aceasta este spațiu familial, în care cresc copiii („creștem tari pentru înalta tristețe/Pentru a sufletului diafană povară”), care ajung tineri, cu speranța că nu vor îmbătrâni („Ah, nemuritoare tinerețe/Ce visai că m-ai sigilat cu primăvară”) și care se sting cu demnitate. În sat coboară îngeri, iar în momente grele însuși Dumnezeu se pogoară, pentru a face Cîna cea de taină în casa poetului, ceea ce îi întărește credința. În timp, satul și-a pierdut tinerețea, vloga și specificul rural, părerile de rău exteriorizându-se în poezii dramatice: „Azi satu-i plin de gloată, străini îl cercetează,/Dar casa ni-i pustie și curțile-n ruine/ Și, stors, fără de milă, în prejmă greu oftează/Întreg cuprinsul nostru ajuns pe mâini străine"/. (*Casa noastră*) Indiferent de temele abordate, poetul a dovedit un rar simț al limbii, cunoscând-o și în existența ei tainică. De aceea George Călinescu aprecia că „poetul a stat de vorbă cu „vorbele”, pe care le-a mângâiat și le-a cântat. Devenite de o concretețe mai reală decât realitatea însăși, vorbele devin la Vasile Voiculescu obiecte de contemplație”.

Ion Pillat reînnoiește universul rural, încadrat în mișcarea naturii, surprinzând o realitate sătească particulară, în care satul este peisaj localizat în alt peisaj, mărginit de râul Argeș și de muntele Negoiu. Este vorba de așezarea natală, o permanență idilică, în care a simțit mereu satisfacțiile unei vieți patriarhale și mulțumirea de a o regăsi în același loc, după fiecare întoarcere. Poeziile cuprind viziuni lirice asupra pământului spiritualizat în vreme și asupra timpului materializat în amintire, dezvăluite în una dintre mărturisirile poetului. Satul pe care l-a purtat în amintire este Izvorani, o așezare de „căsuțe răzlețe-mici capre cățarate pe- râpă de lumină/cu nuci proptiți ca-n bătă în strâmba lor tulpină”, pe care îl recunoaște după drumul vechi „pe care se lasă toamna: fumul/sătucului din vale urcând la dreapta./ Fumul, la stînga mea pe ceruri, al unui stol departe"/. (*A patra elegie*) Legătura cu acesta s-a datorat casei părintești „o casă cu pridvor/cu brâne și chilimuri pe încăperi zidite./ În drumul către dânsa țin strajă dreaptă plopii/Și în pereți icoane de morți bătrâni veghează”. Devenită casă a amintirii, aceasta este scoasă de sub timp, căci aici nu există „azi și ieri” iar „orologiul vremii a încetat să bată”. (*Casa amintirii*) Este un spațiu sacru care a conservat viața bunicilor, pe care i-a păstrat în amintire; dar când revine, târziu, pe locurile natale regăsește doar „o casă cu-obloane și pridvor/și cu păienjeni ce „zăbreli ră și poartă și zăvor”; dar aceasta e străjuită de anii poetului, în care satul i se arată în suflet și în zare. Imaginea casei părintești s-a copt „încet în suflet, ca miezul unei azimi”. Tonul elegiac se potrivește realității sătești pe care o surprinde peste tot: în casa bunicilor, în ograda cu fântână, la biserică și la cimitir, dar și în împrejurimile care cuprind viile și crama, livezile, pădurile de stejari și de fagi din Valea Mare („Cu mii de trunchiuri albe și cu un singur

dom/fremătător), codrul („în care intră ca-n biserici,/și că mai sfânt pe lume nu poate fi nimic”), dealul copilăriei petrecute la Florica, „înflorită-n mai ca o mireasă”, moara, zăvoaiele „de-ar fi să fie raiul, să fie un zăvoi/ cu sălcile-muguri și ierburile moi”, lanurile de grâu care „în vântul dimineții să miște ca un râu”, câmpurile largi „întinse până- zare”, via în care „tot mai miroase via a tămâios și-a coarnă/mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc”. Din aceste versuri se desprinde, unică prin bogăție, imaginea satului, păstrat în inimă și în gând. În sufletul omului matur întors în timp, se regăsește sufletul copilului de odinioară, Ion Pillat mărturisind: „lirismul creației mele bucolice a izvorât din sufletul copilului de altădată și din nostalgia omului matur după raiul pierdut al copilăriei”. Îi cunoștea pe oamenii satului, printre care a trăit și care i-au aprins imaginația; din amintiri s-au întrupat chipurile ce l-au impresionat în copilăria de neuitat: Vlad plugarul, cu fața lui „aspră și tăiată în lemn”, Florea grăjdarul, o figură de haiduc ce colinda liber plaiurile, Ilie Baci, o ipostază a ciobanului mioritic, preotul Nicolae „cu barba ninsă și cu fața suptă”. Pe dealul copilăriei, ancorează trecutul ce-l mângâie cu „stranii prelungiri”, din care coboară, emoționându-l, popularul joc al Călușarilor. Lumea poetului este închisă și păstrată în Miorcani, în Izvorani, în conacul de la Florica, în Valea Motrului și în Cloșani. Așa se explică apăsată culoare locală ce subliniază aspectul patriarhal al așezării.

O vibrație lirică deosebită, datorată sensibilității, harului și viziunii picturale, izbucnește în poeziile despre satul natal surprins în diferite anotimpuri, preferată fiind toamna: toamna în casă sau în grădină, toamna în vie sau în codru. Tablourile sunt de o plasticitate rară, realizate printr-un limbaj rafinat, care amintește de experiența parnasiană a poetului: „De aur vechi s-a făcut frunzarul;/zările-s stinse cum e cenușa”/sau: „Stă vântul deodată pe iazuri, și stelele toamnei,/Vâslind din aripe bătrâne ca ziua și ca noaptea/Sunt stol ce se înșiră de ducă sub zodii”/; „fumul rămâne albastru peste sat și frunza rămâne pe umăr ușor ca o mână uitată”/; „A toamnei melodie tăcută/se lăsa cu seara peste sat și vie/Prin codru de rugină, pe pajiștea pustie,/Simțeam același freamăt în suflete că-nvie”/.(*Târziu de toamnă*) De regulă, poeziile despre satul aflat sub trecerea vremii, sugerează o atmosferă senină, de împăcare cu timpul. Dar sunt și versuri care exprimă tristețea toamnei și atitudinea neliniștită ale poetului: „Nu mai vorbi, nu râde, nu te gândi, nu plânge,/Nu mai visa zadarnic: e prea târziu acum/Nu vezi ce toamnă tristă, cu pete mari de sânge?/Se irosește frunza pornită-n zbor pe drum”/. (Sfârșit de toamnă) Satul, natura, casa părintească se contopesc în sufletul poetului ce deschide o poartă spre lumina amintirii. Într-un imaginar dialog cu Dumnezeu, poetul formulează întrebări: „De ce-ai sădit în satul nostru case,/și garduri vii, căruțe și plugari?(...) Și omului de ce i-ai dat ființă?/Azi e aici și mâine în vecini,/Când noi suntem un loc și o credință/Ai satului-din frunză-n rădăcini”/(Copacii din sat) ce exprimă conștientizarea spiritualității satești, generate de statornicia locurilor și a credinței. Într-o

poezie emblematică pentru crezul său, face o mărturisire emoționantă despre sufleteasca, neclintita și continua sa legătură cu satul, cu oamenii acestuia, despre identificarea ființei sale cu tot ce ține de spațiul natal: „Nu sunt al lui, dar satul e în mine;/Trăiește-n sufletu-mi cu toți ai săi./Simt cum mustesc în sângele din vine: copaci și case, oameni buni și răi./ Amestec fără seamăn: cer și glie,/iubiri, dureri, și chiot și blestem/Tot universul strâns într-o moșie./ O, Doamne, fă să-l deapăn ca pe-un ghem”. Acesta e Poetul.

Dinspre „orizontul mioritic” vine poezia despre sat a lui Lucian Blaga care, în discursul de recepție la Academie, a făcut elogiul satului românesc în cuvinte înălțătoare : „Fiecare sat se simte, în conștiința colectivă a fiilor săi, un fel de centru al lumii, cum optic fiecare om se plasează pe sine, de asemeni, în centrul lumii. Numai așa se explică orizonturile vaste ale creației populare în poezie, în artă, în credință. Acea trăire care participă la tot, siguranța fără greș a creației, belșugul de subînțelesuri și de nuanțe, implicațiile și însăși spontaneitatea neistovită de infinită rezonanță. Satul este creatorul și păstrătorul culturii populare, purtătorul matricei noastre stilistice”. Din aceste cuvinte se conturează clar o altă abordare a satului, devenit subiect de poezie liric-meditativă. Cu tonalitate de odă, autorul laudă satul natal, cu existență mitică, pe care îl „simte” înainte de naștere, fiindu-i predestinat; el și-a ales locul venirii pe lume, la îndrumarea unor forțe oculte, pe care le binecuvântează: „Sat al meu, ce porți în nume sunetele lacrimii,/la chemări adânci de mume/în cea noapte te-am ales/ ca prag de lume/și potecă patimei./Spre tine cine m-a-ndrumat/din străfund de veac,/în tine cine m-a chemat,/fie binecuvântat,/sat de lacrimi fără leac”/. (9 Mai, 1895) Amintirile despre sat îl copleșesc, pentru că acesta este locul obârșiei sale „lângă un veac trecut mai stăruie casa/unde mi-am făcut intrarea în cântecul zilei”, din care nu lipsesc elementele definitorii ale spațiului rural neuitate, adâncind nostalgia după arini, după morile de apă, după plinicar și șură, după poarta unde pune frunze de leuștean, pentru a apăra de strigoi „laptele și ugerul vacilor”. Dar, mai ales, a trăi la sat înseamnă a trăi în zăriștea „cosmică” și în conștiința unui destin emanat din veșnicie; satul este locul neuitat al casei părintești și al copilăriei, proiectat în spații ce respectă ordinea cosmică măsurată între viață și moarte. Casa copilăriei păstrează tot ceea ce este caracteristic satului: „Toate stau la locul lor/piatră, floare și urcior,/vatră și amnar și iască./Asta-i legea tuturor:/zări să-și facă din pridvor, să se simtă bine acasă”/. (*Inscripție pe-o casă nouă*) Loc familial, aceasta este guvernată de părinții deveniți amintire: „coboară-n lut părinții, rând pe rând,/În timp ce-n noi mai cresc grădinile./Ei vor fi rădăcinile,/Prin care ne prelungim pe sub pământ” (Părinții), asigurând continuitatea vieții și sugerând rotația veșnică a morții și a vieții. Realitatea sătească este văzută de L. Blaga într-un mod special, pentru că o surprinde nu numai prin existența faptelor concrete, ci și sub aspect mitic-religios (credința în Isus și în fecioara Maria), dominată de întuneric (Hades) și de lumină (îngeri); viața satului curge între răsărit și apus,

Într-un ritm necunoscut omului: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat./Aici orice gând e mai încet, și inima-ți zvâcnește mai rar,/ca și cum nu ți-ar bate în piept,/ci adânc în pământ undeva”/.(Sufletul satului) Așezarea rurală cu putere de a mântui își eliberează sufletul spre înserare, luând mirosul ierbiilor cosite, forma nedefinită a fumului și agitația veselă a iezilor. Lucian Blaga, filozoful, nu vorbește despre satul obișnuit, ci despre acela aflat în atingere cu „Marele”, acela aflat între vrajă și blestem: moara macină lumină, la războiul de țesut, suveica se mișcă singură, gălețile fântânilor urcă și coboară în cerul „jefuit de stele”; dar când vraja dispare, duhul răului îl amenință, venind să „pască iarba morților care au făcut bine”. Satul vechi aflat lângă lună, devine, în lumina acesteia, umbră a omului, ce se află între pregătirea pentru plecare „dincolo” și teama care-l face să se închidă între ziduri. Emoționante, prin regretul exprimat, sunt poeziile despre întoarcerea poetului în satul natal, rămas o permanență a vieții sale, pe care îl consideră nemuritor: „Lângă sat, iată-mă iarăși,/prins cu umbrele tovarăș./ Regăsesc-mă pe drumul, începutului, străbunul./ Câte-s toate-omul, leatul! neschimbat e numai satul./Dup-atâți prieri și toamne/neschimbat, ca tine, Doamne”/.(Întoarcere) Dar nimeni nu l-a mai recunoscut, căci înstrăinarea a fost prea lungă: „După douăzeci de ani trec pe-aceleași uliți/unde am fost prietenul mic al țărâniei din sat./Port acum în mine febra eternității, negru prundiș, eres vinovat”/.(materializează eternitatea dându-i formă și culoare). Singurătatea și tristețea îl copleșesc, văzând realitatea sătească prin ochii omului matur care conștientizează, în ciuda trecerii timpului, prezența copilăriei: „Nu, copilăria e încă aici./Copilăria mea e aici și astăzi./Și dac-aș sări peste poarta toamnei/la care-am ajuns, copilăria aș sălta-o cu mine,/strânsă în vine și-n pumnii mei arși”/. (Cuvinte despre fata necunoscută din poartă). Nu și-a uitat obârșia, nici pomii, nici ogoarele, nici pădurile, nici livezile, nici șipotele („de câte ori în sat mă-ntorc/mă duc să-l văd”), pentru că apa i se pare simbol al eternității, nici pe oamenii satului care tălmăcesc zodiile și schimbările vremii prin semne numai de ei știute, individualizați și admirați pentru îndeletniciri: plugarul, zugravul și olarul: „nu este nici un alt sat în care să se ardă ulcioare mai frumoase și mai zvelte, cu mijlocul de păcătoase sfinte fețe”/. (*Olarii*) Satul lui Blaga e lipsit de contradicții (ca și cel al lui Ion Pillat, văzut printr-un accentuat bucolism), bucurându-se de har și de arome zeiești: „plin este satul de aromele zeului”. Aducătoare de liniște, așezarea rurală natală este și loc de popas, de odihnă, de mântuire („aici se vindecă setea de mântuire”) și de împăcare cu lumea. Pentru poetul filozof, satul a rămas: „suflet și grai/vatră de trai/darul ce-l dai/ mândra ce ai/ praguri de rai”.

Daniela ANDRONACHE

Când poezia americană atinge excelența

Poezia își creează lumea ei eterică, surprinzătoare, plină de farmec și de substanță, dar lipsită de concretețe și imposibil de atins altfel decât cu sufletul și mintea. Prin natura sa, poezia extrage mintea din lumea reală și o transferă în lumi imaginare realizând o sublimă evadare din realitatea care uneori poate fi apăsătoare, chinuitoare sau invadată de urât și de plictis.

În secolele trecute, poezia avea o funcție estetizantă, era tributară genului liric și respecta rigorile prozodiei. În epoca postmodernismului, poezia renunță la obediența față de lucrurile anterior amintite, devine atotputernică și își ia libertatea de a exercita orice funcție dorește, de a combina narativitatea cu lirismul și ironia, de a cultiva parodia, de a dezvolta subiecte neabordate în trecut și, mai ales, de a revoluționa limbajul poetic, folosind cuvinte tari care șochează, argouri și cuvinte banale din limbajul uzual, colocvial.

În acest context, întâlnim poeme care fac casă bună cu realismul, prezentând personaje reale în situații tipice de viață și descriind aspecte ale realității în termeni veridici. Personajele acestor poeme performează pe fundalul unui prozaism ușor de metabolizat de către cititor datorită talentului poetic al autorului.

Poezia americană din secolele XX-XXI excelează la capitolul „Poezie și realism”. Poetul Conrad Aiken, introduce narațiunea în poemul său *Rimbaud și Verlaine, pereche rară de poeți*, înfățișându-i pe cei doi jucând șah, conversând și bând bere la un han: „Rimbaud și Verlaine, pereche rară de poeți,/ Amîndoi geniali (dar ce-i geniul?) jucînd/ Șah pe-o masă de marmoră la un han/ Cu flori de castan căzându-le-n berea blondă/ Și-n păr și-ntre cal și nebun-/ Soarele-ntins între ei pe masa de șah,/ Nori cirus pe cer, și-o chelălăită muzică/ Venind prin ușa capitonată de la St Sulpice-// Între două mișcări, vorbindu-și de iambi și spondei,/ De-anacolut și vocala deschisă/ Dumnezeu marele păun, cu păunii săi îngeri/ Și cu strălucitoarele stele, păunii de sluj:/ Convorbind cum îi plăcea lui Platon, despre soartă/ Ori lui Sofocle, care ura și care-admira,/ Ori lui Socrate, cel ce-a iubit și s-a amuzat./ Verlaine și-așază pionul pe o frunză/ Și-și închide ochii prelungi, care-s înșelare, și zice: «Rimbaud, avem o treabă de făcut:/ Trebuie să luăm retorica și să-i frîngem gîtul!...»/ Rimbaud chibzuise plin de gravitate, mută regina;/ Și-apoi se cără în Tombuctu.”¹

În partea finală a poemului, Conrad Aiken își adresează sieși îndemnul de a descrie seara în care se petrece acțiunea poemului „așa cum este” ea în realitate, fără expresii sau artificii poetice: „Hai să descriem seara așa cum este; -/ Înșirate pe cer stelele așa cum sunt ele:/ Verlaine și Shakespeare

¹ *Antologia poeziei americane*, Editura Univers, București, 1979, traducerea Ion Caraion, p. 257

putrezind, acolo unde putrezesc ei./ Rimbaud ținut minte, și prea iute uitat;/ Rînduială în toate lucrurile, logică-n întuneric;/ Ierarhie-n atom și-n scînteie;/ Timpul în suflet și-n creier – continuitatea gîndirii.”¹

În poemul *Dealul*, Edgar Lee Masters evocă numele unor bărbați decedați care își dorm toți somnul de veci îngropați pe un deal și care au făcut cândva parte din viața lui. Totodată, autorul amintește o calitate sau o caracteristică definitorie a personajelor sale precum și circumstanțele în care acestea au murit. Obiectivitatea și lipsa de idealizare – trăsături ale realismului- sunt prezente în evocarea poetului în ciuda faptului că se simte cuprins de nostalgie și legat afectiv de persoanele evocate, cu care e posibil să fi fost prieten: „Unde sunt Elmer, Herman, Bert, Tom și Charley,/ Cel cu voință slabă, cel cu braț tare, clovnul, bețivul, luptătorul?/ Toți, toți își dorm somnul pe deal./ Unul a răposat dintr-o boală,/ Altul mistuit de flăcări în mină,/ Celălalt zurbagiu și spintecat cu șîșu,/ Altul a murit în temniță,/ Unul trudind pentru copii și muiere, căzu de pe un pod/ Și toți, toți dorm, dorm, dorm pe deal.”²

În continuare poetul evocă numele unor femei decedate care și ele au făcut parte din comunitatea lui și care sunt îngropate în același loc. La fel ca în cazul bărbaților, poetul amintește o calitate sau o caracteristică definitorie a acestor femei precum și circumstanțele în care ele au murit: „Unde sunt Ella, Kate, Mag, Lizzie și Edith,/ Inima gingașă, cugetul curat, cea gălăgioasă, cea trufașă, cea fericită?/ Toate, toate, își dorm somnul pe deal./ Una s-a prăpădit dintr-o naștere rușinoasă./ Alta dintr-o dragoste zădărnicită,/ Cealaltă sub pumnii unei brute în bordel,/ Alta din mândrie năruită, în căutarea unui dor al inimii./ Una, fugind să-și facă un rost departe de Londra și Paris,/ S-a întors la strîmtul loc de veci lângă Ella, și Kate și Mag/ Și toate dorm, dorm, dorm pe deal.”³

În penultima parte a poemului, Edgar Lee Masters evocă unele rude precum și persoane cu notorietate din orașul lui, toți decedați și îngropați în același loc: „Unde-s unchiul Isaac și mătușa Emily,/ Sau Towny Kincaid, bătrînul, și Sevigne Houghton./ Și primarul Walker, care stătuse de vorbă/ Cu marii oameni ai revoluției?/ Toți, toți își dorm somnul pe deal./ Li s-au adus și fiii căzuți în războaie,/ Și fiicele zdrobite de viață,/ Și copiii acestora, orfani, plîngînd -/ Și toți, toți, dorm, dorm, dorm pe deal.”⁴ Repetarea obsesivă a verbului „dorm” în cele trei părți ale poemului este singurul element care trădează emoțiile poetului provocate de această evocare și legătura sa afectivă cu cei decedați.

¹ Ibid. p. 258

² Ibid. p.117,

³ Ibid.

⁴ Ibid., p 118

De abia ultima parte a poemului, poetul îndrăznește să fie sentimental și să strecoare o undă de nostalgie și de admirație față de bătrânul lăutar Jones care l-a fermecat atât cu patima cu care și-a trăit viața, cât și cu harul lui de povestitor: „Unde-i Jones, lăutarul bătrîn?/ El pînă la nouăzeci de ani s-a jucat cu viața,/ Înfruntîndu-i burnițele cu pieptul gol,/ Chefuind, bînd și fără niciun gînd la nevastă sau semenii,/ Nici la aur, nici la dragoste, nici la scandaluri?/ Ehe! Cum povestea el despre viața pescarilor din vechime,/ Sau despre alergările de cai de la Clary's Grove, de odinioară,/ Și depre ce spusese Abraham Lincoln/ Cîndva la Springfield.”¹

Poemul *Ziaristul Whedon*, scris de același Edgar Lee Masters, prezintă tipologia ziaristului veros, ticălos și corupt, datat la fapte pe măsura caracterului său demonic. Aceste fapte îi erodează umanitatea, îi întinează sufletul, distrug viețile semenilor săi și, în final, se întorc și asupra lui însuși ca un boomerang, ducând la auto-distrugere: „Să poți cunoaște fiecare cută a fiecărui lucru,/ Să fii de fiecare parte, să fii totul și să nu fii nimic temeinic,/ Să răstălmăcești adevărul, să-l călărești pentru un scop anumit,/ Să jertfești marile simțiri și pasiuni ale familiei umane/ Făcându-ți din ele scopuri viclene, țeluri ticăloase,/ O mască să porți, asemeni actorilor greci,/ Să desfaci ziarul de opt pagini, după care te ghemui,/ Urlînd prin megafonul deschis la refuz:/ «Sunt eu acesta, Uriașul!»/ Să-ți trăiești viața ca un hoț,/ Otrăvit de vorbele anonime/ Ale sufletului tău clandestin!”

Situațiile și faptele prezentate în acest poem sunt tipice pentru genul de personaj negativ, iar descrierea lor este dublată de critica și dezgustul autorului care dorește să le demaște în virtutea ideilor de adevăr și de justiție: „Pentru bani, să acoperi prin murdării un scandal,/ Ca apoi să-l dezgropi pentru a te răzbuna;/ Să vinzi documente/ Zdrobind reputații sau trupuri, dacă trebuie,/ Să învingi cu orice preț, afară de acela al propriei tale piei;/ Amețit de glorie, să te simți puternic și demonic,/ Civilizației să-i pregătești o prăpastie,/ Așa cum un copil paranoic așează o buturugă pe șine/ Iar trenul expres deraiază!/ Să fii ziarist, așa cum am fost eu,/ Iar apoi să zaci aici, aproape de rîu, unde se varsă/ Apa canalului și unde-s aruncate/ Murdării și cutii goale de conserve/ Și dosiți plozi lepădați.”²

Puterea presei este mare și la fel de mare este și răul comis de slujitorii ei corupți și imorali care au ales să scrie „pentru bani” eludând adevărul. Spiritul critic al autorului devine mai acerb în această a doua parte a poemului în care înșiruirea faptelor ziaristului Whedon se transformă în adevărate acuzații: „Amețit de glorie, să te simți puternic și demonic,/ Civilizației să-i pregătești o prăpastie,/ Așa cum un copil paranoic așează o buturugă pe șine/ Iar trenul expres deraiază!” Imaginea halucinantă creată prin aceste versuri scandalizează cititorul și dă naștere unui sentiment de revoltă la gândul că o

¹ Ibid., p 118

² Ibid., p.120

persoană aflată într-o poziție de putere alege să-și folosească puterea pentru a amenința civilizația și pentru a atenta la bunul mers al lucrurilor.

Ultimele versuri ale poemului dezvăluie o realitate incredibil de dură în care nou născuții sunt aruncați într-un spațiu al dejecțiilor fiindu-le disprețuită valoarea de ființe umane: „Iar apoi să zaci aici, aproape de râu, unde se varsă/ Apa canalului și unde-s aruncate/ Murdării și cutii goale de conserve/ Și dosiți plozi lepădați.”¹ Finalul poemului îndeamnă cititorul la meditație asupra acelei părți degenerate și pline de cruzime a omenirii care își aruncă pruncii la gunoi și pentru care tot ceea ce contează este bunăstarea și protecția propriei persoane – „Să învingi cu orice preț, afară de acela al propriei tale piei.” Consecințele unor fapte rele nu pot fi decât rele – este o altă temă de meditație impusă de lectura acestui poem care reflectă o fațetă întunecată a societății americane de la începutul secolului XX.

Predilecția pentru tematica socială reprezintă o altă trăsătură a realismului, iar poemul *Chicago* al lui Carl Sandburg dezvăluie și el o realitate socială sumbră, brutală, ai cărei protagoniști sunt prostituatele, gangsterii și criminalii dintr-un oraș mare precum Chicago. Poemul debutează cu o invocare admirativă pe care autorul o adresează direct orașului de care se pare că este mândru în ciuda realității dure pe care o adăpostește: „Măcelar al lumii,/ Făurar de scule, hambar de grâu,/ Cel ce te joci cu căile ferate, antreprenorule de transporturi al națiunii,/ Furtunos, vînjos, gălăgios/ Oraș al umerilor mari./ Mi se spune că ești ticălos și o cred, că ți-am văzut pe sub felinare/ femeile sulemenite ademenind flăcări de la ferme./ Și mi se spune că ești necinstit, iar eu răspund: Da, e adevărat,/ văzut-am gangsteri ucigînd și plecînd liberi să ucidă iar./ Și mi se spune că ești brutal și răspunsul meu e: Pe chipurile/ femeilor și copiilor am văzut semnele turbate ale foamei./ Și dînd aceste răspunsuri mă-ntorc încă o dată spre cei ce rînjesc/ în batjocură de-acest oraș al meu și le-ntorc rînjetul și le spun:/ Hai arătați-mi voi un alt oraș cu fruntea la fel de sus/ și cîntînd la fel de mîndru că gîlgîie de viață, de asprime,/ de putere și iscusință./ Trîntind copleșitoare-njurături în toilul trudei, cînd grămădește/ munci după munci, ia te uită ce zdravăn bătaș, cendrazneț și/ plin de-nsuflețire printre molaticele orășele mărunte.”²

Autorul oferă o perspectivă complexă, echilibrată și obiectivă a orașului Chicago căruia îi recunoaște păcatele – „ticălos”, „necinstit”, „brutal”, dar îi evidențiază și meritele – „mîndru că gîlgîie de viață, de asprime,/de putere și iscusință”, „îndrazneț și plin de-nsuflețire”. Comparația cu „molaticele orășele mărunte” este în favoarea orașului Chicago – a cărui măreție, dinamică socială și putere de a îngrămădi „munci după munci” naște admirația poetului, de aici rezultând explicația pentru paradoxala invocare a poetului din debutul poemului.

¹ Ibid., p.120

² Ibid., p.150

Poemul *Johnson, negrul* al lui James Oppenheim dezvăluie în termeni cât se poate de veridici fațeta rasistă a societății albilor americani de la începutul secolului XX. Poemul, dominat de narațiune, ilustrează soarta cruntă a negrului Johnson acuzat pe nedrept de viol de tatăl lui Daisy, o fată de treisprezece ani, rămasă într-o zi singură acasă: „Peste zi, în liniștita lumină a soarelui, simt cum planează/ deasupra orașului o oroare și-o vină./ O simt în șeriful care dîrdîie.../ «Am încercat, spune el, tot ce-am putut, Daisy are treisprezece ani:/ tatăl ei e miner./ Ea-i și conduce gospodăria./ Era ora zece dimineața, știți, iar Daisy era singură acasă./ S-a auzit o bătaie în ușă. Fata a deschis. Ea spune că atunci/o bestie de negru a apucat-o de gît și că i-a făcut-o./ Apoi s-a cărat./ Am spus ca să se alinieze cinsprezece negri-ntr-un șir;/ Și tipul ăsta Johnson era și el printre ei./ Daisy a fost adusă-n fața lor. Ea l-a arătat cu degetul/pe Johnson și a scos un țipăt./ Asta i-a hotărât soarta...»”¹

În partea a doua a poemului, autorul, care se identifică cu negrul Johnson, continuă narațiunea la persoana întâi, istorisind din perspectiva acuzatului drama arestării și a torturării sale: „Hm, și eu știam bine ce gîndea: o duzină de oameni/ mi-au descris tabloul,/ Pînă ce visătorul din mine s-a prefăcut în negrul Johnson:/ Ca din întîmplare pic, străin, într-un oraș nou,/ Sînt arestat, o fată țipă că am violat-o,/ Sînt grabnic împins la-nchisoare.../ Țăstă-i un semn dumnezeiesc, iar eu mă ghemui și gem de frica atotputerii proniilor./ Apoi mă-ngrozesc: marea fiară care-și arată colții/ și urlă e-n fața porților:/ Se produc împușcături, uși sparte, tropot de picioare.../ Strig cerînd îndurare...O mamă! mamă!/ Sînt tîrît c-o funie pe străzi în jos,/ Îmi ciuruie sîngele, lovitură plouă asupra-mi,/ O, am să mor...”²

Trebuie menționat faptul că în societatea americană de la începutul secolului XX exista un climat de ură și opresiune rasială, negrii erau lipsiți de drepturi civile, rasismul era instituționalizat, iar violența împotriva acestora era tolerată de lege. Au existat și organizații rasiste extremiste (dintre care cea mai cunoscută este Ku Klux Klan fondată în statul Tennessee în 1865 după Războiul Civil) care propovăduiau superioritatea rasei albe și foloseau violența și cruzimea împotriva populației afro-americane.

În acest context, este ușor de înțeles tortura la care este supus negrul Johnson ca pedeapsă pentru presupusul viol: „Apoi, sînt sălbatic mutilat,/ Iar frînghia-i azvîrlită pe deasupra unui stîlp de telegraf/ Și eu tras în sus.../ În cele din urmă, pistoale, milostive gloanțe.../ Dar cu asta se sfîrșește?/ Nu: corpul e acolo, trupul meu negru, gol, sîngerînd.../El e rupt în bucăți, iar femeile și bărbații cară acasă/ degete de la mîini și de la picioare, drept relicve.”

Finalul poemului care conține certitudinea nevinovăției lui Johnson este un melanj între stupoare, ironie și tristețea cuprinsă în constatările

¹ Ibid., p 168

² Ibid., p. 169

poetului despre țară natală: „Și ce-i cu fata aceea, Daisy?/ Ea-i zăpăcită, roșește, se bîlbîie, nu e chiar așa de sigură./ Doctorul *este* sigur că de față nu s-a legat nimeni niciodată./ Și iată că și asta e America, puritana Americă, morala/ Americă, libera Americă.../ Plec înspre Nord mai puțin fericit decît am venit.”¹

Walt Whitman, faimosul poet american din secolul al XIX-lea, privește cu ochi critici nedreptățile sociale ale vremii sale pe care le ilustrează într-un mod frust, lipsit de idealizare în poemul *Mă opresc și iau seama*: „Mă opresc și iau seama la toate durerile lumii, la asupri/și rușine,/ Aud suspinele tainice și hohotul de plîns al tineretului/ chinuit, împovărat de remușcări,/ Văd în văgăunile vieții cum mama e lovită de copii, e pe/ moarte, părăsită, cadaverică, deznădăjduită,/ Văd femeia lovită de bărbatul ei, îl văd pe amăgitorul de/ fete cum se mai preface,/ Mă uit și văd chinurile geloziei și-ale dragostei neîmpărtășite/ cum vor să se ascundă – văd toate acestea, pe/ întregul pămînt.”²

Poetul este martorul discret, dar empatic al unei realități nefaste despre care depune mărturie în versuri menite să rupă tăcerea ce învăluie de obicei aspectele negative, făcându-le cunoscute întregii lumi. Walt Whitman nu are altă putere decît cea pe care i-o dă poezia pe care o slujește cu talent și dăruire, acea poezia prin care el simte că li se face dreptate năpăstuiților sorții. Atent la tot ceea ce se întîmplă în jurul său, el descoperă multiplele fețe ale răului, observă formele lui de manifestare și deplânge soarta victimelor: „Văd faptele războiului, ale molimei, ale tiraniei, văd martirii/ și prizonierii/ Mă uit și văd foamea pe mare, zăresc matrozii cum trag/ la sorți ca să știe pe care-lucid ca să scape cu/ viață ceilalți,/ Mă uit să văd disprețul și înjosirea cu care trufașii lovesc/ în acei ce muncesc, în săraci, în negri, în semenii/ lor;/ Toate, toate – josnicia și agonia aceasta fără sfîrșit – mă/ opresc și iau seama la toate,/ Și le văd și le aud în tăcere.”³

Trufia, aroganța, disprețul, cruzimea și răutatea care în situațiile descrise mai sus înving umanismul și bunătatea din oameni nu se întîlnesc doar în poezie. În cazul de față, poezia este o oglindă a lumii reale, o oglindă în care sperăm să se poate reflecta de asemenea și binele, frumosul, adevărul și dreptatea.

¹ Ibid.

² Ibid., p.68, traducerea Mihnea Gheorghiu

³ Ibid., p. 69

Radu ȘERBAN

Realism în poezia lui Kobayashi Issa

„Amo ergo sum”.

Esența operei poetului Kobayashi Issa constă în iubire: iubire pentru natură, pentru om, pentru cele mai firave vietăți pământești.

Enciclopedia Britanică îl prezintă drept „un poet japonez de haiku ale cărui lucrări, într-un limbaj simplu, neîmpodobit, surprind singurătatea spirituală a omului obișnuit”.

Poetului i se potrivește una din definițiile haikuului, drept „pur și simplu ceea ce se întâmplă în acest loc, în acest moment”.

Dacă, de regulă, filologii români nu consideră haikuul poezie, în țara lui Issa el cumulează tocmai trăsăturile acestui gen literar. Iar dacă limbajul figurativ nu lipsește din definițiile poeziei, atunci, prin opoziție, asocierea sa cu realismul pare aproape un oximoron, adecvat doar apanajului nefericit al „realismului socialist”. Totuși, Issa reușește straturi de sensuri ale realului prin limbajul său elementar, fără explicitări. Gesturi cotidiene ascund semnificații subtile și mesaje profunde, abia intuite. Unul dintre cei mai mari poeți niponi ai tuturor timpurilor, Kobayashi Issa, degajă realism și bucurie a simplității, prin interesul profund pentru mundan, amalgamat cu compasiunea față de creaturile neajutate.

Literatura noastră manifestă reticență față de haiku, așa cum sugeram, probabil din superficialitatea cu care se scrie haiku în limba română, sau poate din lentoare în acceptarea esteticii nipone. Brevitatea sa contrastează cu paradigma de poezie amplă, motiv pentru care, probabil, puține din poemele lui Issa se cunosc la noi. Poate nu ne-am eliberat întrutotul de umbra proletcultismului, pentru a îmbrățișa realismul asumat al lui Issa. Desigur, avem sublimul poem într-un vers al lui Ion Pillat, dar destul de neglijat în peisajul liricii autohtone. Mai avem și opinii pozitive ale unor scriitori, precum Marius Chelaru sau Stelian Țurlea, acesta din urmă considerând haikuul drept un gen literar¹.

În același ton favorabil, Issa dovedește că, dincolo de regulile fixe, haikuul rămâne poezie mai complexă decât pare, cu trimiteri la esențe, uneori simbolic, implicând, dincolo de cuvinte, sufletul.

Issa a compus poezie plină de sentiment. Bucuria, tristețea, îndoiala și melancolia – elementare vieții – le-a transmis cu simțul universalității, traversând culturi, oceane și secole, până la noi.

Patru ani și jumătate în Japonia mi-au deschis tainice și trainice ferestre spre autenticul realism al lui Issa. Am sesizat diferența față de ceilalți trei maeștri ai poemului clasic japonez și anume „natura umană”. Printr-o subtilă

¹ Stelian Țurlea – „O carte pe zi – Teme și crizanteme”. Mediafax.ro, 20.12.2019

magie, frumusețea sufletului se înalță deasupra frumuseții florilor, reliefând rafinamentul sentimentelor umane în două ipostaze: una calmă și contemplativă, cealaltă aspră, dureroasă și plină de compasiune. De la ciclica seducție a celor patru anotimpuri, cu miracolul clipei, până la recuperarea după pierderea unei persoane dragi, poezia lui Issa oferă o imagine confortabilă asupra vieții.

Voi urma pașii lui pe rute familiare, fizic și emoțional, două secole mai târziu. Încep cu luna mai 1824, când se recăsătorise cu Yuki, fiică de samurai. Numele ei, în traducere – „zăpada” – o caracteriza. Efemeritatea îl însoțise pe poet și în această a doua căsătorie, din care divorțase după trei luni, conchizând: „După tăierea/ viței sălbatice/ străinii”. Lumea își vedea de treburile-i cotidiene, în timp ce el revenea la solitudine, într-o lume sălbatică.

Pe urmele lui Issa, mă gândesc la satul său natal, Kashiwabara. Șocantă asemănare cu Apusenii! Brazi seculari, ierni aspre, nămeți cât casele de bușteni pe temelii de piatră, cu acoperișuri țuguiate de paie. Munții împăduriți străjuind satele răzlețe, pârâiașele iuți, pășunile de un verde tonifiant, chiar cântecele greierilor și sclipirea licuricilor în asfințit, toate mă poartă spre Apuseni.

Hoinar prin munți, purtat de funicular prin vintrele masivului Tate, sau pe „acoperișul Japoniei”, am sesizat izul de sulf din atmosfera poemului: „în astă lume/ calci pe creasta iadului/ privind florile”.

În gând cu fabuloasa excursie, inhalez spiritul poemelor lui Issa și al memoriilor sale de călătorie, germinate cu simplitatea peisajului montan.

La fel, când am traversat canionul de zăpadă Tateyama, în anul 2016, m-am pătruns de spiritul haikuului: „din inima mea/ ninse, zăpezile/ de pe Shinano”.

Peste spații și timp, versurile plutesc spre mine, ca fulgii de nea ai copilăriei aidoma celor din inima lui Issa. I-am pășit pe urme, în imensitatea metropolei Tokyo și spre est, prin Ciba. Cum puteam să nu-l rememorez, la muzeul de artă Kawamura din orașelul Sakura (ce nume predestinat – „floare de cireș”!)? Contemplând sculptura lui Brâncuși „Muză adormită II”, am perceput simplitatea ca frumusețe tinzând spre perfecțiune. Adormită cu două secole în urmă, o muză l-a inspirat pe Issa pe acele meleaguri.

„Sarinagara”...și totuși...

Viața-i zbuciumată merită infinit mai mult decât un cuvânt fie el oricât de simbolic, precum „sarinagara”. Merită un roman adevărat, plin de subtilități.

Romanul lui Issa ar putea începe cu ziua de 5 mai 1763, ziua sa de naștere, însă adevărul e relativ, numele său inițial fiind Kobayashi Nobuyuki, iar data, inexactă și ea, după calendarul occidental fiind 15 iunie. În fine, viața sa mă invită la introspecție, spre bobul de aer în care se izolase prin pseudonimul Issa, „cană de ceai” în limba japoneză, adoptat la vârsta de 29 de

ani, definindu-l drept un fleac în lumea nesfârșită, un cerculeț infinitesimal în cercul cu rază eternă al lumii, un punct asimptotic tinzând spre zero.

Issa degajă modestie, indulgență, umilință și acceptarea propriului rol în lume, minuscul, ca stropul de aer înălțat în ceașca de ceai și totuși... unic.

Cunosc această lume efemeră și insignifiantă ca bobul de rouă, ca bobul de aer în cana de ceai și totuși... germinativ. Sperăm să învingem moartea prin renaștere!

Ancorat în realitatea vremii, Issa respira poezie, așa cum notase Lefcadio Hearn¹: „Poezia în Japonia este universală ca aerul. Toată lumea o simte”.

„Și totuși” – această locuțiune definitorie a lui Issa, provine din cea mai cunoscută poezie a sa: „Lume de rouă/ e o lume de rouă/ și totuși, totuși”. O mulțime de sensuri reverberează de aici. Cuvântul „sarinagara” (și totuși), devenit titlul cărții profesorului francez Philippe Forest, îl extrage pe cititor din tristeți și greutăți, undeva înspre viitor, dându-i speranțe, poate chiar dincolo de existența pământească, în sens creștin.

Unii, citindu-l pe Issa, ne regăsim în solitudinea sa, în simplele bucurii și tristeți care i-au însoțit viața, asociată ba cu un pui de vrabie orfan, ba cu suferința pierderii mamei sau a urmașilor. În final ne agățăm de o speranță: ... „sarinagara”.

Prin haiku, jurnal al sufletului, poetul ne transpune în eternitatea opusă tranziției, în fericirea opusă disperării, în idealurile opuse mundanului. La semaforul poeziei, în alb-negru, el traversează spre eternitate pe o zebură a timpului.

Maestrul păstrează în rezervă o rază de speranță, „să cazi de șapte ori și să te ridici de opt”. Supraviețuind celor patru copii, ne poartă cu gândul la genialul George Coșbuc, cu emoționantul epitaf la pierderea fiului.

Destinul îi devoalează propensiunea spre meditație asupra esențelor vieții.

Din decorul poeziei, Issa evocă datoria de a ne păstra moștenirea genetică, mai ales spirituală, în pofida nefericirilor, adevărându-i testament rămânând poezia.

Mentor al multor discipoli, identificând în poezie modul de exprimare a unui sine ce și-a abandonat privilegiile, părăsind orașul și eclozând din coaja comodității spre lumi și sentimente alogene. El a levitat deasupra sentimentelor nipone, percepend o clipă magia naturii.

Profunzimea tainică a scrierilor sale amintește rolul haikuului de experiment al efemerului în fața eternității și de esențializare a cuvintelor ca oglindă a empatiei.

¹ Patrick Lafcadio Hearn, cunoscut și sub numele Koizumi Yakumo (1850 - 1904) a fost un prozator englez stabilit în Japonia.

Dincolo de revelația naturii, haikuul său devine, pentru o clipă, natura însăși, plină de generozitate, în armonie atemporală.

Orfan de mamă, fugind de copiii care-l batjocoreau, retras în umbra curții, mângâie un pui de vrabie, orfan ca el și scrie acest haiku la vârsta de doar 6 ani: „Pui de vrabie/ orfan, vino să te joci/ cu mine!”

Se împrietenea cu insectele sau cu castanii prea umbriți, copil prea umbrat de răutățile mamei vitrege.

O constantă a vieții, pietatea, i-a inspirat memorabile pagini lirice. Jurnalul ultimelor 35 de zile ale tatălui trădează emoții poetice. Grija pentru părinte traversează întreaga lucrare. Fără sofisticare artistică, debordanta sinceritate ne mângâie coardele intime ale sufletul. Privat de dragostea părintească sau filială, a știut să-și aprecieze tatăl, drept altă dovadă de realism liric.

Viața poetului s-a evaporat ca un strop de rouă. Cei patru copii, „stropi de rouă”, s-au evaporat și ei prematur. Când el însuși fusese copil, Kana, draga lui bunică, îl iubise nespus. Poate doar ea și ultima soție i-au înțeles solitudinea. Kana i-a acceptat slăbiciunile de copil, așa cum a treia soție i-a acceptat slăbiciunile de senior, apreciindu-i spiritul. Personaje neutre, ca un fel de barometre ale realității, ambele i-au comensurat anvergura propriei ființe.

Precum hrișca germinată în hambarul finalului de viață, fiica sa avea să se nască după moartea sa, salvându-i șansa de perpetuare. Să pierzi patru copii și să te ridici prin al cincilea!

Zăpada topită i-a contopit cenușa cu cea a unui nesfârșit arbore genealogic și cu a celor patru copii pierduți. Poemele i-au supraviețuit, chiar dacă simbolizează doar calea spre o destinație unică: „Ei bine,/ locuința finală ?!/ doi metri de nea”.

Accesul limitat la educație și-a lăsat amprenta pe creația sa, paradoxal nu doar în sens negativ, oferindu-i un plus de realism. Fără iscusite aluzii la textele clasicilor niponi, Issa a reușit să se raporteze, totuși, pe măsura instruirii și a călătoriilor prin țară, la marii predecesori.

Cu ochii pe realitatea clipei, Issa a redat instantanee expresive, într-un limbaj figurativ și concentrat, apelând la afectivitate. Deși a plasat realitatea, uneori vulgară, în centrul haikuului, nu a vulgarizat poezia, menținând-o pe terenul ei, cel estetic.

Intrat în patrimoniul mondial și tot mai tradus, Issa rămâne, după două secole, o reflexie a frumuseții și banalului figurativ în suflet, pledând pentru reconcilierea cu sine, repetitiv, fără teamă de penibil. Universalitatea îl recomandă: „*Noua primăvară-/ o noua nebunie/ peste cea veche*”.

În multe țări ale lumii, Issa se predă în școli, la literatură, ingenuu, spontan, datorită unor poeme ca acesta: „*Neaua se topește,/ satul se inundă cu/ cete de copii*. După două secole de la Issa, haikuul a devenit un instrument educațional pentru inițierea în a-b-c-ul poeziei în alte limbi, ghid elementar în arta cuvântului, chiar o sublimă conexiune între minte și spirit.

Concluzii nu pot trage, căci, judec poetul doar în sensul cugetării, altfel, poezia lui e „judecată” de cititorii surprinși de lirismul său.

Issa a celebrat realismul clipei, cu o inimă imensă. În contextul societății japoneze a vremii sale, s-a dovedit un poet al vieții de zi cu zi, cu picioarele pe pământ, cu o factualitate liber consimțită, surprinzând omul într-un echilibru al oportunului cu atemporalul, printr-un un minim de cuvinte.

*

Fulgul de nea, aparent același la Polul Nord ca și la Polul Sud, prezintă, totuși, o configurație unică. La fel, scrisul universal al lui Issa, la fel de empatic pe toate continentele, are ceva unic în fiecare poem.

Închei revăzând locuțiunea Enciclopediei Britanice despre „limbajul simplu, neîmpodobit” al poetului Issa, care a „surprins singurătatea spirituală a omului obișnuit”, pentru a-i confirma realismul, în sensul evitării ficțiunii speculative și a elementelor supranaturale. Cei plăcut surprinși de Issa în intimitatea noastră spirituală îi suntem recunoscători: *Arigato!*

—*—

„Sarcina traducătorului” (II)

Dacă există un limbaj al adevărului, depozitarul fără tensiune și chiar tăcut al adevărului ultim la care se străduiește toată gândirea, atunci acest limbaj al adevărului este adevăratul limbaj. Și chiar această limbă, a cărei divinație și descriere este singura perfecțiune la care un filosof poate spera, este ascunsă în mod concentrat în traduceri. Nu există o muză a filosofiei și nici una a traducerii. Dar nu sunt primitive, în ciuda pretențiilor artiștilor sentimentali. Fiindcă există un geniu filozofic care se caracterizează prin dorul de limbaj care se manifestă în traducere. “ Les langues imparfaites en cela que plusieurs, manque la suprême: penser étant écrire sans accessoires, ni chuchotement mais tacite encore l’immortelle parole, la diversité sur terre, des idiomes empêche personne de proférer les mots qui, sinon se trouveraient, par une frappe unique, elle-même matériellement la vérité . [Imperfecțiunea limbilor constă în pluralitatea lor, lipsindu-le supremul : a gândi este a scrie fără accesorii ori șoapte, cuvântul nemuritor rămânând totuși tăcut; diversitatea idiomurilor de pe pământ împiedică pe toată lumea să rostească cuvintele care, altfel, dintr-o singură lovitură, s-ar concretiza ca adevăr.]” Dacă ceea ce evocă aici Mallarmé este pe deplin de înțeles pentru un filosof, traducerea, cu rudimentele sale, a unui astfel de limbaj este la jumătatea distanței dintre poezie și doctrină. Produsele sale sunt definite mai puțin clar, dar nu lasă o amprentă mai puțin profundă în istorie.

Dacă sarcina traducătorului este privită în această lumină, atunci drumurile către o soluție par a fi cu atât mai obscure și mai impenetrabile. Într-adevăr, problema aducerii la maturare a semințelor limbajului pur în traducere pare a fi insolubilă, și de nedeterminat în nicio soluție.

Nu este oare înlăturat un asemenea fundament atunci când reproducerea sensului încetează să mai fie decisivă?

Privit negativ, acesta este de fapt sensul tuturor celor de mai sus. În orice discuție despre traduceri, conceptele tradiționale sunt fidelitatea și libertatea – libertatea reproducerii fidele și, în slujba ei, fidelitatea față de cuvânt. Aceste idei par să nu mai fie utile unei teorii care caută într-o traducere alte lucruri decât reproducerea sensului.

Este adevărat că utilizarea lor tradițională vede întotdeauna acești termeni într-o dihotomie de nerezolvat. De fapt, este de la sine înțeles cât de mult, în reproducerea formei, fidelitatea împiedică transpunerea sensului.

Fidelitatea în traducere a cuvântului individual nu poate reflecta aproape niciodată pe deplin sensul pe care îl are în original. Fiindcă, pentru

original, sensul poetic nu este epuizat de ceea ce se înțelege, ci mai degrabă câștigă acest lucru tocmai pentru că ceea ce se înțelege este legat de modul – de forma – în care este înțeles cuvântul specific. Acest lucru este de obicei exprimat în formula că orice cuvânt poartă cu el o tonalitate dată de sentiment. Chiar și literalitatea sintaxei copleșește complet orice reprezentare senzorială și amenință să conducă direct în incomprehensibil. Secolul al XIX-lea a văzut traduceri ale lui Hölderlin din Sofocle ca exemple desăvârșite ale unui astfel de literalism.

Astfel, niciun caz de literalitate nu poate fi bazat pe dorința de a păstra sensul. Sensul este slujit mult mai bine – iar literatura și limba mult mai rău – de libertatea neîngrădită a traducătorilor răi. Prin urmare, în mod necesar, cererea de literalitate – a cărei justificare este evidentă, și al cărei temei legitim este destul de obscur – trebuie înțeleasă într-un context mai semnificativ. Fragmentele unui vas care urmează să fie lipite trebuie să se potrivească între ele în cele mai mici detalii, deși nu trebuie să se asemeneze între ele. În același mod, o traducere, în loc să semene cu sensul originalului, trebuie să încorporeze cu dragoste și în detaliu modul de semnificație al originalului, făcând astfel ca, atât originalul, cât și traducerea, să fie recunoscute ca fragmente dintr-o limbă mai mare, așa cum fragmentele fac parte dintr-un vas. Tocmai din acest motiv, traducerea trebuie să se abțină în mare măsură de a dori să comunice ceva, de a reda sensul și, în acest sens, originalul este important pentru ea doar în măsura în care a scutit deja traducătorul și traducerea de efortul de a aduna și a exprima ceea ce este de transmis.

Și în domeniul traducerii se aplică en arché en o lōgos, [la început a fost cuvântul]”. Pe de altă parte, în ceea ce privește sensul, limbajul unei traduceri poate – de fapt, trebuie – să se supună, astfel încât să dea glas acelei intentio a originalului nu ca reproducere, ci ca armonie, ca supliment al limbii în care se exprimă, ca tip propriu de intentio.

Prin urmare, cea mai mare laudă a unei traduceri nu este, mai ales în epoca în care a fost creată, dacă spunem că se citește ca și cum ar fi fost scrisă inițial în acea limbă. Mai degrabă, semnificația loialității, așa cum este asigurată de literalitate, este că limbajul reflectă acel mare dor de completare lingvistică. O traducere adevărată este transparentă; nu acoperă originalul, nu îi blochează lumina, ci permite limbajului pur, ca și cum ar fi întărit de propriul său mediu, să strălucească cu atât mai mult asupra originalului. Acest lucru poate fi realizat mai ales printr-o redare literală a sintaxei, care dovedește că mai degrabă cuvintele decât propozițiile sunt elementul principal al traducătorului. Căci dacă propoziția este zidul înaintea limbajului originalului, literalitatea este arcada. Dacă fidelitatea și libertatea în traducere au fost în mod tradițional considerate tendințe conflictuale, atunci o interpretare mai profundă a uneia nu servește la reconcilierea celor două; de fapt, una pare să nege celeilalte orice justificare. Căci ce se înțelege prin libertate, decât că

redarea sensului nu mai trebuie considerată ca fiind extrem de importantă? Numai dacă sensul unei creații lingvistice poate fi echivalat cu informația pe care o transmite, un element ultim, decisiv, rămâne dincolo de orice comunicare – destul de apropiat și totuși infinit de îndepărtat, ascuns sau distins, fragmentat sau puternic. În toate limbajele și creațiile lingvistice rămâne, pe lângă ceea ce poate fi transmis, ceva ce nu poate fi comunicat; în funcție de contextul în care apare, există ceva care simbolizează sau ceva simbolizat. Simbolizantul este numai în structurile finite ale limbajului, simbolizatul este în evoluția limbilor înseși. Iar ceea ce caută să reprezinte, să se producă pe sine în evoluția limbilor, este chiar nucleul limbajului pur.

Dar dacă, deși ascunsă și fragmentară, este prezentă totuși o forță activă în viață ca lucru simbolizat în sine, atunci ea trăiește în creațiile lingvistice doar sub formă simbolizată. Este acea esență ultimă, limba pură, legată în diferitele limbi doar de structurile lingvistice și de modificările lor în creațiile afectate de un înțeles greu și străin.

A-l elibera, a transforma ceea ce simbolizează în simbolizatul însuși, a recâștiga limbajul pur format pe deplin în fluxul lingvistic, aici este extraordinara și singura capacitate a traducerii.

În acest limbaj pur – care nu mai înseamnă și nu mai exprimă nimic, dar este Cuvântul inexpressiv și creativ, este ceea ce se înțelege în toate limbile – orice informație, orice sens și orice intenție întâlnesc în cele din urmă un strat în care sunt sortite să se stingă. Tocmai acest strat conferă și confirmă o justificare nouă și mai înaltă traducerii libere; această justificare nu derivă din sensul a ceea ce urmează a fi transmis, căci tocmai emanciparea de acel sens este sarcina loialității.

Mai degrabă, libertatea se dovedește, de dragul limbajului pur, în propria sa limbă. Este sarcina traducătorului să elibereze în propria sa limbă acea limbă pură care se află sub vraja altuia, să elibereze limba închisă într-o operă în recrearea sa a acelei opere. De dragul limbajului pur, el sparge barierele degradate ale propriei sale limbi. Luther, Voss, Hölderlin și George au extins granițele limbii germane. Și cum rămâne cu sensul în importanța lui pentru relația dintre traducere și original? O comparație poate ajuta aici. Așa cum o tangentă atinge un cerc ușor și într-un singur punct, cu această atingere mai degrabă decât cu punctul care stabilește legea conform căreia trebuie să-și continue drumul drept către infinit, tot așa o translație atinge originalul ușor și numai în punctul infinit de mic al sensului, urmându-și apoi propriul curs conform legilor fidelității în libertatea fluxului lingvistic. Fără a o numi sau a fundamenta în mod explicit, Rudolf Pannwitz a caracterizat adevărata semnificație a acestei libertăți. Observațiile sale sunt conținute în *Die Krisis der europäischen Kultur* și se situează, alături de Notele lui Goethe la *Westöstlicher Divan*, drept cel mai bun comentariu asupra teoriei traducerii care a fost publicat în Germania. Pannwitz scrie: „Traducerile noastre, chiar și cele mai bune, provin dintr-un principiu greșit. Ei vor să transforme hindi,

greacă, engleză în germană în loc să transforme germană în hindi, greacă, engleză. Ei au o reverență mult mai mare față de propriile utilizări lingvistice decât față de spiritul lucrării străine... eroarea fundamentală a traducătorului este că păstrează starea accidentală a propriei limbi, în loc să-i permită să fie mișcată puternic de către limba străină.

În special atunci când traduce dintr-o limbă foarte îndepărtată de a lui, el trebuie să se întoarcă la elementele primare ale limbajului însuși și să pătrundă până la punctul în care cuvântul, imaginea și tonul se contopesc într-una. El trebuie să-și extindă și să-și aprofundeze limba prin intermediul limbii străine. În general, nu se realizează în ce măsură este posibil acest lucru, în ce măsură orice limbă poate fi transformată, Fiecare limbă diferă de alta aproape în felul în care dialectul diferă de dialect; dar asta e adevărat numai dacă cineva ia limbajul suficient de serios, și nu cu ușurință.” Măsura în care o traducere poate corespunde esenței acestei forme este determinată în mod obiectiv de traductibilitatea originalului. Cu cât limba sa are mai puțină valoare și demnitate, cu atât este mai multă comunicare, cu atât un domeniu este mai puțin fertil pentru traducere, până acolo unde preponderența totală a sensului, departe de a fi pârgăhia traducerii unei forme distincte, dimpotrivă, o zădărnicește.

Cu cât este mai înalt nivelul unei opere, cu atât ea rămâne mai mult traductibilă, chiar și în cea mai trecătoare atingere a sensului ei. Acest lucru, desigur, se aplică numai originalelor. Traducerile, pe de altă parte, se dovedesc a fi intraductibile nu din cauza vreunei dificultăți inerente, ci din cauza lejerității cu care sensul se lipește de ele.

Confirmarea acestui lucru, precum și a oricărui alt aspect important este oferită de traduceri lui Hölderlin, în special de cele ale celor două tragedii ale lui Sofocle. În ele, armonia limbilor este atât de profundă încât sensul este atins de limbă doar așa cum o harpă eoliană este atinsă de vânt. Traducerile lui Hölderlin sunt arhetipuri ale formei lor; ele sunt, chiar și pentru cele mai perfecte redări ale textelor lor, așa cum este un prototip pentru un model.

Acest lucru poate fi demonstrat comparând traduceri lui Hölderlin și Rudolf Borchardt ale celei de-a treia ode a lui Pindar.

Tocmai din acest motiv, traduceri lui Hölderlin, în special, sunt supuse pericolului enorm inherent tuturor traducerilor: acela că porțile unei limbi astfel extinse și modificate s-ar putea trânti, închizându-l pe traducător în tăcere. Traducerile lui Hölderlin din Sofocle au fost ultima sa lucrare; în ele sensul se scufundă din abis în abis până când amenință să se piardă în adâncurile fără fund ale limbajului. Există, totuși, o oprire. Ea este încredințată doar Sfintei Scripturi, acolo unde sensul a încetat să mai fie punctul de referință pentru curgerea limbajului și fluxul revelației. Acolo unde un text este identic cu adevărul sau cu Învățătura, unde se presupune că este

„adevărata limbă” în toată literalitatea sa și fără medierea sensului, acolo textul este traductibil necondiționat.

În acest caz, traducerea este necesară numai din cauza pluralității limbilor. Așa cum, în original, limbajul și revelația sunt una cu o astfel de încredere nemărginită, tot așa și traducerea trebuie să fie una cu originalul sub forma versiunii interliniare, în care să se unească literalitatea și libertatea. Căci, într-o oarecare măsură, toate scrierile, dar în cea mai mare măsură cele sfinte, conțin traducerea lor potențială între rânduri; Versiunea interliniară a Scripturilor este prototipul sau idealul oricărei traduceri.

Traducere din limba germană de **Cătălina FRÂNCU**

Constantin MIU

CONTEMPLAȚIA NOETICĂ (în Ultimele sonete...)

Isihia înseamnă revenire în sine. Retrăgându-se în lăuntrul sinelui, „isihastul pătrunde în camera de taină a inimii și, stând în fața lui Dumnezeu, ascultă Cuvântul fără de cuvinte al Creatorului său.” (Kallistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, Asociația creștină Christiana, București, 1996, p. 86). Logodna contemplației noetice are loc în inima omului – „acel loc tainic (...) al întâlnirii cu Dumnezeu.” (Paul Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, Asociația creștină Christiana, București, 1995, p. 106). Spre a vedea care sunt formele de manifestare ale isihiei în *Ultimele sonete închipuite...* – volum de versuri scrise între 1949-1958 și care îl reprezintă integral pe marele poet religios V. Voiculescu (cum și realizarea logodnei contemplației noetice) – se cuvine să pornim de la considerațiile lui Valeriu Anania, din cartea sa *Din spumele mării*: „Sonetele nu trebuie înțelese ca poeme de dragoste vis à vis de ființa iubită, ci sunt un dialog între două persoane care se cunosc, se caută și se iubesc reciproc (...) Sonetele au o rudenie mult mai apropiată cu cel mai frumos poem de iubire din literatura universală – *Cântarea Cântărilor*. Deși acesta, la nivelul textului, e un dialog între două ființe iubite, un bărbat și o femeie (dialog a cărui alternanță e, de asemenea, asimetrică și deseori ambiguă), el are și un conținut alegoric, în sensul iubirii dintre Logos și sufletul omului (...) Dacă alegoria *Cântării Cântărilor* se sprijină pe relația dintre Logosul divin și sufletul uman, doctrina isihastă deplasează accentul principal pe inima omului, cuvânt de genul feminin, atât în limba elină, cât și în cea română (...) Inima (kardia) nu înseamnă atât organul anatomic, cât centrul spiritual al omului, eu-l cel mai adânc și adevărat (...) E de bănuț, așadar, că ori de câte ori în textul *Sonetelor* se face referire la o EA, aceasta nu poate fi decât inima,

principiul feminin al ființei bărbătești, principiu de care nu e lipsit nici Logosul (...) Vom mai observa că dacă dialogul se consumă nu pe orizontală, cum e în *Cântarea Cântărilor*, ci implică planul vertical, ca acela dintre Cătălina și Hyperion.” (Valeriu Anania, *Din spumele mării*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 188-190). Atât cât s-a putut la vremea respectivă, critica literară a sugerat interpretarea *Sonetelor*... voiculesciene din perspectivă religioasă. Amintim opiniile lui Liviu Grăsoiu, și cele ale Roxanei Sorescu. În cartea sa *Poezia lui V. Voiculescu*, Liviu Grăsoiu propune cinci modalități de interpretare a Ultimelor sonete închipuite de Shakespeare, în traducere imaginară de V. Voiculescu :

1. Cele 90 de poeme stau sub zodia erosului (ilustrative fiind sonetele: 30, 47, 49, 56, 66, 74). Acestei teme generale i se subsumează motivul căutării perechii ideale (sonetele: 10, 16, 44, 51), precum și motivul disperării bărbatului trădat (sonetele: 6, 38, 52, 53), ca și cel al feminității (sonetele: 64, 66, 74).

2. Sonetele voiculesciene pot fi considerate, în ansamblul lor, „un roman epistolar în versuri” (s. n.).

3. Multe dintre aceste sonete pot fi considerate drept *rugi fierbinți adresate divinității*” (s. n.). Semnificative ar fi sonetele 17, 36.

4. Invocându-se predilecția lui Voiculescu spre pastişă (mai cu seamă în volumul de început – *Poezii*, 1916 – n. n.), după modelul unui maestru – în speță Vlahuță –, *Sonetele*... au fost considerate drept *poezie după un anumit model*, în acest caz fiind vorba de Shakespeare. Ca atare, *Sonetele*... devin „...un joc, o virtuozitate imaginară în maniera shakespeariană.” (L. Grăsoiu, *Poezia lui V. Voiculescu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 105).

5. Sonetele... pot fi considerate, sub aspectul formei, „...un singur și amplu poem, perfect unitar, un poem-sinteză asupra unei sumedenii de întrebări ridicate de întreaga poezie voiculesciană (...) Este, aici, încununarea unui lung efort de meditație artistică.” (Idem, p. 105).

În volumul al doilea al cărții sale *Scriitori români de azi*, criticul Eugen Simion oferă trei direcții de receptare a Sonetelor închipuite... :

a) „Nu sunt uitate noțiunile creștine de virtute și păcat, amândouă, în concepția poetului, radioase, căci puterea iubirii este de a face <<ceresc>> veninul și de a înnobila viciul (...) Într-un sonet citim: <<Iubirea și credința pe dos sunt blestemate>>. Există, deci, o *conștiință a culpei*, exprimată printr-o terminologie biblică.” (s.n.);

b) „Sonetele (...) lui V. Voiculescu ascund și un al doilea plan, plin de obscurități voite. Critica a remarcat imprecizia obiectului, ezitarea între un el și o ea (...) Se pot face multe speculații pe seama acestui obiect androgin...”;

c) „Interpretările pot merge și în altă direcție (...) în a exprima formele unei iubiri spiritualizate.” (Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, volumul al II-lea, Editura Cartea românească, București, 1976, p. 297, 301, 302).

Iată acum și considerațiile Roxanei Sorescu, în eseu *V. Voiculescu – Inițiere prin eros* : „Iubirea ca unică sursă a gnozei se regăsește în formă alegorică în mitologia greacă și, sub forma revelației și a euharistiei, în simbolica creștină. Imagistica biblică nu a dispărut din Sonete..., ea (...) coexistă în simbioză cu imagistica păgână (...) Inițierea lui Voiculescu are ca punct de contact cu creștinismul identitatea cunoașterii prin iubire cu cunoașterea revelată (...) Așa cum prizonierul Saul i s-a revelat pe Drumul Damascului lumina lui Cristos, tot așa iubirea realizează pentru poet starea de fericire angelică dinainte de întrupare (...) Inițierea prin eros mai coincide cu creștinismul în nevoia de ispășire prin suferință: așa cum pentru cel ce crede în transmigrarea eternului suflet mereu în alte corpuri, durerile dintr-o viață anterioară, creștinismul pregătește pe credincios pentru o viață fără durere prin lipsa de prihană a unei existențe duse într-o perfecționare spirituală.” (Roxana Sorescu, *V. Voiculescu – Inițiere prin eros*, în *Interpretări*, Editura Cartea românească, București, 1979, p. 129-130).

*

În ceea ce ne privește, considerăm că Sonetele... *rezumă, într-un genial compendiu, poezia religioasă a lui V. Voiculescu, accentul punându-se pe isihasm și – vom vedea – logodna contemplației noetice.*

Aproape toate sonetele lui Voiculescu au – așa cum însuși poetul mărturisește – valoarea unei rugăciuni isihaste („Sunt psalmii mei o taină, o *rugă necurmată*” – s.n.), prin care fie că încearcă să se angajeze în urcușul desăvârșirii duhovnicești, fie că dorește inhabitarea divinului în uman (ca în Sonetul 22). Vom urmări în continuare atitudinea eu-lui poetic, în funcție de aceste două dimensiuni spirituale, a căror finalitate este – cum spune Nichifor Crainic – „căsătoria duhovnicească”.

În finalul Sonetului 2, poetul își declară intenția concretizării periplului spiritual: depășirea condiției umane, într-o desăvârșire sa duhovnicească, prin unirea cu Cel Veșnic:

Râvnesc nenfăptuitul vis al desăvârșirii;
Ca-nalta-Ți frumusețe să nu fie o nălucă,
-Cu clipa-n zbor venită cu alta să se ducă-
Voi sparge-ntârziatul decret de lut al firii:
Ca ea să dăinuască de-a pururi roditoare.

Vom observa că declarația aceasta conține câțiva termeni care, puși în legătură cu Absolutul, capătă valoarea unor superlative stilistice: „nenfăptuitul vis al desăvârșirii”, „nalta frumusețe”. Aceste construcții augmentative definesc Nelimitatul la care râvnește sonetistul, a cărui desăvârșire – „nalta frumusețe” – îl atrage magnetic. Poetul e conștient că Cel spre care va „zbucni” ca „o flăcără târzie” nu se lasă prea ușor cunoscut, de aceea îl numește într-un loc „prinț hermetic, ca-ntr-o eternitate”.

Viața mistică este „viață în divin și divinul în spiritualitatea Bisericii de Răsărit nu este în primul rând putere, ci izvorul din care țâșnește făptura cea

nouă și noua viață”. (Paul Evdokimov, **Femeia și mântuirea lumii**, Asociația creștină Christiana, București, 1995, p. 97). **Făptura cea nouă** este cea unită, prin iubire, cu Dumnezeu: „Iubirea este, după calitatea ei, asemănătoare cu Dumnezeu” – spune Sf. Ioan Scărarul. (Sf. Ioan Scărarul, în Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, **Spiritualitatea ortodoxă**, ed. cit., p. 259). O astfel de iubire reciprocă îi face pe cei doi protagoniști „egali în frumusețe”, iar forma ei de manifestare este Lumina dumnezeiască: „Să ne topim în alba, zeiasca voluptate...” (**Sonetul 16**). Simpla rostire a numelui celui care este sol dezrobirii are darul să aducă în inimă isihia, înlesnindu-i astfel omului desprinderea de condiția de rob:

A fost de-ajuns un nume, al Tău, sol dezrobirii,
S-au spart și veac și lume; ținut prizonier
A izbucnit din țăndări, viu, vulturul iubirii.

(**Sonetul 16**)

Este locul să precizăm că în versurile citate mai sus poetul se dovedește a fi adeptul isihasmului practicat și recomandat de Sf. Evgharie, care pune accentul pe contemplarea intelectuală și rugăciunea minții monologică. Tocmai acest aspect îl ilustrează Voiculescu în primul vers reprodus de noi: „A fost de-ajuns un nume, al Tău, sol dezrobirii”.

Cei care cheamă acest nume trebuie să conștientizeze prezența Domnului, „să aibă în inima lor convingerea intensă și înflăcărată că se află în prezența nemijlocită a Mântuitorului.” (Kallistos Ware, op. cit., p. 91). Din această convingere ardentă se naște iubirea – poarta ce duce la unirea spirituală. O astfel de iubire „fără sațiu și fără limite” e una înălțătoare, deasupra păcatului, ca și a patimilor: „Iubirea ni-i sfințită de marea-i înălțime,/ (...) Acolo sus, păcatul n-ajunge nici ca gând,/ Și vițiul nu suie nici în închipuire” (**Sonetul 18**).

Pe măsură ce se purifică de patimi, omul crește în dragostea față de sacru (cf. Dumitru Stăniloae):

Mă lupt să scap iubirea de pățimașul trup
.....

S-o curățesc de carne, ca de pe aur zgura;
Să te ador în suflet; doar duhul să-Ți aleg –
O veșnică-mbinare a două raze line...
Dar cum Te-arăți, mă-ntunec... și sufletul întreg
Se face ochi, piept, brațe... zbucnite către Tine,
Pâlpâitor de pofte, iar dinainte-Ți cad;
Din nou vremelnicia își cască-n mine-abisul.

(**Sonetul 81**)

Dragostea curată presupune nepătimire: „Iubirea vine în suflet în toată splendoarea ei după ce am ajuns la nepătimire” (Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 225). Inima credinciosului nu se poate deschide spre a primi iubirea lui Dumnezeu, dacă nu este golită de patimi: „Lepădarea desăvârșită a omenescului (...) reprezintă începutul științei ascetice.” (Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, ed. cit., p. 102). Iubirea asociată cu Lumina dumnezeiască „ne face să vedem întunericul din lăuntrul nostru.” (Arhim. Sofronie, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, Editura Adonai, București, 1995, p. 107). Sesizăm în ultimele versuri citate mai sus zbaterea eului poetic între astral și teluric, între iubirea sacralului și poftele pâlpâitoare ale trupului. Zbaterea aceasta capătă accente dramatice, fapt relevat prin folosirea unor construcții iterative: Dar cum te-arăți, mă-ntunec (...)/ (...) iar dimineața-Ți cad/ Din nou vremelnicia își cascadează mine-abisul” (s.n.). Recunoaștem aici efortul ascetic ce precede mistic: „Prin înfrânări și chinuri asceții ating extazul” – spune poetul în *Sonetul 25*.

Lumina dumnezeiască – zice Arhimandritul Sofronie – „vine în timpul rugăciunii”, unindu-se cu iubirea credinciosului, făcându-l astfel pe acesta să-și vadă sinele: „...deodată iubirea se contopește cu Lumina și Lumina pătrunde în suflet...” (Idem, p. 104). Acest aspect îl întâlnim în *Sonetul 17*:

Iubirea pentru Tine-mi veni nu ca un fur,

.....

Ci în lumina-naltă a marelui azur.

Abia acum descopăr mărețele-ncăperi

Ce stau deșarte-n mine (...)

Te așteptam, să-mi umpli Tu, tânărul meu soare,

Adâncul vast cât lumea...

Sesizăm în versurile de mai sus nevoia de inhabitare a sacralului aflată în legătură directă cu motivul așteptării, iar momentul purificării e deja consumat: „...mărețele-ncăperi/(...) stau deșarte-n mine”(s.n.). Sacralul ce este așteptat sub forma luminii înalte a marelui azur este recunoscut a fi tânărul meu soare.

Dar Lumina dumnezeiască e lumina iubirii și a cunoașterii. După aceasta tânjea orbului din poezia cu același nume (volumul *Destin*). Același lucru i se întâmplă eu-lui poetic din *Sonetul 34*, care declară:

Eu sunt mereu în beznă: lumina mea-i la Tine

Și ochii mei o alta nu vor să mai primească.

Se înțelege că versurile acestea fac aluzie la teofania relatată în Sf. Evanghelie după Ioan, 9: 1-6. Nu vederea fizică, obișnuită, comună fiecărui om, dorește sonetistul; el tânjește după cea harică, dumnezeiască. Faptul că eu-l poetic se fală mereu în beznă și recunoaște că lumina sa se află la Părintele Luminilor înseamnă că el nu poate să-și vadă mai întâi sinele: „Nimeni nu-L poate cunoaște pe Dumnezeu dacă nu se cunoaște mai întâi pe sine” – spune Sf.

Antonie cel Mare. (Paul Evdokimov, **Femeia și mântuirea lumii**, ed. cit., p. 93).

Iubirea ca haină a luminii este indisolubil legată de mântuire. „Harul și virtuțile prin care au strălucit în viață sfinții îi învrednicesc a se îmbrăca cu ele ca în haine albe.” (Pr. Dr. Ioan Mircea, **Dicționar al Noului Testament**, Editura Institutului biblic și de Misiune al BOR, București, 1984, p. 188). O astfel de „haină” i se pregătește sonetistului, pentru iubirea sa – dovadă a credinței sale:

Dar vino cum te afli, în haina ta de crime:
Ți-am pregătit o alta din străluciri de nimb;
Veșmânt slăvit, mai trainic ca globul pământesc,
E manta-mi de visuri în care te-nvelesc.

(Sonetul 23)

Haina de crime e „haina” de păcate, de care se va lepăda prin chemarea la credință, iar cea din străluciri de nimb, veșmânt slăvit e „haina” cu care va fi învelit omul duhovnicesc.

În alt loc (**Sonetul 52**), iubirea e calea mântuirii (cf. **Faptele, 16:17**):

Ca-n dragostea-Ți îngustă să încap, să mă strămut,
Tot ce fu greu și mare am azvârlit din mine.
Am înghețat acolo sub bolta idolatră,
Genunchi plecați și frunte pe lespezi mi-am tocit...

Versurile fac discretă aluzie la versetele 13-14 din capitolul 7 al **Sf. Evanghelii după Matei**, unde citim: „Intrați prin poarta cea strâmtă (...) Și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață (viața veșnică – n. n.) și puțini sunt cei care o află.” Etapele inerente acestei strămutări în zona sacralului – închipuită de sonetist ca „dragoste îngustă” – sunt precizate cu claritate: purificarea („Tot ce fu greu și mare am azvârlit din mine”) și rugăciunea neîncetată („Genunchi plecați și frunte de lespezi mi-am tocit”). Versurile acestea amintesc de vorbele Mântuitorului: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine.” (**Matei, 14:6**). „Numai împuternicirea cu harul divin îi dă omului capacitatea de a trece prin poartă”. (John F. Mac. Arthur jr., **Evanghelia după Iisus**, Wheaton, Illinois, USA, 1992, p. 229). Iar această împuternicire cu harul divin vine din manifestarea sinceră a preaplinului dragostei enoriașului față de Sacru.

Omul e oglindă a Sacralului, iar în apele oglinzii sufletului se răsfrânge chipul Creatorului. De aceea, spune Sf. Ioan Scărarul, „Iubirea este, după calitatea ei, asemănătoare cu Dumnezeu.” (Sf. Ioan Scărarul, în Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 259). Iată cum este ilustrată artistic această idee în **Sonetele 54 și 74**:

Îți sunt credincioasă și magică oglindă:
Te-arăt mereu dârz, tânăr, frumos și înțelept,

Și de te strâmbă lumea, te vezi în mine drept.
 Doar pura-Ți frumusețe în mine se-nfiripă,
 Ca-ntr-un cleștar răsfrântă de mii și mii d ori...
 Mi-e de-ajuns în treacăt să te privesc o clipă
 Și,-ntors din nou în beznă, mă umplu de splendori...
 Din ritmul ei vremelnice deodată dezrobită,
 Iluminatei inimi alt orizont se naște,

.....

Răpindu-Te în mine, luăm pasul veșniciei.

Remarcăm, din versurile citate, coordona-tele frumosului divin așa cum se răsfrâng ele în oglinda sufletului celui care îl preaslăvește: „mereu dârz, tânăr, frumos și înțelept”. De asemenea, se poate sesiza rolul Luminii sacre întru devenirea de sine a profanului. Sfânta lumină răsfrântă în inima omului ca frumusețe pură îl face pe acesta să-și vadă întunericul din lăuntru (Cf. Arhim. Sofronie, op. cit., p. 107). („Mi-e de-ajuns în treacăt să te privesc o clipă/ Și,-ntors din nou în beznă, mă umplu de splendori”), iar prin inhabitarea divinului în sufletul credinciosului, inima acestuia eliberată „din ritmul ei vremelnice” pulsează în cel al veșniciei: „Răpindu-Te în mine, luăm pasul veșniciei”.

Dar Lumina sacrală „este , în ea însăși, viață nepieritoare, care traversează pacea iubirii”. (Idem, p. 110). Tocmai această pace a iubirii face obiectul a două sonete:

iată, Te-am găsit

Deschizi eternitatea: în pacea ei măreață

Se-ncheie rătăcirea-mi c-un glorios sfârșit...

.....

Am supt nemuritorul sân al iubirii sfinte.

(Sonetul 51)

...în drojdia iubirii

S-ascunde-o și mai tare, subtilă îmbătare,

.....

În inimile noastre stă pacea nemuririi.

(Sonetul 85)

O formă a urcușului spiritual este epectaza. Această formă specială definitorie pentru desăvârșirea duhovnicească o întâlnim în **Sonetele 35, 56, 58**. Dincolo de nota declarativă, primul sonet, adus în discuție în acest loc, relevă căutarea sacralului, căutare concepută în termeni absoluți:

Nu m-au târât spre Tine nici stearpa desfrânare,

Nici vițiul fățarnic, ci patima senină;

Când fluturul își arde aripa-n lumânare,

El nu râvnește seul, ci magica lumină.

Enumerațiile din primele două versuri citate (acestea intrând într-o negație totală) reliefează, prin contrast, statutul celui atras de **Sfânta Lumină**, spre deosebire de omul firesc (așa cum este el numit de Sf. Ap. Pavel), atras de plăcerile mărunte, banale și terestre („stearpa desfrânare”, „vițiul fățarnic”): Lumina Sacrului „atrage la sine inima și mintea”. (Ibidem, p. 109). Poetul ilustrează acest aspect specific misticii răsăritene, prin folosirea unei imagini vizuale: fluturile atras de „magica lumină”.

În aceeași termenii absoluți este exprimată epectaza în al doilea sonet amintit – 56. Eu-l poetic nu se mulțumește doar cu „o cupă de dragoste”; cerința sa de a urca iubirea toată înseamnă, în fond, unirea cu Iubirea însăși:

Mă-mbii doar cu o cupă de dragoste? Eu cer
Să urc iubirea toată, cum urci o înălțime.

Epectaza presupune mai întâi purificare, eliberare de trecutul de patimi, iar această purificare se face prin ardere, cuvânt care prin natura sa semantică sugerează curățire radicală. Abia după acest gest are loc arderea „pe rugul bucuriei”. Este o cu totul altă ardere, care ia forma unei combustii interne, în momentul unirii sacrului cu profanul: „Sufletul care (...) a atins plinătatea preaplină, este inundat de bucurie.” (Nicolae Arseniev, *Mistica și Biserica Ortodoxă*, Editura Iri, București, 1994, p. 71). În acest sens, versurile *Sonetului 58* sunt elocvente:

Întoarce-te din valuri, sunt țărmlul tău de stâncă,
Chiar de-ai făcut periplul întregului păcat.
Vom arde tot trecutul cu spaime și rușine
Pe rugul bucuriei ce-ai să aprinzi în mine.

Imperativul cu valoare de memento pentru sonetist („Întoarce-te”) are aici rolul de a-l face pe acesta să conștientizeze că împlinirea sa spirituală se realizează numai prin unire cu sacralul: „Această întoarcere a subiectului asupra lui însuși este o cale care duce mai aproape de divinitate.” (Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 241).

Valurile de unde i se cere enoriașului să se întoarcă sunt „valurile vieții”, cu trecutul său ce are drept componente „spaime și rușine”. Și în acest sonet, faza purificării aparține unui viitor apropiat („Vom arde tot trecutul cu spaime și rușine/ Pe rugul bucuriei” – s.n.). Periplul întregului păcat de care se va lepăda cel chemat la pocăință amintește de haina de crime cu care este acceptat eu-l poetic din (*Sonetul 23*), spre a se purifica și a îmbrăca veșmântul slăvit.

Spuneam că celălalt aspect al logodnei contemplației noetice este inhabitarea divinului în uman. În acest caz, în sonete sesizăm faza implorării și cea în care „unica scăpare care rămâne este de a te arunca în brațele

divinului". (Arhim. Sofronie, op. cit., p. 112). Pentru prima fază, ilustrative sunt Sonetele 22, 28, 41 și 43. Implorarea înseamnă, de fapt, rugăciune:

Îndură-Te, coboară și vino să mă vezi
Pân' nu s-aștern pe mine solemnele zăpezi.

(Sonetul 22)

Aici, cele trei imperative („Îndură-Te”, „coboară” și „vino”) reprezintă implorarea-rugă de care vorbeam. Același lucru se întâmplă în *Sonetul 28*, implorarea având rolul de a stârni bunătatea „Stăpânului unic”:

În fața Ta mă-nchin; Stăpân unic
Revarsă-Ți harul peste mine-acum,
Nu Te mira că-Ți cer să nu-mi măsoari,
Să-mi dai Tu singur tot; nu se desparte
Iubirea Ta de marile-i surori:
Eterna Artă, suverana Moarte...

Și în aceste versuri, implorarea este formulată în termeni absoluți („Să-mi dai Tu tot”), ca de altfel și în *Sonetul 41*, „obiectul implorării fiind „vipia cerească” – imagine definitorie pentru Lumina sacră:

Iubirea Ta cu grindeni, zorită să zdrobească
Și-n drumu-i meteoric să treacă mai departe,
Nu mi-a cruțat un petic de suflet... Totuși iar Te
Implor să cazi pe mine cu vipia-Ți cerească...
Se sparge norul... iată, Tu ești întreg lumină.

O astfel de iubire reciprocă între sacru și profan nu se poate manifesta decât la modul absolut, încât raportul dintre cei doi parteneri nu e unul de subordonare (Stăpân – rob), ci de împlinire a omului prin Lumina sacră și a Sacrului prin om (Cf. Valeriu Anania, op.cit., p. 169), urmare a inhabitării. Această iubirea e ilustrată artistic în *Sonetul 33* ca logodnă noetică:

– Ca dogii, când din larguri se logodesc cu marea,
În sufletu-Ți oceanic, nuntind, mereu m-avânt;
De sus (...)
– Ți-arunc, inel, iubirea-mi, cătușă grea de aur.

Desăvârșirea spirituală este sugerată atât la nivelul construcției verbale (iterativul mereu, în cel de-al doilea vers citat, imprimă acțiunii valoare durativă, însemnând, de fapt, veșnicia), cât și la nivelul imaginilor : dogii logodindu-se cu marea (în primul vers) și inelul de logodnă veșnică devenit „cătușă grea de aur”.

Eminescu în limba polonă

În sfârșit, s-a tipărit o carte mult așteptată și binevenită despre *Mihai Eminescu în limba polonă*, studiu și antologie română-polonă, eLiteratura, București, 2018, 462 p., sub cea mai autorizată semnătură, a polonistului român Nicolae Mareș, cu o prefață – *Un captivant spectacol intelectual* – de Alex Ștefănescu, alcătuită din: partea I, *Eminescu și Polonia* – medalioane publicate de autor în diferite reviste din România, Polonia sau în alte țări [*O istorie a poporului român scrisă de un polonez pentru români*, în „Magazin istoric”, București, nr. 3 (156), martie 1980, p. 26-26; *Iorga despre Polonia și cultura polonă*, în „Dacia literară”, Iași, ianuarie 2011, p. 59-64; *Un neoromantic*, Zdzisław Lubicz (Skibowski), pianist și dascăl..., în „Polonus”, Suceava, 2016; *Un muzician polonez în epoca Junimii*, în „România literară”, București, nr. 1 ianuarie 2019; *Eminescu și Polonia*, „New York Magazin”, nr. 902, 31 martie 2017; *Despre graficianul polonez Salmen și Eminescu*, în „Tribuna”, Cluj-Napoca, nr. 345, 2017, p. 20-22; despre traducătorul Emil Zegadłowicz, *Portretul unui traducător interbelic de poezie*, în „România literară”, nr. 44, 2015, p. 22-23; *Portretul unui scriitor polonez*, în „România literară”, nr. 46, 2015; fragmente din cărțile *Mareșalul Józef Piłsudski*, eLiteratura, București, 2015, p. 44-48, sau *Sfântul Ioan Paul cel Mare*, Tipo Moldova, Iași, 2015, precum și observații pertinente asupra virtuților stilistice din versiunile polone ale poeziilor eminesciene, p.21-197]; partea a II-a, *Antologie cu poezii de M. Eminescu în limba polonă* semnate de Emil Zegadłowicz, Stanisław Ryszard Dobrowolski, Kazimiera Hłakowiczówna, Adam Kozłowski, Włodzimierz Lewik, Arnold Ślucki, Włodzimierz Słobodnik, Leopold Lewin, Czara-Stec i J. Roman, Aleksander Nawrocki, Ana Kamińska, Edward Holda, Ludmiła Marjańska, Magdalena Szumaszkiewicz, p. 199-430; partea a III-a, *Cronologie*, p. 433-452, și *Bibliografie* (selectivă, pentru că în subnote sunt menționate încă și mai multe lucrări consultate), p. 453-457. Două chestiuni iscă acest volumul tipărit de domnul Nicolae Mareș, anume:

1. În ce măsură Eminescu a cunoscut istoria poporului polon și care a fost expresia eminesciană de admirație și compasiune pentru soarta vecinilor noștri de la miază-noapte, întrucâtva solidari cu vitregia românilor din Bucovina, aflați sub administrația aceluiași impilator, Împărăția Austriacă. Impresionează bogăția și precizia datelor istorice din manuscrisele poetului despre Polonia.

Nelămurit rămâne însă periplul eminescian de la Berlin la Königsberg, Cracovia, Lemberg și Cernăuți, din vara anului 1874, după abandonul studiilor de la Universitatea din Berlin, care ar trebui reconstituit și n-ar fi greu de aflat în scriptele Facultății de Litere și Filosofie din Berlin numele unor studenți poloni, colegi sau prieteni, care l-ar fi însoțit sau găzduit pe Eminescu în

drumul său spre casă. Fiindcă admirația poetului este nemărginită dar întemeiată pe un argument logic: „*Când simte cineva bătaia inimei polone, când simte sufletul național îmbălsămat de poezie, înduioșat de muzică, atuncea lumea are voie a-l taxa de nebun, dacă el ar susține de exemplu că Polonia e pe moarte sau că va muri. Se poate oare să moară corpul națiunii când sufletul ei trăiește?*” (*Literatura ca expresie a sufletului național*, M. Eminescu, Opre, vol. XV, Ed. Academiei Române, București, p. 138-139)

2. Când și ce au știut polonii despre poetul român Mihail Eminescu sau în ce măsură i-au cunoscut, înțeles și apreciat opera lirică, proza sau articolele politice, impregnate de observații și sentințe demne de proliferat și despre tripla opresiune – austriacă, prusacă și rusească – asupra poporului polon. Firește că, dacă s-ar fi tradus în limba polonă câteva articole din „Curierul de Iași” sau din „Timpul” de la București, accentele puse de M. Eminescu pe evenimentele epocii ar fi stârnit un mare interes din partea polonilor, mai cu seamă similitudinea rapturilor austriace din trupul Poloniei și al Moldovei.

Din păcate, plonezii au aflat despre Eminescu abia după moartea poetului, deși nu-i exclus ca revista „Bukarester Salon”, Viena-București, unde Mite Kremnitz a tradus încă din 1883 *Crăiasa din povești* [Märchenkönigin], apoi *O, rămâi* [O, verweil] sau *O, mamă* [Ewiglich], să fi ajuns și prin Polonia, pentru că în ziarul „Prawda” [Adevărul], Tygodnik polityczno-społeczno-literacki, din Varșovia, apare un necrolog semnat Meg, despre *ciężką stratą* [o grea pierdere] pentru poezia românească, făcând comparații cu poezii Bolintineanu și Alecsandri și considerându-l pe răposat cel mai de seamă liric al vremii „*prin sâmburele filosofic ce străbate operele lui, prin perfecțiunea formei și limbajului literar rafinat folosit*”. (p. 13)

Cum semnatarul acestui necrolog menționează multe amănunte despre M. Eminescu, bine ar fi fost ca articolul lui Meg să-l avem atât în limba polonă, dacă nu chiar o reproducere foto a paginii respective, cât și în traducere românească. Întrucât care dintre ceilalți vecini ai noștri dau știre imediată despre moartea poetului român Mihail Eminescu?

Următoarele informații despre Eminescu vor fi semnate de către Włodzimierz Eminowicz în 1928, la aproape 30 de ani de la moartea poetului nostru și provin din mediul studentesc al românilor din Viena: „*Din cauza pronumelui [patronimului] comun, adesea am avut ocazie să vorbesc cu Români asupra celui mai mare poet al lor. Prima dată m-am întâlnit cu ei între anii 1883 și 1886 la Universitatea din Viena. Aceștia erau mai cu seamă membri ai corporației – al cărei unul din membrii fondatori a fost Mihail Eminescu. Cunoștința cu un Român se începea de obicei de la întrebarea dacă provin din aceeași familie din care provine Eminescu. Mai târziu, în diferite locuri și în diferite vremi, Românii cunoscuți totdeauna aceeași întrebare îmi puneau. În ultimul timp, înainte de război, prin anul 1912, în localitatea balneară Todelbad de lângă Graze, am făcut cunoștință cu o societate de Români, iar printre dâșzii*

se afla și o franțuzoaică mai în vârstă, care, fiind căsătorită în România, locuise acolo mai mulți ani, era o mare admiratoare a lui Eminescu și pe care personal îl cunoștea. Poetul Mihail Eminescu precum și operele sale erau adesea tema discuțiilor noastre, în care simpatica bătrâioară mereu îmi vorbea despre origina poloneză a poetului, referindu-se la caracterul operelor lui – după părerea ei – spunea că sunt departe de caracterul Românilor.” (Wl. Eminowicz, Contribuții la originea lui Mihail Eminescu, „Îndreptarea”, București, an XIII, nr. 77, marți, 28.04.1931, p. 1-2)

De drept, abrevierea „Wl.” aparține lui *Włodzimierz Eminowicz*, care și-a publicat rândurile despre poetul român, *Przyczynek do kwestji pochodzenia Michała Eminescu*, în „Ormiańsko-katolickiej Archidiecezji Lwowskiej”, Lwow, 1928, p. 115-116, cu cel puțin trei ani înainte de a muri în 1932 – redactorul român de la ziarul bucureștean pretinzând că publică un manuscris inedit –, și nu trebuie confundat cu tizul său *Włodzimierz Eminowicz*, născut în 14 aprilie 1902, în Cracovia, ofițer în Legiunea Polonă, decorat pentru fapte de arme, voluntar în multe bătălii până la demobilizarea din 31 octombrie 1920, dar mort în condiții suspecte în ziua de 28 iulie 1924, rănit cu propriul pistol, în casa lui din Cracovia.

Un episod mai puțin cunoscut, dar apetisant pentru că s-a petrecut în culisele înmiresmate ale curții regale de la București, în fapt, o polcă picantă, întrucât în joc a fost implicată Livia, fiica olimpiului Titu Maiorescu, domnișoară de onoare în anturajul reginei Elisabeta, și muzicianul polon *Zdzisław Lubicz* (născut în 1845), aflat în slujbă melomană pentru încoronarea creațiilor poetice ale majestății ce semna *Carmen Sylva...* Ironia soartei își pune pecetea chiar peste muzicalitatea acestui pseudonim, căci domnișoara Livia, în mare tandrețe cu compozitorul polon, e dată în vileag de o scrisoare *manu propria*.

Nu putea lipsi din asemenea polcă nici *Veronica Micle* care îi scria Eminului iubit în septembrie 1882: *„Adjutanții M/ajestății/ Sale împreună cu domnișoarele trăiau toți în concubinaj. Regele are însă obicei de-a pune pe aceste domnișoare să-i descifreze depeșele. Din nefericire pentru ele – toate pleaseră însă în pădure cu galanții lor – nimeni nu era decât Regina acasă. Regina se pune de descifrează ea însăși depeșa și-si pune mâinile în cap. În sfârșit rege și regină pleacă în pădure, la pavilionul de vânătoare și ce găesc?...Întreaga companie de domnișoare de onoare lucrată ca după comandă de întreaga companie de adjutanți. Scandal!”*

Scrisoarea buclucașă nu se află în setul bogat din corespondența *Mihail Eminescu* – *Veronica Micle*, ***Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit***, scrisori inedite din arhiva familiei *Graziela* și *Vasile Grigorcea*, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de *Cristina Zarifopol-Ilias*, Editura Polirom, Iași, 2000, și cărturarul *Nicolae Mareș* nu face trimiterea necesară, bănuiala

cititorului rămânând să cadă asupra lui Octav Minar, care, după textele din arhiva familiei Grigorcea, pare a se fi folosit chiar de scrisori olografe.

Dar, la vremea aceea, povestea era bine cunoscută. Astfel, la 30 septembrie 1886, Carol a notat sec în *Jurnalul* său. „*Lubicz, care ar fi venit pentru muzică, a fost găsit seara târziu în castel, aici, în rendez-vous cu Maiorescu (Livia). Istorie incompletă, care va trebui ținută la secret. A fost concediat.*”

Peste trei luni de zile, într-o însemnare din 31 decembrie 1886, regele precizează că s-a găsit asupra îndrăgostitului (Lubicz) o scrisoare compromițătoare: „*București. Vineri, 19/31 decembrie 1886. Ceață, frig umed. Elisabeta anunță că la Lubicz a fost găsită o scrisoare prin care Livia e total compromisă. După-amiaza, audiențe. Livia Maiorescu demisionează din postul de domnișoară de onoare, părinții știu totul. Ea pleacă din București, împreună cu mama ei.*”

Nicolae Mareș comentează cu dărnicie: „Întâmplarea descrisă de Veronica Micle în scrisoarea adresată lui Eminescu în septembrie 1882 era nu numai verosimilă, dar afirmațiile coincideau cu relatările legate de *scandalul* produs de divorțul înaintat de Maiorescu soției sale, Klara Kremnitz, după douăzeci de ani de căsnicie (dovedindu-se că șeful Junimii trăia și cu Mite, sora soției sale!) și despre al cărui concubinaj se bârfea din greu de către gureșele doamne din București.”

Până ne vom lămuri asupra autenticității și amănuntelor din acest select scandal provocat de un paj „îndrăzneț cu ochii” dar înzestrat cu har muzical, să notăm că mai crunt lovit de fireștile reverberații de prin saloane a fost Titu Maiorescu, neiertător și rece, care divorțează de Klara și-i expulzează fata și fosta consoartă la Berlin, pe care le-a condus la gară și a fost nevoit să-și prelungească supliciul despărțirii cu încă „două ore întârziere a trenului Orient-Fulger spre Berlin”. (p.134-137)

Ca un fel de pedeapsă celestă pentru cele petrecute în urmă cu trei ani, în ziua de duminică, 8/ 20 ianuarie 1884, întors de la Viena, avocatul Titu Maiorescu își face bilanțul contabil și constată că acumulasă în 1883, „63.161 franci”, din care „plătit 10.000” datorii, plasat cu dobândă 15.800, cheltuit în călătorii 6.200 dr. Fr., deci 32.000 de fr. Rămân de cheltuit pentru casă 31.163”. Pentru cei 250 de lei necesari lui Eminescu pe o lună de zile, se făcea chetă publică. Altfel spus, nici măcar în marii literați români Dumnezeu nu bate cu bota!

În privința traducerilor polone din poezia lui Eminescu, antologia întocmită de Nicolae Mareș, cea mai bogată din câte s-au tipărit până astăzi în România, dă seama de istoria receptării poetului român printre poloni. Cea dintâi poezie eminesciană tradusă în polonă a fost *La steaua* [Tak długi], semnată Wl. Z. în „Gazeta Polska” din Cernăuți, an XLV (1928) nr. 479, 26 luty

[febr.], p. 4, urmată de *Rugăciunea unui dac* [Modlitwa Daka], peste un an, tradusă de XY, în aceeași publicație, an XLVII (1929), nr. 536, 24 marzec (mart.), p. 4. Și se prea poate ca Włodzimierz Eminowicz să fi scris *Przyczynek do kwestji rochodzenia Michała Eminescu*, în „Ormiańsko-katolickiej Archidiecezji Lwowskiej”, Lwow, 1928, în urma lecturii poeziei *Tak długie*, din revista cernăuțeană. Amănuntul nu trebuie trecut cu vederea când știm că privatistul M. Eminoviciu debutează cu poezia închinată profesorului Aron Pumnul în broșura *Lăcrimioarele învățăcelor gimnășiști den Cernăuți*, a treia zi după 12/ 24 ianuarie 1866, la... Cernăuți!!! Iar poezia *La mormântul lui Aron Pumnul* ar fi făcut cinste într-o traducere în limba polonă!

Excelent cunoscător al limbii polone, al istoriei, culturii și literaturii acestui popor dinspre miază-noaptea hotarelor românești, domnul Nicolae Mareș face câteva comparații între versiunea românească și traducerea poloneză a poeziilor lui Eminescu, partea substanțială a contribuției exegetului. Nu și în textura *Luceafărului*, tradus *Hyperion*, de către Ludmiła Marjańska, motiv pentru care ne îngăduim câteva precizări.

Cum alpinistul ce-și propune să escaladeze un munte cumpănește altitudinea piscului ademenitor, întocmai și traducătorul trebuie să aprecieze din start poetitudinea cuvintelor pe care urmează să le înveșmânteze în altă limbă. Spre exemplu, să luăm primele două strofe din *Luceafărul*, care titlul ar trebui tradus în limba polonă *gwiazdy wieczorowy*, steaua de seară. Dar, ținând seama că, inițial (aprilie 1882), Eminescu și-a intitulat poemul *Legenda Luceafărului*, altfel spus *ce se poate sau trebuie citit în luceafăr*, traducătorul ar fi îndrituit să comită licența *Legenda astrului de seară*, obligându-l pe cititor să aibă știre de sensul cuvântului latin *legenda*. Însă *Luceafărul*, cuprins în antologia alcătuită de Nicolae Mareș, a fost tradus de Ludmiła Marjańska doar prin *Hyperion*, deoarece *gwiazd/ a*, substantiv feminin, *stea*, nu pare să aibă în limba polonă o formă și pentru masculin, deși se prea poate, ca în credințele populare polone, să existe ceva similar imaginii din eresurile românești, cu un luceafăr de seară *femeie* și un luceafăr de dimineață *bărbat*.

Să recitim, așadar, versurile de început:

*A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.*

*Și era una la părinți
Și mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.*

Și să observăm un posibil pleonasm în versurile „*O prea frumoasă fată*”, alături de „*Și mândră-n toate cele*”, ca și cum „prea frumoasă” ar fi trebuit reluat, farcitat, explicat, fenomen obișnuit în limba română în expresiile „trece prin foc și pară”, „vine val-vârtej”, „nici în clin, nici în mânec”, „prin ciur și prin dârmon” sau în *Psaltirea* lui Dosoftei (1675), „*oasele și ciolanele mă dor*”, „*minuni și ciudese au făcut Domnul*”, unde un termen este de origine latină iar celălalt de sorginte slavonă. Tot astfel se întâmplă și în portretul fetei de împărat, unde avem *frumoasă*<*formosa*, latin, iar *mândră*<*mondrŭ*, slavon. În poema eminesciană, *mândru* e un atribut conferit fetei de împărat (vers 6) – „*și mândră-n toate cele*”, (v. 186) – „*Și mândră, arz-o focul*”, luceafărului voievod (v. 60) – „*Un mândru tânăr crește*” și (v. 116) – „*Un mândru chip se-ncheagă*”, fetei de împărat, proiectată printre stele (v. 140) – „*Mai mândră decât ele*”, și teilor (v. 351) – „*Sub șirul lung de mândri tei*”, cu semnificație diferită în fiecare ocurență.

Numai că termenul slavon păstra încă în limba română vechiul sens de *înțelept* – precum „*Vorbit-a mândrul Solomon*” sau „*Mândrul ciobănel,/ Tras printr-un inel*”, cu înțelesul *Înțeleptul ciobănel trecut printr-un inel* și nicidecum frumosul ciobănel subțire ca tras prin inel. Sau ca în limba polonă *mądry*, adj. 1. Înțelept, deștept, inteligent; *mądra rada* sfat înțelept; *mądre oczy* ochi inteligenți. 2. Prudent; chibzuit// *udawać mądrog* a face pe deșteptul. (Anda Mareș, Nicolae Mareș, *Dicționar polon-român*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980)

Dar, din cele două strofe din versiunea poloneză, fata de împărat nu mai este așa de *înțeleaptă* ca în limba română, ceea ce șubrezește întregul ei comportament marcat doar de „weselié”, fericire, bucurie:

*Jak baśń opowieść się zaczyna,
Słyszana gdzieś za młodu:
Prześliczna była raz dziewczyna
I z królewskiego rodu.*

*Jedyna córka przy rodzicach,
Którzy się nią weselą,
Jako wśród świętych jest Dziewica,
Jak księżyc wśród gwiazd wielu.*

Un alt cuvânt care dă strălucire geometrică în cristalul capodoperei eminesciene este *noroc*, tot de origine slavonă, *narokŭ* însemnând în vechea slavă *ceea ce a fost scris într-o stea* sau, după scrisa poetului, ce trebuie citit în *scrisa luceafărului* de care se îndrăgostește fata „*din rude mai împărătești*”. Cuvântul va fi rostit mai întâi de pajul Cătălin (vers 188) – „*Ca să-ți încerci norocul*” [Spróbujże szczęścia Katalinie], apoi de către Demiurg, despre oameni, care (v. 308) – „*Ei au doar stele cu noroc*” [Ludziom jest los pelen

goryczy/ Lub dobra gwiazda dana], a treia oară, invocat de Cătălina (v. 380) – „Norocu-mi luminează” [Szczęśliwie jak w marzeniu], și, în sfârșit, chiar de Hyperion, în ultima rostire (v. 384) – „Norocul vă petrece” [Cieszyc się szczęściem zmiennym]. Ba, chiar Eminescu se simte obligat să-l invoce și în notița din manuscrisul penultimei versiuni a poemului...

O imagine poetică oarecum nebuloasă avem în v. 117-120, în al doilea portretul al voievodului întrupat din *soare* și din *noapte*:

*Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.*

Unde coroana princiară arde în flăcări (*pare*, plural de la *pară*, pălălăi) iar trupul tânărului plutește „*scăldat în foc de soare*”, Cum după substantivul *adevăr* poetul nu pune virgulă, am trage concluzia că participiul „scăldat” este atributul obiectului „adevăr”, sintagma „în adevăr” nefiind o locuțiune adverbială, „aievea”, cu funcția de complement circumstanțial de mod, ci complement circumstanțial de loc, spațiu celestial, în aer, prin substanța „adevăr”, materialitate scăldată „în foc de soare”, ceea ce și consună cu geneza ignifiantă a voievodului. Traducerea polonă expandează și mai fastuos ignitudinea chipului astral visat de înțeleapta fată de împărat:

*Czarne kędziory zdobi wieniec,
Korona gorejąca,
Jak w ogniu prawdy łśnią promienie,
Gdy schodzi w blasku słońca.*

Filosofii ar descoperi în asemenea imagine expresia gnozei prin alchimia *adevărului*, iar protocroniștii se vor entuziasma cu o primă descripție poetică a unei „găuri negre” – coroana în flăcări – din paginile eminesciene. Ar mai fi de comentat versurile 321-322 – *Iar tu, Hyperion rămâi/ Ori unde ai apune...*, din grafia fără virgulă după *Hyperion*, ceea ce nu mai așează numele propriu în cazul vocativ, virgulă ce nu este nici în versiunea din Almanahul „România Jună”, corectat de poet dimpreună cu Titu Maiorescu, în noiembrie 1882. Amănunt important, căci, fără virgulă după *Hyperion*, verbul *rămâi* este copulativ pentru numele predicativ: *Iar tu, Hyperion ești oriunde ai apune*, cu alt înțeles decât maiorescianul *Iar tu, Hyperion, stai oriunde ai apune*.

*Ty, Hyperionie, pozostaniesz
Na zawsze tu, w światłości.
Pros mnie o słowo, a dostaniesz,
Czy pragniesz roztropności?*

Traducerea în polonă păstrează virgula din lecțiunea Maiorescu, verbul *rămâi*, totdeauna aici, în clar-obscur, pentru „*oriunde ai apune*”, și donația „*înțelepciune*” [roztropności], ceea ce înseamnă că lui Hyperion i se propune mai întâi ipostaza unui geniu *filosofic*, apoi cea de geniu *poetic* și, în sfârșit, de geniu *politic*, pentru că „*moartea nu se poate*” [Lecz śmierci mieć nie możesz.] Aceste trei ipostazuri probează însă că în concepția lui Eminescu, Luceafărul-Hyperion nu este un geniu poetic!!! Motiv logic pentru care logicianul Maiorescu înlătură cele trei strofe în ediția *Poesii* de Mihail Eminescu, București, 1883, 1884 ș.a.m.d.

Este meritul poetei Ludmiła Marjańska de a fi tradus textul din ediția Perpessicius, M. Eminescu, *Opere*, I, 1939, și de a fi oferit cititorului polon o versiune cât mai apropiată de voința auctorială, cu toate că din cele 98 de strofe ale poemului publicat de Eminescu în 1883, traducerea poloneză îl strâmtorează la 91 de strofe.

Ultimele șase versuri ale poemului au trebuință și ele de o lămurire, mai cu seamă că cea din urmă strofă este adaosă de poet după lectura din 12 aprilie 1882 și poate chiar în urma eseului despre „cercul îngust” al percepției omenești, pe care l-a preparat Titu Maiorescu pentru a fi trimis tot la Almanahulu „România Jună” din Viena. Dar, în grafia din acest almanah, după substantivul „lut”, poetul n-a pus virgula cuvenită vocativului, ceea ce obligă cititorul să descâlcească întrebarea sub formula clară: *Ce-i pasă ție, dacă eu sau altul voi fi chip de lut?* Și nicidecum absurditatea: *Ce-ți pasă ție dacă eu sau altul voi fi, vom exista?*

– „*Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dacă-oi fi eu sau altul?*”

*Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.”*

În traducerea poetei Ludmiła Marjańska – unde semnul întrebării retorice e înlăturat pentru o sentință mai limpede, în care „*puchu marny*” [fulg nemernic], în vocativ, adresat Cătălinei, nu mai poate fi citit ca nume predicativ – copiii din flori din lăuntruul cadrului strâmt se bucură de norocul (fericirea) nestatornic(ă), pe când Hyperion dănuie în nemărginita strălucire:

„*Wszystko ci jedno, puchu marny,
Czy będe ja, czy inny.*”

*Będziecie wewnątrz ciasnych ram
Cieszyć się szczęściem zmiennym,*

*Gdy ja w bezkresnym świecie trwam
Chłodny i nieśmiertelny."*

Permutația „rece și nemuritor” încheie însă poemul eminescian într-o perspectivă mai luminoasă decât versiunea românească, unde „rece” cade precum o ghilotină de gheață, în vreme ce polonezul „*nieśmiertelny*”, parcă mai duios decât „nemuritor”, învâluie gândul spre veșnicie...

Iată, așadar, câteva delicii speculative și capcane poetice ale traducerii unei capodopere! Autorul acestei cărți nu-și poate înfrâna totuși un regret: „Dureros rămâne faptul că din 1989 până în prezent nimic despre Eminescu nu s-a mai petrecut în Polonia, în ciuda faptului că un institut așa-zis cultural funcționează de peste un deceniu la Varșovia. Se vede că pentru ofițerii respectivi alte sunt comandamentele și sarcinile primite și nu de a duce mai departe efortul făcut aproape 90 de ani de predecesori destoinici.” (p. 17)

În aceste condiții, cu atât mai mult se cuvin apreciate eforturile și izbânda prin care se remarcă scriitorul Nicolae Măreș cu cartea *Mihai Eminescu în limba polonă*. Și cu celelalte traduse din scriitori poloni ori scrise despre polonezi, care, așezate într-un stand, expun roadele unui adevărat institut cultural român, ...culese într-un sfert de veac. Iar dacă în câteva țării europene s-ar afla măcar câte un român cu nobila misiune asumată de domnul Nicolae Măreș, ambasador deplin al literaturii românești în Polonia, românii și România ar avea o imagine veridică în spațiul cultural universal. Firește că performanța depinde doar de un simplu „dacă”! Cartea pe care o închidem traduce și un îndemn.

Să-l încurajăm și să-l felicităm pe autor din toată inima!

Ștefan AMARIȚEI

Ion Barbu – entropie și antropie în poemul *După melci*

Ion Barbu publică la vârsta de 26 de ani placheta intitulată *După melci*. Mulți autori susțineau că se află în fața unei poezii adresate copiilor. În timp s-a dovedit fără îndoială că Ion Barbu e un poet al esențelor, al „ideii”, ca și în cazul, din punctul nostru de vedere, textului amintit. Un matematician de talia sa nu putea să-și risipească talentul literar, pentru care și-a sacrificat o perioadă cariera profesională, cu scrieri mediocre, abordând teme minore. Poetul este atras de la început de marele mister existențial din natură, din mesocosmosul terestru, cu deschidere spre principiile de manifestare și funcționare ale universului. Poemul *După melci* se oprește asupra ideii de

entropie și antropie, principii fundamentale ale lumii. Evident că cele două noțiuni nu sunt enunțate sau definite explicit sub forma acceptată în prezent, nici în conținut, nici în exprimarea filologică.

Revenind asupra poemului propriu-zis, ne vom axa doar pe momentele semnificative cu rol esențial în transmiterea mesajului (ideilor) acestuia. Tema principală este: acțiunea entropică a ființei antropice în lume. Ion Barbu (Dan Barbilian) a urmărit cu asiduitatea-i caracteristică acest scop: să-l facă pe cititor să înțeleagă care este menirea omului pe pământ, în natură și – prin extensia noastră – în univers.

Prin instinct și putere de observație, copilul, personajul poemului, înțelege că melcul, ca parte a naturii care-l fascinează, este o ființă fragilă ce stă ascunsă într-o găoace, de unde poate să „învie”, să fie trezit la viață prin descântec – descântec preluat și adaptat de autor din folclorul copiilor –, pentru a reveni la lumină și căldură. Curios, băiatul se pregătește să vadă miracolul „învierii” unei ființe „de mărgărint”, înzăuată „în argint”. Acest joc inocent relevă dorința arzătoare a omului (în poem, a copilului) de cunoaștere și dezvăluire a tainelor nebănuite ale naturii (mesocosmosului terestru). Dar vremea bună cu soare luminos și blând se schimbă deodată, sosirea primăverii se amână, stihiiile se dezlănțuie (entropia naturii se manifestă cu violență), iar copilul se întoarce acasă cu gândul la pericolul care-l pândește pe melc și se roagă ca „vântul să nu-l fure/ Și să nu mai biciuiască(...) Prin pădure./ Roagă vântul să se-ndure”. În fond, aici este creionată năzuința băiatului (a omului simplu, arhaic) de-a controla și contracara forțele oarbe ale naturii prin cuvânt – cuvântul magic ca o „rugăciune”. Tot atunci cheamă ca prin vis melcul, dojenindu-l: „Cum n-ai vrut să ieși mai iute!/ Nici viforniță, nici mute/ Prin păduri nu te-ar fi prins...”; băiatul își închipuie că s-ar fi jucat cu el, dar nu ca un obiect-jucărie, ci ca o ființă fascinantă cu care poate comunica. Într-un moment cu „un pic de soare”, copilul găsește melcul în „culcușu-i de frunziș”, scorojit ca o „limbă vânăată”, lângă „o frunză moartă, cu păstaie”. Descântecul devine bocet, dojenindu-l ca de obicei: „Melc, melc, ce-ai făcut,/ Din somn cum te-ai desfăcut?/ Ai crezut în vorba mea/ Prefăcută... Ea glumea!/ (...)/ Astea-s vorbe și descântec!”. Melcul „nătâng” este păcălit de vocea băiatului, ființă superioară în fond, care face astfel un „joc secund” (terț, de fapt) entropic fatal. A repara greșeala este un efort zadarnic, niciun alint nu-l mai aduce pe melc la viață. Metaforic vorbind: acțiunea entropică a ființei antropice și-a atins scopul, chiar dacă este jocul inocent al unui copil.

În poemul lui Ion Barbu, melcul reprezintă natura cu însușirile sale, inclusiv ființele asupra cărora omul, ființa antropică (superioară) poate acționa discreționar, dar entropia (dezordinea) pe care o provoacă se răsfrânge negativ și asupra sa prin distrugerea elementelor constituente ale mediului înconjurător susținătoare ale vieții. Personajul uman, copilul, prin extrapolare omul matur, trăiește „în sân la moșul Iene”, fără primejdiile din jur fiind o ființă care se poate adapta, se poate apăra conștientizând pericolele.

Versul „Iarna coarneau se frâng” din finalul poemului transmite în mod simbolic că tot ce pare la un moment dat de neînvins, veșnic, ajunge să fie distrus, să dispară fără urmă pentru că asta este legea implacabilă a naturii, a lumii: entropia (dezordinea, haosul) ca principiu fizic fundamental al universului.

La prima lectură, poemul *După melci* pare o artă poetică gratuită (scris într-un stil de mare virtuozitate à la Mallarmé), cel mult didactică, ceea ce poate deruta, dar odată depășită bariera, sensurile profunde se clarifică încetul cu încetul, iar impresia de obscuritate a ideilor și mesajului dispare. Copilul, un imitator al celor maturi, este o ființă antropică (superioară) cu o conștiință în formare, care acționează instinctual – de aici durerea sa adâncă în fața misterului morții melcului, jucăria sa fascinantă, durere sufletească pe care o păstrează pentru sine de teama unor consecințe mai grave. El însuși devine vulnerabil prin secretul deținut despre sfârșitul tragic al melcului, cauzat – în mintea băiatului, de jocul său inocent. Astfel, se simte vinovat, vinovăție pe care o transferă asupra melcului pentru a se disculpa. Melcul moare din lipsă de adaptabilitate la fenomenele naturale, pe care nu le poate anticipa, procese entropice (contingent natural) inevitabile în spațiul mesocosmic terestru. Băiatul pare „stăpân” pe situație în comparație cu melcul, ființă inferioară, vulnerabilă la primejdii potențiale necunoscute, deoarece posedă însușiri fizice și biologice care îl fac să aibă o altă menire în lume, în univers.

Poetul îl confruntă pe copil cu fenomenalitatea misterioasă a naturii (mesocosmosului terestru) pe care acesta o vede într-o viziune animistă, dintr-un unghi magic caracteristic vârstei lui. Descântecul din final este o „răsuflare” deasupra corpului inert al melcului ce devine un fel de tânguire pentru că nu rezolvă nimic, consemnează doar trecerea de la viață la moarte. În acest fel, personajul din *După melci* se află pe calea de a înțelege (după moartea melcului) că lumea (natura) nu este creată din joacă sau pentru un joc inconștient, fiindcă poate distruge frumusețea și armonia ei. În poem nu există un „loc divin”, ci numai unul comun (antropic) unde omul, ființă antropică, trebuie să acționeze în sens negentropic (antientropic), adică într-o exprimare stereotipă – pentru viață. Reacția verbală simplă a copilului, „melc nătâng, melc nătâng”, sugerează conștientizarea tristă, prin dificultatea ei, a acestei meniri.

Concentrat în „idee”, de o luciditate maximă în înțelegerea rolului ființei antropice (omului) în natură și univers, Ion Barbu realizează o operă remarcabilă, unică, cu valențe nebănuite în spațiul creației literare, a gândirii filosofice a poeziei românești.

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primum la redacție multe cărți de poezie de diverse facturi. Și, cum de multe ori fie timpul, fie spațiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru așa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare”, nici în „Poezia”, ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. La unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri”. Pe unele le vom menționa doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care le-au trimis, și pentru a sublinia că sunt în atenția noastră.

Niculina Oprea, *Interacțiuni asumate*, interviuri, Napoca Star, 2024, 188 p.

Am primit cu interes această carte a Niculinei Oprea din mai multe motive, mai ales ținând de colaborarea de ani de zile pe care o are cu revista noastră. Astfel, secțiunea la care ne vom referi cuprinde interviurile cu poeții turci, toți publicați cu grupaje, în traducerea Niculinei Oprea, și despre cărțile cărora am scris fie aici, fie în „Convorbiri literare”. Pe unii dintre acești autori i-am cunoscut (Enver Ercan, Mustafa Köz – convorbirea cu el a apărut chiar în „Poezia”, Haydar Ergülen, Erkut Tokman), cu unii am colaborat la diverse proiecte (Erkut Tokman), i-am văzut la ei acasă și am putut constata cum sunt priviți în Turcia. Așadar consider că Niculina Oprea a ales nume semnificative, într-un fel sau altul, pentru poezia turcă de azi, una de luat în seamă.

Cititorii noștri au avut ocazia să citească poeme ale acestor autori, sau semnalări/ recenzii ale cărților lor, acum pot să îi cunoască mai bine prin intermediul acestor interviuri. Și în toate convorbirile acestea sunt diverse aspecte de interes și despre autori, și despre lumea în care trăiesc, literatura Turciei, ce înseamnă a scrie poezie, a traduce acolo, cum este cunoscută literatura/ poezia noastră acolo ș.a. De pildă, Enver Ercan scrie: „În Turcia sunt cunoscuți mulți poeți, de la Eminescu la Tristan Tzara, dar și poeți din generații mai noi”.

Se discută aici despre cum sunt organizați autorii în Turcia, teme ale poeziei turce, aspecte despre societatea, istoria, prezentul, despre literatura turcă, și, desigur, despre creația unor autori etc. etc. Este, așadar, și astfel, o poartă spre ce înseamnă Turcia și literatura turcă de azi, deschisă de Niculina Oprea, de altfel, o bună cunoscătoare a poezie contemporane din Turcia, din care a și tradus pentru reviste de la noi, volume ale unor autori ș.a. Astfel, acest volum vine ca o întregire a muncii sale în acest domeniu.

Semnalăm cu plăcere aceste „interacțiuni asumate” ale Niculinei Oprea, pe care cititorii o vor mai regăsi în paginile revistei noastre și pe viitor, fie ca traducătoare, fie ca autoare a propriilor poeme.

Maria Sorina Popa, *Absențe*, Editura Timpul, Iași, 2024, 82 p.

Născută în Iași, Maria Sorina Popa a debut în volum cu versuri, *Mersul pe săbii*, Editura Timpul, Iași 1998 (premiat la concursul „Porni Luceafărul”, Botoșani-Ipotești, 1997). A publicat și înainte de asta proză și versuri în diverse reviste, între

care: „Cronica”, „Poezia”, „Convorbiri literare” ș.a. Știam cum scrie din aceste grupaje publicate mai ales în „Poezia” și „Convorbiri literare”, dar acesta este primul volum al său pe care l-am avut în față, astfel că am putut vedea și o concepție a „întregului” în viziunea autoarei.

Este un volum nu neapărat dedicat unei teme, deși putem identifica unele dominante – pierderea, absența, incertitudinea legată de posibilitatea unui nou început, apăsătoare și aceasta de ceea ce a fost („în carnea sărutului/ amestecul de absență și vină” – *carnea sărutului*; „prin rana din palma deschisă/ depun mărturie unui/ alt început” – *absențe*), dublate, uneori, de apăsarea singurătății („cât de atent mă privești/ singurătate – tu”, fie ea și în doi). Alteori, dragostea, după o pierdere, duce la gândul că „blamul/ oricum ne ajunge din urmă”, dar, cu toate acestea, e dorită, așteptată să vină, poate în haina celui nou început.

Multe poeme sunt scrise ca și cum autoarea ar vedea din nou cum este lumea, cum e universul, cum sunt florile (ca lotusul „floare milenară (...)/ în inconfundabilul tărâm/ al desăvârșirii umane), steluțele, iarba, anotimpurile, noaptea (dar și „deliciile nocturne” când „poposim în vise”), ziua, tăcerea. Și, desigur, „universul stilat/ dar nuanțat/ și controversat al poeziei”.

Asta din punct de vedere tematic. În ce privește maniera de a transmite toate acestea, autoarea a ales un vocabular prin care pare să fi dorit să transmită că percepția corectă/ autentică se realizează conferind înțeles/ greutate cuvintelor „obișnuite”, cotidiane, cu condiția de a nu dăuna mesajului pe care dorește să îl transmită. Cuvintele nu sunt folosite în asociații/ metafore sofisticate, raporturile sintagmatice fiind însă așezate și sub semnul lipsei semnelor de punctuație, poate și pentru a arăta că tot ceea ce vrea să transmită, uneori, poate fi „găsit” și dincolo de simpla articulare a evidenței/ logice. Nu ocolește metafora (uneori chiar „apasă” pe limbajul metaforic – ca în *uragan*, alteori glisând spre un ermetism, să spunem, complicat – *eliminare* – dar acestea nu par determinante în economia volumului), unele dintre figurile de stil fiind mai puțin întâlnite, chiar originale („gândul dezvelit de pudoare”, „umbra hoinărind nebună”, „rănite antiteze”, „verde venin” ș.a.). Sigur, sunt încă unele căutări, dar care par a fi toate cauzate de/ datorate exact acelei dorințe de a spune ce se întâmplă cu dânsa în contextul pe care curge viața sa acum.

Una peste alta, dincolo de alte analize și judecăți, volumul pare mai curând o descătușare în haină de vers după o pierdere grea, în dorința de a merge, cumva, mai departe, să răzbată prin „frigul disperării”, iar poezia poate fi, pentru Maria Sorina Popa, o cale și de purificare a sufletului, și de căutare și de mărturisire. Cam în acest mod am citit acest volum, interesat fiind, cum am amintit dintru început, și de modul în care concepe un „întreg” (deși există și posibilitatea ca un altul care va veni să fie alcătuit pornind de la alt tip de considerente de organizare/ de expresie – sau, cum spune în *indiferența*, într-o altă „dinamică a sinelui” – , poate și de vocabular ș.a.) Maria Sorina Popa, autoare care a colaborat și, probabil, va mai colabora la revista „Poezia”. Și, nu în ultimul rând, reamintim, autoare care au primit un vot de încredere la „Porni Luceafărul”, și își continuă cu încredere pașii pe tărâmul poeziei.

Încheiem cu poemul *ambasadoare*: „ambasadoare/ între două contradicții/ de gânduri/ mă străpung ca o lance/ chiar somnul meu de humă/ se răscoală/ în frigul disperării/ din odaie”.

Indrė Valantinaitė, *Storie d'Amore e di Altri Animal*i, traduzione in italiano di Elena Ponzio, translated in English by Rimas Uzgis and Ada Valaitis, Liberodiscrivere, Italia, 2017, 54 p.

Indrė Valantinaitė este unul din numele des întâlnite în publicațiile din Lituania, poeme ale sale au apărut în diverse publicații sau/ și antologii din străinătate, cum este cazul și cu această plachetă apărută în contextul unui festival de poezie și al unei asociații culturale din Italia, și în cadrul unui program, „Creative Europe Programme, al Uniunii Europene. Născută în 1984, în Kaunas (al doilea oraș ca mărime al Lituaniei), după gimnaziul iezuit în localitatea natală, a făcut studii universitare (management artistic, jurnalism și arte) la Vilnius, a publicat în diverse reviste din ară, apoi, în 2006, a debutat în volum cu versuri, *Despre pești și lilieci*, care a primit un premiu din partea Uniunii Scriitorilor Lituanieni. Indrė este și producătoare, jurnalistă de televiziune, dar și cântăreață – a câștigat și în acest domeniu concursuri.

Pe de altă parte, și în calitate de coordonator al programelor internaționale din cadrul Uniunii Scriitorilor Lituanieni, a compilat/ alcătuit o serie de grupaje/ antologii de poezie lituaniană. Amintim acum una pe care o vom prezenta cititorilor revistei noastre și apoi, pe larg, în „Convorbiri literare”, *Iš Šiaurės Jeruzalės/ From the Jerusalem of the North*, A Selection of Poems by Contemporary Lithuanian Poets, ediție trilingvă: lituaniană, engleză, ebraică, compilație de Indrė Valantinaitė, traducere în engleză de: Rimas Uzgis, traducere în ebraică de Sivan Beskin, design: Zigmantas Butautis, apărută la Poetinis Druskininkų Ruduo, Vilnius, Lituania, 2020.

Poezia scrisă de Indrė (așa cum se vede și în acest volum, și în antologia amintită) este marcată, aidoma multor altor poeți lituanieni pe care i-am întâlnit la ei acasă, de un puternic accent despre istoria, prezentul, credință (evident, dar nu pregnant; întâlnim în poezia sa versuri despre Biblia aflată într-o cameră de hotel, prima comuniune, un poem este despre Betleem ș.a.), temele dominate din viața țării lor, dar și cu puternice accente personale/ din viața sa sau a familiei. Astfel, citim despre orașul natal și o stradă faimoasă acolo și în Lituania, *Laisvės alėja/ Strada libertății*, în poemul cu același nume: „În centrul istoric, lângă casa/ în care între cele două războaie a trăit/ bunica și l-a născut pe tata”, ori despre lucruri familiare lituanienilor, ca „ucha”, un tip de supă de sorginte rusească răspândită și în țara nordică, kvas – băutura cunoscută, sau despre Ucraina (un poem se numește Kiev). De altfel, în Lituania peste tot erau steaguri ucrainene și bannere cu „Slava Ucraina”, „susținem Ucraina”, acolo fiind convingerea fermă că dacă Rusia trece de Ucraina țara lor va fi negreșit invadată. Pentru autoare importantă este nu atât metafora (care însă nu lipsește din versurile sale), cât imaginea pe care vrea să o transmită (exemplu din poemul *Kiev*: „Turle ale bisericilor ortodoxe de lemn înțepă ceața./ Întâi septembrie în suburbiile Kievului./(...) o reclamă la înghețată”...). De altfel, și spune: „Îmi *desenez* poemele. Văd o imagine și o îmbrac în hainele poeziei”. Asta ar fi, de altfel, trăsătura esențială a poeziei Indrei

Valantinaită (deși nu e neapărat o „cantonare”, întâlnim, în afară de Kiev și poeme despre depărtări, cum este *Ankor Wat*), în afară de puternica amprentă personală, „dublă” de cea care ține de contextul lituanian și de ușoare tușe care vin dinspre contactul cu poezia europeană cu care are contact.

Încheiem succinta semnalare a acestei autoare bine-cunoscute și ades premiate în țara sa, considerată o reprezentantă notabilă a generației tinere, cu un fragment din *Strada libertății*: „În centrul istoric, lângă casa/ în care între cele două războaie a trăit/ bunica și l-a născut pe tata –/ sub etajul în care ei au flămânzit/ se deschide un restaurant la modă./ Aștept deschiderea, având/ mâncăruri preparate pretențios în gură/ și un sentiment straniu de vină în stomac// (...) Ridicând o sticlă cu mâna bandajată/ sărbătoresc viața pentru amândouă”.

Dancing Dragons, Contemporary poetry and prose, 40 writers, Edited by **Mihaela Cristescu** and **S.E. Crawford**, Illustrations by Luminița Șerbănescu, Editura Sf. Ierarh Nicolae, Brăila, România, 2023, 170 p.

Nu este prima dată când semnalăm astfel de antologii de versuri și proză realizate de aceeași editori, în rubrica noastră. Amintim acum: *Pounding the pavement*, 2016, 126 p.; *On the Wallaby track. A journal across memories*, *On the Wallaby track. A journal across memories*, 2017, 140 p.; *Between dusk & Dawn*, 2018, 170 p., *41 arguments avant la lettre*, apoi *Archetypes in Code Mixing Poetry*, ilustrații de Luminița Șerbănescu, eLiteratura, București, 2019, *900 Miles Way*, 2020 și *Street musicians*,

Acesta este al optulea volum dintr-o serie de antologii pe care le editează Mihaela Cristescu, în Australia, împreună cu S.E. Crawford, tipărindu-le însă în România, la o editură brăileană care se achită frumos de sarcină prin cărți realizate tipografic reușit, în care ilustrațiile Luminiței Șerbănescu (româncă, azi trăitoare în Canada) sunt puse în valoare cum se cuvine și astfel. Volumul este realizat în colaborare cu NEW Writers Group Inc, și are drept guest writer pe Augusta Supple.

Merită remarcat, am subliniat de fiecare dată, ce face Mihaela Cristescu în Australia, modul în care păstrează legătura cu alți confrăți români și din patrie și din zona în care locuiește, de colaborarea cu autorii/ editorii din noua sa țară, și cu aceia din Australia și din alte locuri din lume. Este un proiect editorial și publicistic care a evoluat de la an la an, prima antologie, de exemplu, cuprindea creațiile a 23 de autori, în al doilea sunt 28, iar acesta la care facem referire acum reunește creațiile a 40 din diverse țări (bună parte din România, din toate colțurile țării – unii și din Moldova, din Iași –, dar și din emigrația noastră peste hotare) din ambele emisfere. Toate sunt cărți frumos realizate, editorii urmărind ca ilustrațiile și textul să fie coerent îmbinate în carte, în context cu tematica abordată. Fiecare autor are, înaintea poemelor sau textelor în proză, câte un scurt „argument”, nu neapărat o explicație cât scurt un gând de deschidere, apoi sunt creațiile antologate, într-o bogată gamă stilistică, de feluri de a scrie, selecții de cele două editoare urmare, din ce m înțeles, unui proces deschis.

Între autorii antologați sunt și mai mulți colaboratori ai revistei noastre. De altfel, și Mihaela Cristescu susține în „Poezia”, începând cu numărul 102 al revistei, o rubrică despre autorii români din Australia, Noua Zeelandă, dar și din alte locuri din lume. Pentru că nu avem cum să-i enumerăm pe toți cei 41 de autori, din

dorința de a nu nedreptăți, nu amintim nume. Încheiem, în așteptarea viitoarelor apariții sub semnătura Mihaelei Cristescu, fie că va fi vorba despre volume personale, fie de antologii, cu un fragment din poemul *Doar în limba mamei*, al Danielei Andronache: „Suntem alții/ cînd vorbim o altă limbă./ cuvintele sunt altele/ și vibrația lor/ ne prinde sufletul/ în corzi./ (...)// limba cea nouă/ ridică ziduri între noi”.

O antologie frumoasă, o inițiativă meritorie, o colaborare de semnalat.

Riza Braholli Mborja, *Frikë nga përndritja/ Fear of the light*, poezii, English translations by Alfred Kola, Emal, Tirana, 2024, 130 p.

Nu cu mult timp în urmă am prezentat cititorilor revistelor „Convorbiri literare” dar și „Hyperion” *Antologia poeziei albaneze de la origini până în prezent*, selecție și traducere de Luan Topciu și Renata Melonashi-Topciu, studiu introductiv aparținând subsemnatului, apărută la editura Asdreni, din Craiova, în 2023. Spre finalul acesteia, între autorii din generațiile mai noi, este antologat Riza Braholli Mborja, născut în 1960 în satul Mborje, din zona Korça, dar actualmente locuiește în Tirana.

De curând, Riza Braholli Mborja ne-a vizitat orașul, ca invitat la festivalul internațional Poezia la Iași, prilej cu care a recitat în fața studenților, elevilor, publicului ieșean în general din propria creație, lăsând-ne și acest volum bilingv de poezie al său, intitulat, pe românește, *Teama luminii*.

Riza Braholli Mborja, conform datelor furnizate în antologie, și în volumul pe care l-am primit, este absolvent al Universității din Tirana, Facultatea de Istorie-Filologie, specializarea limba și literatura albaneză. Teza sa de doctorat a avut ca temă *Poetica respingerii estetice în poezia albaneză (Zef Zorba și Frederik Rreshpja)*. A lucrat ca lector colaborator la Universitatea „Aleksandër Moisiu”, din Durrës. A publicat diverse tipuri de volume (proză, versuri ș.a.); Dintre cele de versuri amintim: *Plânsul albanez*, *Blestemul Fecioarei*, *Scrisori menite a fi arse*, *Dansul sunetelor*, *Atingerea luminii*, *Rime de dragoste*, *Versuri păcătoase* ș.a.

În ce privește acest volum, dacă din punct de vedere formal nu sunt diferențe esențiale între aceste poeme, mai toate fiind scrise în vers alb, mai puține în formulă rimată, din punct de vedere tematic autorul și-a grupat poemele în ciclurile: 1. Porți deschise, 2. Pe buzele lui Eros, 3. Pentru mama, 4. Cina cea de taină, 5. Invizibilul, 6. În pădurea pe care o știu doar eu, 7. Amintire.

Între temele pe care le abordează (nu într-o separare netă, ci adesea întrepătrunse): dragostea (una din dominante), natura, credința (altă dominantă – poeme despre ce înseamnă a crede, Isus, biserică, Iuda ș.a.), poeme pentru părinți (în special mama), condiția umană, viața cotidiană, curgerea vieții ș.a. Spre deosebire de unii poeți din noile generații ale Albaniei sau/ și de limbă albaneză, Riza nu pare, cel puțin așa cum se vede din acest volum, înclinat spre experiment, spre formule post-moderne, ci mai degrabă spre o poezie de expresie, în care figurile de stil sunt folosite uneori cu larghețe, oricum destul de amplu, dar în dorința de a creiona imaginile, temele pe care dorește să le exprime, enunțate anterior. Fără a fi o poezie intimistă, are totuși o pregnantă amprentă personalizată, interiorizată, cu imagini despre o frunză care dansa în părul iubitei, Golgota așezată pe umerii lui Iuda, sau, cum este în poemul *Dragă mamă*, descriind

sentimentele lui Iisus față de mama sa. De altfel, oferim în acest număr, în secțiunea cu poeți care ne-au vizitat orașul la festivalul internațional „Poezia la Iași”, câteva poeme ale sale. Încheiem însă cu un scurt fragment din *În amurgul vieții*: „În amurgul vieții puține lucruri se mai petrec,/ urmând ritmul unei ploi umede./ doar cântecul de seară al păsării amintirii poate fi auzit.(...)/ Urmele pașilor celor care vin și pleacă nu spun nimic;/ doar trăiesc în cerul minții, vizual./ micul dejun devine cine, prânzul seară;/ Totul trece prin fața ochilor tăi ca un război/ în care nu mai ești impresionat de cruzimea morții”.

Ellen Hinsey, *Magnetic North. Conversation with Tomas Venclova*, University of Rochester Press, 2017

Tomas Venclova (născut în 1937, în Klaipėda („numit și Memel, un oraș port la Marea Baltică”, fondat ca „o fortăreață” în 1252, de germani, pe un spațiu „locuit de lituanienii păgâni”), poet, scriitor, translator, fost Professor Emeritus de limbi și literaturi slave la Yale University are o operă impresionantă, este un nume de referință a literaturii lituaniene, și a avut o viață pe măsură, pașii săi intersectându-se, în diferite feluri, și cu nume mari ale literaturii universale. Amintim pe Czesław Miłosz, Iosif Brodski (l-a întâlnit în 1966, când acesta a ajuns în Vilnius; devenind prieteni apropiați), Boris Pasternak, Ana Ahmatova (pe care a cunoscut-o, a tradus-o în lituaniană), Ghennadi Aygi, Yuri Lotman (ale cărui texte studii despre poetică și semiotică i-au influențat opera, deși, la un moment dat Tomas spune că Brodsky „considera semiotica o afacere snoabă”, ceea ce, spune el „era, în parte” adevărat), Alexander Ginzburg ș.a. Tomas Venclova este unul din numele importante ale poeziei lituaniene, autor cunoscut și pe lan internațional.

Cartea (despre care Ellen Hinsey scrie că „poate fi înțeleasă și ca dialog-fluviu care țârmurește situl arheologic al secolului XX, curgând în și printre ruinele sale”), bogată în informații nu numai despre viața și opera lui Tomas Venclova, dar și despre oameni pe care i-a cunoscut, istoria țării sale, a „lumii” în care a trăit ș.a., este structurată (după mulțumiri, cronologie, o hartă a Lituaniei și Introducerea semnată de Ellen Hinsey – autoare a numeroase volume de poezie, eseuri, traduceri ș.a.) în trei părți (prima – cu subcapitole despre copilărie, familie, tatăl său, soviete: 1939-1941, anii războiului: 1941-1944, întoarcerea la soviete, epoca post-război și cultura, Universitatea din Vilnius, 1956 și „Discursul secret” al lui Hrușciov, Partea a II-a – Boris Pasternak, Grupul de studiu și KGB-ul, viața sa la Moscova: 1961-1964, Ana Ahmatova, Iosif Brodsky, societatea civilă și disidența, pregătirea pentru exil, Partea a treia – Czesław Miłosz și Berkeley, exilul ca șansă), iar, în final, sunt pagini cu operele lui Tomas Venclova și un cuprinzător index de nume.

„Poezia”, spune Tomas Venclova, „înseamnă să ieși din curentul dominant, afirmarea individualității, spunerea a ceva care ține numai de tine. Dacă reușești în a face asta, înseamnă găsirea locului tău în limbă și istorie, care au existat înaintea ta, și vor continua și după moartea ta”.

Această carte, una densă în diverse informații, este și despre familia poetului (tatăl fiind fost ministru în guvernul sovietic lituanian), dar, înainte de toate, despre Tomas și felul în care a fost viața lui. Cum, într-o perioadă grea, de totalitarism și-a construit viața gândind altfel, rezistând acestui tip de regim care

„mutila sufletele” oamenilor din țările de sub talpa sovietelor. Și sunt multe altele de spus despre această carte densă. O semnalăm aici, succint, mai amplu în „Convorbiri literare”.

Adonis, *Pădurea iubirii din noi*, traducere din limba franceză de Cătălina Frâncu, Pim, Iași, 2022, 160 p.

Adonis, cunoscut și ca Adunis (pe numele lui Ahmad Saïd Esber) s-a născut în 1930, în Siria, într-o familie de fermieri alawiți¹, în Al-Qassabin, nu departe de Latakia. A memorat de mic, pe lângă Coran, poezie clasică arabă pe când mergea într-o școală elementară/ *kuttāb* locală, pe la 17 ani publicînd, la rîndul său, poezie folosind pseudonimul Adonis, care are locul său și în mitologia feniciană.

În 1956 viața lui a căpătat o turnură aparte cînd a plecat în Beirut, unde a pătruns în lumea artistică efervescentă de acolo, fondând, în 1957, împreună cu alți autori, revista „Poezia” („Shi'r”). (A părăsit Siria, deși cu inima grea; scrie într-un poem: „Cum să merg către mine,/ către poporul meu/ cu sîngele meu în flăcări și cu istoria mea în ruine”.). Aceasta a apărut, cu o întrerupere de trei ani, pînă în 1970 (din 1975 Adonis trăiește în Paris), marcînd prin direcția dată poezia arabă contemporană. De altfel, cînd l-am întîlnit în Armenia, lângă vechiul templu elenistic de la Garni, am discutat și despre revistele „Poezia” și „Shi'r ”, despre poezia sa ș.a.

Deși susține libertatea religioasă, se consideră pe sine un mistic păgîn (*Identité inachevée*), oferind și o explicație/ definiție personală a misticismului.

Poezia lui Adonis, cum spune și Cătălina Frâncu, a fost tradusă la noi puțin spre deloc, acesta fiind primul volum de versuri, în fapt o selecție, care apare în română. Cătălina Frâncu a selectat poeme din diverse volume în ideea de a oferi o imagine asupra felului în care scrie Adonis, care este considerat de mulți cel mai mare poet contemporan al lumii arabe. Adonis spune (în traducerea realizatoarei acestui volum): „Poezia, ca și dragostea, aparține trupului”, și: „vin dintr-un pămînt în care poezia este ca un copac care veghează asupra omului și unde poetul este cel care înțelege ritmul lumii”; iar, într-un poem (*Semnele operei vîntului*), spune: „copacii din satul meu sunt poeți”. Se „descrie” în poemul cu care se deschide cartea aceasta, *Cine sunt eu?*, astfel: „Cine sunt eu? Întrebi tu/ răspunsul e trupul meu/ Legende i le cunoști/ Trupul mi-e călător/ Într-un nor de pămînt”.

Este mai dificil să vezi, dintr-o altă țară, dintr-o altă lume, ce a însemnat poezia unui autor ca Adonis pentru țara sa, pentru lumea arabă în general. Trebuie mult mai mult decît lectura unor poeme ale sale, din diverse volume, din diverși ani. Dar, prin acest volum, prin această selecție alcătuită și transpusă în română de Cătălina Frâncu, cititorul de la noi are ocazia să se apropie de lumea poeziei unui mare autor a lumii arabe, al literaturii universale.

¹ Între aleviții din Turcia (despre care am publicat diverse aspecte într-un interviu cuprinzător cu poeta Sevgi Vural, în revista „Poezia”) și alawiții din Siria sunt și asemănări, plecând în primul rînd de la apartenența lor la șiiism, dar și deosebiri.

Poetul – Sancho Panza sau Manoil, curbanul

Antologia de autor **„Copacul cu șarpe”** (Ed. Neuma, 2023), cu care se prezintă în fața cititorilor Teo Cabel și care îl determină pe criticul Daniel Cristea-Enache să afirme că autorul „este un poet veritabil” (din textul de pe coperta a IV-a), surprinde încă de la început prin titlul bogat în semnificații, prin subtitlu – „Din amintirile lui Sancho Panza” – și prin imaginea de pe coperta întâi a cărții. Să le luăm pe rând. Inspirat ales, titlul cuprinde două substantive, fiecare avînd o simbolistică puternică. Arborele, prezentat în ilustrația cărții cu o rădăcină la fel de mare ca și coroana, reprezintă copacul vieții, axa lumii, care asigură legătura dintre lumea pămînteană, cea a strămoșilor plecați dincolo și cea a zeilor. Ramurile înfrunzite ale copacului trimit totodată la evoluția spirituală a oamenilor, pentru că toate experiențele lor conduc la o elevare a sufletului, ceea ce ar trebui să aducă echilibru atît fiecărui individ și omenirii în ansamblu, cît și conexiunii dintre ei, trecutul lor și natură. Șarpele, prezent în cultura universală, are multe semnificații. El reprezintă legătura teluricului cu celestul, viața și moartea, este simbol al păcatului din punct de vedere creștin, dar și simbol al vindecării, cum știm despre „șarpele de aramă” al lui Moise. După aceste simboluri foarte puternice, vine subtitlul, în care ipostazierea în pielea celebrului scutier al lui Don Quijote ne duce cu gîndul la măreția omului adevărat, care apără visurile aproapei ignorîndu-le pe ale sale. Așadar, poetul Teo Cabel nu este cel care se sustrage din cotidianul prea puțin ofertant și se afundă în visul iubirii și al luptei care dă un sens vieții omului, ci se preferă un Sancho Panza, prietenul care veghează la binele celui alt. Poetul este cel care alege să uite de sine pentru a se dedica semenului său.

„Copacul cu șarpe” cuprinde poezii din cinci volume de versuri: *Tablouri fără semăntură* (2010), *Merg mai departe* (2012), *Labirintul* (2017), *Flutur în pustiu* (2019) și *Obiect în plutire* (2022). De-a lungul timpului petrecut la masa de scris, Teo Cabel dovedește că are un ascuțit simț al realității. Calitatea sa de apărător al visurilor semenilor este pusă în valoare în multe poezii. Taie cu luciditatea sa felii de realitate, pe care ni le așază în față ca pe o oglindă. Oamenii sunt „condamnați de propria libertate/ la rătăcire în timp/ [...] / Experți în baba oarba/ degeaba îi caută speranța./ Zâmbetul lor, un atlas de rătăciri;/ Printre pleoapele întredeschise/ văd un Don Quijote slujit de un înger” (*Melcii*). Două portrete ale poetului scot în evidență atît această calitate de a se pune la dispoziția celorlalți („Poetul nu e preșul/ pe care/ călcăiele cuvintelor/ își șterg sensuri nici de ele înțelese./ Poetul resuscitează/ viermii ființei./ Îi învață să facă salturi mortale/ în zbor le cresc aripi,/ ard pe cerul metaforei” – *Portret*), cît și conștiința lui că nu și-a deslușit încă sinele poetic, de unde și căutarea neînteruptă a profunzimii adevărate a tainei poeziei. Dacă în primul *Portret* Teo Cabel se întreabă „Cine e poetul?”, în *Portret II* prilejuiește întîlnirea eului poetic, albit de timp și de căutări, cu un alter-ego poetic tînăr sau poate doar privat de speratele răspunsuri: „Bărbatul cu părul cărunț/ învârte un pahar/ [...] / părea că nu se uită la el,/ ci în via unde s-au copt strugurii./ În spatele lui o voce:/ Unde-i poetul?/ Vorba cade într-un gol fără ecou./ Cum se scrie poezia? insistă tînărul/ [...] /

oamenii vorbesc de-ale lor./ Bărbatul învârtă paharul/ își toarce căruntețea/ pe un fus invizibil/ [...] bătrânul se ridică/ împinge paharul, în loc de salut, la plecare./ Liniștea se așază în locul său la masă./ Nedumerit tânărul trage aer în piept,/ miroase a tutun, nu a cidru/ Cum se scrie poezia?"

Timpul este una dintre temele predilecte în toate volumele de versuri ale lui Teo Cabel. De exemplu, aniversarea zilei de naștere îi îngăduie să mediteze la aspectele pe care le implică mașinăria timpului în viața omului în general și în a sa în special, la condiția umană, la vulnerabilitatea ființei omeneste în fața datului de Sus, la dependența acesteia, demonstrată istoric, de înaintași, în sensul de a trebui să suporte consecințele atîtor fapte trecute și ale păcatului originar cu prisosință. Privirea sa de ansamblu cuprinde tot: etapele vieții, destinul, căderea, moartea, iubirea, păcatul, teama că Edenul ar putea fi desființat și înlocuit cu moartea veșnică, fără speranța mîntuirii. Iată ce scria poetul în 2012: „Răsfoiesc calendarul./ În loc de date, coloane:/ iubire, destin, domino./ Iubirea,/ lava ei mă arde de mic./ Până am descoperit să-i reglez tirajul,/ focul mi-a mistuit zilele/ una câte una./ Mori și înviezi, copilăria,/ Mori și înviezi, adolescența/ Mori și înviezi, tinerețea/ [...] Iubirea, gardul viu al Edenului,/ cine vrea să-l dărâme/ să facă lumea pârloagă?/ M-a trecut un fior pe șira spinării/ trădarea iudei” (*Calendarul*). Timpul vieții se scurge „blocat între două clipe”, „celelalte [clipe] se duc în calendarul altora/ și tu trăiești pentru alții” (*Blocat în timp*).

Înțelegerea rosturilor, a ceea ce se vrea a fi normalitate, a diverselor fațete ale lumii, a propriului sens nu e ușor de suportat. Poetul vede prin „lumina adormită” adevărul, e „condamnat la propria libertate” să fie martorul rescrierii zilnice a realității, deși „adeverința de liberă trecere” se face prin „starea de urgență” (*Lumea din ochii mei*). Drumul este însă imaterial, spiritual, compus din poezia pe care o scrie, ceea ce-i oferă o perspectivă existențială uneori incertă: „Drumul meu, o foaie de hârtie/ De la... până la.../ cu semnătură. exist/ exist?” (*Obiect în plutare*). Despre poet, spune că este „fluturele” care „s-a întors în pupă cu dor de crisalidă/ poartă între lumi” (*Fluture în pustiu*).

Creatorii de artă, inclusiv poeții, se compară de obicei cu Don Quijote, nu cu Sancho Panza. La Teo Cabel, lucrurile se complică. Poetul buzoian știe că oamenii visează și se bat cu morile de vînt în speranța că vor atinge cerul fericirii. Știe, de asemenea, că e infinit mai dificil să fii Sancho Panza decât „cavalerul rătăcitor” Don Quijote. Nu oricine are puterea de a lucra pentru semenii în detrimentul propriului interes. Și totuși, el alege să fie scutierul celorlalți. Este o înțelegere superioară a rostului pe care îl avem în scurta noastră viață pe pămînt, este sacrificiu pentru triumful binelui și al frumosului, așa cum Manoil din varianta bulgărească a baladei Meșterului Manole alege să fie curban, adică să intre cu trup și suflet în zidurile construcției pentru ca aceasta să dureze. Teo Cabel se așază cu timpul vieții sale, cu talentul și cu generozitatea sa în pereții poeziei pentru a nemuri visul de (mai)bine al oamenilor.

Singurătatea absolută nu există

Luminița Zaharia publică la editura *Neuma*, în 2024, un volum de poezie prin care face aluzie la un film al lui Roger Vadim, *Și Dumnezeu creă femeia*. Cartea ei, *et Dieu créa le chat*, mizează pe ironie și umor, joc de cuvinte și joacă de-a poezia, nu întotdeauna foarte inspirate, dar e de remarcat faptul că autoarea și-a clădit un anume stil care o recomandă, un stil jucăuș și aparent superfluu, în spatele căruia se întrezăresc, totuși, neliniști și reflecții care vizează fie natura poeziei, fie receptarea sa, iar dacă ești atent, chiar și privirea încruntată adresată unei lumi bezmetice, amenințate de alienare și plictis.

Autoironia și luarea în răspăr a unor prejudecăți ce vizează anumite standarde de perfecțiune creează o poezie *pisicească*, s-ar dori, în care versurile fie moțâie în dorul lelii, fie se joacă, în imprevizibilul existențial al unei feline domestice. Pisica, pisicul, mâțul sunt măștile nostime sub care se ascund diverse aspecte ale ambițiilor (deșarte) ale omului și ale fandoselilor sale eterne: „un podium pentru mîțul meu, vă rog/ e un erou convins, un mistagog/ când cîntă el în numele iubirii/ se leapădă de țepi toți trandafirii// un podium al valorii absolute/ un loc întîi, de netăgăduit/ un podium pentru mîțul meu, vă rog/ coloană pînă la plus infinit!” (*un podium*).

Tema iubirii, ca în toate celelalte volume ale Luminiței Zaharia, este abordată precaut, cu autoironie dublată de tristețe. Un moft poetic, asta devine, o aruncare peste umăr a unei provocări eșuate în fașă: „iubirea e acest caiet curat/ cu versurile care stau să vină/ un vis nebun cu filmul voalat/ cînd te orbesc splendorile-n lumină/ iubirea e un loz de cîștigat/ la loteria opulentă-a cerului/ impulsul criminal cînd ți se strigă:/ «nu ești pygmalionul nimănui!»// iubirea? Un imbold decapotabil/ cînd echilibrul s-a atins cu greu/ și-l pupi, că prea a fost ireproșabil/ contabilul lui Dumnezeu!// iubirea n-are limite sau crez.../ la mine, este un motan obez!” (*ce e iubirea?*).

Umorul se unduiește ca o pisică printre versuri fie prin rime jucăușe, fie prin jocuri de cuvinte. Iată: „în stare avansată de răsfat/ îi cer mamei, în parc, vată pe băț”; „sunt o activistă pentru binele sinelui/ așa e că v-am activat?”; „noaptea toate pisicile sunt negre/ și toți bărbații frumoși”; „stau turcește în varianta românește”; „poeta Luminata, raportează:/ nici torturată nu mă adaptez/ clonez criptez sau înregimentez”; „în curând voi face salturi inimaginabile/ și voi prinde cu nonșalanță molii, țințari/ ba chiar animale mai mari”; „pisica nu e bibelou de porțelan, chiar dacă se sparge în figuri”: „prietena imaginară/ a motanului meu sunt eu”; „am întrebat inteligența artificială/ ce e pisica/ [...] inteligența, oh my god, s-a blocat”/ ce e pisica nici pînă azi/ n-am aflat...” etc. Este adevărat că, uneori, autoarea uită măsura și ceea ce începe salvator ca vers ludic sfârșește nefericit în verbalizare fără haz. O poezie care debutează cu un vers admirabil (care e și titlul, de altfel) – „te iubesc de te-aș clona!” – se pierde în digresiuni retorice, exagerate și pretins ironice de nu se mai înțelege nimic din ea. Cititorul rămâne nostalgic... iar promisiunea din titlu, neonorată.

De apreciat când, fără fandoseală, poeta atrage atenția cu privire la pericolele societății contemporane, în special la cel al orbirii spirituale: suntem agitați, gonim după confort, tehnologia ne sufocă, ratăm întâlnirea cu noi înșine, cu tihna existenței, cu natura: „în primăvara asta confiscată/ trandafirii au îndrăznit să înflorească// [...] și uite așa/ fără intervenția omului/ fără tratamente chimico-estetice/ natura a întinerit” (*primăvară confiscată*). Nici scriitorul care este obsedat de scris și ignoră viața nu este menajat: „ia-ți o viață/ pe care s-o trăiești, nu s-o scrii/ unde câmpiile verzio să te-alerge/ să n-ai acces la farsa poezii” (*get a life*).

Deși nu este unitară ca abordare estetică, cu stângăcii inerente atunci când vrei să turezi la maximum la mașinăria umorului și ironiei cu miez, cartea Luminiței Zaharia reprezintă, totuși, o abordare plăcută a unor teme serioase, cu seninătatea observatorului imparțial al nebuniei lumii. Și, așa cum o spune chiar ea, „singurătate absolută nu există”... cât timp cineva citește poezie, se bucură, tresare... viața dobândește sens.

Marius MANTA

Radu Florescu

Radu Florescu nu e nici pe departe un nume nou în literatura noastră, ci un autor deja consacrat, cu un univers liric complex, plin de surprize, care nu mizează însă nici pe departe pe tiparele rigide ale unui construct ori orientări literare, ci transpune cât se poate de fidel gama largă a unor sentimente care, considerate în întregul lor, ni l-ar putea recomanda drept unul dintre cei mai sensibili poeți ai contemporanului. Pentru că o exhaustivă fișă bio-bibliografică ar îngreuna prezenta intenție de a vă aduce mai aproape ultimul său volum tipărit, e vorba de „Ritualuri de îmbătrânire a sufletului” (Grupul Editorial Rocart, 2024), voi reaminti doar că autorul în discuție s-a născut la 14 iunie 1961 în localitatea Borca, Jud. Neamț, spațiu de care se simte cu certitudine atașat până în clipa de față. Debutul a însemnat prezența unui grupaj de versuri apărut în revista „Amfiteatru” iar anul 1989 vine cu debutul editorial, într-o formulă colectivă, e vorba de „Incantații” – carte în cadrul căreia Radu Florescu e prezent cu ciclul de texte „Poeme singure”. Sper să nu greșesc, lista volumelor publicate e destul de întinsă („Camera Liturgică” -1992, „Satrapia” – 1995, „Casa din care ies”-1997, „Negru transparent” – 2001, „Rău de pământ” – 2004, „Proba de viață” – 2008, „Poeme singure”, antologie, 2012, „Poeme oculte” – 2012, „Călătorii amânate” – 2015), despre creația sa opinând nume importante ale criticii literare (și nu numai!), precum Laurențiu Ulici, Al. Cistelean, Cornel Ungureanu, Cristian Livescu, Ioan Holban, Vasile Spiridon, Liviu Antonesei, Cassian Maria Spiridon, Nichita Danilov etc. O asemenea activitate nu avea cum să nu atragă după ea o suită de premii cu adevărat importante – nu puține la număr! – dintre care Premiul Revistei „Convorbiri literare” și Revistei „Hyperion” (2001), Premiul „Marin Sorescu” la Festivalul Internațional de Poezie de la Sighetu Marmatiei

(2001), premiu la Festivalul „George Coșbuc” (2004), premii ale Uniunii Scriitorilor din România, filiala Iași (2008, 2012) etc. Deși la o primă vede autorul ar putea lăsa impresia unui solitar, activitatea domniei demonstrează mai degrabă contrariul; colaborează la reviste și publicații literare: „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Luceafărul”, „România literară”, „Echinox”, „Tribuna”, „Ate-neu”, „Hyperion” ș.a.m.d. iar versurile sale sunt traduse în limbile italiană, franceză, germană, turcă. Nu în ultimul rând, Radu Florescu este inclus în unele antologii de poezie românească apărute în aceste țări.

În sfârșit, ultimul volum publicat – „Ritualuri de îmbătrânire a sufletului” – facilitează lectorului o experiență cu totul aparte, odată cu o invitație nemediată într-o lume de o soliditate fascinantă, un loc unde temeiurile grave ale existenței presupun aceleași categorii străvechi ale binelui și frumosului. Așa cum îmi place să o fi citit, cartea în discuție statuează în mic și mare chiar locul și sensul creației. Universul e rostit în perechi cel mai adesea complementare, care asigură echilibru și poartă însemnele unei viziuni integratoare. Modul în care eul liric consemnează propriile realități nu este încrâncenat în datele unui tradiționalism demult apus, însă nici nu capacitează cu lipsă de măsură modalități „artizanale”, cu pretenția de a fi fost cu orice preț „update”. Nu, nu e cazul lui Radu Florescu. Aici, lucrurile se desfășoară altfel, aducând aminte mai degrabă de stoici și, în general, de literatura sapiențială. Fără doar și poate, poezia presupune (cum altfel?) un mod de situare-organic *în subiect*. Ce este bătrânețea pentru Radu Florescu? Dincolo de afirmarea indirectă a unei maturități depline, e prilej de a(-și) oferi dinspre propria existență, învățăături mai ales practice, cât și morale ori etice, despre temeiurile cu adevărat reprezentative. Autorul conștientizează un statut *în devenire*, întrupează liric un catalog al emoțiilor și stărilor pe care mai nou le încearcă; un cititor atent va înțelege că, dincolo de un prim strat al „reproșurilor” în fața timpului nemilos, se află serenitatea/ seninătatea unui spirit ales care așază întreaga-i creație sub tema-umbrelă a unei înțelepciuni ce se sustrage unor dogme conjuncturale și are mai degrabă un caracter universal. Cu riscul de a forța nota, consider că asemenea ritualuri amintesc de valori umane fundamentale, inclusiv de cărțile cele mai importante ale omenirii. Păstrând proporțiile, grație unor pasaje inedite, volumul e un cânt despre bătrânețe/ înțelepciune ce trimite fie spre înțelepciunea stoică, fie spre Cântarea Cântărilor.

Chiar primul poem vine dinspre categoria discursului-întemeietor, stabilind cumva implicit puncte de tangență cu categorii existențial-morale: „nu contează că ți-au uitat numele./ nu contează cum te-ai pierdut/ prin livezile fără fructe ani în șir./ atâta știi./ că au trecut și alții pe aici/ au trecut cu mult înaintea ta/ cu mult înaintea lor/ când locul de casă era gol/ când locul tău în lume era un vis/ sau o tăcere prelungă./ la fel ca atunci doar cerul și pământul/ se strecurau în amiezile tale târzii/ și erai atât de singur/ că nimeni altcineva/ din lumea asta/ nu voia să ți ia locul”. Solitudinea, noaptea, întunericul sunt motive recurente în acest univers cu totul aparte... unde, paradoxal, întunericul lui Radu Florescu pare mai degrabă prilej de a accentua lumina ce *stă să se ivească* din spatele celor mai banale lucruri/ evenimente/ chipuri. Care e raportul dintre prezent și bătrânețe, dintre hazard și asumare a destinului, ori dintre moral și

„omul aruncat în istorie”? – „de unde să știi tu/ cine va ridica primul piatra./ tu poți doar bănuî/ poți auzi bătăile inimii în apa pe care o bei.// dar de unde să știi tu/ al cui e tipătul care-ți înflorește în carne/ și cine va arunca primul piatra./ tu poți doar bănuî/ că a sosit timpul”. De la tonul înțeleptului Solomon care vedea cum „toate sunt deșertăciune” („ți-ai apăsât cu degetele/ cu unghiile cu ochii/ trupul/ până ai dat de moarte,/ așa ai început această călătorie prin lume./ în tot acest timp soarele a răsărit/ ploile ți-au îngropat tâmpla/ cerul s-a spart în mii de bucăți./ cuprins de îndoieli/ ai visat ai iubit ai trăit/ ai ascultat cântecul/ ți-ai șters praful din inimă/ ai curățat casa/ ai răzuit/ pereții de boli și uitare/ până la sânge”), până la ritualul de trecere, până la înnoitul sentiment de necesară-apartenență: „o lume nouă se cuibărește în capul tău/ și crește prin puterea minții tale./ o dimineată liturgică desparte/ viața de moarte/ dar azi/ numai dragostea ta/ coboară din cer, cu mâna stângă/ înfășoară în jurul tău/ anii/ zilele săptămânii/ pământul fertil./ cu mâna dreaptă/ desenează apa din câni/ chipul tău cât un bănuț/ care se împarte la toți”. Din mijlocul căutărilor, întrevăzând chipul hâd dar înțelept al Bătrâneții, vocea impregnată de sonorități dramatice reiterează motive care au străbătut creațiile lumii. Deși aflate într-o nouă dezvoltare, asemenea versuri te conving că viața merge înainte, mărturisind chiar încrederea într-un anume caracter ciclic: „din preaplinul atâtor zile ai luat singur./ ai luat cu ochii/ ai luat cu mâinile/ ai luat dinadins/ ai luat cu sete/ cu înverșunare/ cu toată frica cuibărită noaptea/ în somn./ ai luat din varul stins al pereților/ din cutiile pline cu analgezice/ din visele care îți strepezeau dinții.// ai luat din tată în fiu/ când pe dealurile din jur/ moartea începuse defrișările/ ai luat o dată tu/ o dată ea/ o dată tu/ o dată ea”. Uneori experiența pare a fi mimat-exterioră, precum aici: „o grimasă pentru tot ceea ce vezi/ o zi de duminică cu ploi reci/ și flori roșii.// poți rata aici pe pământ/ una din viețile promise în cer/ și să nu-ți fie frică./ numai să treacă prin fața porții/ zeul cel bun/ și tu să-i faci cu mâna”, alteori poate lăsa impresia că a sucombat în deznădejde – „singur pe malul râului. captiv al friei care ațâță moartea/ salvarea ta/ vine totdeauna de pe malul celălalt./ dar azi râul e de netrecut./ în luciul apei cineva sapă/ construiește un drum/ care să treacă dincolo.// îți petreci ziua/ strângând în pumni frica/ ca pe un animal fără contur.// sub un cer fără oase/ cel care construiește pe luciul apei/ nu mai știe/ pe care mal trebuie să ajungă”. În linia confesiunii, s-ar putea să ni se pară că viața se află între „un pumn de celule stem” și „un uriaș foc de adio”, aparent în granițe care *strâng* și *deformează*. Ici-colo simțim totuși cum negrul „se taie”, reamintind cititorului de o *ordine răsturnată*. Până la urmă, în propria desfășurare, această suită de ritualuri gravate liric îngăduie/ scoate la lumină/ așază o nouă perspectivă, mutând accentul de la dramă (și chiar tragic!) către acceptare-speranță-străvedere. Poate acesta este motivul pentru care textele nici nu poartă titluri, de a mărturisi sub forma unui continuum toate aceste prefaceri ale unui destin poetic/ existențial. Recunosc, mi-a fost greu să scriu despre Radu Florescu! Fie și pentru aceste câteva rânduri, am încercat mai degrabă neputința, mi-am simțit „unghiile de la mâna stângă”, pentru că un asemenea tip de repliere din fața unui *aici-și-acum* fără noimă și normă pe care îl probează epoca post-adevărului în care trăim, îl experimentez la răndu-mi în fiecare zi; altfel spus, cartea despre

care am scris e și cartea pe care mi-aș fi dorit să o pot scrie eu însumi; o carte care inventariază și provoacă noi răni, care te face conștient de propriile neputințe, dar care, în aceeași măsură, te orientează, te salvează. Să mi se ierte euforia, însă așa am citit și am strâns în suflet versurile lui Radu Florescu!

Mircea M. POP

Natura – prietena și salvarea noastră

Marianne Jungmaier s-a născut în 1985 în Linz (Austria) și a studiat jurnalismul, mass-media & filmul și științele culturii. Ea a publicat, începând din 2012 și până în prezent, șapte cărți, patru de proză și trei de poezie. Recent i-a apărut a opta carte, de poezie, în condiții grafice deosebite, legată și prevăzută pe alocuri cu ilustrații de Ursula Kiesling, cu titlul destul de lung și de ciudat, *Cântecul unei ființe pe cât posibil moarte*¹. Activitatea depusă la această carte a fost sprijinită de secția literatură a Ministerului Federal al Austriei pentru artă și cultură și de secția cultură a landului Austria de Nord. Volumul însumează 19 poeme ample (cu două sau trei excepții) despre natură și rolul benefic al acesteia.

Astfel, în primul poem, intitulat „Sistem de coordonare”, aflăm din capul locului că: *„bătrânii stejari sunt punctele/ în sistemul meu de coordonare/casa mea/ împărțită pe o vale întregă”*, pentru ca în finalul poemului să aflăm: *„întotdeauna/ mi-au plăcut copacii/ mai mult decât oamenii”*. Deosebit de interesant este al doilea poem, „Discuție între două specii”, în care discută omul și natura, dialoguează adică, fiecare privind cu respect persoana din fața sa. Iată ce scrie pe coperta interioară a cărții cu privire la această poezie: *„Niciodată nu va fi natura dresată sau subordonată, ba mai mult, eul capătă putere din întâlniri, din experiența elementară a unei drumeții, din energia circulației dată de natură. Sunt întâlniri pline de simpatie și perspicacitate, dacă se pun mâini pe scoarța copacilor și se urmărește cu privirea rădăcina, dacă se pierde privirea în verdele coroanei de frunze sau eul liric simte înțelepciunea în inelele anilor copacilor. În spațiul oscilatoriu printre arborii vechi, unde găsești liniște și siguranță, poți fi bine împământenit.”* Dar memorabile sunt poeziile în sine, prin înțelepciunea pe care o degajă: *„Limbajul peisajului/ să-l măsoari ușor și exact/ precum înălțimile dealului”* („Privire peste peisaj”), ori: *„nu sunt oameni aici/ și de aceea e așa de pașnic”* („Smarald, un lac”); *„țipătul pescărușilor/ a fost întotdeauna/ speranță și lumină”* („Orbis terrum”). Și, din același poem, mai desprindem în final: *„ascunsă/ înțelepciunea anotimpurilor/ influența lunii/ în flux și reflux/ chiar pământul nu va rămâne/ ce a fost/ epoca glaciară urmează căldurii/ și dacă credem/ sau nu/ stelele cad/ everything is moving in cycles/ ce există/ va trece/ ce leagă/ se desparte/ fiecare pas: o bătaie de tobă”*.

Redăm în traducerea noastră o poezie de proporții mai reduse, intitulată „Floare de Himalaia”, spre a vedea cum imaginile vizuale, olfactive și auditive se

¹ Marianne Jungmaier: *Gesang eines womöglich ausgestorbenen Wesens*, Gedichte, Otto Müller Verlag, Salzburg-Wien, 2024, 63 p.

împletesc în acest memorabil pastel: „în jocul vântului/ amețeală de palmieri/ oleandri înfloresc/ în apa curgătoare/ cade domol o privire/ din copacul templului/ picură răs/ floare de lotus delicată/ un ton/ peste tot pătrunzând/ o grădină/ plină de încredere/ în strălucirea clară a luminii de februarie/ un miros de smirnă/ eliberează respirația/ privirea devine clară/ soarele sfințește/ liniile/ vechilor cunoașteri”.

Acum, în epoca tehnificării excesive, când tot mai mult se vorbește despre inteligența artificială și se lucrează la mașini care vor circula autonom, o tânără poetă se arată încântată de natură și de mediul înconjurător. Cartea de față, pentru mesajul transmis, ar merita tradusă în cât mai multe limbi...

Un poet printre îngeri

Cu titlul *Poziția astrilor/ Die Konstellation der Sterne*¹ a apărut un volum bilingv de versuri de Dan Laurențiu (1937-1998), pseudonimul lui Laurențiu Ciobanu.

Autoarea „Postfeței” cărții, Iliana Gregori, scrie că poezia lui Dan Laurențiu s-a impus în epoca limbajului de lemn comunist, autorul obținând și câteva premii naționale. Observă apoi că poetul nu scrie cu majusculă și scrie fără semne de punctuație, strofele sunt aranjate după bunu-i plac, poezia fiind muzicală, deși nu e scrisă cu rime, muzicalitatea ieșind mai bine în evidență când poeziile sunt citite cu voce tare.

Antologia de față însumează 46 de poeme din primul volum, „Poziția astrilor”, 12 din „Călătoria de seară”, iar din ultimul volum, „Femeie dormind”, 21 de poezii, deci în total 79, de fapt dublul acestora dacă ținem seama de faptul că antologia este bilingvă. Dacă traducerea poemului „Lied” nu a constituit o problemă, în sensul că autorul însuși l-a scris în germană („*Sein und Zeit/ Angst und Sorge/ Sein und Zeit/ Angst und Sorge//Angst und Sorge/ Sein und Zeit/Angst und Sorge/ Sein und Zeit/ Quid obstat/ quominus/ beatus/ sis*”) cu finalul în latină, din Cicero, care înseamnă „Ce te împiedică să fii fericit”, în schimb de traducerea poemului cu rimă de o strofă: *Amor făcui aseară ca un taur/ în nas ți-am pus inelul meu de aur/ a fost inelul meu a fost al tău/ e dincolo de bine și de rău* („Amorul somnambul”), traducătorul se achită destul de bine de sarcină: *Liebe machte ich gestern Abend wie ein Stier/ meinen Goldring in deine Nase steckte ich dir/ es war der meinige es war der deinige Ring/ es ist jenseits von Gut und Böse ein Ding* („Die Schlafwandlerische Liebe”), doar acest „Ding”/ lucru, obiect, este adăugat spre a rima cu „Ring”... Avem de-a face cu o poezie elegiacă, ceremonioasă și muzicală totodată. De pildă strofa „*poetul în haine de purpură/ întâmpină zorile albe și albe cavouri/ ale frumoaselor nopții* („Frumoasele nopții”) în traducere are de asemenea un farmec deosebit: „*der Dichter in purpurnen Kleidern/ begrüßt die*

¹ Dan Laurențiu: *Poziția astrilor/ Die Konstellation der Sterne*, Rumänisch/ Deutsch. Gedichte, übersetzt und herausgegeben von Herbert-Werner Mühlroth, mit einem Vor- und einem Nachwort von Iliana Gregori, Edition Noack & Block in der Frank & Timme GmbH, Berlin, 2023, 210 p.

Morgendämmerung die Morgendämmerung/ die weißen und weißen Gruften/ der Schönen der Nächte („Die Schönen der Nächte“).

Repetițiile, adesea incantații, joacă un rol destul de mare în poezia sa și reluările au un efect deosebit. De exemplu, în poezia de 4 strofe (16 versuri) „Noaptea de toamnă” versul „*Tu dormi nu ninge nu plouă*” se repetă de șase ori și de alte două ori apare doar forma „*nu ninge nu plouă*”.

În poemul „Dimineața și noaptea” este prezentă anafora în prima strofă. „*Nici nu știu de ce vei muri*” este primul vers din poemul de trei strofe „Floarea din vază” și doar în versul final, al 12-lea, scrie: „*astăzi știu de ce vei muri*”. Culoarele, adesea cu valoare de epite, sunt de asemenea o prezență frecventă în poezia sa: „*neagra solitudine*”, „*copacul alb și negru*”, „*îngerul cu aripi negre*”, „*un corb cu pene albe*” (oximoron), „*un înger cu aripi/ albastre*”, „*înger negru*”, „*îngerul cu aripi negre*”, „*un înger de pază cu aripi albe*” dar și „*cîine roșu*”, „*inima roșie*”, „*pasărea neagră*”, „*păsări albe*”, „*stele negre*”, „*vaza mea neagră*”. Din volumul „Călătoria de seară” amintim: „*luceafăr negru*”, „*mortul albastru*”, „*penele albe ale solitudinii*”, „*rîul negru*” și „*aur*” ca epitet.

Din volumul „Femeie dormind” reținem versurile: „*A trăi ca un somnambul/ în căutarea absolutului/ aceasta este deviza/ poetului modern*” („Aș vrea să trăiesc în visurile tale”). Se cuvine subliniat faptul că poetul Dan Laurențiu a fost pus încă de la volumul de debut în descendența premeditată a unui bacovianism drapat în toga fastuoasă a macedonskianismului, nu fără inflexiuni blagiene și eminesciene în mitologie și melos. Criticul Eugen Simion afirmă că: „*Mitologia romantică, în latura hiperioniană, orgolios astrală, detașată de contingent este continuată și modernizată de Dan Laurențiu.*” (Eugen Simion, Scriitori români de azi, III, Cartea Românească, 1984, p. 353). Criticul mai constată că: „*Dan Laurențiu scrie, în fond, numai despre iubire și despre condiția poetului în lume, reluînd la infinit, cu o figurație de cele mai multe ori nouă, definiția pe care o dăduse în prima carte. Precum Al. Philippide, el răspândește mitul poetului himeric, călător prin cerurile Ideii de Absolut*” (p. 353). Poetul scrie elegii de dragoste și se poate sesiza lesne în poezia sa frecvența obsedantă a unei „*veritabile angelogii*” (Eugen Simion, p. 363). „*Tot ce se întâmplă în spațiul său poetic se întâmplă în amurg și cu participarea unui înger*” (p.363) mai remarcă acesta.

„*Adie în poemele din “Femeie dormind” (1991) un vînt de dragoste și moarte, de dragoste mortală ori de moarte îndrăgostită, mai de demult dar niciodată atît de obsesiv ca acum la acest incomparabil poet al ascensiunii transcendente care este Dan Laurențiu*” (Laurențiu Ulici, „Literatura română contemporană”, Editura Eminescu, 1995, p. 95).

Niculina OPREA

Singurătate provizorie

După o tăcere considerabilă, cu intenția punerii în discuție a timpul revenirii la starea poetică actuală, poetul Tudor Negoescu trage perdeaua tăcerii aducând la masa cititorului recenta sa carte de versuri, *Tastând numele tău*,

singurătate, Editura MJM, Craiova, 2023. Titlul ales de poet merită atenție întrucât nu este o simplă notație, fără îndoială este constatarea firească pe care poetul nu se ascunde într-o nerecunoaștere față de adevărurile cu caracter inovator trecându-le la capitolul „iluzii” ori neluându-le în seamă pur și simplu așa cum ni se întâmplă de cele mai multe ori. Iată că autorul a găsit starea de echilibru din germenale ființei sale lăsând la vedere posibilitățile de adaptare cu rol determinant.

Fără tendința anulării anumitor stări din volumele precedente, *Arheologie în necunoscut*, Editura Sitech, Craiova, 2001 și *Premianții ratării*, Editura MJM, Craiova, 2003, poetul face din singurătate un aliat în punerea în practică a dublei idei de explorare atât a eului cât și al unor viziuni deloc convenabile, viziuni ce trec prin hățișurile de toate felurile ale perioadelor de timp scurse de la volumele precedente până la cel recent. „în fiecare noapte, evadez din trup/ și sap galerii în lutul galben al cerului/ de toamnă,/ căutându-mi refugiiile copilăriei,/ căutându-te/(...)”, spune poetul în poemul *suflete aeriene, mai greu de oprit*, nu putem afirma că *À la recherche du temps perdu* este ideea declanșatoare a stării poetice din această carte. Pentru cine cunoaște cărțile poetului craiovean, este mai ușor de înțeles titlul ales care nu este altceva decât o invitație întru descoperirea teritoriului poetic și nu numai. Experiența poetului, voința și forța cu care își expune laturile eului poetic prin texte poetice de o sensibilitate și realizare artistică remarcabile, mă determină să cred că poetul ține sub control spontaneitatea supunând-o metodei observației ca în final siguranța afirmației să fie evidentă. „pentru a mă obișnui cu moartea,/ noapte de noapte, pe ascuns, îmi fac imense provizii/ de întuneric./ apoi, adorm liniștit, așteptând-o/ cu mâinile împreunate/ pe piept./ ca să îmi prelungești agonia,/ tu îmi arăți un mormânt gol,/ dar mereu îmi ascunzi/ chipul morții/ și numele celui ales/ de ea”. (*provizii de întuneric/1*). Despre viață și moarte este vorba în cartea lui Tudor Negoescu, despre lumină și umbră, despre împăcarea ori neîmpăcarea exigențelor rațiunii cu cele ale inimii pe un teritoriu al sensibilității expusă demonstrației de forță a sorții. În mare parte, poetul propune cititorului o lectură plecând de la elemente autobiografice, elemente pe care le-a trecut de la starea de emoție profundă la ierarhia obiectivității. Sinceritatea poetului este cuceritoare însă ea ascunde vibrațiile vocii interioare în fața cărora seninătatea lui poate fi umbrită. Deși poet de o sensibilitate aleasă, Tudor Negoescu își permite luxul de o privi moartea de sus, chiar dacă spune că se simte „legat de moarte printr-un/ cordon ombilical”, distanța dintre el și aceasta este luată în calculul existențial fără doar și poate. „am hotărât să scriu despre moarte/ numai după ce, elev silitor, o s-o învăț/ pe de rost./ durerea e mai parșivă decât igrasia/ din pereții noii tale case, mamă./ în crăpăturile lor de beton,/ iarba muncește la negru/ doar pentru noi./ de când te-am lăsat singură/ în cimitirul *roboaica*,/ mă simt legat de moarte printr-un/ cordon ombilical./ moartea îmi e mamă acum/ și nu mă mai sperie.” (*moartea îmi e mamă acum*).

Poetul nu se îndoiește de certitudine, putem afirma că în această carte găsim un exces de certitudine în fața căruia și-a creat un sistem de punere în gardă nu de autoapărare, astfel poetul este pregătit pentru confruntarea cu actul deconstrucției punându-și în joc reflexivitatea pe care o folosește asemenea unui as din mânecă. Tonul poetic nu este purtător de modulații temperate, ci unul

direct, absolut, punând în scenă patima cu care eul își declamă suferința făcând abstracție de corpul în care *sălășluiește asaltat de ecourile unei dimineți cutreierată încă de elemente provocatoare*. „o dimineată mahmură, purtată pe brațe/ de huidumele ceții,/ te ispitește să fugi cu ea./ acum ai avea șansa să evadezi/ pe sub nasul gardienilor, să faci marele salt,/ să treci dincolo, să protestezi,/ debranșându-te de la toate utilitățile/ acestei vieți de pripas.// ce renghi le-ai mai juca vigilenților/ portărei/ dacă n-ai fi legat de străinul tău trup/ prin intermediul unei suave proteze,/ unui implant respins cu greață/ de celelalte organe:/ sufletul. (dimineată mahmură).

În volumul *Tastând numele tău, singurătate* nu despre starea autobiografică este vorba, ci despre modul în care poetul reușește să „prindă” inefabilul, să-l pună să rezoneze odată cu suflul poetic adaptându-l la demersurile conștiinței sale dar ținând cont de limitele inerente impuse de existențial. Argumentul principal de scriere a acestei cărți justifică motivația atitudinii poetului în fața „invaziei” a numeroase elemente ce nu ar avea ce căuta în preajma vieții sociale, ba chiar într-o civilizație care mai crede în spiritul de dezvoltare a ideilor sale inovatoare. Tonul grav al poetului poate ascunde o dramă asemenea dramei soldatului japonez a cărei acceptare poate veni o dată cu rostirea poetică. „cu lămpașe care n-au luminat/ niciodată,/ unii au găsit deja drumul/ spre rai./ dar e un rai derizoriu,/ stăpânit de lacomii șobolani/ de suprafață.// jos, în vale, hemoragia râului/ pare o mineriadă unsuroasă./ mai neagră decât orașul/ de dincolo de pod.// departe de lumea dezlănțuită/ a cartierului,/ tu locuiești o singurătate/ perfect conturată.// ai trasat-o cu compasul/ și acum ți-o aperi,/ precum soldatul acela/ japonez. (raiul șobolanilor). Spre deosebire de mulți dintre congenerii săi, cei care nu întâmplător sunt copleșiți cu recenzii și premii literare, poetul Tudor Negoescu și-a creat singur drumul în literatură nefiind tributar nimănui.

Tudor Negoescu, *Tastând numele tău, singurătate*, Editura MJM, Craiova, 2023.

Livia CIUPERCĂ

Dialog în Primăvară

Cum prea bine știm, când rostim cuvântul „Primăvară” tresaltă-n noi fiorul renașterii naturii. Însă, parcurgând poemele care compun recentul volum, *Dialog de Primăvară* (PIM, 2024), așa cum a fost alcătuit de Corina Matei Gherman, vom resimți o altfel de primenire, acea dorință de a revitaliza vatra familială cu tot ce are ea mai sfânt în ethosul său: o subtilă oază de smerenie în fața gliei care se vrea îndumnezeită prin forța brațului plugarului – „săditor de pâine”, prin efortul și dăruirea truditorului pământului... Cel din vechime!

Așa că nu ne vom mira, defel, că o dureroasă tristețe se amplifică, în versuri, precum, „Astăzi viața de la țară/ nu mai este ca-n trecut”, deși cadența prozodică se vrea mângâiere întru sfântă renaștere.

Fibră din magma străbună, poeta resimte compasiune pentru glia dătătoare de pâinea cea de toate zilele: Imn de slavă plugarului, celui care, prin neostenită „trudă și sudoare/ culegi din brazdă bob divin”, deopotrivă, veșmânt elegiac, deplângând soarta sfântului ogor lăsat în voia sorții. Și pentru a conștientiza realitatea timpului pe care-l traversăm, martori neputincioși fiind în acest amalgam existențial, vocea lirică accede, conform viziunii filosofului Martin Buber, la înbrățișarea lui „Eu prin Tu”, adresabilitate de un retorism exacerbat. În această relație „Eu – Tu”, care este doar o simulare de dialog, resimțim o întrepătrundere, de o vădită complicitate în fața unei situații în care rezultă, neputința – „**Tu** ogor ce stai de veacuri/și culegi din viață soare/ de ce neagră ți-i țărâna?/ ca o rană ce te doare/ unde-s holdele bogate? Ce se legănau în vânt/ când în zorii dimineții/ ciocârliile porneau în cânt/ plângi ogor cuprins de moarte/ **tu** bogat ai fost cândva/ buruieni în loc de grâne/ astăzi sug din seva **ta**” (*Ogorul*) – contopire a eului în realitatea cea dură.

Dar ceea ce frapează, în genere, în volumele Corinei Matei Gherman, este bucuria exuberantă de a recompune peisajul campestru (*Soare de mai, Zbor...*): „Soarele de mai zâmbește/ pomilor de prin livezi/ încet pădurea înverzește/ muguri mici, abia îi vezi”.

Și-n cadența ludică a renașterii naturii, suntem îmbiați să re trăim propriile clipe de extaz, în mijlocul câmpului înflorit, pe colina unui deal învăluit de razele sfântului soare sau în inima pădurii unde se simte, ca într-o îmbrățișare, foșnetul abia șoptit al jucăușului vânt. Șaptele vocii lirice se vor frânturi de emoții, stări, frământări ale frescului cotidian.

Și nici nu avem a ne mira cum se derulează emoțiile într-o **Dimineață trandafir**, existențial pavat de speranță: „tineri mereu/ suflete pereche nedespărțite”. Privind cu ochi pătrunzător în universul liricii Corinei Matei Gherman, nu voi face nicio comparație între stilurile poetice de ieri sau de azi. Fiecare scriitor are simțirile lui. Particulare și speciale. Temele poeticești abordate de autoare sunt comune majorității scriitorilor lumii. Fiecare cu ale lui trăiri și sentimente.

Și nici nu ne întrebăm și nici nu căutăm justificări. De exemplu, de ce iubește poeta, să zicem, veșmântul primăvărat al naturii. Însă o completare se cuvine. Poeta iubește, deopotrivă, și „giulgiul alb al iernii”, și „nostalnică” toamnă – „rugă pentru frunza lăstarului jertfit” sau triumful marcat de prezența ciocârliei care urcă „pe-o verticală sus până la lună/ să sădească-n dimineață numai voie bună”! Firească abordare în versuri în care recunoaștem o împletire sinestezică stilizată. A copilărit într-un mediu în care a primit „o comoară de daruri”. Acolo, în lumea satului românesc „lumina e mai adâncă”. Acolo, numai acolo te-nobilează „floarea vieții”. Acolo și sărăcia, și smerenia, conturează speranța. Acolo – și nu numai acolo – „noaptea și moartea” își caută cărarea! Acolo, în „șes de lumină”, o „căsuță veche” adună în tolba anilor săi, „mărire și suspine”.

Acolo, în liniștea unui timp ferice, s-au rostit cuvinte îmbietoare: „Mi-ai spus aseară că-ți sunt dragă/în ochi cu dor când mă priveai/ și că iubirea care-n veci ne leagă/e mai frumoasă ca un colț de rai”(*Unde ești*).

Acolo, te poate împresura, fie o „cupă de venin” (*Frații*), fie neliniștea în fața nedreptății (*Spovedania unui sărac*) și a „banului cel corupt”, a „haosului” și

a „disperării în ritmul ei intens” (*În margine de haos*). Normală această împletire anatomică străbună. Ochiul conservă imagini, care unora li s-ar părea idilice, dar nu sunt. Ci doar realitatea tristă a vetrei satului nostru: „Era la poarta casei o bancă putrezită/ și-o roată la fântână de vreme ruginită/ la uși stăteau de veghe zăvoarele tăcute/ din colțuri le priveau doar zidurile mute...” (*Reîntoarcere*).

Descoperim în versul Corinei Matei Gherman și multă durere. Durerea Infernului, de aici, din preajma noastră. Câte un „bob de smoală” ne împresură și nici nu știm când, „mușcă cu dinții... negri de foc/ boabe de suflet fără noroc”. Și ce mai remarcăm? Portretul liric se conturează din linii simple, nestilizate, din care (important) străbat sentimente de iubire, smerenie, recunoștință. Și în prim-plan se conturează imaginea mamei (*Pentru mama, Dacă ai ști, Povața*): „Bucuria de a trăi/ e cea mai important de la mama zestre”.

Câtă dreptate are Constantin Brâncuși (și-ar trebui să ne fie ghid și îndemn), afirmând că „o operă [de artă] nu trebuie judecată după felul în care este făcută, ci după ceea ce conține”. Și de aici se naște întrebarea: – Este poezia o operă de artă? Și-un îndrăzneț răspuns: – Extrem de rar. O confirmă clasicii literaturii românești și universale.

Pentru o creație literară, importante sunt ideea și mesajul. Exprimat, fie-n ritm prozodic, fie-n vers alb. Nu mai are importanță. Doar moralul să primeze.

Și revenind la poezia Corinei Matei Gherman, sintetizând, avem în vedere dorința personală de a reflecta realitatea învăluită în veșmântul amintirii celei pure. Și să recunoaștem, reîntoarcerea la plusurile vieții lumii satului cu toate ale ei încărcături benefice, este [ar trebui să fie] o datorie sfântă pentru orice creator. Indiferent de genul abordat.

Mihaela CRISTESCU

Eleganță de cuvânt și interpretare în volumul Danielei Andronache, *Întreita chemare*

Între critică și savoare literară, Dr. Daniela Andronache construiește în volumul *Întreita chemare* călătoria marilor descoperiri culturale ale ființei umane, prin cvadrupla perspectivă a profesorului, poetului, traducătorului și eseistului confirmat. Cu aceeași eleganță a cuvântului, autoarea aduce în prim plan caracteristici de portret, concretizează analiză de text sau abordează teme complexe, de reflecție, adăugând stilul direct, istoria de context și gândirea filosofică.

Avem, așadar, o carte ce interesează dincolo de tematica pur artistică, evoluând către detalii specifice celor trei capitole de Literatură română, Literatură anglo-americană și Literatură universală.

Pentru capitolul de limbă română, nu sunt întâmplătoare alegerile autorilor comentați, trecând de la Marin Sorescu spre Lucian Blaga și Tudor Arghezi, adăugând un articol ce vizează probleme de lingvistică contemporană și „code-mixing” (trecerea de la o limbă la alta a unui vorbitor expus celor două contexte

lingvistice în același moment al conversației), un volum comentat ca ritm de poem, în care cele două limbi, româna și engleza, se combină după reguli semiotice noi.

Referitor la cititorul de poezie, autoarea descoperă un sens adânc și obligatoriu pentru recrearea ideii originale: cititorul de poezie trebuie să fie „Cultivat, înzestrat cu sensibilitate, inteligență și imaginație, el trebuie să reconstituie întregul proces ideatic ce a stat la baza minunatei alcătuirii ce se numește poezie, să reîntregească în mintea sa discursuri lirice, versuri înadins neterminate, să înțeleagă aluzii culturale, mitologice sau sensuri ce n-au mai încăput în haina versurilor.” (p. 16) Deși scrise în perioade diferite, articolele dovedesc valențe profund românești, un fir călăuzitor al inconștientului colectiv ne poartă prin permanența limbii natale poetice: episoade biblice, contururi psihologice, natură încadrată în universal, fenomenul morții redat naturalist și obsedat (Marin Sorescu), nelinești atotcuprinzătoare (cu dublul joc pozitiv/negativ), patimi ce reinventează sentimente, legături telurice ancestrale, pasiuni devastatoare alternând cu sentimentul uman al vulnerabilității în fața morții sau teme ale genezei universale (Lucian Blaga), alegoria jocului în devenirea trecătoare și universală a ființei umane sau parametrul ludic al discursului parental în fața morții, „căci jocul presupune întotdeauna disimulare, înscenare, transfigurare a realității” (p. 31, Tudor Arghezi).

Cea de a doua parte a volumului, inspirată de literatura anglo-americană, se orientează pe traiectoria educației clasice, fundamentală pentru înțelegerea devenirii scolastice. Geoffrey Chaucer, părintele literaturii engleze, este prezent prin capodopera sa, *Povestirile din Canterbury*, ce „reprezintă atât o sinteză a temelor, surselor și motivelor literaturii medievale, cât și o frescă a societății engleze aflată într-o perioadă de tranziție de la Evul Mediu la Renaștere”. (p. 55) Problemele de morală și filosofie sunt comentate prin prisma tragediei Regelui Lear, și a celui mai mare dramaturg englez, William Shakespeare: „Că oamenii mari, inclusiv regii, pot comite greșeli la fel de ușor precum copiii este un adevăr trist, că un părinte poate purta de grijă mai multor copii, dar mai mulți copii nu pot purta de grijă unui părinte este, din păcate, un alt adevăr trist, dar faptul că iubirea e o mare necunoscută în relația dintre părinți și copii este cel mai trist adevăr din câte pot exista pe lume.” (p. 65) Poezia afro-americană este și ea prezentă în critica Danielei Andronache prin cel puțin trei poeți: Maya Angelou, Langston Hughes și Gwendolym Brooks, autoarea remarcând atât experiența comună de viață cât și multitudinea de similitudini în poezie. Nume precum T.S. Eliot, George Gordon Byron, John Milton, Samuel Taylor Coleridge, Walt Whitman, William Blake, Oscar Wilde sau Sylvia Plath se împletesc cu savoare în teme diverse precum *creație și metempsihoză, păcat și mântuire, fapte și acte istorice, ironie, autoironie și umor, tradiția protestului social, nonsensul ca modus vivendi, reprezentările literare ale păcatului, forța profeției, imposibilitatea remedierii iremediabilului, nebănuitele fețe ale urâtului* – ca să dăm numai câteva exemple din bogata și cuprinzătoarea tematică abordată de autoare de-a lungul anilor, texte publicate în revista *Poezia*, revistă ce apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Cea de a treia parte a volumului prezentat cuprinde cronici adresate literaturii universale, aducând în prim plan multele fațete ale inimii, „organ anatomic vital fără de care nu este posibilă menținerea vieții în corp, dar și centru al vieții emoționale” (p. 205),

trecând prin dezvoltări și caracteristici de personaj dramatic francez, prezentări de poezie turcă, rusă, spaniolă sau persană, modelări ale conceptelor de flacără, frig, lacrimă sau inspirație, bucurie văzută ca rost al poeziei, lirică religioasă sau concepte de cucerire și spațiu.

Prin cuvinte „rostite sau nerostite” (p. 318), Dr. Daniela Andronache reușește să prezinte în volumul *Întreita chemare* nu numai un amplu periplu scriitoricesc de o diversitate încântătoare, dar aduce în fața cititorilor o istorie personală caracteristică eleganței de cuvânt și interpretare, un moment de regăsire pe care lectorul îl îmbrățișează până la finalul cărții, într-o cursivitate de tempo muzical. Deschidem volumul încă o dată pentru a nu uita rostul creației artistice – o valoare de prim rang în toate axiologiile lumii, un concept păstrat în adâncul ființei umane prin al său vector universal general valabil.

Ottília ARDELEANU

Scrisori de lumină

Noul volum al lui Bogdan Pascal, apărut în 2023 la prestigioasa editură constănțeană Ex Ponto, poartă numele *Camera timpului*. Un titlu care provoacă, pentru că, din câte cunosc, timpul este un zburător grăbit, un trecător ireversibil. Chiar nu-mi imaginam ca timpul să aibă o cameră. E ca și cum ai ține o pasăre în colivie, luându-i libertatea cuvenită.

Pe de altă parte, a sechestra propriul timp poate semnifica locuirea în timpul personal atât cât vrei, șederea cu sinele, cu scrisul tău, prelungindu-se atâta timp cât această cameră rămâne intactă.

Camera timpului poate fi clepsidra, după cum sugerează ilustrația de pe coperta principală, doar că asta mi s-ar părea banal. Fiindcă timpul chiar nu poate fi întors. În plus, clepsidra măsoară o anumită cantitate de timp, este un fel de mijloc de atenționare că acea cantitate s-a scurs, iar manevra poate fi reluată la infinit. Numai că o clepsidră măsoară de fiecare dată o altă cantitate de timp. Iar camera timpului reține același timp în care se pot consuma numeroase evenimente, ori nu se întâmplă nimic, după cum și inutilitatea face parte din viața omului. Insist să cred că aici este vorba de timpul poetului, aflat în aceeași cameră și în care acesta își drămuiește fiecare clipă în folosul creației. Timpul poetului nu are limite, ci este însăși opera lui. Aș spune chiar că dacă ar fi să aloc o unitate de măsură pentru timp, atunci aceasta este poezia! Poezia nu are timp, dar are spațiu! Este sensul pe care îl atribui titlului acestui volum eu, cititorul.

Cu toate acestea, poezia eponimă exprimă, cu precizia ceasului, sentimentul de iubire care nu cunoaște, de altfel, timp: „*Niciodată nu m-am uitat cât e ceasul/când am iubit*”. Despre **timp** s-au scris multe aforisme, dar niciodată îndeajuns, însă unul de rezonanță este cel al lui Seneca, și anume: „Nu este vorba că avem puțin timp, ci mai degrabă că pierdem mult din el”. Ce este evident în acest volum îl

reprezintă cele douăzeci și una de **apoftegme**, dedicate nu neapărat timpului, ci felului în care timpul își pune amprenta asupra poetului, iar aici se fac simțite **dragostea, lumina, umbrele, libertatea, singurătatea, tăcerea, divinitatea**, în general subiectele controversate și dintotdeauna dezbătute sub o formă sau alta. Aș remarca: „*Suntem suflete ale apei-/ o ploaie de vieți/ și de zile.*”; „*Dragostea pe care am dăruit-o/ culege din mâinile noastre/ pașii lui Dumnezeu*”; „*Umbrele ne sunt făurite din vise/ pe care viețile noastre/ nu au prins a le trăi*”.

Volumul conține și un set de patru **scrisori** către spiritul acestui secol în care autorul reflectează asupra unor principii de viață care nu mai sunt respectate și asupra stărilor care decurg din acest fapt. Prima scrisoare e dedicată adevărului, a doua însingurării, a treia libertății, iar ultima, iubirii, desigur în contextul unei lumi cu multe răni deschise: „*Cel mai greu ne apasă/ rănilor pe care le purtăm/ fără să știm*”. Poezia lui Bogdan Pascal, în ciuda tematicilor axate deseori pe tarele societății, este totuși una **solară**. Aproape în fiecare poezie, soarele este prezent, luminând, în multiplele sensuri, lucru care conferă speranță, pozitivism, optimism. Are o încărcătură de lumină și iubire, o **muzicalitate intrinsecă modernă**, după cum lumea sa, pe umăr, îl inspiră: „*Fără să știi, îți voi cânta, pentru început,/ o jumătate de cântec,/ apoi doar câte un sfert, câte o silabă,/ un murmur în fiecare zi și doar așa/ clipele vor lua forma glasului*”.

Iubirea este centrul camerei timpului care, sub acest aspect, se poate confunda cu inima autorului, privită din toate unghiurile colorate, colțuroase, umbrite, șlefuite, bizare sau mai știu eu cum, sentiment aflat în haina soarelui, emanând căldură, dorință, plenitudine. Și iată un mod diafan de a-și manifesta iubirea acest poet tulcean: „*Dar toate formele în care te îmbracă soarele/ și cu care nu te pot acoperi cuvinte/ sunt doar dorința mea/ de a fi/ parte a ta*”. De asemenea, înăuntrul discursurilor poetice se simte o **amprentă nichitiană**, cu necuvinte nemăsurate, într-o dragoste jucăușă, sprințară, ca în versurile: „*Dar tună și da, ești deja/ o nemăsură pentru neceva,/ un sunet doar pentru urechea ta,/ și ploaia, și ea, și timpul, și el/ rezemau pe pielea mea,/ în fugi adânci respirul tău rebel:/ conturul și neconturul meu,/ doar dacă tu, doar dacă eu*”.

Poezia lui Bogdan Pascal este una **sonoră**, prima oară datorită **ploii** devenite laitmotiv, a doua oară pentru că este inundată de **sunete** pe care le aude în interior, dar și în afara ființei sale, prin tot ce-l înconjoară și îi captează atenția, ori îl transpune: „*Dacă ai fi cu mine aici, sorburile neîntrupate ale cuvintelor/ s-ar înfrupta frenetic din căldura ta și a mea/ din oaza căreia ar vorbi și trosni/ în legănarea lor de jeratic sorii cei mai îndepărtați*” și alte metafore sonore, precum: „*Cerul vuia, în necuprinsul lui, de tandrețea cuvintelor tale*” sau: „*doar gesturile mărunte ale viului ne conturează,/ dau realitate cânilor din care sorbim/ când suntem doar umbre la adăpostul/ dorinței de căldură și ne posedă/ deplină, doar viața, doar moartea, sărind dintr-o cană în alta*”. Ori: „*Mai strigă o dată, e noapte, e noapte,/ doar noaptea ne leagă în sângele ei/ și cerul, pământul și pleoapele-ți coapte/ se replămădesc, se tot zbat, se tot zbat*” și multe altele. Însă, poate cea mai suavă **sonoritate** este aceea a **glasului**, laitmotiv și el, deodată cu pogorârea luminii în suflet și cuvânt, fiindcă „*aripa săltată a glasului tău îl hrănește/ sălbatică, aproape îndejuns/ chiar pe Dumnezeu*”!

De **Dumnezeu** nu pot să spun decât că „*Lui îi e foame de om și de chip*”. Este o bună **întruchipare poetică**. O recunoștință datorată Acestuia, care pune cuvinte într-un fel anume. Iată cum anafura devine motiv spiritual. „*Timpul este dorința lui Dumnezeu/ de a fi viu*” – oare nu asta este camera timpului?! „*Fericiți cei ce știu să rămână vii – cei al căror răset/ luminează*” – ce îndemn mai lumesc, mai luminat, mai limpede să vină în întâmpinarea noastră? „*Se spune că regula chipului și a asemănării/ nu ar fi avut alt scop decât acela/ de a asigura fericirea tuturor făpturilor*”.

O fericire este cea a lecturii. Vă invit în camera timpului.

Simion BOGDĂNESCU

Stigmat metafizic

Tânăra poezie ieșeană de astăzi o cuprinde, pe merit (Se va vedea!), și pe distinsa și sensibilă autoare, Oana Mioara Arhip, înființată până acum la judecata cititorilor posibili, a criticilor literari, dar și a lunecătorului timp neiertător, ce rănește, cu două volume de poeme, *Cadrane cu aripi* (debut) și *A unsprezecea clipă de târziu* (Ed. Timpul, Iași, 2022). Pe primul nu l-am văzut (Iertare!), pe al doilea l-am primit în dar, cu dedicație, aproape de teiul lui Eminescu, într-un septembrie cu adieri de suflet enigmatic și cu semne zodiacale plurivoce.

Cam târzior, *am lepturat* această carte (Cu sincere și drepte aprecieri din partea unor culți poeți ieșeni- Liviu Apetroaie, Carmelia Leonte și Livia Iacob, prefătoarea.) și încerc (În acest Mare Cerc și acest Mare Număr 11- *Cifra artei celei mai înalte, delfice*- cu aluzii la cele „11 elegii” ale lui Nichita Stănescu!) să descifrez, pe cât posibil, câteva aspecte lirice, care îi susțin polisemantismul generat de sintaxa poetică originală și de fluidul sentimentului oprit în spirit.

Titlul reprezintă o metaforă total temporală, încercând o trecere (heracliteană sau nu) dincolo de rotundul 10 spre NEMĂSURĂ sau spre ceea ce Sfântul Augustin înțelegea că ar fi *stema păcatelor* (maladivul, rătăcirea, eroarea). Semnificația unificatoare, pe care o cultivă poeta ieșeană, este aceea a unei urmăriri personale, a unei lupte expansive, pornind sigur de la *complexul oedipian al tatălui* (Preluat, se știe, cu asupra de măsură și de W. Shakespeare!). Îndrăzneala poetei Oana Mioara Arhip e de admirat. Ea adaugă Tăcerii o vizionară biblie: A unsprezecea! Exemplu: *între coperti/ atât absurd// tăcerea...* Hamletian: „În rest, e tăcere!”

Titlurile poemelor, în ordinea impusă, cred, intenționat de creatoare, se însiruie astfel: *Între coperti/ Sunt/ Calea/ Către Dumnezeu/ Față către Față/ Pe crucea drumului*. Să fie Via Dolorosa?!

Estetic, se înscrie în modernism, cu ușoare trăsături *neo*. Gândirea lirică o impune ca pe o meditativă, cu certe filiații romantice și expresioniste, într-o aură existențialistă: *străluce iar oglinda/ lucindă pân' la oase/ nedeslușind contururi/ din raze de decor/ schițez acum pe sticla/ cerie înspre coaste/ un cimitir de inimi// ce negreșit se dor*.

Cureaua de transmisie dintre ceea ce simte ea și ceea ce a inclus în poem, și ceea ce reverberează acesta, și receptorul (Ipocritul lector al lui Baudelaire!) este pusă în mișcare de o scânteie spiritual- emoțională, cu abur de sinceritate, a cărei curățenie o salvează de mediocritate și o apropie sigur de pulsivitatea adevăratei poezii. Ca-n „Buruiana”: *aș putea să te calc în picioare/ lent ori cu gând de cruțare/ odat' să te smulg/ neînduplecată// de ultimă dorință strigată/ vin să te calc în picioare/ lent ori cu gând de cruțare/ odat' să te smulg/ neînduplecată// de ultimă dorință strigată/ vin să te calc în picioare/ ultimă buruiană// cu floare*

Cum atacă supratema Timpului (revolut, ireversibil, proustian, numărat sau în nenumărare – vezi Nichita! –, confuz, entropic, de haos cuantic), se înscrie într-un vizionarism personal, încă necristalizat deplin, dar cu împliniri admirabile, dacă va continua, în Marea Trecere blagiană: *cât înainte e înaintea morții?/ cât mai putem înțelege/ din ce e de înțeles/ cât sens să mai lăsăm/ sensurilor unice/ din nedumeririle aceluia timp/ înaintea timpului chemând moartea?*

Lexical, i-aș recomanda să evite utilizarea prea multor construcții gerundivale, care au ceva vetust. Nimeni nu-i ca Bacovia!

Poezia scrisă, la momentul actual, de Oana Mioara Arhip, e ca un fel de rană absurdă, închisă într-o cicatrice nevindecabilă, pe care și-o cultivă, și-o asumă, lăsând în conștiință un **stigmat metafizic**: *sunt eu/ copilul de țărână/ sunt soarta mea// cu mine strâns de mână...* Această **urmă a bolii** generate de poezie reprezintă poezia însăși sau suferința trăită în căutarea ei: *zorile 'negrite de zorile pierdute/ mai caută o boltă pentru sens/ uitată în amprenta/ unui praf absent.*

Să fie într-un ceas bun. Al doisprezecelea!

Iulia-Anamaria GHIDIU

„Poezia cronică”: anti-elogiul lumii moderne

În volumul *My dear Babylon* (ed. Colorama, 2023), Mihai Victor Afilom probează o existență paralelă în imaginația poetică, acea *Fantasia* unde cuvintele așteaptă să fie accesate și rostite cu glas tare, dând astfel naștere unui inefabil edificiu lăuntric, un topos de evadare din realitatea anostă într-un univers ideal(izat), în care să primească „porția lui de realitate”, „speranța din luna lui Prier” (*Azi*). În complexitatea trăirilor, poezia este deopotrivă expresia liniștii și a manifestului, alertând și punând punctul pe „i” acolo viața o cere, devenind imună la pura metaforizare de dragul artei. Cu franchețe vădită, poetul își dezvăluie crezul, identitatea în intimitatea versului, un evident „exercițiu semantic” (*Bine ați venit în Babylon*), un exercițiu de autocunoaștere.

Mihai Afilom are vocația unor pasteluri captivante, definite de cadre mistice, unde feminitatea și natura se dezvăluie în toată splendoarea. Totodată, de subliniat modul abil în care acesta știe să jongleze, „sărind” din cotidian (pe care îl ironizează subtil) în Infern, în noaptea unde totul este posibil (*De toamnă, Samovar*) și înapoi.

O preocupare constantă este centrată pe activitatea scrisului, pe sursele de inspirație și intermedierea procesului în înlănțuirea zeu – (om) – mașină, Mihai Afilom oferindu-ne, în spiritul ludic ce completează ironia și fantazarea, rețeta pentru Poezie: „Vălvătaie, în mintea de paie/ Cuvinte-licurici/ În noaptea de aici./ Cuvinte de foc,/ Ielele în joc/ Cuvinte fermecate, focuri grecești pe ape,/ Tainele sunt atât de aproape,/ Din abis, spre nemărginire/ Spre paradis/ Spre nemurire” (*Poezia*). Cuvântul devine panaceu, izvor de renaștere din adâncimile propriei ființe, prin mijlocirea Luminii. Mihai Afilom nu se dezmințe, totuși, revenind frecvent asupra motivului invizibilității, al ignorării artistului, în speță a poetului...

Cu o viziune culturală generoasă, autorul dialoghează, dincolo de timp și tendințe, nu doar cu cititorul contemporan, ci și cu „poetii uitați ce îmi sunt frați” (*Poetului*), cu personaje și ipostazieri fabuloase consacrate în literatura universală (Șeherezada, nimfele, Caron, Cerber, Icar).

Dezvoltându-și o ritmicitate proprie, volumul *My dear Babylon* poate fi, într-adevăr, audiat ca pe o melodie rap prelungită voluntar (semnalez aici aportul semnificativ al rimelor interioare!) pentru a sensibiliza publicul vizavi de *status quo* sau *zeitgeist* – parțial afectate și de paranteza pandemică – unde trecutul și prezentul „toxic” conviețuiesc, viața și visul alternând în aceeași ființă („Și-n vis lucid visezi că ești/ Un personaj din cartea de povești” – *Cobaî*).

Muzicalitatea și retorica sunt elemente în care poetul se ancorează cu predilecție; apelează constant la enumerații, repetiții, exclamații, exemplificări, interogații și finaluri inedite ce conferă noi valențe unor expresii comune din zilele noastre („Haș tag # Bună dimineața!” – *Bine ați venit în Babylon*, „Big like for solitude!” – *Destul!*), într-un amplu discurs argumentativ întrerupt uneori de poeme de dragoste sau reflexive.

Detectăm acel spirit de răzvrătire al rebelului, al boemului, nonconformismul (dadaist) care ar vrea să schimbe lumea („Credeam că rimele mele șchioape vor schimba lumea” – *Antipoezie*) și care poate părea fără vreo direcție anume (atunci când se declară antipoetic, neinspirat, lipsit de vocație, îmblânzit, un anti-exemplu) dar se vede nevoit, în cele din urmă, să se resemneze doar cu o microschimbare, susținută de discursul poetic, într-o societate care își are propriile canoane și unde imaginea sinelui despre divinitate oscilează.

Cu toate că nu se arată a fi un adept în sine al iluziei, copilăria e adusă în prim-plan ca un timp inițiat, un reper de refacere, prin joc, chiar și pentru o clipă („Realitatea mea este pictată în acuarele naive/ De copilul ce privește lumea prin luneta unui magician” – *Cărămidă vie*; „E jocul meu,/ Transpun în poezie cronică/ Rodul livezilor de cireși de undeva,/ De la malul Pontului Euxin” – *La cireșe*; „Du-te spre răsărit, spre infinit,/ Spre copilăria lui Dumnezeu, spre raiul unde locul tău era\ și al meu” – *Chemare*). Poezia este prospețime, se confundă tainic cu zborul, într-o Itaca interioară.

Starea complexă pe care cartea de față ne-o propune e trădată, inevitabil, și la nivel lingvistic – intertextualități, colocvialisme, argouri, trimiteri muzicale, picturale, mitologice sau istorice se intersectează în stilul caracteristic al poetului Mihai Victor Afilom cu metafore memorabile, într-o frescă aproape suprarealistă, un *babilon* al cuvintelor.

În arhitectura timpului, ce „se revarsă ca un râu de hemoglobină” (*Stăpânul destinului*), poetul se simte un „cetățean universal” (*Time line*), fapt ce îi oferă libertatea explorării, cu dezinvoltură. Îndemnul său prietenesc este acela de a căuta bucuria în lucruri simple, cu uimirea unui copil: „Așa că uite: s-au copt caisele,/ Au înflorit sânzienele/ Și ești” (*Respiro*), într-o epocă infuzată de aflulx tehnologic, marcată de schimbări de paradigmă neașteptate de cei mai mulți dintre noi, o epocă în care iubirea ne mai poate salva, în adăpostul ei nevăzut („Iubirea nu e un cuvânt gol,/ E un clopot de bronz/ Vibrând în adâncul inimii” – *Clopot*).

Marina CUȘA

Cartea albă a prieteniei

Ecaterina Neagoe, excelentă autoare de haiku, este membră a Societății de Haiku din București, a Societății de Haiku din Constanța, a Asociației Francofone de Haiku (Franța), a Societății Mondiale de Haiku (Japonia), laureată a Concursului „R.H. Blyth” (2013, Londra) pentru cartea Florile vântului/ The Flowers of the Wind/ Les fleurs du vent.

Clelia Ifrim, autoare a peste treizeci de volume de poezie, teatru, roman, traduceri și eseuri despre haiku și tanka, este un nume bine-cunoscut iubitorilor de poezie tradițională japoneză, membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Asociației Internaționale a Scriitorilor și Artiștilor din S.U.A., a Asociației Universale a Poeților Japonezi, din Japonia, membră de onoare pe viață a Fundației pentru cultură „Naji Naaman” din Liban. Cartea sa *My Loved Japan* este „Best Books”, 2011 (The Japan Times), Clelia Ifrim fiind recunoscută unanim în cercurile literare românești drept o cunoscătoare profundă a culturii din Țara Soarelui Răsare.

Din prietenia celor două a luat naștere volumul *Umbra liniștii* (The Shadow of the Silence); *Liniștea umbrei* (The Silence of the Shadow), apărut în 2023 la editura bucureșteană Oscar Print. Cuvântul introductiv îi aparține primei semnatare, aceasta mărturisind că la îndemnul prietenei sale a înaintat către tipar cartea aflată în manuscris, provocând-o la rândul ei să compună, în armonie, „Liniștea umbrei” și rezultând lucrarea de față. Cele două părți simetrice ale acesteia sunt demarcate printr-o frumoasă fotografie, romantică oarecum, prin decor și atitudinea celor două scriitoare, imagine relevantă pentru sentimentele care le unesc și care mă fac să desemnez produsul strădaniei lor drept o „carte albă a prieteniei”.

Avem așadar un duet a două voci lirice care mută accentul, potrivit propriei sensibilități, când pe una, când pe alta din temele alese, liniștea și umbra.

În versurile Ecaterinei Neagoe se pot observa simbolurile negativității: „ramuri goale”, „floarea vântului”, „singur, zefirul”, petalele care cad, mestecenii desfrunziți. În spirit autentic budist, poeta iubește toate formele naturii, empatizând firesc cu celelalte ființe sau lucruri: „Nu sunt singură –/ când scriu

acest haiku/ ploaia bate-n geam”, sau: „Peste mări și țări/ însoțind rândunile,/ parte din suflet”, sau: „Întinsă-n iarbă,/ o clipă am fost/ floarea unui fluture”.

Imaginile create de Ecaterina Neagoe se caracterizează printr-o subtilitate specială, fiind declanșatoare de răspunsuri senzoriale multiple: „Ascult liniștea/ umbra ei străbate lin/ crângul înflorit”(versuri ce amintesc de Gorunul lui Lucian Blaga), sau: „Ascultăm ploaia-/ în chioșcul cu zăbrele/ mirosul de fân”, sau: „Ecoul cascadei/ în liniștea de cristal/ a zăpezilor”- piesă în care senzația absolută de puritate este susținută auditiv prin aliterație și asonanță.

Particulare pentru creația Ecaterinei Neagoe sunt și imaginile vaste, neașteptate pentru haiku, unde în general domină detaliul: „Nemărginire-/ cuprind în priviri marea/ plină de ceruri”, sau: „Umbrind liniștea/ din adâncul apelor-/ zbor de pescăruși”. Având acces la perspectiva fără limită, poeta intuiește dialectica universală, ca în: „Foșnet de frunze/ în lumina creionului,/ dăinuind în cărți”, sau: „În căușul palmei/ plin cu semințe/ pădurea foșnind”, compoziții ce pot fi considerate admirabile arte poetice.

Ce poate fi „umbra liniștii”, dacă nu negativul vieții, conștiința perisabilității noastre? Un timbru melancolic străbate volumul Ecaterinei Neagoe, dar al unei melancolii senine, înalt-filozofice.

Fiind datoare, potrivit pactului artistic inițial, să schimbe perspectiva, Clelia Ifrim proiectează lumina către accentele vieții. Nuclee în haikuurile sale devin copilul, cartofii încolțiți, porumbeii, firul de iarbă, greierele, mușcata roz, florile sălbate. „Liniștea” este a unui copil ce „cară umbra unui fluture”, a cartofilor încolțiți într-o pungă de hârtie, a luminii serii ca adaugă vinului din pahar „gust de trandafiri”, a poetului solitar ce se pierde în fânul abia cosit, a muntelui de sare în care ploaia a săpat „mici râuri albe”, a unei gări în care „trenul oprește o clipă” în seara de toamnă. Obiectivul fixează mai mult detalii, iar forța imaginilor vine din puterea de a esențializa lucrurile, de a plasticiza „idea” de copil, fluture, gară pustie etc., lucru pe care îl face și pictura și care mărește impactul asupra cititorului, făcându-l să vadă mai bine ce se află în jur. Iar aceasta este chiar miza poemelor semnate de Clelia Ifrim, după cum deducem din motoul prin care își prefățează creația: „O carte de haiku este un mic amănunt în viața de zi cu zi. După ce o citești, poți asculta vântul, care vine de departe. El îți va spune ceva, ce nu ai știut niciodată”. Textele Cleliei Ifrim ni se par invitații spre a descoperi lumea prin lucrurile aparent mici, dar de fapt inițiatice, de a-i înțelege frumusețea, ce nu poate genera decât armonie și calm interior.

Umbra liniștii (The Shadow of the Silence). Liniștea umbrei (The Silence of the Shadow) ne apare ca o minunată carte de a poeziei și a prieteniei, la această impresie contribuind și albul imaculat al foi de cea mai bună calitate alese de editura Oscar Print. Două poete extraordinare, Clelia Ifrim și Ecaterina Neagoe, se întâlnesc în paginile unei lucrări de excepție în poezia română de factură niponă.

ÎNSEMĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXXI)

Evoluții strălucind în lumina gândului și puterea cuvântului

Le-am cunoscut și reîntâlnit de-a lungul anilor la diverse evenimente culturale la Torino și împrejurimi, mereu împreună, colaborând în organizarea unora dintre ele sau ca simple participante, dovedind o frumoasă prietenie și afinități comune, ceea ce mă face să le asociez în această incursiune, deși ele s-ar diferenția mult ca mod de exprimare și tematica abordată în creațiile literare. Alăturarea nu este întâmplătoare, ci are la bază o reală și intensă activitate în cadrul Asociației sociale culturale italo-române Lumina, promotoare a multor evenimente în comunitatea românească. Georgeta Gălușcă, în calitate de președintă a asociației și Lucia Mandache, printre membrii fondatori și cei mai activi colaboratori, sunt sufletul acestor manifestări. Georgeta Gălușcă s-a născut la Podoleni și a fost profesoară de limbă română timp de treizeci de ani în școli din județele Neamț și Bacău iar azi, la cei 74 de ani, chiar dacă e la pensie, continuă să desfășoare o activitate didactică la Școala românească din Torino, frecventată de numeroși copii născuți sau crescuți în Italia, din dorința de a-i ține aproape de limba și cultura română. De asemenea, s-a ocupat cu organizarea unor lecții de inițiere în limba italiană pentru adulți. O misiune căreia i s-a dedicat cu pasiune de mai mulți ani, inițial ca voluntar în cadrul unor asociații sau pe lângă biserici românești. Când am cunoscut-o, mi-a vorbit cu satisfacție despre activitatea sa, amintindu-și însă că, la venirea în Italia, în urmă cu aproape treizeci de ani, a trebuit să înfrunte multe greutăți și munci de tot felul. O pasiune care îi ocupă cea mai mare parte din timp și care, inevitabil, își pune amprenta și pe creația sa literară. Volumul bilingv "Gânduri și Cuvinte (Pensieri e Parole)", conceput și publicat în vara anului 2020, în perioada în care pandemia a ținut-o izolată la domiciliu, cu traducerea în italiană realizată de Francesco Paganelli, conține gânduri, amintiri, versuri și povestiri, adevărate pilde și lecții de viață pe care "profa de română" și urmașa unui neam de povestitori cu har, devenită între timp bunică, a acumulat și dorea să le împărtășească celor mici și celor mari. Ea le dedică, ca o compensare a faptului că nu poate să-l strângă la piept, nepotului Tudor, aflat departe, în România. "Am lăcrimat în singurătatea unui apartament contemplând imaginile abecedarului amintirilor, dar nu mă las învinsă de dureri, sunt o luptătoare și Dumnezeu îmi dă puteri nebănuite.", mărturisește autoarea.

În anul 2021 va reedita cartea la Editura Eikon, într-o ediție revăzută și adăugită cu titlul *Răzbunarea lui Moș Martin – Povești – Poezii – Căntece*. O lucrare cu siguranță de mare folos în activitatea școlară, ce îmi amintește de obiceiul unora din profesorii mei de liceu și de facultate care, tot așa, își adunau studiile și rezultatele experienței la catedră în culegeri care deveneau apoi material didactic de lucru la cursuri și subiecte de examen.

Cărțile au fost prezentate publicului, la scurt timp de la apariție, în cadrul unor lansări de carte organizate de Asociația Lumina. Evenimentele organizate de

asociație au constituit întotdeauna adevărate sărbători culturale, lansări de carte, întâlniri cu literatura, muzica și dansul, teatrul sau expoziții de artă. La unul din acestea, la care am asistat în vara anului 2019 la Consulatul General al României de la Torino, prin pregătirea unui recital de muzică și poezii selectate, susținut de elevii îndrumați de Georgeta Gălușcă și Aurora Pală, s-a dorit să se ilustreze și să se dea lustru autorului invitat de la București. Un exces de zel al doamnelor profesoare a dus la realizarea unui spectacol ad-hoc care a distonat cu atmosfera care s-a dorit destinsă, propice unui dialog cultural, prin poticnirile micilor școlari puși să recite în fața publicului versuri de factură modernă, greu de memorat și care nici nu prea erau pe înțelesul lor (dacă cineva o fi încercat măcar să le explice în timp ce le învățau pe de rost). Adevărul e că mi-ar fi plăcut să aud pe acești copii care, datorită circumstanțelor, stăpănesc cu greu limba română, declamând mai degrabă poezii melodioase ale lui Eminescu, Coșbuc sau Otilia Cazimir, decât să înfrunte înșiruirea de cuvinte aparent simple dar întrefesute în metafore subtile, în stare să pună în dificultate chiar și un adult, gen (ca să dau doar un exemplu): "*joi, într-o viață*", "*era joi și ploua cu mov*" sau "*deodată nu mai vedeam nimic,/ până și Styx-ul mă respingea/ pe refren de C'est la vie...*".

Lucia Mandache mi-a inspirat dintotdeauna aerul unei prezențe fine, discrete, culte, cu nebănuite profunzimi pe care doar apele line le pot ascunde. Ca și Georgeta Gălușcă, e originară tot de pe meleaguri nemțene, dar de o mai tânără generație. Se dovedește a fi o mare iubitoare de artă, de literatură clasică și contemporană, atentă la aniversările și omagiile unor mari artiști sau scriitori, așa cum reiese din inserturile ample documentate publicate frecvent pe paginile de blog pe care le administrează. Cărțile editate până azi îi reflectă întocmai firea visătoare și cultura solidă, înscriindu-se pe linia unei lirici rafinate, nostalgice.

Cartea de debut, *Singurătatea unui vis*, Editura Singur 2018, e o introspecție în universul interior marcat de o "existență incertă" al unui suflet "visând la absolut" ce așteaptă "cavalerul speranței albastre". Poezia are un puternic accent autobiografic, așa cum declară în poemul care dă și titlul volumului: „eu, Lucia/ întind aripi de nostalgie/ și vă cuprind între filele/ acestei biografii,/ format A5.". Pe traiectoria vieții scrisul este când "aripă de înger", când "apocalipsa cuvintelor" sau devine un refugiu în momente triste: "doare cuvântul,/ iar litera suferă/ de singurătate,/ durerea e tot ce-i rămâne/ într-o pagină a deznădejdiei". Tema visării se prelungește și în grupajul de 34 de haiku intitulat *Haiku... mine pe tărâmul unui vis*. Să amintim că volumul s-a bucurat de o frumoasă lansare în octombrie 2018 la Torino, în prezența unui numeros public.

Viața ca un naufragiu, marea cu teama de necunoscut murmurând "șoapta celui plecat în arca lui Ulisse", urmele pașilor pe plajă ca semn al rătăcirilor, timpul risipit prelinș în nisipul care "așteaptă osânda clepsidrei", zbuciumul incertitudinilor și licărirea speranței când "pescărușii triști/ strigă a durere/ invocând renașterea Penelopei" sunt unele teme care se prefigurează și vor fi dezvoltate ulterior, în cel de-al doilea volum de poezii publicat, intitulat "Amara așteptare a Penelopei sau Penelopa, poveste fără final", apărut în anul 2021 la Editura Eikon și lansat în luna octombrie a aceluiași an sub egida Asociației Lumina la "Biblioteca Românească "Grigore Vieru" din Torino. Invocând mitul antic chiar din titlul cărții, autoarea indică implicit cheia de lectură a creațiilor sale poetice.

Mai mult, deschide larg poarta unei interpretări fără echivoc cu toate semnificațiile corelate arhetipului ales să o identifice: feminitate, fragilitate, fidelitate, dar și: demnitate, înțelepciune, fermitate. Regăsim, astfel, o nouă ipostază, diferită de cele circumscrise filonului autentic românesc în care suntem obișnuiți să se încadreze evoluțiile autorilor noștri din diasporă, cu rădăcini antice și aureolă mitologică, aspirând la universalitate, aleasă să descrie condiția celor aflați vremelnic în înstrăinare și singurătate, constrânși să înfrunte forța destinului, cu perseverență în urmărirea ideilor și speranță în viitor. Un fir subțire de lirism țese penelopic pe pânza melancoliei, într-o așteptare contemplativă:

*Într-o zi
voi fi o lacrimă
pierdută într-un nor
de pe un cer abandonat,*

*voi fi o adiere
a vântului de primăvară
pe floarea de nu-mă-uita,
firul de iarbă ce se apleacă
subit
lovit de coasa nemiloasă,*

*voi fi raza soarelui
ce mângâie o mână întinsă
cerșind iubire,*

*voi fi doar pulbere de stele
căzând
în nopțile senine,
lumină și-ntuneric,
muzică și poezie.
(Avatar)*

Asociația Lumina din Torino este un model de colaborare româno-italiană, reușind să creeze punți de legătură și dialoguri interculturale eficiente prin activitatea celor două poetese și activiste culturale, dar și grație aportului adus de domnul Francesco Paganelli, vicepreședintele asociației și mare iubitor al României. Merită de remarcat, în acest context, prezența sa activă la toate manifestările culturale din mediul asociativ românesc local, ca traducător al unor apariții editoriale și ca autor al unor volume care vorbesc de la sine despre sentimentele nutrite față de țara și tradițiile noastre: "Storia dell'antica Dacia", "I Monasteri Ortodossi della Romania", "Tradizioni Popolare Romene", "Conoscere la Romania – Bucovina, Dobrogea, Maramures", "Il Romanticismo in Italia e in Romania", "L'Arte Europea e i Pittori Romeni", "Il costume popolare romeno", "La Romania e i suoi personaggi".

Francesco Paganelli este originar din Puglia, o regiune din sudul Italiei, fiind oarecum și el, la rândul său, un "emigrant" în Nord, ceea ce explică afinitatea și interesul acordat fenomenului emigrației. Nelimitându-se a rămâne un simplu

spectator sau studios, el se implică, atrăgând atenția asupra pericolului pierderii identității și sărind în ajutor cu mijloacele la dispoziție în sprijinul integrării ei. „Este un fapt evident că generația de români născuți în Italia și care învață aici pierde sau nici măcar nu are cunoștințe despre istoria și cultura țării lor. Este un lucru grav și toți cei care, în diverse moduri sau din diverse posturi, iubesc România, trebuie să se implice în încercarea de a mărgini acest fapt.”, scrie el. Volumele publicate și cele care vor mai veni, cu siguranță, precum și întreaga activitate în cadrul Asociației Lumina stau mărturie a angajării totale în acest demers. Mi s-a părut convenit să menționez, în acest context, aportul pe care un adevărat om de cultură poate să-l aducă la îmbogățirea cunoașterii, cu lumina gândului și puterea cuvântului. De care suntem mândri și recunoscători totodată, ca direct interesați.

PAGINILE AFORISMULUI

Marcel MUREȘEANU

Cele 33 de moto-uri ale vieții mele

- I
Sunt o ruină și-mi place cum arăt!
- II
A existat o zi în care am murit prima dată.
- III
Până la cerul de unde am căzut eu să nu se ridice nimeni!
- IV
Învață să uiți ca să îți poți aduce aminte.
- V
Soldatul și groparul duc lumea pe umeri.
- VI
Golul îngheață mâna întinsă.
- VII
Te va blestema mireasa ta la o zi după nuntă, iar blestemul se va împlini în noaptea morții tale.
- VIII
Îmi voi lua de bunăvoie cămașa de forță care mi se întinde.
- IX
Cineva încearcă să descleșteze mâinile lui Dumnezeu de pe acest Univers pe care-l ține în brațe, dar nu va reuși!
- X
Jocul cu baloanele de săpun este un complicat exercițiu al morții.
- XI
Între mașinile mele de epocă tronează, strălucitor și singur, scaunul cu roțile al regelui Arthur, ca o voce acuzatoare din public.
- XII
În incubatoarele postmodernității oul de cuc ține în brațe oul de șarpe.
- XIII
Pe cel care stă și toată ziua adună ură în sufletul lui să nu-l bănuieți că lenevește!
- XIV
Nu orbim toți pentru aceeași cauză!
- XV
Suntem clienții morții. Tot ceea ce strălucește am cumpărat de la ea!
- XVI
Suntem împrăprietăriți cu pustiuri. Martorii noștri sunt scorpionii.
- XVII
Te voi priveghea, îmi promite privighetoarea, te voi ascunde în cântecul meu și voi înghiți cheia.

XVIII

Morfeu a rămas fără dinți. El are gingiile rănite, iar cea mai moale pâine i se pare
un coșmar uscat în cuptorul realului.

XIX

Numai lucizii cunosc taina halucinației!

XX

Știe cineva dintre noi un insomniac mai mare decât somnul?

XXI

Tristețea nu poate îmbrățișa. Ea este ciungă!

XXII

Ascultați cu răbdare lungul monolog al robotului vostru
și vă veți convinge că vorbește din trecut!

XXIII

Cea mai spectaculoasă evadare este aceea din propria definiție.

XXIV

Văzându-mă surâzător, acum, la sfârșitul vieții, toți cred că mi-am atins țelul
călătoriei, dar numai eu știu că n-am avut niciunul.

XXV

Învață șoimul tău să se închine la mormântul florii!

XXVI

Ținând „cumpăna gândirii”, ții toate cumpenele vieții tale!

XXVII

Ești un mac înflorit! Sângele de pe hainele tale va pleda: vinovat!

XXVIII

Am văzut oasele dalbe ale ursului prinse într-o capcană de acum o mie de ani.

XXIX

Locuiesc într-un flaut. Vino să mă vezi!

XXX

Arhanghelul va veni la tine-n grădină și va turna duh sfânt peste-o verbină!

XXXI

La prima clipă după nașterea noastră, în altă lume suntem dați dispăruți.

XXXII

Întinsă, culcată pe un pat de mușchi, cu un sân amputat, stă Teama și se uită în
ochii mei verzi și se vede pe sine!

XXXIII

Poeți, vă ordon treceți Styxul!

PRIMA VERBA

Cristina CHIPRIAN

Mihnea-Petru-Marian ROMAN

Tema eroismului este abordată mai rar în lirica secolului XXI, iar încercările tale ar putea fi binevenite. Interesul tău pentru motivul sacrificiului, pentru ideea de grandoare și decădere a soldatului ar putea conduce către anumite reușite poetice. Trebuie doar să pui de acord sensibilitatea artistică, pe care o ai, imaginile ceva mai întunecate pe care le proiectezi și atitudinea contestatar-admirativă pe care o manifesti în legătură cu aspectele surprinse.

Altfel spus, materialul ce compune textul poetic trebuie structurat conform anumitor reguli de coerență artistică, urmând o strategie cu efect de evidențiere a unui mesaj pentru cititori: care ar fi sentimentul conectat acestor imagini și realități, care ar fi reacția recomandată (aprobare/dezaprobare).

Cu referire la poemul *Tristă amintire – doina unui erou căzut* aş putea semnala contradicția în privința felului în care este privit eroul căzut de către ceilalți (admirație sau compasiune), dar și contradicția în privința imaginii de sine (satisfacția de a îndepărta dușmanul și frica, surpriza morții). Își recomand să dezvolți, la nivelul întregului text, metafora pregnantă din versul 4 (oaza cea divină), ceea ce ar pune alături motivul sacrificial cu acela al dumnezeirii.

Poemul *Inimă de erou – omagiu unui martir român* prezintă aceleași inconsecvențe atitudinale: a merge la moarte, a râde, a învinge răul; a avea demnitate; a urgisi dușmanul. În calitate de umil admirator al patriotului, eul poetic „vine cu timorare”, lasă omagiu/ un simplu, sfânt cuvânt (adio, rămas bun). Raportarea la moarte și nemurire este, de asemenea, neclară. Proiecția imaginii poetice rămâne impersonală: cu aprigă cruzime la moarte-ai fost trimis/ om dârz, cu demnitate. Cititorul ar putea lua atitudine în fața nedreptății, împotriva unor vinovați, dar nu poate identifica ținta insatisfacției sale. De asemenea, eroul a plecat din proprie convingere, sau a fost trimis împotriva voinței sale?

Poemul *Balada uitării* are un titlu care surprinde, întrucât cititorul se așteaptă la o structură narativă (de baladă), dar textul este elegiac, orientându-se mai mult către tema condiției umane supuse trădării și morții. Dacă moartea este general-umană, trădarea ar trebui redusă la o parte a omenirii (din păcate nu știm sigur cui să o atribuim).

Voi cita acest poem, pentru fiorul tragic care îl străbate și pentru anumiți termeni de reală expresie poetică.

Balada uitării

Un chip de lut din antice zări,
Din vremuri mult apuse,
Oracol vechi, de peste mări
Chemare tandră a muzei.

Uscat la trup și prăpădit,
Tu, înger dat pierzării,
Căzut, uitat și amăgit,
În patima trădării.

Iubit-ai fost, iubit vei fi,
Eternă amintire,
Dar trupu-ți slab și necăjit
E-o aprigă smintire.

Sfințenia te-a părăsit,
De frică ești cuprins,
Adio, suflet obosit!
Din haos ai descins.

AH, MIEREA BUZEI TALE

Ah, mierea buzei tale am gustat-o,
A buzei tale coapte, amorul meu;
Zăpada sînului eu am furat-o,
De ea mi-am răcorit suflarea eu;
Ah, unde ești, demonico, curato,
Ah, unde ești să mor la sînul tău!

Ce sunt eu azi? – o frunză, o nimică
Și-mi pare că am fost un împărat;
Simțirea care sufletu-mi despică
E ca și cînd o lume mi-a furat;
Ah, mierea buzei tale, păsărică,
Am nebunit de cînd o am gustat!

Ah, cum nu ești, să-ți mistuiesc viața,
Să-ți beau tot sufletul din gura ta,
Să-ți sorb lumina pîn'ce-or fi de gheață
Frumoșii-ți ochi – să-ți devastez așa
Tot ce tu ai frumos... o, mă învață
Să te ucid cu respirarea mea.

Să murim amîndoi... La ce trăiesc eu,
La ce trăiești tu pe a lumii spume?
Sărmane inimi închegate-n vreme,
Sărmane patimi aruncate-n lume;
Ah, să murim, nu plînge, nu te teme
Că undeva s-afla al nostru nume!

Încet, încet... să ne culcăm în raclă,
Încet de pe pământ ne-om furișa.
O, stinge a privirii tale faclă,
Închide ochii tăi... așa, așa;
Ce bine e să dormi adânc în raclă,
Să dormi adânc, să nu mai știi ceva.

Iubito, vremea-n loc să steie,
Să stingă universu-ntreg în noi;
O rază încă, încă o scînteie,
Ș-apoi dispăre tot... ș-apoi, ș-apoi
Simt încă gîndul tău iubit, femeie,
Ș-apoi nu vom mai fi nimic... noi doi.

Din *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965, p. 262.